

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

De *Proeve van een woordenboek der Drentsche volkstaal in de 19e eeuw* van Helmer Molema uit 1889 is nooit gepubliceerd; het gaat om een handschrift waarvan een afschrift aanwezig is in de bibliotheek van Groningen en op het Drents Archief. Het exemplaar uit de Groningse bibliotheek is door twee vrijwilligers (Petra van Mourik-Visser en Bartel van 't Lindenhout) gefotografeerd; de teksteditie is gebaseerd op die foto's. Bij twee onleesbare passages is het handschrift op het Drents Archief (contactpersoon Henk Nijkeuter) geraadpleegd; daarbij bleek dat de handschriften kleine verschillen vertonen. In 1887 had Molema het *Woordenboek der Groningsche Volkstaal in de 19de eeuw* gepubliceerd.

Editorische ingrepen

Algemeen:

- * In het manuscript staan tal van onregelmatigheden in de spelling, die we hebben gehandhaafd, bijvoorbeeld: *earpel* naast *aerpel*, *-îg* naast *-ig*, *o* naast *ō*, enz.
- * Molema vat de ij alfabetisch op als een y. Daardoor komen lemmata als *belijftuchtigen* en *belijing* na *belukken*.
- * Kennelijke verschrijvingen van Molema hebben we stilzwijgend hersteld (zoals *Juniperus comminus* voor *Juniperus communis* of *testiculie* voor *testiculi*).
- * Grotere wijzigingen hebben we verantwoord door de toevoeging van een opmerking tussen vierkante haken, zoals over het ontbreken van een betekenis bij een Drents woord, bijvoorbeeld: **bloedtiend** (*Hoogeveen*) = [uitleg ontbreekt in bron].
- * Foutjes in de verwijswwoorden zijn stilzwijgend hersteld (zo stond onder **schaarte**; zie: *schaorde*, i.p.v. zie: *schaord*, en onder **oetkubbîng**; zie: *uitkubbing*, i.p.v. zie: *uutkubbing*).
- * Bij loze verwijzingen hebben we een opmerking toegevoegd: **aanderlú**; zie: *anderlú*.
[verwijswoord ontbreekt in bron]

Ingrepen per trefwoord:

- * **aa**: invoeging op verso-pagina “*Kil. lake, laek; lam, laem.*” afwijkend van Molema's verwijsteken op evident juiste plaats in de tekst gezet.
- * **aopedril**: Molema noemt het lemma **oapedril**, maar dan zou de alfabetische volgorde niet meer kloppen. Gecorrigeerd naar **aopedril**.
- * de lemma's **begraopen, beja, belja, boeën, bijschikken, diesen, diesenkop, ganzenmaoltied, gedoo, gordel, goud, graofschup, grömmel, hemmelijk, hie, jonkkerei, keuterij, kwalster, langslaper, schölte, Sunderklaas** en **weeps** op de alfabetisch juiste plaats gezet.
- * **dambeeren**: ontbrekende aanhalingstekens-sluiten geplaatst na *bezwaren*.
- * **earpebouw** = aardappelteelt: geëmend: **earpelbouw**.
- * na **böld**: [*bōlkalf*; zie: *bulkalf*.]: verwijzing verplaatst naar lemma **bōlkalf**.
- * **scheper**: aanhalingstekens toegevoegd om tweede citaat.
- * **meistern**: vergissing in citaat: *Jes. 51:9* gewijzigd in *Jer. 51:9*.
- * **onwiezen plunnen**, gewijzigd in: **onwiezen, plunnen** (synoniemen).

Proeve
van een
Woordenboek

der
Drentsche Volkstaal
in de 19e eeuw
door
H. Molema.
1889. {p.1}

A.

aa. In *Noord Drente, Assen, Rolde*, enz. luidt de open *a* vrijwel als *oa*; in *ODr., Dalen, Oosterhesselen, Zweeloo, Sleen*, enz. nagenoeg als *aa*; in *Ruinen, Ruinerwold, Nijeveen, Hoogeveen, Zuidwolde, De Wijk* is 't vaak *ae*, in *Dwingeloo* en *Diever* *ea* (als in 't Fransche *j'ai, étais*, enz.)

In deze lijst zal de open *a* meestal door *ao* voorgesteld worden; dikwijls hebben wij echter de spelling der schrijvers in 't Drentsche dialect gevolgd.

aa, als verlenging der onvolkomen *a*; *haand* (hand), *Haarm* (Harm), *aans* (voor *ans* = anders); *aarg* (erg, arg), *gaanze* (gans), *gaasten* (gasten, en: te gast gaan), *kaarke* (kerk), *ewaarkt* (gewerkt), *laand* (land) enz. In 't *Oldampt* (Gron.) doet zich hetzelfde verschijnsel voor, ofschoon minder sterk; *maarkt* = *markt* = gemerkt, *laai*, *lai* = lui, *Kil.* lake, laek; lam, laem. *Oostfr.* lak, laak; *haand* = hand, enz. Evenmin voor Drente als Groningen kan m.i. de spelling met *aa* voor gesloten *a* als regel aangenomen worden.

aal; zie: *aol*.

aalbeid (alle beiden) = beiden. *Gron.* *albaid, albaide*.

aal geval (in) = in allen gevalle. *Gron.*: *in als geval*.

aal is; zie: *aol is*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

aalstal; zie: *aolstal*.

aanbeuten; zie: *beuten*.

aanderdag = den anderen dag. Zie: *anderdagsaovends*.

aanderlú; zie: *anderlú*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

aanderlue; zie: *anderlú*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

aandragen; zie: *andragen*.

aanhandeln; zie: *anhandeln*.

aanroepen; zie: *anroepen*.

aans; zie *ans*.

aanspreken; zie: *anspreken*. {p.2}

aanstaarten; zie: *anstaorten*.

aanstemmen; zie: *anstemmen*.

aanvoeden; zie: *anvoeden*.

aanzetten; zie: *anzetten*.

aanzweren; zie: *anzweren*.

aar; zie: *aer*.

arbeien = arbeiden. *Gron.* *arbaiden*.

aardappelmalen; zie: *maal*.

aardappelrangen; zie: *rangen*.

achterhek, aagterhek; deel van een boerenwagen, het sluithek. *Gron.* *achterrik*. Zegsw.: *Hij hef het achterhek mee gekregen* = hij heeft een blauwtje gelopen, dus: 't *achterhek krieg*en = afgewezen worden.

achtern; in 't *achtern wezen* = ten achteren zijn; ook *Gron.*

achternaom = toenaam, familienaam. *Gron.* *achternoam, stam, tuttel*.

achterradd = achter elkander, opvolgend. (Met den klemtoon op *rad*.) *Gron.* = achtereën en telkens hetzelfde.

achtersteek, in de *Zegsw.*: met 'n *achtersteek neien* = zijne meening niet ronduit zeggen; een slag om den arm houden.

achterruut; de belendende keuken of kamer van het woonvertrek; ook: het achterhuis, en niet zelden voor: *schuurdele*; zie ald. [verwijswoord ontbreekt in bron]

achtste; voor: achterste, laatste.

aderslaon = aderlaten.

aens; zie: *ans*. Zie: *aa 1*.

aenster; zie: *anster*.

aer, aar = ander; “*As de eene druppel liekt op d’aer.*”

aergerliek = spijtig

aerpelmalen; zie: *maal*.

aerpels = aardappelen.

aerpelsrangen; zie: *rangen*. {p.3}

aetensmande; korf met eetwaren van een Munsterlandschen grasmaaier, bevattende spek, worst, vleesch, eieren, boter, beschuit, aardappelen, pannekoeken, *stoete* en brood.

aetensied; zie: *veuraetenszeelink*.

afbonken = de *bonkaarde* afsteken; zie: *bonkaarde*.

afbreken = verkoopen, bv. van vee.

afdoen, ofdoen = afladen, van de plaats nemen van hooi, zaad, enz.

affekaot = advocaat, *Gron. afkoat*.

afgaan, ofgoan = verminderen in waarde; ook = afnemen in krachten; *hij is drok aan het afgaon* = zijn toestand verergert zeer.

afgraoven; inzonderheid het afscheiden van een stuk, *kamp*, van de gemeene *esch*, het afsluiten daarvan door greppels, slooten of wallen.

afguestig = afgunstig.

afhang, ofhang = helling, glooiing, 't *HD*. Abhang.

afhangen, ofhangen = hellen, glooien.

afkomen; zie: *komen*.

aflaot, aflaat = *kubbing*; zie ald.

afleggen = afnemen, verzwakken, van een zieke; *hee leg fininig af* = hij verergert hand over hand.

afloonen, ofloonen = dienstboden vóór Mei ontslaan en bij den dag afbetalen. Ook *Gron. Overijs*.

afmaken; zie: *maken*.

afnachten = afscheid nemen, vaarwel zeggen.

afpiegeln = vermoeien, afmatten, uitputten, *NBrab. af- of uitpegelen*.

afplaggen, ofplaggen = de plaggen of zoden afsteken, *stikken, Overijs. plaggen, NHoll. afzoden. Dr. Landr. (1712) IV, 16: afplaggen*.

afschinnen, ofschinnen = afschilferen, loslaten van de schin.

afslaon, voor: afgieten; *de aerpels afslaon* = het water van gekookte aardappelen laten wegloopen; 't *water afslaon* = zijn water loozen, wateren.

afstandig = tandeloos; *afstandige bol* = oude stier.

aftellen = kijken, afrekenen. {p.4}

aftrekken = afhalen, in: *het bed aftrekken*, ook *Gron. Overijs*.

aftrouwen = echtscheiden, *Gron. oftrouwen*.

afvaren = verhuizen, vertrekken, van dienstboden of huurders. *Dr. Landr. (1712) II, 7: afvarende Meyers. Vergel. het Gron. ofvoarend geschenk, ook anvoarend geschenk = afgaand, en: aankomend geschenk.*

afzetten = vóór den tijd werpen. In *Gron.* wordt het alleen van paarden en koeien gezegd.

ai, a'j = als gij, als men, ook *Gron.* Staat voor: als ie.

aît, voor: altijd. Ook wel in *Gron.*

a'k = als ik; *a'k et dos wagen* = als ik durfde doen. Ook *Gron.*

akkaozie = gelegenheid, 't *Fransche* occasion, *Gron. okkoazie*.

albeer, albeere = aalbes, ook *Gron.*

alderdeegs, allerdeegs = zelfs, ook *Gron.* Ook = in allen gevalle, niettegenstaande, in weerwil van, ten spijt van, ten spijt van, evenwel, alsmede = inderdaad.

alemaol = alle, allen, *Gron. altemoal*.

alf; zie: *half*.

algemeen = (het) volk; "*deur dat 't algemeen dat zoo zee.*"

alleenig, allennig = alleen, zonder gezelschap, of: zonder hulp, *Gron. allèn, allènnig*. Ook = slechts. *HD.* alleenig.

allees, alleens = 't zelfde, gelijk, bv. *krek allees* = juist gelijk; ook = onverschillig; '*t is mij allees* = 't kan mij niet schelen; "*Alleens wat tusschen beiden stun.*" Staat voor: al eens, (al eender.)

allemeugend; zie: *almeugend*.

allennîg; zie: *alleenig*.

alderdeegs; zie: *alderdeegs*.

Allerhilgen, Allerhillîng = Allerheiligendag, als tijdsbepaling; *mit Allerhilgen* = den 1 November. Ook *Gron.*

almanks, alsmanks, asmangs = somtijds; ook = zelfs. *Westerwolde (Gron.)* altmangs = soms, nu en dan; *Twente* mangs, manges, *Neders.* allmangs, allmangst.

almeugend, allemeugend, almeugendst, almeugens, als versterkend bijw.: *almeugend lang*, '*n almeugendst raor geval*. Staat voor: almogend, waarvoor in *Gron. almachtig, allemachtig*, als interj. en ook als bijw.

almeugendst; zie: *almeugend*.

almeugens; zie: *almeugend*. {p.5}

alsmanks; zie: *almanks*.

alschoon = ofschoon, hoewel; ook *Gron.*

altemet, altmets = somtijds, en = zelfs, ja zelfs. *Oostfr.* altmetts, alsmetts, 's metts = somwijlen, *Gron. assmis, smes, Geld.* as mins. (v. Dale: altemet, altemets (gewest) somtijds, soms, nu en dan)

altmets; zie: *altemet*.

al zien daogen! soort van interj. die eene verwondering uitdrukt; *jas, al zien daogen!* 'k zag *hom zitten*, zooveel als: wat was dat een gelukje! enz. Het *Gron.* heeft: '*t gong al zien daogen goud* = 't liep gelukkig goed af. (v. Dale: wie heeft dit nu al zijn dagen (= ooit) gezien?)

ambult, anbult = aanbeeld. *Gron. Neders. Noordfr.* ambolt, *HD* Ambosz, *AS* anfilt.

ampart = alleen, alleen staande als bv. in den vreemde: "*Maor 'k leuf, ze blijft ampart neet lang In dat rumoerlik land.*" (v. Dale: a part, bijw. = ter zijde, alleen, afzonderlijk.)

an = aan, ook in samenstellingen, ook *Gron.* Zie echter *aa 2*.

anbeun = aangeboden.

anbeuten; zie: *beuten*.

anbieten = op de afgesneden raten weder voortwerken. Zie ook: *beuten*.

anblessen = boomen, die verkocht zullen worden, van een teeken voorzien door ontblooting van een klein gedeelte van den bast, en zooveel als: een bles, een witte plek geven.

anbrengen = opvoeden, tot ontwikkeling brengen.

anbult; zie: *ambult*.

anderdagsaovends = de avond van den volgende dag; ook *Gron.*

andermans. Zegsw.: *andermans boeken zint duuster te lezen* = over de zaken of gedachten van een ander kan men moeilijk oordeelen.

andragen = aanbrengen, van eene overtreding.

anduren = aandurven; *er wal op anduren* = den dood niet vreezen, van een stervende gezegd.

andweeren; zie: *dweeren*.

aneerden = aanaarden; ook *Gron.*

anegen, aneigen = (zich) wederrechtelijk toeëigenen; *ie e-{p.6}gent jo dat an* = gij maakt er u maar zoo meester van.

aneigen; zie: *anegen*.

angaon = overkomen, overvallen van ziekten of kwalen; *'t is hom gister angaon* = hij is gisteren ziek geworden, toen is het begonnen; ook *Gron.*

angifte = aanklacht; *hij het er angifte van edaon* = hij heeft deswege eene aanklacht ingediend.

anhandeln = aankopen.

anheuren; *zee zint uut anheuren west* = *zee zint uut heuren west* = zij zijn uit geweest om een predikant te hooren, nl. bij eene vacature.

anholt = vriendschap; *'n deel anholt* bij iemand hebben = veel vriendschap van hem, of bij hem aan huis genieten; ook *Gron.* *Hoof:* aanhoudt = toef-, wijk-, verblijfplaats.

ankeerd = bezig, vooral: ijverig bezig.

ankennen = meer kracht bezitten; *hij kun hum an* = hij was sterker; ook *Gron.*

ankeuvern = aanwinnen, aan de beterhand komen. *Gron. keuvern* = in 't finantieele vooruitgaan, *NHoll.* verkoeveren, verkoevereeren; *MNederl.* coeveren, couvereren = vermeerderen, den voorraad doen aangroeien.

ankom, ankoom = eerstvolgend; *ankom Dunnerdag, Meitied*, enz.; ook *Gron.*

ankomen = ter loops bezoeken; *võt eem bij heur volk ankommen* = dadelijk er naar toegaan. (v. *Dale*: aankomen = aan iemands woning komen om hem te spreken of hem een kort bezoek te brengen.)

ankriegen = aanpakken, toetasten; *'t volk dat er oet giet* (te gaasten) *wet van ankriegen*.

anleiën = aanleggen; *anleed'n* = aanlegden.

anlotten; zie: *annelöten*.

anmaoken, van land = ontginnen; *Gron. toumoaken*.

anmeten, in: *'n nei buisien anmeten* = een pak slaag geven.

anne, voor: *an*, ook in samenstellingen: *anneholden, annespreken, anneraonen*, enz.

anneholden = (aanhouden) voor: opkweeken, verzorgen, bv. van een kalf, ter onderscheiding van: het dier slachten. {p.7}

annelöten = (zich) vast loten; *'k heb annelöt* = 'k heb een laag nummer getrokken; *Gron.:* *'k bin anlöt*.

annemen; na mondeling examen, enz. tot lidmaat aannemen; *hij is anneumen* = hij is lidmaat; ook *Gron.;* *anneumen* worden = zijne belijdenis afleggen.

annenkaander, annenaor = aan elkander; *zij zatten annenaor bunnen* = zij zaten aan elkander gebonden. *Gron. an'nkander*.

anneraonen = aanraden.

anormelîk = buitengewoon, bovenmatig, ongehoord. (v. *Dale*: enorm = bovenmatig, ongehoord.)

anpalen = aan een paal vastbinden, bv. van een schaap, om het zoo te laten weiden; *Gron. anturen*.

anreeden = het garen voor linnen en wollen stoffen zelf spinnen. Wat het linnen aangaat is alles *eigen gereed*, want men heeft het vlas zelf verbouwd, het garen zelf gesponnen en het door den dorpswever geweeft linnen zelf gebleekt.

anroepen, in: de zaak of de partijen *anroepen* = op de rol of terechtzitting uitroepen.

ans, aens, aans = anders; *Gron. ans.*

anslag = bezigheid, werk; ook *Gron.* – *Oostfr.* anschlag = stof, voorwerpen voor den arbeid.

anslag = omslag, wijldloopigheid.

anslaon = aan den groei komen; *de klaover slat an* = de klaver komt op; *Gron. ansloagen.* (v. *Dale*: aanslaan = vatten, op nieuw beginnen te groeien, van boomen en heesters, die verplant zijn.)

anspreken = bezoeken, bv. van zieken, kraamvrouwen, enz.; *kraom anspreken* = eene kraamvisite afleggen. *Gron. anspreken* = zieken en kraamvrouwen een kort bezoek brengen; ook *Overijs. NHoll.* – *Oostfr.* anspräken = bezoeken, verouderd in 't *HD.* – *Kil.*: aenspreken = toespreken, troosten; *Hoofst.*: aanspreken = bij iemand aangaan om met hem te spreken.

anstaorten; de paarden met de staarten aan elkander vastmaken, om ze bv. ter markt te brengen. Ook = voortdrijven, aandrijven. {p.8}

anstemmen = bepalen, afspreken. Ook = benoemen.

anster, aenster, enster = unster.

anstikken = in brand steken, aansteken.

anstond, astond = (klemt. op: *stond*) = terstond, dadelijk; *Gron. anstons* (v. *Dale*: aanstonds = terstond, dadelijk, onmiddellijk.)

ansum, aansum = andersom, het tegengestelde.

ansumme, als imperat. = omkeeren, omwenden.

antholt = *anholt*; zie ald.

an tied, in: *an tied hebben* = tijd genoeg hebben; *an tied stellen* = den tijd er van nemen.

Gron.: 't *an tied hebben* = geen haast hebben.

antieën = tieën, in: *te werke tieën* = aanvangen, aan het werk gaan, met iets beginnen.

an toe; *as 't r an toe is* = als 't op handelen aankomt; "*as 't r an toe is 't zoo'n draodien niet met hum*" = – dan trekt hij zich terug.

antrekken = vastloten = *annelöten*.

antrekken = aankleeden.

anvallîg = vet, vruchtbaar, bv. van een akker.

anvallig = vrijpostig, lastig, indringend, bv. van bedelaars die wel durven vragen.

anvallig = van dieren gezegd die onverhoeds aanvallen.

anvoeden = aanfokken van vee; ook = vet weiden, of vet mesten.

anvreezen = op nieuw beginnen te vriezen. "*As olde leefde nummer roest, Zal 't wel op 't olde ies anvreezen,*" zooveel als: verbroken liefdesbetrekkingen worden licht weer op nieuw aangeknoopt. *Gron.*: *op old ies vrust 't licht*.

anzeelen; zie: *zeelen*.

anzetten = aanfokken, ook *Overijs.*

anzweren = bezweren, met een eed bevestigen.

ao; zie: *aa I*.

aokster = ekster. *Sprw.* *Dee 'n aokster oetzendt krig 'n bonte vogel thoes* = de natuur laat er zich niet uitwerpen, *Natura expelles furca, tamen usque recurret.*

aol, aole, olde = oude; *d'aol man* = de oude man. *Gron. olle, ol.*

aolangel = de haak van den hengel.

aold = oud.

Aole, Aoltien = Aaltje, vrouwennaam.

aolewets = ouderwetsch. {p.9}

aolfoeke = fuik, aalfuik.

aolman = allen, alle man.

aolmeer = merrie van twijfelachtig geslacht, meestal onvruchtbaar.

aolscheare = **aolstikker** = hengel om paling te vangen, meer bepaald het staakje waaraan men het snoer vastmaakt.

aolstal = **vischstal**; afdamming in een water, met eene opening waarvoor een vischtuig wordt geplaatst. In het Reglement op de wegen en waterlossingen van 1837, art 11, litt. *n* zijn die *aolstallen* verboden. *Dr. Landr.* (1712) IV, 6: – *geen Aalstallen te enge of te hoog gemaakt worden.*

aomhalen = ademhalen.

aonbeuten; zie: *beuten*.

aonwaoren, in de *Zegsw.*: *die kan zijn egge wel oanwaoren* = die kan wel voor zich zelve zorgen.

aopedril = albedil.

aordigheid, voor: zin, lust, behagen; “*om hier in de braandende zonne te gaon liggen, he 'k ook niet veul aordigheid an,*” – “*ik heb glad de aordigheid van 't deenen of.*” Ook *Gron.*

aorîg (aardig) = tamelijk; *aorig goed* = vrij goed; ook *Gron.* Ook voor: zeer; *dan heb wij 't aorîg drok.*

aovens = des avonds; ook *Gron.*

arbeidersmensken = mannen en vrouwen tot den dagloonersstand behoorende; *Gron. arbaidsmensen.*

arfgeruchte; zie: *erfgeruchte*.

arfgescheiden = een erf, boerenerf verdeelen.

arg (erg) = wel bij 't verstand; *hij is niet goed arg* = hij is niet goed bij 't verstand.

argdadig, ergdadig = ergdenkend, argwaan koesterend.

armblok; zie: *offerpad*.

armbuul, buul, fig. voor: armbestuur; *echte ingezeten koomt hier haost nooit aan de armbuul* = echte ingezetenen vragen hier bijna nooit onderstand van de diaconie.

armpaal; zie: *offerpad*.

arrekatters, bvnw. = wonderlijk, raar; “*van de foezel worden ze zoo arrekatters in de kop.*” Van: *arre, Gron. harre*, teeken van walging, zooveel als: *harregat, harrebasses* (= ajakkes), eigenl. basterdvloek, gebruikt als interj. en: *katters* = katterig. {p.10}

as = als, en = dan. Ook *Gron. Friesch NBrab. ZHoll. Oostfr. Neders. Holst. Westf. Noordfr. Oudfr.* – *Eng.* as = even als. Zie: *dan*.

Assen. Veelal houdt men 't er voor dat Assen zijn naam ontleent aan *esch*. Wij wagen het te denken aan het *Lat.* as = eenheid, een op zich zelf staand geheel, het eenig en ondeelbare iets, een ding, wezen of schepsel, dat van al het andere is onderscheiden. Hieruit werd o.a. geboren het *Oostfr.* assel = zode, opperhuid van den bodem, en asseltörf = turfzode, zodenturf.

astond; zie: *anstonde*.

aventuren = wagen, ondernemen, beproeven. Ook *Gron.*

aventuur = kans; *zij had niks gien aventuur* = (het oude mensch) had geen kans op herstel; *daor is niet vol aventuur op* = daarvoor bestaat weinig kans. *Gron. oaventuur.*

asmangs; zie: *almanks*.

asmets = soms, zelfs, ja zelfs. *Gron. assmis, smes* = soms; ook = misschien, wellicht; *Over-Betuwe* as mins; *Oostfr.* altmetts, alsmetts = somwijlen.

astrant = scherp, bits, vinnig; ook *Gron. Friesch* astrant = vrijpostig; *Oostfr.* astrant = trotsch, bits, kort aangebonden; *Neders.* asserant, astrant = scherp, aanvallend, brutaal. Van het *Lat.* adstratum, asstratum = wegwerpen, op den grond gooien, van *ad* en *sterno*, in vijandigen zin.

a'w (als wij) = dat wij; *'k wol a'w den kèrel niet te dôrschen had hadden.* *Gron. awwe*, as wie = als wij.

awar (eenigszins veroud.) = als 't u belieft, en: hou vast! *Gron. awoar*; waarschuwingswoord bij het toewerpen van een voorwerp. {p.11}

baander; zie: *bander*.

baanderstrate; zie: *banderstrate*.

baark; zie: *bark*.

baarscheller; zie: *iekscheller*.

babbelgoegies = malligheden, gezochte tegenwerpingen. *Gron. babbelguugjes, babbelgugies* = gekheden, vooral in bewegingen met de handen en gezichten trekken bestaande, grappenmakerij ten koste van anderen, voortkomende uit dartelheid; *Zeel. babbelguesjes* = kwinkslagen, gekheden om iets bespottelijk te maken; ook = tegenspraak; *Oostfr.*

babbelgütjes = gekheden, narrenstreken. (v. *Dale* i.v. *guig*: *babbelguigje* = ijdele praat; zotte kuren. Van: *guig* = bespotting, grimas, kuur, en: (ge)babbel.

bagge = fluim, met name te Schoonebeek.

bagge, als. bijw. van versterking, in: *bagge warm* = buitengewoon, drukkend warm, van het weder gezegd; ook = warm. *Gron. bagge* = drukkend zwoel; in de Marne = vadsig, lui. *HD. bähnen* = warmen, van den stam: *bak*, voor: warmte, hitte, waarvan o.a. bakeren, en: baker.

baggeln, baggern = (zich) bakeren, van kinderen of hoenders in het zand; ook *Overijs.*

Vergel. *bagge 2*.

baggeln = morsen.

baggeln = zeveren, kwijlen.

baggern; zie: *baggeln 1*.

bakkien; kroegterm voor: glaasje; *tracteeren op 'n bakkien jannever*.

bakstallig = halsstarrig, balsturig. Het *Gron. bakstaf, bakstallig, Oostfr. bakkstaff* = met tegenzin tegen eene spijs vervuld, door te veelvuldig gebruik. Dit zou komen van: bakken = wangen; eigenl. stijfheid van de kinnebakken.

balderbus = proppenschieter, *Gron. knapbus, Oostfr. ballerbukks, Mecklenb. ballerbükks, Neders. Mecklenb. ballerbüss, ballerbusse*.

balderbus; iemand die veel praat en een ander overschreeuwt. *Gron. balderböksen* = *bölderbast* = bulderaar, bulderbast, *Holst. bullerbrook*. Zie: *baldern*. {p.12}

baldern = hard en veel praten. *Gron. baldern* = met een vloed van woorden, forse stem, al vloekende eene berisping uitdeelen. (v. *Dale*: bulderen, fig. = razen, tieren, vloeken.) *Noordfr. bullern* = donderen.

balecht, balekt, Klemt. op de 2de lettergr., in: *hij wet zien mes balecht* = maakt zijn mes aan beide kanten scherp.

balekt; zie: *balecht*.

balg, voor: lijf, huid, lichaam; “*ik van nijs hom de honden weer op de balg stöt*” = hem op nieuw hem de honden weer op het lijf jaagde. Eigenl. balg = buik; vergelijk: blaasbalg en 't *Gron. zwambalg* = zwemblaas.

balken = de schuurzolder. In *Gron.* is: *peerstalbalk* = de zoldering boven den paardenstal.

balkenhaose spottenderwijs voor: kat. *Gron. balkhoas, Overijs. balkenhaze, Oostfr. balkhâse*. (Niet aldus omdat zij op de balken van het huis rondspringt, maar zich, vooral in boerderijen, op den zolder ophouden.)

balkenladder = ladder, die tot den schuurzolder leidt. Zie: *balken*.

baloor = ongezeggelijke vent. *Gron. baloorn, baloar, baldoar* = baloorige jongen. Van 't oude: *bal* = kwaad, boos, en: *oor*. Vergel. het *Gron. dōdoor, mietoor*, en het *Nederl. wijsneus, goedhals, stijfkop*, enz.

balslaon; zie:

balsturig = woest; 'n balsturige wind = een harde wind.

bam, meelzaod = zekere grassoort.

bambeer, wambeer = een woest, ruw man, een schreeuwer.

bamberîg, wamberîg = woest, ruw; ook = kleinzerig, gevoelig voor pijn. *Gron. bamberîg, bieberîg, wieberîg*, zooveel als: over kleinigheden, bv. ongelukjes, veel leven maken, ook:

lichamelijk teergevoelig zijn. *Oostfr. Neders.* bibärig = gek, schuw, vreesachtig, verlegen. – *berig* behoort tot: *beren*, zich gedragen, aanstellen, zich den schijn geven, waarvan ook: gebaren; *bamberîg*, daarvan de verbast. *wamberîg*, op zijne beurt uit: *bieberîg*, ontstaan; *bie* = bij = nevens, daarboven, zooveel dus: *bieberig* = overvloedige gebaren, geluiden, enz. makend. {p.13}

band = bindstroo waarmede de rogge tot schooven wordt gebonden; ook *Gron.* – *Sprw.* 't *Kan beter van de zak als van de band* = de bemiddelde kan beter betalen dan de behoeftige. *Gron.* 't *Ken beter van de schoof as van de band.*

banden = binden, inzonderheid het gemaaid tot schooven binden, van een band voorzien.

bander, baander, bandzer, banzer; de groote deur eener schuur om het graan in te rijden; *unnerbaander* = de onderdeur van den rechterkant eener *baander*; *bovenbaander*, het bovengedeelte. – In een gedeelte van 't *Oldampt* en in *Westerw.* *banzerdeur* = de grootste der schuurdeuren, *Friesch banders*, *Overijs. bansdeur*, ook: *baandeldeur*. *Neders.* banse, eene schuur; *HD.* Banse, gedeelte eener schuur waar het graan geborgen wordt. Het woord moet tot: *binden*, in den zin van samenvoegen, vlechten, gebracht worden. De oudste huizen toch bestonden uit wanden van gevlochten teenen, met leem of klei dichtgestreken. Vergel.

banden.

banderdeur, bander = schuurdeur, doch alleen ter onderscheiding, bv. van: zijdeur.

banderèn = achterste gedeelte van de schuur.

banderhoekies; hoekjes van de schuurdeur. Zie: *bander.*

banderstrate; straat die naar de *bander* leidt.

bandzer; zie: *bander.*

bangîgheid = bangheid, bevreesdheid.

banjern, beiern, in: *het banjert*, of: *het beiert er om* = het dingt er om, 't scheelt in allen gevalle maar heel weinig; bijzonder bij 't spelen, om te kennen te geven, dat het doel bijna bereikt of getroffen is. *Gron. bantjen, banjern, slingern*; 't *bantjet*, enz. *d'r om*, ook: 't *lopt'r om*. Er kan hier gedacht worden aan een band of eene koord, die, als een slinger in beweging gebracht, zich ovaalswijs beweegt om één punt.

banjert; zie: *baonholder.*

banrogge; zekere roggepacht.

baonholder = **banjert**; een bolleboos, een heele baas.

baonholster = eene bazinne.

baospreeker = flink redenaar, van een predikant gezegd. Het *Gron.* kent: *boaskerel*, *boasvent*, maar meestal schertsend.

baovenknecht = de eerste der knechten in eene boerderij.

baovenvaldriever; schimpwoord, zooveel als: fijne, of {p.14} *Koksiaon.*

banzer; zie: *bander.*

baore = draagbaar, doodbaar = *barve*; zie ald.

barde; zware, harde turf uit de Oostermoersche venen.

barfd = bloot; *met barfde heufd* = met ontbloot hoofd. De jongens ten platten lande mogen des voorjaars niet *barfd voets* lopen, vóór zij den ooievaar gezien hebben. Vergel.

barrevoets, en 't *Gron. dragbarg*, alsmede: *barve.*

bark, baark = eikenschors. In de 12de eeuw zou dit uit Munster en Bentheim in Drente zijn ingevoerd. *Gron. bark* = run, gemalen bast van den eikeboom, *Zw. barkmjöl. Kil. berck*, *barck*, *borck*, *Oostfr. Osnabr. Deensch, Zw. bark* = boomschors.

barstend, als versterkend bijw.: 't *is al zoo barstend laete* = 't is heel laat; "ho barstend dat Jan's volk daor tegen zint." *Gron. barstend drok* = geweldig druk.

barve = draagbaar, lijikbaar, *Gron. barve, dragbarg, droagbaar, Oostfr. barfe, barf, berve*, *berrie*; *Zeel. baere, berrie, Maastr. berie*. Van 't oude: *beren* = dragen, *MNederd. baren, beren, Oudfr. bera.*

bassen = billen of bouten, zoowel van menschen als dieren; ook *Overijs.* – *Gron.* *bast, bastje* = bil van een geslacht dier, boutje, *Stad-Gron.* *bassien*; *ZLimb.* *bats* = runderbil.

bats, als interj. = klets! plof! ook *Gron.* – *Neders.* *bats* = slag, stoot; *Oostfr.* *battse* = oorveeg.

bats = slag, stoot. *AS. Eng.* *bat, batte*, *Iersch* *batta*, *Fransch* *baton*, van het *Celt.* *baedda* = slaan. Zie: *bats* I.

bats = trotsch. *Gron.* *bats, batsk* = zwierig, in 't oog vallend rijk gekleed met trotsche houding; 'n *batse maid, vrou* = een meisje, enz. dat het er op schijnt gezet te hebben om uit te blinken, en zoo hecht men daaraan licht de beteekenis van: trotsch, stout, zooals bij *Camphuysen* voorkomt. Het *Drentsch* heeft bv.: *wat komp hij er bats angaon.* *Overijs.* *batsch* = trotsch, hoogmoedig, bij *Hooft.* = trotsch, spijtig; norsch, hevig; weerbarstig, hardnekkig; *Oostfr.* *battsk* = ijdel, pronkzuchtig, eig. = trotsch, hoogmoedig. (v. *Dale*: *batsch* = trotsch, trotschelijk, overmoedig.) De algemeene beteekenis van het woord zal zijn: zucht om zich boven anderen te verheffen, uit te blinken, en tot den stam: *bat* (daarvan: *beter*) gebracht worden. {p.15}

batse = regenbui, onweersbui.

batterink; tol, die niet wordt gezweept.

batterij, in: “*wichter die heur niet zoo veul op de batterij vertoont*” = meisjes, die weinig de publieke vermakelijkheden bezoeken. *Gron.*: iets *op batterei brengen* = op 't tapijt, te berde, ter tafel brengen; met iets *op batterei komen* = er mee voor den dag komen, 't laten zien.

battink = tol.

bazelen = droomen, hoorbaar droomen. (v. *Dale*: *bazelen* = ijlen, razen, onsamenvangende taal spreken.)

bazen = ijlen, ook bij *Kil.* en *Friesch.* Zie: *bazelen*.

be Weglating van dit voorvoegsel: *heurde* (behoorde). Ook *Gron.*; bij *Kil.* o.a. *gheeren*, *begheeren*; *lofte*, *belofte*. Ook in het *Nederl.* niet ongebruikelijk: *loonen* = beloonen; *hoeven* = behoeven, enz.

beantwoorden = als vader of getuige (peet) de vragen naar 't doopformulier met *ja* beantwoorden; *zien bes hef hōm beantwoordt*, zegt men van een kind, wiens grootvader in plaats van den vader op de bedoelde vragen heeft geantwoord.

bed, bedde (bed). Zegsw.: *hie hef 't wief in 't bedde* = zijne vrouw is bevallen. Is eene vrouw onder bijstand van de *naoberwieven* (buurvrouwen) in de kraam gekomen, dan moet de man de blijde boodschap rondzeggen, meestal in den vorm: 'k wol oe (of: *dei*) *kommen zeggen*, *da'k oeze* (bv.) *Grietien in 't bedde heb*. *Podr.* II, 97. Het *Gron.*: *in 't warm ber leggen* = in de kraam zijn.

beddebuur = beddetijk, veelal van grove stof, waarvan het eerste overtrek van een bed wordt gemaakt. *Gron.* *berbuur*, *Oostfr.* *bure*; *Neders.* *büren* (voorwerpsn.) = een overtrek, en zoo: *bedsbüren*, en: *kussenbüren*; *Holst.* *bürenwark* = beddetijk, als stof. – Het *Fransche* *bure*, eene stof tot bekleeding van lessenaars, en daarvan: *bureau*.

beddegaonstied; de tijd wanneer men in een huisgezin gewoon is naar bed te gaan, 't *Gron.* *bergoanstied*.

bedebier, beebier; zie: *bee*, en: *zeg*.

bedolder; zie: *holder*.

bedor, bedorre; zie: *hōrre*.

bedroesten = overbluffen. Zie: *droestkop*.

bedruzeld, verdroezeld = bedwelmd, duizelig, *Gron.* *bedoezeld*. {p.16}

bêe (bede); verzoek aan de buren om hulp tot het een of ander, bv. tot aanvoering van turf, van bouwstoffen bij vertimmering, enz., *Overijs.* *bededienst*; – *iets te bêe doen* = hulp verleen zonder geldelijke belooning, evenwel in afwachting van een onthaal, dat *bedebier* of *bêebier* wordt genoemd. De verplichting tot deze hulp behoort tot de *naoberdingen*. Zoo neemt bv. eene huismoeder, die niet altijd bij machte is *heur egen vlas* te braken, hekelen en

spinnen, hare toevlucht tot de zoogenoemde *bêeën*, zij verzoekt helpers ter *braak-*, *hekel-*, en *spinbêe*. Bij de eerstgenoemde komen alleen ongehuwde, bij de andere gehuwde vrouwen te pas.

beechien = beetje, weinige.

beeën = week en zacht, lenig en buigzaam maken. Vergel. het *HD.* *bähen*.

bêekoppel; gezelschap & volks dat men tot dienstverleening *te bêe* heeft. Zie: *bêe*, en: *koppel*.

beente; zie: *bente*.

beëmen = besproeien, bevloeien, vooral het voorjaars onderwater zetten van hooiland. Van: *ae, au, a, Oudfr.* *â, AS.* *aha, Ouds.* *aha, OudNoorsch* *â, Zw. oe, OHD.* *aha, MHD.* *ahē, Goth.* *ahva, Lat.* *aqua, Fransch* *eau*.

beers, beersch, ruisch, roezîg = teellustigheid van wijfjesvarkens, *Gron.* *roezîg*. Eig. naar den beer verlangende. Als het *Gron.* *bōlsch, bōls*, van: *bōl*. (stier).

beest, voor: beesten, nl. koeien; eveneens: *de peerd* = de paarden; *de schaap* = de schapen.

beesten koeien, *Gron.* *bijsten, Geld.* *beesten, Zeel.* *beest, koebeest, Gron.* *koubijst, Oostfr.* *Neders. Holst.* *beest, kohbeest* = rund, koe; *jong beest* = *enter* = *enterbeest*; zie ald.

beestenheer; zie: *beestheer*.

beestheer, beestenheer = koeherder, *Westerw.* *kouheer*.

beffies; hemdkraagjes van fijnere stof dan het hemd zelf.

begaffeln = beredderen, bedisselen, in orde brengen.

beganigheid = medelijden, meewarig zijn. Zooveel als: begaan zijn met het leed van een ander.

begaven = begiftigen. (v. *Dale*: begaven = met natuurgaven voorzien; meest in den lijdenden vorm: begaafd zijn.)

begaziemaker = pretmaker die een gezelschap kan doen {p.17} lachen, een vrolijke vent; 's avonds op 't pad was hij de grootste *begaziemaker*.

begeving = dading, compromis. *Kil*.

begieren, in de tautol.: *begieren en begraopen* = door gierigheid besparen. Ook *Gron.* dat ook heeft: *gieren en groaper*; *groaper*, en: *groaperg* = inhalig.

begooderd = gegoed, bemiddeld.

begraffenishood = hooge hoed, hoed diede mannen bij begrafenissen dragen.

begraopen; zie: *begieren*.

begroeid. Onder *begroeide uitspraken* of vonnissen verstaat men zulke die kracht van gewijsde hebben verkregen. Volgens Mr. *J. Pan* vermoedelijk van het gras der kerkhoven ontleend. *Neders.* *begrojen* = met gras begroeien. Zie *Dr. Landr.* (1712) II, 75.

begunde = begon; ook *Gron.*

beient, voor: beiden, *met z'n beient; een van oez beient*.

beiern, zie: *banjern*.

beiker = *iemker* = bijenhouder; *toenbeiker* = bijenhouder in 't klein, die zijne bijen thuis houdt, nl. in den tuin plaatst, er dus niet mee naar Groningen reist.

beja, belja, voor: zeker; *beja wal!* = zeker, voor zeker wel!

bejacht, voor: gelegen: *er is niks an bejacht* = er is, of: er ligt niets aan gelegen. Ook *Gron.* en daar zooveel als: 't heeft niet de minste waarde, daarom beteekent het verlies er van niets; wordt ook van personen gezegd. Aan de jacht ontleend, dus = niet waard om er jacht op te maken. Staat dus voor: bejaagd.

bek (voor: mond) in de *Zegsw.*: *hōm* (of: *heur*) *is 't spinrag ook nijt veur de bek wōssen* = hij kan zijn woord wel doen, hij is niet op den mond gevallen. Ook *Gron.* maar voor: 't *spinrag ook nijt, gijn spinweb*.

bekeukeln = begoochelen, *Gron.* *d'oogen verkeukeln*. Zie: *keukeln*.

beklemming; zie: *beklemrecht*.

beklemrecht, of: **recht van beklemming**. Mr. *De Ruiter Zijlker* geeft hiervan de volgende bepaling: Het is een zakelijk recht, om altoosdurend en erfelijk te gebruiken landerijen aan een ander toebehoorende tegen betaling van eene vaste en onveranderlijke huur; van vaste sommen bij verkoop, vererving of anderen rechtsovergang; van alle op het land liggende lasten en belastingen; gewoonlijk onder eene op het land staande en den meier toebehoorende behuizing en schuur – en wel tot zoolang niet des meiers erven ontbreken, of eenige andere bij de overeenkomst onderstelde oorzaak van caduciteit plaats vindt. *Acad. Proefschr.* p. 70. Het *recht van beklemming* is een eigenaardig, en met name bijna alleen in de prov. Groningen, in Friesland aan de Gron. grenzen, alsook, en meer, in Drente bekend recht, en wordt geregeld door zijne eigene bepalingen, bedongene voorwaarden en plaatselijke gebruiken; p. 74. De naam *beklemming* schijnt het verband tusschen 's meiers huis en 's eigenaars land aan te duiden: De landen, zeide men, waren onder 's meiers behuizing *beklemd*. De naam bleef, ofschoon er thans niets vreemds in is, dat er eene beklemming op den grond wordt gevestigd, zonder dat er een gebouw op geplaatst is of wordt; p. 85. Volgens *Dr. Volksalm.* 1841 p 141 e.v. is in 1748 dit beklemrecht uit Gron. in Drente ingevoerd.

beklieflîk, beklîflîk = besmettelijk, *Old. Westerw. bekliefelk*, maar niet van huidziekten. Van: beklijven, eigenlijk: bekleven = aan vast kleven, de smetstof door overplanting doen beklijven.

beklîflîk; zie: *beklieflîk*.

bekonkeln; door geheim overleg tot stand brengen. (v. *Dale* bekonkelen = door knoeierij bewerken.) *Gron. beknokkeln.* {p.18}

bekvechten; zich met woorden tegen iemand verdedigen.

bel = afkeerig; *bel* van iets zijn = een walg aan iets hebben, *Nederl.* beu van iets wezen.

bel = gemelijk, slecht gehumeurd, onvriendelijk; *bel* tegen iemand zijn = hem kortaf antwoorden.

bel = ongedaan, onfrisch, afgemat door nachtwaken.

bel, als interj. = foei; “*bel, zae’k, wat lig ie te tjantern?*”

belja; zie: *beja*.

belja = ja, als sterke bevestiging, of volledige toestemming, zal staan voor: wel ja.

belnie, benee = wel neen, als sterke ontkenning.

belt, woonplaats der Witte Wieven. De sage is verouderd en van wege de duistere verhalen omtrent den oorsprong nooit algemeen geweest in 't volksverhaal. Wèl de landmeters die schelmachtig hadden gemeten en *dee met gleunîge kettens op de bloate arm dansten*.

belt = **bult** = hoop, *Gron. bult*. Vergel.: vuilnisbelt.

belukken = uitvallen, ten gevolge hebben, ook *Gron.*

belijftuchtîgen = lijftochtswijs of levenslang in vruchtgebruik geven. *Landr.* III, 51.

belijing = verlijding eener acte. *Landr.* I, 12, 28. Ook *Gron.*

bemaarkends; zie: *bemarkens*.

bemarkens, bemaardkens = oordeel, inzicht; *nao zien bemarkens* = volgens zijn gevoelen. Vergel. v. *Dale* i.v. *bemerken*.

benamens = voornamelijk, inzonderheid, in 't bijzonder. *Gron. benoam, jobinom, jobinoam*, eig. ja bij name, wat als voorbeeld in de eerste plaats genoemd moet worden; *Friesch* benamen, *Overijs.* benaamd, bename, *NBrab.* bename, *Oostfr.* benâme, binâme, *jobinâm*, *Neders. Oudd.* en ook bij onze *Ouden* bename. *Kil.* naomen = noemen; *Oudfr.* onbinaemd = ongenoemd.

benaedenvaldrievers; schimpwoord voor godsdienstige dwepers.

benapt; zie: *benips*.

benee; zie: *belnee*.

benet, net; gevederde muts door kleine meisjes gedragen, vooral te *Hoogeveen*; 't *Fransche bonnet*.

benips, benipt, benapt = schraal, mager, sober, armoedig; *hij kik benips to* = hij ziet er mager uit.

benipt; zie: *benips*.

bente, beente = veengras, *Zwolle bentgras*, *Gron.* piont, *Oostfr.* piunte, piunt, biunt, bente, *Eng.* bent, *OHD.* {p.19} piunz, pinez, *MHD.* pinz. – v. *Hall*: bent = de blauwe Eenknoop, *Enodium corruleum*, elders bentgras, pionten, smeeltjes. *Neerl Plantensch.* p. 256.

bentespier, de stengel der *bente*, veengrashalm, *Gron.* piontspier. Zie: *bente*.

benumen, benuemen; zie: *numen*.

benzeln = verjagen, verdrijven, *Gron.* *wegbenseln*, *d'roethbenseln* = met veel gedruisch of een voorwerp verdrijven; bv. van jongens, hoenders uit een tuin, *Oostfr.* bendseln, benssel; *Overijs.* benzen = aansporen, tot haast drijven. Moet tot: *binden* gebracht worden, waarvan: bindsel, in de beteek. van: het saamgebundene, in dit geval eene roede, waarmede men straf uitdeelt.

beppe, böppe = grootmoeder, *Gron.* *bep, beb, beppe*, doch alleen in gebruik bij de lagere klasse, *Friesch beppe*, *Geld.* *bebbe*, *Oostfr.* *beppe*. Het *MHD.* *babe bet.* oude vrouw, moeder.

bepreken = in het predikambt bevestigen, de bevestigingsrede houden. Vergel. *stoel*.

bepunten; eig. = met een puntijzer onderzoeken of er ook keien, enz. in den bodem aanwezig zijn; fig. = uitvorschen, iemands gevoelen trachten gewaar te worden. Zie: *punten*.

berachen = belasten; zie: *rachen*.

bereeren = beschreien; *hij kik er bereerd uut*. Zie: *reeren*.

beren = hard roepen, schreeuwen; *Gron.* = veel onnodig en ongepast geschreeuw maken, ook: veel ophef maken over nietigheden, ook in *NHoll.* Het oude *baren, beren* = een sterk geluid voortbrengen; *AS.* *berian*, *Oudfr.* *baria*, *Oostfr.* *Neders.* *baren, bären* = luid roepen, schreeuwen, een klagend hulpgeschreeuw aanheffen, en: gebaar = geschreeuw, gehuil, misbaar, ook *NBrab.* (*Gron.* *gebeer*); *Friesch* *beren, baren* = zich aanstellen, gedragen, voordoen; *Noordfr.* *da beere*, *Holst.* *beren*. Vergel. t' *HD.* *Gebehrden*.

berenbörger; eene soort van bitter, getrokken op Berenburger kruiden; ook *Gron.*

bereppen = hanteeren, behandelen.

bertaol = brutaal.

bes, besse = grootvader, ook *bessien*; “*zien zusters en zien besse zint alle an de terîng hengaon*” = – zijn allen aan de tering gestorven. Hier is: *besse* = groot-{p.20}moeder; – *bes* staat dus voor: bestevader, en ook voor: bestemoeder. Vergel.: *bestevaer* (v. *Dale best* = bestemoeder, oude vrouw.)

beschoonen; zie: *beschoonîgen*.

beschoonîgen, beschoonen = besparen, bezuinigen, uitwinnen. Ook = verschoonen, reden, reden tot verschooning aanvoeren.

beschötteln; zie: *beschusseln*.

beschrikt = verschrikt.

beschuldîgen = voordeel aanbrengen, de kosten door de opbrengst goed maken.

beschusseln, beschötteln = beredderen, in orde brengen.

beslaogen, in: *met gold beslaogen wezen* = veel gouden sieraden dragende, als met gouden voorwerpen behangen; ook *Gron.*

bespieren = beletten, in zijn loop stuiten; de huwelijksgeboden *bespieren*. In *Gron.* thans alleen in de beteek.: de geboden stuiten, vroeger ook in 't algemeen = beletten. *Friesch*: de geboden spieren, *Overijs.* *bespieren*. In het *Ommel. Landr.* III, 14: die renteniers mogen dat met rechte besperen, nl. het afbreken hunner huizen beletten; ald. VII, 25: dat Recht behoort zijn voortganch te hebben, sonder eenige private bespeeringhe. – *Neders.* *bespeer* (veroud) = versperring, hindernis, beletsel. – Zal eig. zooveel beteekenen als: door eene *spier* = spar, lange staak, iets af te sluiten, een slagboom te plaatsen bij eene passage, en samenhangen met: versperren.

bessem = bezem, ook *Gron. Noord-Brab. Hooft*; bij *Kil. bessem*, besem; *Oostfr. Westf. bessem*, *HD. Besen*.

bessien = *bes*; zie ald. Ook wanneer men iemand vertrouwelijk vleit: mien bessien, mien moorvul, enz.

bestaon, voor: bestendig, bedaard; *bestaon volk*.

best, voor: wèl; “*Remmelt hadd’t best zoo wied kregen*” = hij had (hoewel met veel moeite) zijn doel bereikt, ’t was hem wèl gelukt.

besteden = **bestellen** = **opdraogen**; *ter aarde besteden* = begraven, ter aarde bestellen, ook in *Gron.* als deftige uitdrukking.

besteden = **besteen** = verhuren als dienstbode. Ook *Gron.* en daarvan *bodenbesteder*, en *bodenbesteedster*, alsmede *Oostfr.*

besteen; zie: *besteden 2*.

bestellen; zie: *besteden*.

bestendîg = bestaanbaar, van kracht, bv. van een testament. *Landr. III, 55. {p.21}*

bestieren = doen, ten uitvoer brengen. Het *Gron.* heeft het deelwoord: *bestuurd*, voor: gedaan, volbracht, bv.: “*t eten is bestuurd*” = de maaltijd is geëindigd.

bestrieken; zie: *strieken*.

beteumen; zie: *beteumîgen*

beteumîgen, **beteumen** = uitwinnen, uitzuinigen; “*a’j erees tied to beteumîgen kunt, doo ’t den.*”

beteun, **betuun**, **betuen** = schaarsch, zuinig; *geld is bij den boer beteun*; *beteune gezichten trekken* = een zuinig gezicht zetten. Ook *Gron.*, maar alleen predicat.; *Overijs. Geld. betuun*; *Oostfr. betün, bitün* = wat zeldzaam, gezocht en duur is. Oudt. *betuynen* = omheinen, beperken, insluiten; *beteun*, enz. eig. dus = betuind, met een tuin of gevlochten rikwerk omzet, afgesloten, en daarvan de fig. *beteek.*: niet ruimschoots voorhanden, iets waarvan de voorraad beperkt is.

betoefd = gevat, bij de hand, bij de pinken. *Gron. betoegd* = geslepen, loos, slim, leep; bij v. *Dale* (gewest.) *betjoegd*, *betjockt*. Door verwisseling van *g* in *f*, soms met invoeging der *j*, van *toegen* (= takken) voorzien, tegengestelde van kaal, zonder takken en bladeren, dus arm, armoedig, toegepast op den menschenlijken geest.

betrekken = foppen; ook: in stilte en onverwachts leed aandoen: “*hij wōl hōm stillink betrekken*”; “*met de schoefel betrōkken hadd!*” *Gron. betrekken* = foppen, beetnemen, in ’t geheim ontfutselen; *de kat het mie betrokken*.

betuen; zie: *beteun*.

betuenîgheid = schaarschte, krimp.

betuun; zie: *beteun*.

beud = bied; *ik beud*, *do beudste* = ik bied, gij biedt.

beugel = hoepel op een’ wagen. Aldus omdat het een gebogen voorwerp is, dus van: buigen.

beugelsjees; sjees door twee paarden bespannen, *Gron. beugelsees*. Aldus omdat beide een beugel onder het lijf door hebben.

beuk; de vrucht van den beukenboom, *Overijs. boekel. Gron. buiken*, zoowel de vrucht als de boom.

beulen = loeien als een vos; ook zeker onaangenaam geluid van stieren en ander rundvee bv. wanneer een er van een aas of iets dergelijks vindt.

beun; verhevenheid, bv. galerij in eene kerk; ook = zolder. *Gron. beun*, *beune* = zolder; *beun van de mond* = gehemelte; *Oostfr. böön, Neders. Holst. bön, Noordfr. bân*. Vergelijk ’t *HD. Bühne*, alsmede: *wegbeure*. {p.22}

beunst; zie: *buust*.

beurze; zie: *buse*.

beust; zie: *buust*.

beuten, anbuten, aanbuiten, anbeuten, anbieten = vuur aanleggen, aanstoken, opstoken; *vuurtjes beuten* beteek.: op drie of vier ellen afstand in het boekweitveen hoopjes van de omgehakte veenkluiten maken om beter te kunnen drogen, en dan de kluitjes die op den grond blijven liggen, verbranden: *Gron. buiten* = vuur aanleggen, stoken aan den haard, in 't algemeen; 'n vuur *anbuiten* = een vuur aanleggen; *Veluwe bueten, anbueten, Overijs. anbuten; Oostfr. Holst. böten, Westf. baiten. ten Doornkaat* (i.v. böten) acht dit woord niet hetzelfde als: boeten, baten, goedmaken, maar brengt het tot 't *Oostfr. böten* = stooten, steken, en vervolgens tot die van: steken, stoken, opstoken, van het *OHD. bôzan, pozan, AS. beâtan* = stooten, slaan.

beuzekool; zie: *boezekool*.

beuzeld; zie: *ebeuzeld*.

bevatten = den zolder (*de balken*) met korenschooven opvullen; de zolder is *bevat* = de zolder ligt vol ongedorscht graan.

bevreden = van eene *vreeding* (zie ald.) voorzien.

bevredigen = *bevreden*; zie ald.

bevreeën = *bevreden*; zie ald.

bevretén; 't voeder naar zich toe halen dat voor een ander dier bestemd is, bv. van paarden die gezamenlijk uit ééne krib vreten; ook *Gron.*

bewarpen = **strieken** = **umwarpen** = de zeis scherpen. Zie: *strieken*.

bewarpen; zie: *warpen*.

bewerpen; de gestrooide mest door middel van 't ploegen onder den grond brengen, onderploegen.

bewissen = verzekeren, verwaarborgen. *Friesch bewisse* = (zich) verzekeren, vergewissen, *Oudfr. bewissia; MNederl. bewissen* = zich overtuigen, zich zekerheid verschaffen, zich vergewissen. – Het *Gron.* heeft wel het znw. *bewissing*, voor: zwart op wit, eene geldige schuldbekentenis.

bezeen, bezijn = beproeven, *Gron. bezijn*, en: *bezuiken*.

bezeerigd = bezeerd.

bezetten; geheimzinnige wrijving of behandeling van een dier, bv. van koeien die de *wrang* (zie ald.) hebben. Ook in *Gron.* bekend; *Laurman* (p. 131): *bezetten* = bezweren van een pijnlijk verstuikt lid. – Volgens *Prov. Gron. Cour.* (15 Aug. 1861) werd “te Peize een meisje door een' adder in de hand gestoken, die dadelijk pijnlijk werd en {p.23} geducht opzwol. Terstond ging zij naar een persoon die den arm *bezette* bij den elleboog, tot welke hoogte het venijn en de opzwellling reeds gevorderd waren. Dadelijk hield de zwelling op.” Die handeling is in Groningen ook bekend onder den naam van *bestrieken* omdat zij bestaat in het strijken van het verwonde lichaamsdeel tot aan de plaats waar de zwelling zichtbaar wordt.

beziek = afzonderlijk. Zou staan voor; bei sich, verbasterde vorm van: (jeder) für sich = *elk beziek* = elk afzonderlijk.

bezörgen = zorgen hebben; “zoodoend' hadd' 't mensk niks te bezörge”! Zal eigenl. beteekenen (*bezörge*n, voor: verzorgen), iemand die niets of niemand te verzorgen heeft, is van zorgen bevrijd.

bezijn; zie: *bezeen*.

bier = feestmaaltijd. Alle groote maaltijden, die bij bijzondere gelegenheden worden (of: werden) dragen den naam van *bieren*, omdat eertijds het bier bij plechtige samenkomsten in Drente de algemeene volksdrank is geweest. Als zoodanig zijn bekend: de *Kinderbieren* of *Kraambieren*, de *bruiloftsbieren*, de *dood-, leed-, of groevebieren*, enz. *Dr. Volksalm.* 1840 p. 159. In 't *Westerkw. (Gron.)* was het (nog na 1850) het gebruik, dat, wanneer de dienstboden in de *vrijweek* hunne rekeningen aan schoenmaker en kleermaker voldeden, zij alsdan op bier onthaald werden; sterke drank moesten zij betalen. Dit feestje heette *schoumaokersbier*, enz. *Overijs. bier*, of: *biermaol* = boerenfeestmaal; *Geld.* een *bier* eene boerendanspartij. Oudtijds

zei men, als de maan zich achter de wolken verschool: de maan gaat te bier = vertoeft in de herberg. – Zie: maal.

biestekooper = veekooper, koekooper.

biester, als bijw. van versterking, zooveel als: buitengewoon, bijzonder, zeer: *biester bult volk, biester lang, biester kold, groot, verwonderd*, enz. Ook *Gron. Oostfr. – Zeeuwsch Vlaand.* buster, *St. Truyen* byster, *Kil.* byster. Het *Gron.* heeft hiervoor ook nog: *biesterboarlik*.

biester, voor: verbijstering; *op 'n biester brengen* = in de war sturen; *op 'n biester wezen* = op den loop, in 't wilde handelen: Dezelfde uitdrukking in *Gron.* = zich vergissen, dwalen, en daarvoor ook: *op 'n biesterboane, 't boukje biester wezen, in de regel van verbiestern wezen*.

biester wezen = gek wezen. Het *Oostfr.* biester heeft ook de beteek. van: wild, woest, onvriendelijk, boos, erg, {p.24} gruwzaam, afschuwelijk, verschrikkelijk, stekelig, toornig.

biet = een weinigje, een stukje. *Gron.* biet, bietie = klein stukje, kleinigheid. Staat voor: biet, *Oostfr.* bit = afgebeten brokje. *Zeeuw. Vlaand.* bitje = weinig.

biezejager = veldwachter, Mr. J. Pan: *biezenjager* = politiebediende tot wering van bedelaars, eigenlijk: boevenjager. Voorheen *landschaps-* of *kerspelsoldaat*, ook *roode roede, landsoldaat, armjager* geheeten. – *Gron.* *biesjoager, biezejoager*, voorheen zooveel als veldwachter en opziener van de jacht; Friesch *biesjager* = gerechtsdienaar te platten lande; *Oostfr.* *biesejager* = politiedienaar, gendarme, eig. een persoon die bij dag of nacht jacht maakt op alles wat bij vagebondeert, bij den weg *birst*, *Oostfr.* *birsd, bisd.* – *jagen*, hier = opsporen. Zoo worden te Hamburg de overlieden der gilde, die de beunhazen en ongeoorloofde werkplaatsen opsporen gezegd *te jagen*, dat voorheen ook hier te lande plaats had. Vergel. o.a. 't *Nederl. jacht maken op* = vervolgen, nazetten, zien te vatten van, enz.

bie zonne = dat de zon schijnt; “*howal 't nog meer dan drie uur bie zonne was*”, zooveel als: 't duurde nog drie uren vóór de zon onderging.

bin = ben; *wij bint* = wij zijn; *binst* = zijt gij (enkv.), (*Gron. bist*); *binst 'r weer? bin 's doe?* = zijt gij. *Gron. bin* = ben, en = *zijn*; *doe bist, zij bin.* *Kil.* = ben, bin; ghij bent of bint (*Sax. Fris, Sicamb.*). ook *Oostfr.*

binnenbuutse = binnenzak, *Gron. binnenbuus, binnenbuutse*.

binst; zie: bin.

bint = zijn 2de en 3de pers. meerv.; zie: bin.

birzen, bizzen, bissen; het rennen en springen van het vee in de weide; ook wordt het gezegd van menschen die zich vroolijk aan stellen. *Gron. birzen*, freq. *birzeln* = wild rondloopen door dik en dun, van menschen en vee gezegd. *Overijs.* bizzen, daarvan: *bizzinge* = kermisgewoel, en: *bissekist*, en *bissewielen* = kist en wielen op de kermis te *Ommen* gekocht; *Friesch bijskje*, en *bebijsseltje* = schielijk heen en weer loopen, druk bezig zijn; *Oostfr.* *birsen, bisen* = wild heen en weer draven, in 't bijzonder van vee in de weide; *Neders.* bissen, eig. van koeien gezegd die met onstuimige drift, uit bronstigheid of bij buitengewone warmte de weide op en neer loopen; *Holst.* bissen, *birssen* = heen en weer loopen, elkander naloopen, bijzonder van koeien die in den bronsttijd onrustig zijn; ook van vrouwvolk dat in huis heen en weer loopt en draaft en zoo den schijn aanneemt dat er veel uitgevoerd wordt; *Westf.* *biesen* = rennen {p.25} van vee. Oudt. *byzig* = onstuimig; *byze* = noordenwind, storm, onweer; *biezen* = blazen, en daarvan: *bysen, biesen, brisen*; *Zwitserl.* *bise* = storm, orkaan, *MHD.* *bisen* = stormen, bruisen, *Deensch bisse*, *Overijs. Friesch Maastr.* *bys* = scherpe wind, en hiermede verwant: *vijsten*, en: *veest*.

birzig = driftig, bezig, haastig; zie: birzen.

bissen; zie: birzen.

bist = zijt gij, en: gij zijt; *hoe old bist?* Ook *Gron.*

bitterblad; stompachtige zuring, *Rumex obtusifolius*, elders riddersblad, hardijzer, ijzerblad, patich, peerdich. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 185.

bizzen; zie: *birzen*.

blaard = helder, van de lucht. *ONederl.* blaer = naakt.

blaksem, verzachtend vloekwoord, voor: bliksem; ook *Gron.*

blank; oude munt = 6 duiten.

blank = vlakke, met water bedekt land, waterplas; “*wie gaat hen ’t blank hin scheuvelloopen.*”

blankslachter = **koldslachter** = **witmaker** = vilder. *Overijs.* = witwerker, *Geld.*

koldslachter.

blaordekoo; zie: *blaorkoo*.

blaorkoo, **blaordekoo**; koe met witten kop. *Sprw.* *Aste bie blaorkoo anzeelt staeist must ’r bie staon* = wie van een ander afhangt kan hem niet tegenwerken, al strijdt het ook met zijn eigen belang. *Gron.* *bloarde kou* = zwartbonte koe met zwarte kringen om de oogen. Oudt. blaerkoe = zwarte koe met wit voorhoofd. *Overijs.* bleure, bloare, *NBrab.* blaer = koe met een bles voor den kop; *Oostfr.* blär, bläart, blaar; – *Neders.* bleerke = eene roode koe met bont voorhoofd. – *ONederl.* en *MNederl.* blaer = naakt, kaal.

blas = blaast.

blasterg = opgezet, opgeblazen, van het aangezicht, *Gron.* *blaisterg*, *bluisterg*, ook *dienerg om kop*. *Neders.* de bakken bleustert = de wangen zijn rood, gloeien. *Eng.* to blush = blozen. (v. *Dale*: bulsterig (gewest.) = gezwollen, van het aangezicht.)

bleeken = blaffen.

bleeken = mazelen.

bleeken = boschbessen of blauwe bessen. v. *Hall*: blauwe boschbes, ook waldbes, krakelbeziën, postelbeziën, blauwbes, boschbes, bikbeeren = *vaccinum myrtyllus*. *Ned. Plantensch.* p. 47.

bleerbek; iemand die veel en hard praat, een schreeuwer. *Gron.* *blerbek*, *blersnoete* = schreeuwleelijkerd, huilebalk {p.26} (scheldw.). *Neders.* blairboks, blarschnute, *HD.* Plermaul, en: blarren, *Eng.* to blare = huilen, weenen; *Westf.* blaeren, *Noordfr.* blarre = blaten, en = schreeuwen, van kinderen. *Kil.* blaeren (Sax), *Oostfr.* blarren, blären, bleren = huilen, ook = loeien, balken. Bij *Weil.* en v. *Dale*: blaren = blaten, loeien, balken: *Gron.* *blerren* = blaten; ook = schreeuwend zingen, en = huilend schreien. Van ’t *Lat.* balare = blaten,

blekkerbössien = blauwbessenstruik. Zie: *bleeken*, en: *blikbeeren*.

bles; honden-, paarden-, koeien- en schapenaam.

bleste = bles, van een paard; *Gron.* *blespeerd* = paard met eene bles. Oudt. blas = kaal; *Bild.* blas = wit. Vergelijk ’t *HD.* blass.

bleu = bloode, schroomvallig, ook *Gron.* *Tollens* heeft: bloo en bang; *Westf.* blöe.

bleud = bloot; *bleute beenen* = *barfde beenen* = bloote beenen; *bleud handen* = leeg handen, zonder geld.

bleukern = berooken; ook = bewasemen, bedampen. Zal staan voor: blakeren, met gewijzigde beteekenis.

bleut, **bloot** = schapenhuid. *Gron.* *bleuten* = de schapenhuid van de wol ontdoen. v. *Dale*: blooten = vellen scheren, ontharen. *Overijs.* *bleute* = tot looien bestemde dierenhuid.

bleuten; de platte zijden van een boek, de omslag, die dikwijls van schapenleder vervaardigd worden. Even als *bleut* voor het blad of perkament gebruikt wordt, zeide men oudtijds: een huylt francijns of perkaments; het latere: vel (papier), is ook hieraan zijn oorsprong verschuldigd.

bleuten = met de verzamelde wasstof tusschen de pooten naar de korven vliegen, *Gron.* *bleuten*, *blooien*.

blif = blijft; *bliffe ’r weer?* = blijft hij er weer? Vervoeg.: *ik blieve*, *do blifse*, *hij blif*, *wij blieft*, *ie blieft*, *zij blieft*.

blifst = gij blijft, en = blijft gij? ook *Gron.*

blik = vroolijk, opgeruimd; ook = vrijpostig.

blikbeeren = *bleeken* 3; zie ald.

bliksemkind, zooveel als: die verdoemde jongen, of: dat verdoemde dier; ook *Gron.*

blikskies, bliksteens, blikstiens, bliksteender verzachtend voor: bliksems, als bijw.: *hij nam 't blikskies kwaoliek*; “*ja, dat is alles mooi, blikstiens mooi ook!*” *bliksteender duur*. Zij worden ook als interj. gebruikt, met *te* er voor. {p.27}

bliksteender; zie: *blikskies*.

bliksteens; zie: *blikskies*.

blikstiens; zie: *blikskies*.

blinder; basterdvlöek; *de blinder ja!*

blindhummeltien (*Koevorden*) = de blindeman in 't blindemannetjesspel, in *Oosterhesselen brumhummelke*. Zal zooveel zijn als: blind, of: brommend hommeltje. In *Gron.* is *hummel, hummeltje* liefkoozingswoordje bij 't aanspreken van kleine kinderen.

blod = was in onzuiveren toestand, de uitgeperste honigraten.

blöd = boekweitkaf.

blödde = bloedde, ook *Gron.*, nl. in 't *Old. Westerw.*

bloed, voor: bloedverwantschap; *kold bloed* = verre verwanten, en = verwantschap door huwelijk, bv. 't zwagerschap.

bloedtiend (*Hoogeveen*) = [uitleg ontbreekt in bron]

blok; zie: *hooiblok*.

blok = offerblok in de kerk. In *Oosterhesselen* was dit zoogenaamd *armblok* een uitgeholde paal staande in den grond, van boven gesloten met een deksel, waarin eene sleuf of nauwe opening om de liefdegaven er in te storten. *Gron. blok, kerkeblok*, soort van, op eene paal staand, verzegeld kastje, van boven van eene sleuf voorzien waarin de collecten worden gestort: *'t blok lichten* = ledigen. Het woord: *blok, Nederl. Oostfr. blok, Oudfr. block, Zw. block, ONoorsch. blökk, MHD, blokh*, uit het *OHD. biloh, piloh* (*bilühan* = besluiten, insluiten) samengetrokken, beteekent een voorwerp dat iets afsluit of insluit, eene afsluiting. Toen men in oude tijden nog geene draaibare deuren kende, bezigde bezigde men als sluiting der huizen zware boomstammen, ook wel rotsbrokken. – *biloh* = uit *bi* = tot, bij, in, enz. en: *loh* = *Loch*.

blokhals = lederen halster. Vergel. *blok* 2.

blood = bloed, *Gron. blood. Sprw. Het blood krup daar 't neet gaon kan* = van familieleden wil men geen kwaad hooren, voor bloedverwanten trekt men altijd partij; ook *Gron.*

bloot; zie: *bleut*.

blouw, voor: blauwtje; *hij hef blouw had* = hij heeft een blauwtje geloopt.

bluisterg; zie: *bluusterg*.

blujen = bloeien. Ook = eene blozende kleur hebben; en: als het aangezicht gloeit van koortsachtigheid. {p.28}

bluusterbōksen = windzak, pochhans, snoever. – Het *Gron.* kent ook samenstellingen met *bōksen* (broek); *narboksen, balderboksen, slodderboksen*.

bluusterg, bluissterg, pluusterg = windig, onstuimig van 't weder en ook van menschen. Ook = opgezet, opgeblazen, opdrachtig, inzonderheid van zieken = *blasterg*; zie ald. *Gron.*

blaisterg, bluissterg, wanneer de wind bij korte tusschenpoozen sterk aanwakkert. Zie: *blasterg*.

bluustern = winderig, als de wind zich verheft, *Gron. (Laurm. p. 53)*: het begint te *pluistern, het geft veul pluister*, enz.

blijant, voor: briljant, schitterend, heerlijk.

bo = *boe*; zie ald.

bochtknieren = *Gron.* bochtkenijern, soort van hengen.

böd = biedt; *wel böd 'r geld veur?*

bod, bodschap = boodschap; *bod* ook = tijding, bericht.

bod, in fig. beteek.: *hij had nog 'n bod op Klaosien* = hij wilde naar Klazien vrijen.

bodschap; zie: *bod*. Friesch *bodskip*.

boe, **bo** = hut of stal in het veld tot tijdelijk verblijf van het vee, o.a. bij *Schoonebeek*. Uit deze veestallen, zijnde sporen van 't oude Nomadenleven is de *boerschap* ontstaan, o.a. *Nieuw-Schoonebeek. Podagr.* I, 140. Bij de vruchtbare graslanden aan het Schoonebeker diep hebben de boeren hunne *boën* of *boeën*, zijnde hutten of stallen voor jong vee van ruwe boomstammen en plaggen opgeslagen. In of bij deze *boën* blijft het vee gedurende 't geheele jaar, met uitzondering van eenige weken midden in den winter, en wordt bewaakt door één man voor iederen stal, welke tot zijn onderhoud eene melkkoe bij zich heeft en eenmaal in de week naar zijn *boer* of *heerschap* gaat om zich van brood, spek en verdere benodigdheden te voorzien. Die bewakers heeten *boheer*, *boeheer*, *beestheer* of *beestenheer*. In *Osnabrück* is: *boe*, een klein boerenhuis; in *Dithmarssum* *boos* = veestal. Zie ook: *bà*. Meerv. *boën*, *boeën*. **boedel** = heel veel, eene menigte (ook *Gron. boudel*, *bult*); *'n boedel geld en goed*. *Oostfr. bûdel*, *bôdel*, *boudel*, contr.: van *bûl*, *bôl*, *boul* = hoop, menigte, massa, *Nederl. boel* = menigte.

boeën; zie: *boe*.

boeheer; zie: *boe*.

boekweitenzomer = *Sint-Michielszomer* = herfst met zomerweer, *Gron. noazömer*.

boer; de gezamenlijke bevolking van een dorp of buurtschap (*boerschap*); *we laot oeze knechter 's aovonds te veel in de boer loopen* = – naar het dorp gaan; *mit de pasplanke en mit 't parsiezer in de boer eloop te hebben* = – bij de boeren geweest zijn te kleermaken. – Men onderscheidt de boeren in *heele boer*, en: *halve boer*; de eerste heeft minstens vier, de laatste twee paarden. Zie ook: *keuterboer*.

boerbôl; stier der gemeente, der *boerschap*, die bij den *hoornboer* wordt gestald. Zie: *boer*, en *hoornboer*.

boerbongel; de stok, die de *swörde* (gezworene) als teeken zijner waardigheid droeg.

boerdrift; particuliere weg (of: pad) langs welken de koeien naar de weide worden gedreven. *HD.* Trift; drift, voor: dreef, weg, is in 't *Nederl.* verouderd. *Gron. (Old.) oetdrift* = particuliere rijweg eener boerderij naar den publieken weg.

boeren = buren.

boerendeel = de vloer van eene boerenschuur.

boerendokter = kwakzalver, piskijker. {p.29}

boerenkoffie = zeer slappe koffie.

boerenmensch; iemand die tot den boerenstand behoort, ter onderscheiding van heer en burger; ook *Gron.*

boerenpesaozie; zooveel als: waar boerenrijtuigen passeeren.

boerensnieder = dorpskleermaker.

boergrond; op enkele plaatsen zooveel als onverdeelde *marktegrond*.

boerherder; gemeenschappelijke herder eener *boerschap*, kerspelherder.

boerholt (klemt. op: *holt*); houtgewas door de gezamenlijke bevolking op een gemeenschappelijk veld geplant en derhalve het eigendom van den geheelen *boer*.

boerhoorn = horen, koehoren die gebruikt wordt om *de boer* ter vergadering samen te roepen, *te hoope te blazen*. (Klemt. op: *hoorn*.)

boerken = boerderij houden, het boerenbedrijf uitoefenen, (ook *Gron.*); “*Remmelt boerkte er dus op an*” = Remmelt ging voort met *boerken*.

boerkerij = boerderij, vooral voor: kleine boerderij, nl. de werkzaamheden die er toe behooren. *Gron. boerderei*, *boerkederei* hebben = het landbouwbedrijf uitoefenen op kleine schaal.

boerkiste; het archief, de gelden, perkamenten en papieren, die in eene kist of ook *schoolbröd* bewaard werd door den oudsten *swörde*. (Klemt. op: *kis*.)

boerlasten (klemmt. op: *las*); de verplichting tot het herstellen en onderhouden van buurt- en andere wegen, waterleidingen, enz. Het verrichten dezer hand- en spandiensten heet *boerwerken*. De regeling bij *boerwillekeuren* van alles wat tot dit boerwerken behoorde was veroorloofd volgens *Landr.* III, p. 106.

boerrecht; verordening of keur door *de boer* vastgesteld, die voor de geheele kerspelbevolking verbindende kracht heeft; ook *Westerw.* (*Gron.*)

boerschap = de ingezetenen van een dorp of gehucht = *de boer*. In: *Order* enz. op de Schouw van Wegen, enz. in *Drente* (1803) o.a. art. 12,17 komt voor: *Karspillen of Boerschappen*. *Westerw.* (*Gron.*) *boerschōp* = de boeren die tot één waterschap behooren. Zij vergadert éénmaal in het jaar om Lichtmis (2 Febr.) en alsdan doet de *boerrichter* rekening. *Oostfr.* *buhrskup* = de ingezetenen van een dorp.

boerstraot; de algemeene, openbare straat of weg.

boervergadering = bijeenkomst van de kerspelleden, *de boer*. In den regel werden zij door de *swörden* belegd. {p.30}

boerwaarken; zie: *boerwerken*.

boerwaarkers; zie: *boerwerkers*.

boerwerken, boerwaarken; het gemeenschappelijk arbeiden door de ingezetenen van een dorp of gehucht; zie: *boerlasten*. In *Westerwolde* (*Gron.*): *boerwarken*. Wanneer daar de wegen hersteld moeten worden of van sneeuw ontruimd, roept de *boerrichter*, op aanschrijving van den burgemeester, de belanghebbenden bijeen door middel van klokgelui. Die werkzaamheid noemt men *boerwark* en het werken zelve: *boerwarken*, *Westf.* *bûrwerken*.

boerwerkers; die opgeroepen worden tot het *boerwerken*. Zie ald.

boerwetten; zie: *boerwillekeuren*.

boerwillekeuren = **wilkers** = **boerwetten** = plaatselijke verordeningen. Te *Rolde* werd o.a. het aantal *draggers* bij *boerwillekeur* van den 5 Jan. 1809 vastgesteld. Zie: *wilker*.

boesen, soezen = wartaal uitslaan, in 't wilde weg praten. De *broedneuger* zegt in zijne berijmde aanspraak: "*Ik bin hier niet gekomen om te soezen Of te boesen.*" *Dr. Alman.* 1888 p. 147. *Oostfr.* *bûsen* = onstuimig zijn, bruisen, stormen, zich snel bewegen, ijlen; ook = brassen, slempen, drinken; de storm, de zee, de man heeft nog lang niet *ûtbûsd* = de storm, de zee, de man heeft niet uitgeraasd, niet tot bedaren gekomen.

boeskool; zie: *boezekool*.

boeskoolskop; zie: *elfribbe*, en: *boeskool*.

boezekool, beuzekool, boeskool, bij v. *Dale* kabuiskool, *Gron.* *boeskool*. (Bij *Sicherer en Akveld*: *büschelkohl*, doch *Sanders* e.a. hebben dit woord niet; 't schijnt dat de Duitschers het als een idioom beschouwen.)

boezekerel = **boezeman**; denkbeeldig wezen waarmede men kinderen bang maakt. *Gron.* *boesoppert, boesappert*, voor: kinderschrik; iemand 'n *boesoppert*, ook: 'n *boeze anjoagen*, ook: 'n *boeze of jacht geven* = doen schrikken, een schrik op het lijf jagen. *Friesch* *boesman*, *Overijs.* *boesekerel*, *NBrab.* *boeman*, *Kil.* *boesman*, *bietebauw*, *Noordfr.* *busseman*, *Oudfr.* *buwseman*, *Deensch* *busseman*, *HD.* *Buzemann*. Het *Neders.* *boeman*, *buze* = momaangezicht, soort van masker waarmede men kleine kinderen schrik aanjaagt.

boezeman; zie: *boezekerel*.

boheer; zie: *boe*.

boken, bōkken = beuken, van vlas.

bōkken; zie: *boken*.

bōkker (*Koelvorden*) = **bokslag, bookslag**; werktuig om vlas te beuken.

bōks, bōksem, bōksen = broek, (*Gron.* *bōksen, bōksem*); "*en warumme zûk um an 'e bōks neet komen?*" = waarom zou ik hem (den {p.31} haas) niet aan de broek kunnen komen, d.i. niet kunnen schieten! *Gron.* *bōksen, bōksem, brouk*, *Ned.Bet.* *boks*, *Hoofd bokse*. *Leviticus* 6:10: *onderboxen* = onderbroek; *Kil.* *bockse* = broek, en = een kleed, tevens rok, broek en

kousen. *Oostfr.* bückse, bücks, bücksen; *Neders.* boxe, *Holst.* büx, *Westf.* bükse, *Deensch* buxer, *Zw.* byxor, *IJsl.* boxen, *Saterl.* bokse, *Noordfr.* boksen.

bōksem; zie: *bōks*.

bōksen; zie: *bōks*.

bōkslag; zie: *bōkker*.

boksvoot; zie: *oldenknecht*.

bōl = bul, stier, *Friesch* bōlle, *Kil.* bolle, bulle, *Oostfr.* *Neders.* *Westf.* *Holst.* *HD.* *Eng.* bulle, bull, *Noordfr.* boll, bŭll, *IJsl.* boli. 't Woord *bōl*, bul zou komen van het verouderde *Duitsche* bullen = brommen, dat nog in Zwitserland gebruikelijk moet zijn.

bol, **bolle** = houten drinknap, nap om karnemelk uit een vat te scheppen. (De *o* trekt naar de *HD.* *ö*, nog meer naar *oa.*) Vergel. 't *Eng.* bowl.

bolbaos, **bolboos** = haantje de voorste. (v. *Dale*: bolleboos = een bijzonder knap mensch, iemand die in iets uitmunt.

bolboos; zie: *bolbaos*.

böld, in: *böld paard* = paard met een korten staart.

bold = stout, overmoedig, boud. Van het oude: *bald* = stout, vermetel.

böldern = schreeuwen, van korhoenders. Ook = bulderen: “*dat hij in huus spookt dat 't zoo bāldert.*”

bōlkalf; zie: *bulkalf* = kalf van het manl. geslacht, *Gron.* *bōlkalf*, en: *bōl*, *Oostfr.* bullkalf.

bōlle = kort van staart; ook = kleine schooven. *bolstarten*; wortelen die kort en dik zijn; ook *Gron.* Zie: *bōlle*, en: *böld*.

bolle; zie: *bol*.

bōls, **bōlsch** = bronstig, tochtig, van koeien gezegd, eigenlijk zooveel als: naar den *bōl* verlangende, *Gron.* *bōls*, *bōlsk*, *spilsk*, *Overijs.* *bollig*, *Friesch* duinsch, *Neders.* *Holst.* bullen.

bolster; zie: *bonkaarde*.

bolt, **bolte** = bout, ijzeren bout, ook *Gron.*; *Kil.* bolt, bout. Vergel. zolt, gold, kold, enz. evenals in *Gron.*

bolte = schapebout.

bolvanger; zie: *molvanger*. {p.32}

böm, voor bodem, in: *d'r is geen böm in te kriegén* = hij is niet zat te krijgen.

bōmberen, **brōmberen** = leven maken, razen, tieren. *Gron.* *beren* = veel ongepast geschreeuw hebben, ophef maken over nietigheden; *Holst.* pramperen, bramberen = allarm maken. Het oude *baren*, *beren* = een sterk geluid voortbrengen, *AS.* berian, *Oudfr.* baria. *Oostfr.* *Neders.* baren, bären = luid roepen, schreeuwen, een klagend hulpgeschrei aanheffen. *Holst.* *beren*, *Noordfr.* da bere. Zie ook: *bamberig*.

bōngel = hout aan den hals der jachthonden gebonden; ook aan de pooten der paarden. (Zie Jachtreglem. 22 Mrt. 1791). *Zegsw.*: *hij smijt 'r 'n bongel tusschen* = hij stelt een beletsel in den weg, *Gron.* *hij gooit 'r 'n bōngel* (of: *bungel*) in. *Gron.* *kruusbungel*, houten voorwerp, soms in den vorm van een kruis, dat den jachthonden om den hals wordt gehangen; volgens art. 24 der Jachtwet van 1852. Ook (*Gron.* *Geld*). een soort van blok, dat men de paarden aan eene der voorpooten hecht, om hen te beletten over slooten te springen.

bōngel = korte, dikke stok, soort van knuppel. *Sprw.* *Dee 'n hond wil smieten kan wal 'n bungel vinden*, ook *Gron.* *de bōngel op de schooldeure hangen* = de school, d.i. de buurtschool bij zomerdag sluiten.

bōngeln = plagen, tergen; “*ze zōllen hōm* (den veldwachter) *bōngeln en de vonders op de wuppe leggen.*” Het *Gron.* *bōngeln*, *bungeln*, *dwarsbungeln* beteek. dwarsdrijven.

bōngeln; met een stuk hout werpen; *koestannies bōngeln* = kastanjes met een stok of stuk hout van den boom gooien.

bōnkaarde = **veennerf** = **bōlster**; bovenste laag van het veen, die bij het afgraven wordt afgestoken en in een daarvoor gemaakten kuil geworpen. Zie veennerf. Het *Gron.* heeft hiervoor: *bonken*, 't *Oostfr.* *bunken*.

bōnken = akkers, strooken gronds, waarin de *opstreckende veenplaats* wordt afgedeeld door greppels, rechthoekig met die welke de plaatsen zelve scheiden. Zie: bonkaarde.

bōnkijzer; de schop waarmede de *bonkaarde* wordt afgestoken. Zie: bonkaarde.

bōnne; zoldering of galerij in eene kerk, in *Gron.* *klunderbeune*, *Oostfr.* *klunderböne*; *Grijpskerk (Gron.)*, *Friesl.* en *NHoll.* *kraak*. Vergel. 't *HD.* *Bühne*.

boeien = terechthouden, aan den gang houden.

bookslag; zie: bokker.

bookweitenbölle = bol van boekweit.

boorachtig, geboorachtig (klemtoon op *ach*) = geboortig; *hij is van Zweel boorachtig*. Ook in *Gron.* in gebruik. {p.33}

boonen. *Zegswijs: in de boonen wezen* = in de war, van 't stuk, de kluts kwijt zijn (ook *Gron.*); 't is *jao krek of ei glad in de boonen zint* (v. *Dale* verklaart het door: in verlegenheid zijn.)

booschikken = (iemand) eene boodschap brengen, van iets verwittigen.

boot = bundel, alleen van vlas gebruikelijk, *Gron.* *bendel*, *Friesch* *bunder*.

böppe; zie: beppe.

borg = gesneden mannetjesvarken, *Gron.* *barg*, *Overijs.* *barg*, *birg*, *borg*; *Kil.* *baerg*, *barg* = gesneden varken; *Friesch* *baerch* = varken.

börg = burcht, ook: *burch* = heerenhuis. *Gron.* *börg* = landelijk heerenhuis, en = burcht, slot, kasteel. *MNederl.* *borch*, *Zw.* *Deensch* *borg* = slot.

börge, meerv. van: borg; zie ald.

börgstee; plaats waar eene burcht gestaan heeft, in zooverre dit nog door grachten, enz. zichtbaar is; ook *Gron.*

börrel = flesch, karaf; ook = doktersdrankje. Van oude menschen op 't *Hoogeland (Gron.)* hoort men: *bōddel*, *börrel*, voor: flesch; algemeen zegt men nog: 'n *börrel op toafel zetten*; *Oostfr.* *Holst.* *buddel*, *Eng.* *bottle*, *Fransch* *bouteille*.

börsel = boender

borseln = werken, hard loopen, zich tot het uiterste inspannen; "*tien minuten hà w'e borsteld*" (den haas vervolgd). *Gron.* *d'r tegen bosseln* = er tegen werken zijn best doen.

bōs = bluts; *ik bin bōs* = ik heb niet meer; *Gron.* *dop*, *kaps*, *koal*, *schoon*, *kaps en koal*; *koalopkaps* (znw.) *Holst* *blank*, *Ned-Betuwsch* *kips*, zooveel als: alle knikkers, noten of speelcenten kwijt zijn, verloren hebben.

bōsch (vrouwl). *Zegsw.: hij komt uut de bōsch* = hij komt met zijne denkbeelden voor den dag, zegt ronduit zijne meening. Ook = hij biedt flink; *hij is uut de bosch* = hij is zeer ruw, geheel onbeschaafd in taal en manieren; *Gron.:* *hij komt zóó oet 't bōs*.

boschtiëk; zie: tiëk.

bosschōp; bosschup = boodschap, *Gron.* *bosschōp*.

bossem, bossum = schoorsteenmantel, *Gron.* *bossem*, *borse*. *Oostfr.* *bossem* = de rondlopende balken en rand van den schoorsteen in de keuken. Het *Westf.* *boosen*, *baussem*, *bosmen* = boezem, *Eng.* *bosom*, *Oudfr.* *bōsom*, *bosme*, *AS.* *bōsom*, *OHD.* *buosam*, *Wangeroog* *bōzem* *HD* *Busen*, zoodat *bosjem* iets gebogens zal te kennen geven.

bōt, v.d. van: beuten; zie ald.

bōt (been, bonk), in de *Zegsw.:* iemand *op de botten stooten* = hem om betaling aanmanen.

bōt, als bijw. = nabij, na; *bot an huus* = dicht bij huis, *Gron.* *bōt bie hoes* = *stoef an hoes*, *stief an hoes*, *stomp an hoes* = onmiddellijk aan eigen woning. Eigenlijk een bijwoord van versterking = zeer, grootelijks, in hooge mate, ten zeerste, en daarvan het {p.34} *Gron:* *bōt mooi*, *bōt kold*, *bōt groot*, enz. *bōt regen* (regenen). *verlangen*, enz.

bötter = boter, ook *Gron.* en *Oud Gron.*, botter, *HD.* Butter.

bötterbölle soort van nap, *Gron. bottermolle*, bij de bereiding van boter gebruikt, *Friesch aard.*

bötterklip: voorwerp waarin de boter op tafel wordt gezet. Aldus omdat het van een draaibaar deksel, klep, voorzien is. Ook *Gron. botterklip*. *Fig.* voor: dun sneetje brood, omdat dit veel boter verslindt.

bötterklippien; zie: *bötterklips*.

bötterklips, **böttervogel**, **böterklippien**, voor: witte vlinder, witje, *Eng.* butterfly.

böttermoalder: een of meer stukjes hout waarop ruitjes of roosjes gesneden zijn, die men in warm water houdt, en den boterklomp er mee beschildert. Van: malen = schilderen.

böttern = boter maken: de geheele bewerking van boter.

bötteropslaon = de boter tot eivormige kluiten kneden.

bötterredden = boter bereiden, kneden, enz. zooveel als: gereed maken. *Vergel. rêen*, en: *reedden*.

bötterschötel = schotel waarop de boter gezet wordt, *Gron. botterschuddel; botterschötel*.

bötterstip; saus, waarin boter geroerd is.

böttervarve = boterkleursel.

böttervloodien; porseleinen of aarden kop waarin men boter, die niet *opgeslagen* is, op tafel zet.

böttervogel; zie: *bötterklips*.

bötterzaad (ook *Gron.*); eene verscheidenheid van aveelzaad, *Brassica campestris*, var. trimestris. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 18.

bou; zie: *bouw*.

bouw, **bou** = oogst, oogsttijd; “’t trof nog al good, dat ’t neet in de heuijng of in de bou was.” *Dr. Landr.* (1712) II, p. 78: – *ende als het in den bouw is, ’t welk verstaan wort te beginnen van den 18 Julii tot den 12 Augusti.* Id. (1608) II, 38: – *als het in den bouw is, ’t welk verstaan wordt te beginnen van den 7 July tot den 1 Augusti.*

bouwen = ploegen; het land is drie maal *gebouwd* = het land is drie maal geploegd.

bouwen = rooden; *èrappels bouwen* = aardappel rooden.

bouwkap = mouwjak of buis van wit linnen, door de vrouwen bij den oogst gebruikt.

bouwmannegien = witte kwikstaart. *Gron. akkermantje*, {p.35} *boumantje*, *baumannechien*, *Motacilla Alba*, een trekvogel met zwarte en witte tinten en blauwgrijzen rug. *Schlegel* p. 73. *Oostfr. akkermantje*, wipstert.

bovenbaander; zie: *bander*.

bovendat = bovendien; ook *Gron.*

bovenkaomer =

bovenknecht = de eerste knecht in eene boerderij, *Gron. bovenste*.

braak, **brakel braoke**; werktuig om vlas te braken, *Gron. broak*.

braakbêe; zie: *bêe*.

bragen, **braegen** = hersenen; ook = verstand; *hij hef geen bragen in de kop*, ook: *hij hef niet veul in de bragepan* = hij bezit niet veel verstand. *Gron. broagen*, *bragen*, *broasems*, *harsens* = hersenen. *Oostfr. Neders. brägen*, *AS. brägen*, *broegen*, *Oudfr. brein*, *brin*, *Noordfr. brayen*, *Eng. braien*, *Deensch broene*, *MNederl. bregen*, *Kil. breghe*, *breghe* (*Sax. Sicamb*) – *Holl. breyne*, *brijne* = de kleine hersenen; *Nederl. brein* = hersenen als zetel van ’t verstand.

braegen; zie: *bragen*.

bragepan; **braegepan** = hersenpan; *Dr. Landr.* (1712). IV, 28: *Brage-panne*; id. (1608) IV, 43: *braegüm-pan*. *Gron. bragenpanne*, *bragempanne* = hersenpan.

braegepan; zie: *bragepan*.

brakel; zie: *braak*.

brammen; geluid der paarden als zij naar voedsel verlangen. *Vergel. het Gron. bremmen*.

braof, als versterkend bijw. en bvnw.; *braof lachen*; “*dat het braof noodweer west hadde*” = dat het erg geonweerd had; *braof wat toogeven*; “*Ik denke dat ’n booze mond Mij braof hef overleugen*” = mij geducht heeft belasterd. *Gron.* als bijw.: *wie hebben braof zongen en danst; wie hebben ons braof vermoakt*, en zoo altijd in gunstige beteekenis.

braombosch = bremstruik.

brear, breur = broeder, *Gron. bruir, bruier*.

breektied; de tijd als de honig uit de korven wordt genomen, dus de tijd van den honigoogst.

brekvellig = bouwvallig. – *Gron. brekvallig* = wat door ouderdom zwak is geworden, wat licht breekt, en wordt vooral van gereedschappen gezegd. Vergel. angstvallig, enz.

breugeman = bruidegom, (*Gron. breugen, breugman*); *Neders. Holst. brögam, HD.*

Bräutigam. Het tweede gedeelte van het woord, gam, gom, van het *Latijn* homo; *breugeman* dus = bruid-man.

breuibulte; zie: *bruuibult*. {p.36}

breuke = overtreding, en = boete ten gevolge overtreding eener verordening, (*Gron. en OGron. breuk*). *Dr. Landr.* (1712) I, 13, II, 43: *gebroken hebben* = in boete vervallen zijn; III, 10: bij de *breuke* van vijf Goutguldens; IV, 20: *breuke en boete*. *Id.* (1608) I, 8: *breecken* dertig goldgl.; ald. 10: *sullen gebrooken hebben*; II, 31; IV, 2: *boeten ende breucken*; I, 3: *poene ende breucken*.

breukvellig = boetschuldig, in boete vervallen.

breun = broeden; *zij hef ebröd* = zij heeft gebroed.

briezend, als versterkend bijw. zooveel als: razend; *briezend veul* van spookhistories houden. Zal staan voor: brieschend.

brik, briksteen = gebakken steen.

brik = schijf, in het damspel, en = steen in het dominospel. Ook *Gron.*, en daar nog: de toetsen van een orgel. *Kil. Hooft* bricke, schijve = schijf; *Oostfr. Neders. Deensch* brik, brikke, *Zw.* bricka = schijf van het dambord.

briksteen; zie: *brik 1*

brink; een plein, meestal in de kom van dorpen of gehuchten, veelal met gras begroeid en langs de huizen met boomen beplant; ook *Westerw. (Gron.)* Volgens *Hoeufft* en *Pan* in het *Noorsch* en *ONederl.* bekend. *Oostfr.* brink, blink; *Overijs. Geld. Neders. brink* = een groene heuvel; *Veluwe (Geld.) brink*, de met gras begroeide ruimte bij een hoeve; *Westf.* brink = heuvel, helling eens heuvels. *Bilderdijk* leidt het af van: be, en: ringen, en gebruikt het in de beteekenis van: rand, boord. Hier zou het zooveel zijn als: beringd, voor: omringd, nl. door huizen en boomen.

bröddien = lessenaar in de kerk; *veur ’t bröddien komen* = voorlezen en voorzingen bij de godsdienstoefeningen, *Gron.*: *veur ’t bordje staan*. Metath. van: bordje.

broed = bruid, ook *Gron.*; *Oostfr. Neders. brut, HD. Braut*.

broedhen (klemt. op *hen*); meisje dat op de heenreis naar het gemeentehuis naast den bruidegom zit om de bruid af te halen, indien nl. bruid en bruidegom in verschillende gemeenten of ten minste op eenigen afstand van elkander wonen. Staat voor: bruid-heen.

broedneuger = noodiger van bruiloftsgasten. Is de trouwdag bepaald dan worden twee personen, gewoonlijk burens van ’t bruidspaar en ongehuwd, gemachtigd om bloedverwanten en vrienden ter bruiloft te noodigen. Zij versieren hunne hoeden en wandelstokken met {p.37} strikken en linten, en kwijten zich van hunne opdracht door het opzeggen van een korteren of langeren deun, eene soort van dichterlijken onzin. Zie: *neugen*, en: *boesen*.

broedschik = bruidstooi.

broedsjacht. Onder dezen naam duidt men de speelnooten van een bruidspaar aan, wanneer dit gezelschap van eene eenigszins verwijderde plaats naar ’t gemeentehuis trekt. Die tocht heeft plaats met versierde paarden en gaat in feestelijken draf. Het volk heeft er op gewacht en

bij 't hooren aankomen der rijtuigen snelt oud en jong naar buiten en acht zich gelukkig de *broedsjacht* te hebben gezien. Dit gebruik is in 't Noorden der provincie in zwang.

broeken, bruken = gebruiken, ook *Gron.*

broen, in: 't *geet r broen umweg* = 't gaat er erg toe.

broene greete = paardeblei; ook = bruinheilig, bruine munt of rossemunt.

broene klaover, voor: heide, als vergoeding voor de bijen.

broenen; wordt van de lucht gezegd als zij naar regen lijkt. Zal staan voor: broeien; vergel. *koenen* = koeien.

broes = schuim. *Gron. broes, brösem* = schuim op den mond, bv. bij een toeval.

broesbekken = schuimbekken.

brokkelg = **naosterg** = knorrig, verdrietig; ook: lichtgeraakt, korzelig, prikkelbaar, en = *brokkig*; zie ald. *Gron. brokkel* = lichtgeraakt, uit trotschheid voortkomende; *Oostfr.* brûkel = norsch, verdrietelijk.

brökkien; zie: *brugge*.

brokkîg = kruimig.

brömbere; zie: *bömbere*.

brömmels, brummels = braambeziën, *Gron. brömmels, Oostfr.* brummelbêe, *HD.*

Brombeere.

brömmert = vleeschvlieg.

brömsig, synon. met: *brokkelg*; zie ald. 't Eerste bezigt men meest voor de wijze waarop zich de slechte luim openbaart; 't laatste als het eene gemoedsgesteldheid geldt, als het in den aard ligt.

brömwaterskannegien; waterkruik als beddewarmer. Zooveel als: bronwaterskruik.

brugge, brukkien brökkien = boterham, ook *Overijs.* – *Gron. brögge, brug-*{p.38}*ge*, in 't *Westerkw: eet bruggen met ons.* zooveel als: ontbijt met ons. *Geld. brug, Oostfr.* brügge, *Vlaamsch* brugge. – *in de bruggen* zijn zeide men (tot 1857) van die onderwijzers in Drentsche gehuchten die voor luttel guldens de jeugd onderwezen en zonder eigen woning, nu bij den enen, dan bij den anderen boer in den kost waren; *de bruggen terecht hebben* = door lang en vlijtig werken zich een toereikend bestaan verschaft hebben.

bruken; zie: *broeken*.

brukkien = boterham; zie: *brugge*. Zooveel als brok (broods.)

brukkies, meerv. van: *brugge*, en: *brukkien*.

brummelbōsch = braambeziënstruik; *Gron. brömmelbōs.*

brummels; zie: *brömmels*.

brumhummelke; zie: *blindhummeltien*.

brummelranken; de loten van den braambeziënstruik.

brune klaover = roode of Brabantsche klaver. De bijen raken deze plant niet aan, volgens zeggen der *beikers* om de volgende reden. In den tijd dat de dieren nog konden spreken, werd hun de keus gelaten om *of* op zondag te rusten, *of* de *brune klaover* te missen. Zij gaven de voorkeur aan 't laatste. *Podagr.* II, 94.

bruuibult, breuibulte; mesthoop, saamgebracht uit de mest van vee, heidezoden en ander tuig, om samen te broeien en dan tot bemesting te dienen.

brijen = tot brij worden; *de gört wil niet brijen*. Bij aanhoudenden regen wordt de weg gezegd te *brijen*, als het zand als tot brij is geworden.

brijstrampel; zie: *strampel*.

bucht = ter dege; *oet de boecht* iets kennen = iets meesterlijk verstaan; *Gron. oet de bōcht*.

bueze; zie: *oldenknecht*.

buis; vrouwen-kledingstuk, vrouwenjak; *viëfschaften buis* = jak van *viëfschaft* (zie ald.), ook *Gron.* – Ook: zeer lange jas, mannen-kledingstuk. *Zegsw:* iemand *an 't buis willen* = voornemens zijn hem een pak slaag te geven.

buisies = maatjes, kameraadjes; *dikke buisies* = groote vrienden.

buitel = klein kind. *Gron. beutel, beuker* = kleine jongen, gewoonlijk *lutje beutel*, enz. *Oostfr.* bötel, schertsend = {p.39} kleine jongen, *Neders.* bötel van jongen, en: boetel, *Eng.* beetle = korte knuppel. Het *Oostfr.* bötel ook = vlasbeuker, dus: *buitel*, enz. = een jongetje dat er op klopt, een kleine vechtersbaas.

buizen = vechten, worstelen; “*en as was hij nije Um mit honde ees te buizen*”.

bulkalf = kalf van het manl. geslacht. Wie den 2 Jan. 't eerst 't eerst eene woning binnentreedt heeft aanspraak op een borrel. Is de bezoeker een manspersoon dan wordt het huis gezegend met *bulkalver*; is het een vrouwspersoon dan mag men rekenen op *veerskalver*. *Gron. bōlkalf, bōl*, ter onderscheiding van: *kuikalf, kui*.

bulken = hoorbaar winden lozen, *Gron. bōlken; Oostfr. Neders. Holst.* bulken, bolken, bōlken, en: upbulken, upbōlken.

bult = **boudel** = veel; 'n *bult kinder* = veel kinderen; 'n *boudel geld* = veel geld; ook = menigte, overvloed. *Gron. bult, bulte* = veel, menigte, groote hoeveelheid; *Friesch bult* = hoop, menigte; *Overijs.* bult = veel, heel wat.

bult = hoop; *grintbult* = hoop grind; *hij stun op 'n bulte* = hij stond op eene hoogte. *Gron. bult* = hoop; *molbult*, enz.

bulten = opstapelen, tot eene *bult* maken, in hoopen zetten; ook *Gron. Oostfr.*

burch; zie: *börg*.

burg = heerenhuis; ook: elk huis dat van den gewonen boerschen bouwtrant afwijkt. *Gron. börg* = landelijk heerenhuis, *MNederl.* borch, *Deensch, Zw.* borg = slot, burcht.

buse, buus, buusse, beurze = zak, broek- of jaszak, *Oostfr.* bûs. *Gron. buus, buutse* = zak, in een mans-kledingstuk genaaid; bij de vrouwen afzonderlijk onder het opperkleed gedragen. Meerv. *buzen, buutzen*. Het woord *buse* enz. moet vergeleken worden met het *MNederd.* buse, *Nederl.* boezem. In ouden tijd, toen de kleederen nog niet van zakken voorzien waren, gebruikte men voor de berging van vele dingen, bv. van den zakdoek (*Gron. Oostfr. buusdouk, bûsdôk*) de ruimte die het ruime bovenkleed voor de borst aanbood; zij werden alzoo als op den boezem gedragen.

buten = buiten (*Gron.*) *boeten* = zonder; 't 'r *weel buten redder ken* = omdat zij het er buiten redder kan. (v. *Dale*: buiten iets kunnen = er geen behoefte aan hebben, enz.) {p.40}

buten, buiten, ombuiten, verbuiten = ruilen. *Dr. Landr.* (1712), *Reglem.* (1716) enz. art. 4: *Indien eenig Goet voor een gedeelte verbuitet wierde. Gron. buten, ombuten, verbuten, kuutjebuten; Overijs.* ombuten = omruilen, verwisselen; *Oostfr.* bûten, inbûten, ombûten, ferbûten; *Neders.* bûten, verbûten, ombûten, alsmede: bûte, *Gron. buut* = ruil; *Holst. Westf.* bûten = ruilen; *Deensch* bytte, *Zw.* byta = ruil; *Oudd.* buyten, *Noordfr.* bûte, *Teuthon.* buyten, pangelen. (Nog in het pleon. ruilebuiten, bij v. *Dale* ook: ruilebuilen.) Zooveel als: boeten, in den zin van: baten, beteren, als wederkeerige handeling, waarbij beide personen gebaat worden.

buten dat = buitendien, *Gron. boetendat, boetendes*.

butenschup = ruiling, ruilhandel; *Gron. butenschōp* = de daad van ruilen, de ruiling, *Noordfr.* butenschoap. *Dr. Landr.* (1712), *Reglem.* (1716) art. 8, 9: *sullen deselve als gelt gerekent worden en niet als buitenschap*.

buterij = ruiling; zie: *buten 2*.

buul = buidel, zak, geldbeurs; *an de buul west hebben* = zich uitgaven hebben getroost. Ook = kerkezakje waarmee de diakenen de liefdegiften ophalen, *uut de zwaarte buul krieges* = door de diaconie onderhouden of ondersteund worden. *Gron. puil* = papieren of linnen zakje; *buul, buultje* = kerkezakje. *NHoll.* buul, *buultje* = beurs, zak, op de *Veluwe* = geldbeurs. *Oostfr.* bûl = buidel, zakje, geldzakje, *Westf.* bül. – *buul* eene contr. van: buidel, *MNederl.* buydel, buyl, *puyt, Oudfr.* budel, *Saterl.* bûl, *MNederd.* budel, bûdel, *OHD.* pûtil, *MHD.* biutel, *HD.* Beutel.

buur; zie: *beddebuur*.

buusdoek, buusdouk = zakdoek, ook *Gron. buusdouk*. Zie: buse.

buusgeld = zakgeld, ook *Gron.* Zie: buse.

buust, beust, beunst; eerste melk eener koe na de kalving, *Gron.* bijst, *Westf.* baist, bais, bast, bissemelke, *Noordfr.* bjest, *HD.* Bistmilch. Van: bijzig = onstuimig, omdat zulke melk geen koken kan lijden.

buutse, buus = vrouwen-zijzak. Zie: buse.

buut of slaoge = lieden of glieden, bij de *spinmalen* een spel, en zooveel als: van het meisje afstand doen of een handplak ontvangen. Zie: *buut*, en: *spinmaolen*.

bij! = links! uitroep om de paarden links te doen gaan. {p.41}

bij, in: er rijkelijk *bij zijn* = vermogend, welgesteld zijn; *bij* (een meisje) *wezen* = met dat meisje vrijen; dit ook in *Gron.*

bij-aan = naast. Vergel. bij-langs.

bijbrengen = gelijk zetten van eene klok, *Gron. biezetten*.

bijdreien (bijdraaien) = toegeven in een' woordentwist. *Gron. biedraien* = toegeven, *Oostfr.* biedreien. Aan de zeevaart ontleend.

bijejaor; opbrengst van een stal bijen.

bijenaor = bij elkander.

bijenbikkertien = iemenbikkertien = bijenmees, koolmees.

bijenkörven; zie: brummels. [zo in bron]

bijeraand, bijerhaand = bij der hand.

bijeraansche peard = het linksche, als de boer bij den wagen loopt; het andere heet het vanderaansche peard.

bij-langs, bijlangs = langs, naast.

bijker; zie: iemker.

bijmees; mees die des winters op de bijen aast.

bijschikken = zich nevens de aangezetenen aan den disch plaatsnemen, *Gron. bieschikken*.

bijspieze = toespits, groente.

bijstaon = gelegen zijn; 't *stun er zoo bij* = zoodanig was de toestand; *Gron. biestoan*.

bij zied = ter zijden; *hij keek niet bij zied* = hij keek rechtuit.

bijzinnig = krankzinnig; ook = ijlend, ijlhoofdig.

bij zitten, in: *hij zit er bijzonder dikke bij* – hij is heel rijk.

bijzunder, voor: buitengewoon; *bijzunder mooi* = zeer mooi, *Gron. bezunder*.

bijzunne = bijzon, vreemde zon.

bij zunne = vóór zonsondergang. {p.42}

D

daags, daegs, deags, daais = des daags; zoo: *daagsche*, (enz.) *zundagsche* (enz.) *pette*.

Dezelfde klankwisseling ook met: *dagen, daol*, enz.

daais; zie: daags.

daal, deel = neder = **daol**; *daole vallen, zik daele dreien* = zich neerzetten. *Gron. deel, del, Friesch del, Overijs. Geld. daele, dale; op en daole* = op en neer; *MNederl. dale, te dale* = naar beneden; *Oostfr. dâl, dâl* = beneden, nederwaarts; *Holst. bargdaal* = bergaf; – *daal* = *Westf. Oudfr. del, Noordfr. dahl, Kil. delle*; bij *M. Stoke* in 't dal = op den grond. De oorspronkelijke beteekenis van: *daal, deel, del* = dal, 't *HD. Thal* = laagte.

daalkies dolkies = dadelijk. *Gron. doalkies, doalkjes, doalk, doals, doaltjes, dolkies* = straks, zoowel toek. als verl. tijd. Staat voor: dadelijkjes, dimin. vorm van: dadelijk.

daarg darf (door verwisseling der *g* in *f*); zwartbruine soort van veengrond, in *Gron. darg*, veelal de ondergrond van den kleibodem aldaar. *Oostfr. darg, dark, Neders. darg. Van Dale* heeft: darink, eene minder goede veensoort, waaruit de oude Zeeuwen zout stookten; *Kil.*

darinck, dary, dari, daritorf, een aardhars en zout bevattende bodem, enz. en: derch = drijvende landt. Vergel. het *Eng.* dark = donker, duister.

daarp; zie: *darp*.

dadden; zie: *daren*.

daegs; zie: *daags*.

daele; zie: *deel*.

daelesmieten = op den grond gooien, ter aarde werpen.

daelesmieter; dat wordt een *daelesmieter*, wordt van een kleinen sterken jongen gezegd. Zie: *daal*.

dagmaat; zie: *dagmat*.

dagmat, dagmaat = zekere maat van graslanden. In *Gron.* is: *mat* eene landmaat in de laag gelegen streken dier provincie, en nagenoeg = een half hectare. *Kil.* matte, madte, volgens Plantijn: een geset veldt, soo veel een mayer maeyt. *Friesch med* = anderhalf pondemaat = $\frac{1}{2}$ HA; *Zeel. gemet* = $\frac{3}{4}$ HA. Eene contr. hiervan is het *Gron. daimt*, in geschrifte *deimt*, = p.m. $\frac{1}{2}$ HA. *Oostfr.* {p.43} diemath, dimt, deimt, dagmet, dagm't = 400 Rijnl. rd, *Neders.* demat, diemat, *Holst.* deemt, deemat = $\frac{1}{3}$ morgen; *Noordfr.* daimet, demeth, deimeth, deimth, *Dithmars.* dehmt, diehmat; *Oudfr.* deymath, dagmath, demat, deimat, demt, deimt, *HD.* Diemath. – *Oudfr.* dey (*Eng.* day), en: meta = maaien.

dagslaper; naam van een vogel, geitemelker.

dag te hoop; zie: *dagzaam*

dag-tied, in: *deur dag en tied* = gewoonlijk, *Gron. dag en deur*.

dagwaarkdörschen = het dorschen in dagwerk, d.i. bij den dag werken en beloond worden.

dagwerk; eene hoeveelheid turf, houdende 40 stok, de veenstok ter lengte van 9 voet.

Oudtijds ook maat van grasland. *Gron. dagwark*, maat voor lange turf, steekturf. Voorheen 9000 stuks, thans van zeer harde turf 8640, van lichtere soorten omstreeks 6000 stuks. In de *Ommelanden* rekt men een *dagwark* op 6 voer = 12 wagenvrachten of zoogenaamde halve voeren (drie turven boven de *ledders*) = 36 korven, de korf 20 turven. In 't *Westerkw.* is een *dagwark* = 100 kub. Meter, elk van 100 turven; te *Zevenhuizen* telt de wisse 128 stuks; te *Stads-Kanaal* is een dagwerk = 40 stok = 80 ton, de ton = 100 lange turven. In Friesland rekt men ook de baggerturf bij *dagwerken*; in *Overijs.* is een dagwerk = 240 ton.

dagzaam = **goendagzames** = **dag te hoop** = goeden dag! ook al ontmoet men maar één persoon. Van een binnenkomende luidt de groet: *gôandagzaam*, en de wedergroet: *ook goandag*. *Gron. dagsoam, goundag, dagmit'nkander*, en bij de ontmoeting van twee personen: *dag ie baiden*; *dagsaom* ook tegen een enkel persoon. *Ned.Bet. dagsaom, Holst.* goden dag tosamén.

da'i, da'j = dat gij (ook *Gron.*); *ik zin bliede da'i 'r zint* = ik ben blij dat gij hier zijt.

dak; stroo, geschikt tot het dekken van gebouwen. *Gron.* = rogge- en tarwestroo, waarmede gebouwen, voornamelijk schuren, gedekt worden; eveneens in *Oostfr. Neders. Holst.* dak = stroo of riet, waarmede de boerenwoningen gedekt worden.

daken = dak van een gebouw. Wordt altijd in 't meerv. gebruikt. {p.44}

dalemanszoden; kielvormig gestoken zoden tot het opzetten van wallen om akkers, hoven, weiden, enz.

dalgrond = ondergrond der afgegraven venen, tot den landbouw geschikt gemaakt. In de Veenkoloniën van Groningen *dalland* = lage veenbodem.

dam = woonplaats, erf. *Dr. Landr.* (1712): Men zal een ieder voor Penningschulden moeten aanspreken op zijnen *Dam*, II, 17. Id. (1608) II, 31: Soo wordt oick voor notoir ende openbaer Landrecht gehouden, dat men een ieder voor penninck schulde behoort an te zoeken ende te spreeken op synen *dam*. *Sprw.* Een hond is stout op zijn eigen *dam*, zooveel als: iemand heeft in eigen huis of op eigen erf veel vrijheid van handelen, hij heeft daar groot recht.

dam; plaats waarop een hek staat, 't zij op het land of op een erf.

dambeeren = de jeneverbes, ook: de jeneverbessenstruik. v. *Hall*: dambeeren = jeneverstruik, *Juniperus communis*. *Nederl. Plantensch.* p. 212. Volgens *ten Kate* van: damp, demp, domp “vermits deze bes tot zuivering van de lucht op ’t vier te dampen gelegd wordende, of vermits slaep verwekkende, gelijk zelfs de schaduwe van den boom geacht word den geest te bezwaren”.

damee, damet = mettertijd, weldra, straks. *Gron. dommee, dommit, dammee, damet, damt, domt* = straks (toek. tijd); in *Vredewold* (*Westerkw.*) *damt, damet* ook = terstond: *Overijs. tammee, tamee; NHoll. demee, demeebies* = meteen, flusjes; *Marken deemit* = aanstonds; *Ned-Bet. te mee, te meetjes* = straks, aanstonds; *Oostfr. damê* = terstond. Staat voor: daarmede; *HD. da* = daar, en: mit = mee, met, mede.

dameegies = *damee*, en diminut. vorm daarvan. *Overijs. demeebies*. Zie: *damee*.

damet; zie: *damee*.

dan, in *Hoogeveen* voor; als, en: dan; *niks dan lange turf; meer dan drie uur bie zonne*. Vergel. *as*.

dankbaor! voor: dank u! ook *Gron.*

daoke = huisdak van *dak* of riet. Zie: *dak*.

doan had, voor: had gedaan; *dat hij ’t weven alleen doen moeten had*, *Gron.* – *doun mōst har*, voor: had moeten doen. {p.45}

daol; zie: *daal*.

daonig, bijw. = zeer, geducht, buitengewoon; *daonig in de wier* = geducht in de war; *daonig de les lezen*; ook *Gron. Friesch. Overijs. N.Brab. ZHoll.* – *Oostfr. dane, dōne, Hamb. dannig* = sterk, vermogend, krachtig. (v. *Dale* heeft: *danig*, bijw. = buitengewoon, zeer; *Weiland* beschouwt het als achtervoegsel; in allen gevalle zal het komen van *doen*, en voorkomen in: *zoodanig*, en: *dusdanig*.)

daorlik = dadelijk, terstond.

dapper = gezond, welvarend; *goon dag! hoe liek’t? bin’j’ nog dapper?* *Gron.*: *dapper* zegt men in ’t bijzonder van vrouwen die door kleeding, houding, gang, ook in ’t spreken toonen kracht en moed te bezitten. *ONederl. dapper* = preutsch, gemaakt deftig; *Nehem. II, b* = vermogend, sterk, kloek.

daren, darren, dadden = hommels, bijen die wel op bloemen azen maar geen honig in den korf brengen; *Overijs. Geld. dorren*.

darf; zie: *daarg*.

darp, daarp = dorp, *Gron. dörp*.

darren; zie: *daren*.

datste = dat jij, *Gron. daste, dast, Limb. das te* = dat je. Vergel. het *Gron. kenste* = jij kunt, en: kunt jij? *duurste, magste, wilste, huifste, komste*, enz.

dauwelder; zie: *douweln*.

dauwelderij = geheime omgang tussen jongen en meisje. Ook = gekheden, plagerijen.

dauwelgat; zie: *douweln*.

dauwelkōnte; zie: *douweln*.

dauweln = stoeien. Zie ook: *douweln*.

dauwtrappen. Meppelers, evenals Zwollenaars en omstreken gaan ’s morgens vroeg *dauwtrappen*, d.i. goede sier maken. – In de prov. Groningen noemt men *dautrappen*, ook: *dautreden* een overoud gebruik van Groninger ingezetenen uit de lagere klassen om in den vroegen morgen van den tweeden Pinksterdag buiten de voormalige Heerepoort te wandelen, en zich daar in ’t volle genot van vrijheid en blijheid te ontspannen, welke gewoonte echter veelal in uitspatting ontaardt, en den eerzamen burger veel stof tot ergernis oplevert. Zie *Prov. Gron. Cour.* 1876 no 132.

dauworm; zie: *nustkoek*.

da’w = dat wij; ook *Gron.* {p.46}

dea (Hoogeveen, Ruinen, Zuidw.) = **die** (Mid-Dr. en O.Dr.) = **deu** (Nijeveen, De Wijk, Koekange), elders **do** = deed.

dee = die, als aanw. en betr. vnw, *Gron. dei*.

deef, meer: *gauwdeef* = dief.

deege; *hij hef good deege* = hij groeit goed, dus = het gedijen. Ook = hij heeft goed schik.

Gron. deeg = genoeg, bekomst; *zien deeg hebben* = er van verzadigd zijn. *Kil. doge* = heil, voorspoed, (in 't *Nederl.* bijna verouderd); *seghe ende deghe* = overwinning en voortreffelijkheid. *Holst. däge* = goed, best, *Pruisen dage* = goede, degelijke.

deel (Beilen, Westerb.) = **deal** (Diever, Dwingeloo), elders: **daele**. = neder; *Jan keek veur zich deel; op en deel; kop om deel!* = buk u!

deel, dele, daele (ae = e in *mère*) = de vloer der schuur, de dorschvloer die meestal van leem is gemaakt. *Gron. deel, dele* = vloer, *Overijs. dele, delle, deel, Geld. daele* = dorschvloer, *Deventer deil* = planken vloer, *Kil. dele, deyle* = vloer en: dorschvloer; *Hoofst deel* = houten vloer. *Oostfr. däle, dele, dâl, Neders. deel, dael, dale, dele* = de vloer, de grond; *Holst. del* = dorschvloer. *OHD. dilla, MHD. dille, tille, HD. Diele* = vloer.

deelloor = ongezeggenlijke kwâjongen, kleine deugniet.

deelsmieten = nederwerpen, ook *Gron. Zie: daal*.

deenen = dienen, *Gron. dijen*.

deensbôon = dienstboden.

deerst = dienst, *Gron. dijnst*.

deerstbôon = *deensbôon*; zie ald.

diepzwemmers; zie: *hoogklimmers*.

deern = meisje, ongehuwd vrouwspersoon, ook *Overijs.* – *Oostfr. deren dëren, dern* = meisje, dochter, jonkvrouw, *HD. Dirne, OHD. diornâ, thiorna, deornâ, theornâ, thiarnâ, diernâ, thiernâ, MHD. dierne, dirne; OSaks. thiornâ, thiernâ, thêrna, ONoorsch therna, Deensch terne, taerne.* (v. *Dale: deern* (gewest.) jonge dochter, vrijster (dikwijls ook in verachtelijken zin; niet aldus in 't *Oostfr.*)

deers = dieren, met name paarden.

de Huzen; aldus heet het vlek Hoogeveen bij 't volk dat in de venen woont.

dei, dij = u, enkelv., *Gron. die, Stad-Gron. dij, Friesch dij, Oostfr. Neders. di*.

deksels, versterkend bvnw. en bijw. en wordt euphem. voor: drommels, duivelsch, gebruikt; “*Zij hadden die dag 'n dekselse veege uut de panne had;*” ‘*n deksels knap wicht*. Ook *Gron.* en *Oostfr.*

dele; zie: *deel 1*.

delèn (deeleinde) = het achtereind van 't huis, 't schuureind.

dellig = driest, vermetel; kwaad, ondeugend, van kin-{p.47}deren; ondernemend; aanmatigend, koppig, weerspanning, tegenstrevend. Zal verwant zijn met: dol, in de *Ommelanden (Gron.)* = vreemd, raar, wonderlijk, ongewoon; zot, dwaas, erg, slecht; vreeselijk.

den; aanw. vnw. = deze, die, dit, gene; “*ik wil den Geert hier neet in hoes weten*”, *Gron.: ik wil dei Geert*, enz. *HD. vorm: ich will den Karl gar nicht sehen*, enz.

denken = zich herinneren, heugen; ‘*t mag mij denken* = ik heb er heugenis van; ook *Gron. Oostfr. Holst.*

denkenis = gedachten, wat men denkt.

dennig = met wallen onder de oogen, *Gron. dienerg*, van: *dienen* = opzwellen, uitzetten van een vleezig deel van het lichaam. *Friesch dynen, Oudfr. tynen, MNederl. dijen* = uitdijen. *Oostfr. dînen, Neders. dunen, HD. sich dehnen* = zwellen, opzwellen.

der, = **er** voor: hij, na een klinker, *d* of *t*; *dat zee der*, enz. maar: *dat vruug er*; ook *Westerkw. (Gron.): dat zee d'r, dat het'r zegd*. Het *HD. er*, versterkt door de *d. Zeel. der* = haar.

dèr! = daar dan! *dèr, nog 'n gulden!* = ziedaar, ik bied u nog een gulden meer! *Gron. dèr*, nijdig uitgesproken = daar hebt gij het! *ZHoll.* als interj.: *ik mag het leie, dèr!* enz.

deu = deed, *Gron. dee*

deunen = leugens; *deunen allemaol!* = allemaal leugens!

deuntjes = leugentjes.

deuphek, deuphok, deuphokkien, hok, hek: de ruimte in vele kerken bij den preekstoel, waar het doopen plaats heeft, en waar ook veelal de leden van den kerkeraad hunne vaste zitplaatsen hebben; *in 't deuphek* of *in 't hok zitten* zooveel als: ouderling of diaken zijn. *in het hokkien kommen* = voor den kerkeraad verschijnen; een *eigen hok* hebben = eigen bank, afgesloten bank in de kerk bezitten. *Gron. deuphok, deuphek, hok, Friesch* het vierkant, in *NHoll.* en elders: het hekje. (v. *Dale* heeft: doophek, zonder meer.)

deuphok; zie: *deuphek*.

deuphokkien; zie: *deuphek*.

deupsedel = doopceel, ook *Gron.*

deur, in: *er van deurgaon* = vertrekken, weggaan, vluchten; ook *Gron.*

deurbanks = doorgaans, meesttijds; *Gron. deur de bank, Oostfr. dör de bank* = in den regel. Ook bij v. *Effen* Spectat. *NBrab. deur de baank* = doorgaans. “Deze uitdrukking oudt. dore di banke, is ontleend aan de zetting, d.i. den door de overheid vastgestelden prijs van brood of vleesch en beteekent oorspronkelijk: naar de verordening (door de bank) der schepenen. De {p.48} tegenwoordige beteekenis van: *door de bank* is: in den regel, gemiddeld, gewoonlijk.” *G. van Willigen* (School en Studie 1885, no 12 Bijbl. p. 102.) (*Weil.* door de bank = zonder onderscheid, het eene zowel als het andere, goed en kwaad door elkander: iets door de band verkoopen. (v. *Dale*: door de bank (beter: door den band) = het een door het ander gerekend, gemiddeld.)

deurgang = buikloop, ook = ontlasting, (*Gron. Zeel.* ontlasting); *in deurgang wezen* = diarrhe hebben.

deurholden [uitleg ontbreekt in bron]

deurluchtig (deurlichtig) = doorschijnend; “*Wal jonges, riep een oud moedertje (te Zweeloo) terwijl zij op den Prins (Willem V) toetrad, 'k docht da'k oe deurzeen kon, oos Doomneer hef et lest nog in 't gebed zegd da'j' doorluchtig wart.*” *Dr. Mosaik* 2 St. p. 80. Zie: *lucht*.

deurtied (door den tijd) = doorgaans, gewoonlijk, meestal; “*hij kon deurtied maor eem 't lachen laoten*”; “*zij lupen hier deurtied langs, umdat 't in d'richt was*”. *Gron. deurentied* = doorgaans.

deurscheren = doorjagen; doordrijven, van vee gezegd; ook (onz.) = doorloopen.

deuve = bedaard, kalm, lijdzaam; ook = bedrukt, neerslachtig, en = zoet, stil; *'t kind is deuve*. Zooveel als: dof, doof, verdoofd, mat. Vergel. doffe kleur = niet glanzig; dof geluid = gedempte toon; den geest dof maken = verdooven.

deuze = doos, met name: tabaksdoos.

Dever: aldus wordt *Diever* uitgesproken.

dichten = opstellen, in schrift brengen. Ook hoort men nog: *'n brief dichten of riemen*. Oudtijds mocht geen vrijer aan zijn meisje schrijven dan op rijm.

diek (dijk) = weg, bv. *de Ruinerwoldsche diek; van de diek blieven* = den tijd niet bij pad of weg zoek brengen. Het woord wordt dikwijls gebruikt van de *sprikkenwegen* tussen graslanden. Hiervan ook: *toldijken* = tolwegen. *Dr. Landr.* (1712) IV, 7: *Tol- en andere Dijken*.

dieken (dijken, ww.); een dijk maken door eene lage, moerassige streek. Ook = *bulten* = opstapelen; *zoden dieken*, turf *dieken* = zoden, turf in lange stapels zetten.

dien = uw; het uwe, enz., van *die* = u; *Gron. dien; dienen*

diende = uwe; *de diende* = de uwe, of: den uwen.

dientent, dien = de, het uwe (enkv.). Van: *die*, en dit van: *do*. Zie: *dien*. {p.49}

dienstvallig = gediensig, dienstwillig, dienstvaardig, *Gron. dijnsvallig*.

diep = stroom, vaart; *Peizer-, Eelder-, Drosten-, Loodiep. Gron. dijp*, een kanaal vooral ten dienste der scheepvaart, bv. *Damster-, Schuiten-, of Winschoter-, Boterdiep*, enz.; *Friesl. Kolonelsdiep, Dokkumerdiep; Overijs. Zwolsche diep; NHoll. Nieuwediep*. – *ZHoll. diep* = water, rivier, daarvan *Hollandsch diep. Oostfr. dêp, trekdêp, Deensch diep* = kanaal. Het woord zal staan voor: diepte, het diepe, *HD. Tief*.

dierages = gedierte. (Moest eigenl. geschreven zijn: *dieraasjes*)

diesel; zie: *diesen*.

diesel = distel. *Gron. mōtdiesel (Old.) diesel (Ommel.)*. v. *Hall* onderscheidt hiervan twee soorten, de moes-Melkdistel en de stekelige Melkdistel, *Sonchus oleraceus* en *Sonchus asper*, welke laatste in het *Klei-Oldampt* bepaaldelijk *motdijzel*, dat ook door v. *Dale* is overgenomen. Voorts zegt hij dat men in het *Old.* en de *Veenkol.* heeft: *motiezel, zeugedistel, zeufdissel; motdissel* in de *Scharmer*, melkdissel in het *Westerkw. Neerl. Plantensch.* p. 112. *Oostfr. diessel, Neders. sögedistel, HD. Saudistel, Schweinedistel, sonchus asper*.

dieselbolte; zie: *diesenbolle*

dieselkop = *diesenkop*; zie ald.

dieseltange = disteltrekker. Zie: *diesel*.

diesen; dodde vlas op den kop van het spinnewiel, *Neders. Holst. Westf. diesze, Nederl. rokken*.

diesenbolle = houten spil om welke het vlas, dat gesponnen wordt, gewonden wordt. Zie: *diesen*.

diesenbolte; zie: *diesenbolle*.

diesenkop; de kop van het spinnewiel waarop het vlas wordt geplaatst dat afgesponnen moet worden. Zie: *diesen*.

diesenkuuf = *diesenkop*; zie ald.

diggel = aardewerk. Het *Gron. diggelschip* = *potschip* = scheepje waarmede men rondvaart om aardewerk te venten. Zie: *diggels*.

diggelhuus = huisje van *diggels* voor kleine meisjes, 't *Gron. speulhoeske*. Zie: *diggels*.

diggels = scherven, alleen als speelgoed voor kinderen, gelijk deze zich ten platten lande veelal daarmede vermaken. {p.50} *Gron. Friesch Oostfr. diggel* = potscherf, stuk van gebroken aardewerk; op *Marken diggels* = scherven. *Westf. diegel* = tegel; *OHD. dehil, degil* = potaarde; *HD. Tiegeltopf, Noordfr. dogelpott* = aarden pan. *Beiersch tegel* = potaarde. Vergel. *schaord*, en: *diggel*.

dik, voor: groot, ruim; *dik kertijr* = ruim een kwartier; *dik middag* = na twaalfen; *dik uur* = groot uur, zooveel als: *uren met den vos gemeten en er den staart op toegegeven*. Dit zegt men in Groningen van Drentsche, in Drente van Groninger afstanden. Een *Drentsch uur* afstands is in Groningen minstens vijf kwartier. Een en ander valt wellicht daaruit te verklaren, dat een onbekende weg lang valt, en het volk niet gaarne bij onderdeelen van uren rekent. *dikke reken* = hooge rekening; *dikke vrunden* = groote vrienden; *dikke tachtig gulden* = ruim tachtig gulden; *dik geld* = grof geld, *HD. harte Geld, Gron. Overijs. hard geld. dikke boer* = rijke boer; *dikke keuterij* = eene boerderij, tusschen groot en klein in. *Gron. dik*, voor: groot, in: *dikke pries* = hooge prijs; *dikke vrunden* enz. *Oostfr. dikke fründe; Gron. Oostfr. dik wark* = nauwe vriendschap. – *dik* komt van: *dijgen* = *dijen* = in omvang toenemen, grooter worden, vandaar: *dikke* = groote, en *dik* = groot, ruim.

dik geld = tegengestelde van kleingeld. Zie: *dik*.

dikke boer = rijke boer, ook *Gron. Oostfr.*

dikkigheid = [geen uitleg in bron]

diknakke = voornaam en rijk ingezeten van een dorp. *Gron. diknek* = rijk man, vooral rijke boer.

dikselboom = dissel van een wagen, disselboom, *Gron. dusselboom, Zeel. disselboom, Oostfr. diesselboom, Oudfr. tiuchsel*, van: *tia*, *Goth. tiuhan* = trekken.

ding, voor: zaak; “*Sanmewi zag ’t ding aans in*” *Gron. da’s ’n ding!* = ’n dik ding = ’n hijl ding = eene belangrijke zaak, een heele daad, eene groote som; *proat mie nijt van dingen!* zooveel als: wij weten er alles van, zwijg maar over die zaak, voor ons is zij als uitgemaakt te beschouwen.

Dingspil, voorheen zooveel als: rechtsgebied. Zoo werd *Drente* verdeeld in de zes Dingspillen: *Suidenvelt, Beilen, Rolde, Noordenvelt, Oostermoer* en *Diever*.

dingstig = *duldig*; zie ald.

disse = deze, *Gron. disse, OGron. dusse, disse, dese, Oudfr. disse, dis’*.

dobbe; plas of kuil door de natuur gevormd, inzonderheid in ’t veen. Ook = kuil of waterkom in sommige dorpen. Zekere plaats op den weg van Rolde naar Borger heet het *dobbendal*.

Gron. dob, dobbe = waterkom bevattende water voor het vee. *Friesl. Overijs. dobbe* = kuil of waterkom in sommige dorpen; *Oostfr. dobbe* = diepte in ’t zand; *Neders. dobbe* = eene gracht of sloot. Het *Gron.* heeft o.a. *drinkeldobbe*, ook *Oostfr.*, het *ODr. drencken en dobben*.

dobbelier; klein kommetje om er koffie uit te drinken, in *Geld.* een soort van bord, om er van te eten; in *Oostfriesl.* een klein, diep tinnenbord voor kinderen. *Gron. dobbelijr, dobbelier, stipdiggel, stipkopke* = klein kommetje van verglaasd aardewerk, met vlakken bodem, bestemd voor boter, vet, enz. om er aardappelen in te doopen. *Kil. dobbelierken* = schotel om er iets in te doopen; – en: *dobbe, tobbe* = kuip. – Zal zooveel zijn als: kleine *tobbe, tobbetje*.

dobben, voor: tikken; “*en tegliek weur d’r ok al an ’t glas dobt.*” *Oudfr. dubba* = stooten; *Neders. dabben* = het geluid van het kloppen aan de deur.

doch, soort van stopwoord: *mien liev’ is toe doch Jans!* zooveel als: hoe heb ik het toch met u Jans!

doe = toen, ook *do*, *Gron. dou*. {p.51}

doe, doo = gij (enkv.) Ook van jongen tegen ouden: “*wat helpt dat now bes, da’s doe dei zoo anstelst?*” *Gron doe, Stad-Gron. dou*, alleen vertrouwelijk, of van ouden tegen jongen; *ZLimb. doe*. De *d* wordt scherp in: *denkstoe, meenstoe*, enz. eveneens in *Gron.* – *ONederl. du, HD.*

Oostfr. Neders. du, Noordfr. do, Eng. thou, Lat. Ital, Sp. Portug. tu. (*Marnix* trachtte in zijne vertaling der Psalmen de nog niet lang in onbruik geraakte voornw. *du* en *dijn* weer in eere te brengen, maar die poging, zooals ook der latere bijbelvertalers, mislukte.)

doedel = **doedelmusse** = vrouwenmuts van bont katoen, *Gron. doedel, nachtdoedel; Oostfr. dudil, dudelmüts* = gestreepte kap of muts met afstaande gevouwen plooien. *ZDuitsch düteln* = kreukelen.

doef (*Vledder* enz.) = *hok 1* beteek.

doek = kus, zoen; *Gron. doetje, tuut*, en in de kleinekindertaal *doei, tu, tuke*; ’n dikke doet = dikke zoen; *Friesch tuutsje, Oostfr. dût, dûk, düke, düth* – Wisseling der *t* en *k*.

doeken = kussen, liefkoozen, troetelen, ook *Geld.*; – *Gron. doetjen, doeten, smōkken, tuten*, in de kindertaal *doeien* en *tusen*. *Neders. Holst. dütjen, düten*. Vergel. ’t *AS. duhan* = drukken, alsmede het *Goth. daddjan* = zuigen.

doen = dronken, (ook *Gron.*) “*Daer dan, nathals! zoep oe doen!*” *Holst. Oldenb. dun. Oudfr. dinen* = opzwellen; *dune* = heuvel; *Neders. dunen* = opzwellen, van ’t aangezicht, enz.

doemdreierei = bedriegelijke handeling.

doemelink = **dumelink** = sloopje om een zeeren duim of vinger, *Gron doemeling, Oostfr. dümelke*.

doemkracht = dommekracht, aardewind.

doen, ww. = geven; *geld doen* = *geld uitdoen*: geld op rente uitzetten. *Gron. doun* = aanreiken, toereiken, geven; *dou mie dien mes even*; ook *Oostfr. Neders. Holst.* Bij de Ouden: *doen* = geven, ter hand stellen, afstaan. Zie *Matth. 25:27*.

doemstikken = afgesneden eiken telgen.

doenig = dartzel; bedrijvig.

doenarig = drierst, tegenstrevig, koppig.

doerjak = **roest**; wildzang, wilde knaap; *da's 'n doerjak van 'n wicht* = dat is een meisje met jongensaard.

doestkobbbe; zie: doezekobbbe

doet, doot, voor: doen, *zij doet*, enz.

doezekobbbe, doestkōbbe = **doezekodde**; scheldwoord alleen te Gees, gem. Oosterhesselen, in zwang en voor dengene, die zich niet aan het *balslaon* wil onderwerpen. Hij geeft zich prijs aan de algemeene verachting; vandaar dat schimp-{p.52}woord. Zie *Dr. Mosaik* 2 St. p. 18 *Sodage* I, 181. *Gron. doeskop, doesnakke* = stijfkop, en vooral schimpwoord voor een eigenninnig, koppig kind; *doezig* = koppig. *Hfft. duizig* = duizelig, en ook = versuft, suffend; *Kil. deusigh, duysigh; Oostfr. dusig* = duizelig; beduft = bedwelmd; *Neders. Holst. dūsich* = duizelig; *Deensch doesig* = gedachteloos, suffend, *AS. dysig. Kil. daesen* = aan waanzin lijden. – *kodde, Oudfr. kuda* = knots, dikke knuppel. Zie: Sinte Peter de bal uitslaan.

dokken; kleine plankjes van beukenhout, die in plaats van pannen of lei tot het dekken van torens en kerken gebezigd worden. *Podagr. I p 245*.

dokken; bosjes stroo die tot vulling tusschen de dakpannen worden gelegd, waar deze aan elkander sluiten en dus dienen ter vervanging van kalk; ook *Gron. Overijs. Geld. Oostfr. Neders. Holst.* In een gedeelte van *N.Duitschland, Denemarken* en *Zweden* is *dooke* = eene pop, *HD. Docken* = stroowisch, *Westf. docke* = stroopop; *Kil. docke* = eene pop. Om de overeenkomst in vorm zullen deze bosjes dien naam dragen, dus zooveel zijn als: stroopop.

dokter, voor: advocaat. “*Too hadden ze 'n eisch edaone en die had nog al hoog ewest; maor hij had 'n dokter anenömen. – Maor nooit gien dokter weer.*”

dolkies; zie: daalkies.

dollen; de handvatsels der zeis, ook *Gron.*; *achter de dollen stoan* = aan 't maaïen zijn. *v. Dale: dol* = roeipen; *Oostfr. dolle, dol* = houten pin, houten nagel, roeipen; *Kil. dolle, dol* = de klamp, waarin de roeiriem rust; *Nederd. dolle, dulle, MNederd. dolle, dulle, dole doule*, zooveel als: drager, van 't *OHD. dolôn, tholôn*, enz., *MHD. dolen, doln* (= lijden, dulden) en zooveel als: dragen, houden; *dollen* dus = dragers, houders der zeis.

dōmblad = vierde gedeelte van een vel papier, *Gron. tekst*.

domeneer, doomneer = predikant, ook bij 't aanspreken, *Gron. doomnie, doomnij, Oostfr. dominé, dōmné*. Van 't *Latijn dominus* = heer.

dōmpe, voor: neus.

dōnderblösem; 't broeïen van onweer, zichtbaar in donderwolken. In *Gron.* zegt men, wanneer zich donderwolken aan de kim vertoonen, die zich al meer ophoopen en een onweer voorspellen, dat de *lōcht bluit, bluierg* is; *bluien* = bloeïen; *blösem* (ook *Gron.*) = bloesem.

donderschoer; zie: schoer. – In de *Ommel. (Gron.) duunderschoer, Old. Westerw.*

grommelschoel = donderbui. {p.53}

donkeraovend = schemeravond.

dōo = doode; *op de dōo zitten*, zooveel als: dat eene der naaste vrouwelijke bloedverwanten op den dag der begrafenis, gaat zitten op de lijk-kist van den overledene, in een groot zwart kleed gehuld.

doo = **doe** = doen; *ik doo, dö döste, hij döt, wij, ie of ei doot, zij doot*. Zie: doe.

doodbier = begrafenis, en: begrafenismaal. Zie: bier.

doodenkeld = zeer zelden, ook *Gron.*

doodenweg; zie: reeweg.

dook (doek) = het linnen dat men zelf gereed heeft, *HD. Tuch*, dus eigenlijk hetzelfde als *tuug*, in: kistentuug; zie ald.

doodvat = doodkist.

doomneer; zie: domeneer.

doorjak; zie: *doerjak*.

dorie, basterdvloek, hier interj.: *te dorie ja* = drommels ja! zooveel als: dat moet gebeuren!
wat dorie, *zea* = wat drommel, zei hij; ook *Gron.* en nog bijv. gebruikt.

dopheide; zie: *rûgheide*. [verwijswoord niet in bron]

döst = doet gij; *vallen döst* = gij zult vallen, eigenl.: vallen doet gij. *Gron. dat dustoe* = dat doet gij.

douwelker = beuzelaar. *Gron. dauwelder* = iemand die zeer langzaam gaat. Zie: *douweln*.

douwelder = die langzaam gaat, Zie: *douweln*.

douweln, dauweln = werkzaam of in beweging zijn zonder te vorderen, beuzelen. *Gron.*

daueln, dauweln; doameln = dreutelen; ook: *daueln* = weinig of niets uitrichten. *Oostfr.*

daueln = rondslechteren, bij de straat lopen, lediggaan; *Neders.* *daudeln, daueln* = den tijd verspillen, niets goed aangrijpen; *Holst.* *daueln, daveln*, *Eng.* *dawdle*, *NBrab.* *dauwel* = een traag vrouwspersoon. – Het woord zal tot: dolen, dwalen, gebracht worden.

dragen = *brömmert*; zie ald.

drai (draai) = smalle draaibrug zonder leuning over eene vaart; ook *Gron.* in de Veenkoloniën.

dral = vlug, flink; *dral van liefien* = vlug van lijf en leden. *Gron. dral* = hupsch, vlug, flink,

van meisjes gezegd. De hoofdbeteekenis van dit woord in 't *Neders.* en *Holst.* is: hurtig,

geschwind, celer; *Neders.* een drallengang = al wat het aanzien van vlugheid en {p.54}

geschiktheid daartoe heeft; een drall peerd, ene lütje dralle deern; *Holst.* en dralle deeren =

een flink meisje; *Noordfr.* en trall fömmen = een stevige, flinke meid. *Westf.* *drell, HD.* *drall* =

vast gedraaid, van garen; *Saterl.* *drellen* = draaien; *Oudd.* *drollen* = ronddraaien; *Oudfr.* *thrall,*

AS. *thearl* = snel, gezwind.

drammen = aansporen, aandrijven; hiervan ook = dwingen van kinderen. *Gron. drammen,*

dransen = schreiend dwingen van kinderen, dwingend om iets vragen. *Oostfr. Neders.*

drammen = luid dwingen; *Overijs. drensens, Geld. dransen; Westf. dransen* = eigenzinnig

schreien van kinderen. *Holst. dramm* = verdriet.

draogers; de personen, gewoonlijk acht in getal, die de kist op eene lijkbare naar het graf dragen; ook *Gron.*

draoderg = dradig; ook *Gron.*

dribbel = bedremmeld, beteuterd.

dreeg = voedzaam, vet, bv. van vleesch gezegd; ook *Friesch.* Vergel. *dreege*.

dreege = veel uitleverende; ook = breed van omvang, bv. van eene kraamvrouw. *Gron. drijg*

= *strekzaam*, wordt vooral van spijzen gezegd die zich onder het koken uitbreiden, of ook: die

in het gebruik langer strekken dan de hoeveelheid liet verwachten. Meestal verstaat men er

onder wat zeer voedzaam is. – 'n *drijge kerel* zooveel als: een man die stevig gebouwd is, en

daardoor in de maat, wat de dikte betreft, meevalt. *Friesch dreeg, Oostfr. drîg, drêge,*

drêgsâm, Neders. drege. Vergelijk het *Eng. dry, Oudfr. drey, AS. dreoh, Deensch droj* = wat

lang uithoudt; *Noordfr. drieg, dreeg* = droog. Zie *Ten Kate* p. 623.

dreetippe = driekante hoed, steek; *dat is nog 'n echte domeneer, hij hef de dreetippe nog op.*

Gron. treitimpte houd. Oostfr. dreetimpt = driehoekig, van een steek, in vroeger dagen de

gewone dracht der boeren (ook in *Gron.*); *Westf. draitimpig.*

dreiblad; benaming der hanevoet.

dreezegrond; in 't Westen der provincie grasland dat omgespit wordt om er vlas te

verbouwen. Zal staan voor: drassige grond.

dreig = *dreeg*; zie ald.

drekken = etteren.

drekkop = buil, gezwel, ettergezwel. Zie: *drekken*. {p.55}

dremmen = jagen, drijven, aanzetten. Vergel. *drammen*.

Drenten, Drinten, enkv. *Drent, Drint.* = inwoners van Drente, Drentenaren; ook *Gron.*

Drente. “Of Drenthe, van ouds Thrente, Threnthe of Trente geheeten, zijne benaming heeft ontleend van *Dre-enthe*, het derde einde of gedeelte van het *Bovensticht*, waarvan Salland, Isalalande, het land gelegen aan de rivier *Isala* (=IJsel), het eerste, en Twenthe, Twe-enthe, het tweede einde of gedeelte uitmaakte, dan wel van Ther-enthe, als gelegen ten einde, aan het einde, op het einde van het Utrechtsche bisdom, blijve hier onbeslist.” Magnin. Losse bladen p.3.

dreumen wanten; zie: *dreumhanske*.

dreumhanske = handschoen van dreum. Bij v. *Dale*: dreum, drom, drum = wollen stof, waarvan men de pikkwasten en stoepdweilen maakt, ook wel grove dreum geheeten. Ook: dreum, dreumel = draad welke van de schering overblijft, wanneer een stuk linnen afgeweven is. Volgens *Weil.*: dreumen = overblijfsels van vlas en wol bij 't weven.

dreuteln = dralen. *Gron.* *dreuteln* = talmen, dralen, treuzelen, en, eenmaal begonnen zeer langzaam voortwerken. Daarvan: *dreutelbōksen*, *dreutelkodze*, *dreutelkond*, *dreutelgad*. *Oostfr.* dröteln, drêteln = langzaam spreken of arbeiden; *Holst.* drieseln, *Westf.* draeteln = talmen. Volgens *Ten Kate* dreutel = ineengedraaide hoop; *Kil.* dreutel, drotel = keutel; dreutelen = kleine schreden doen als van een dwerg; Zal een freq. vorm zijn van: dreten, drijten, met de grondbeteek. van: drukken, persen.

dreveln (onz. werkw.) = nevelachtig weer zijn. Ook zegt men: 't *drevelt*, als de sneeuw in fijne vlokken neervallende, door den wind wordt voortgejaagd.

drieschoren; zie: *eenschoren*.

driest, voor: gerust, zeker, vast; *leuf maor driest*, dat enz; ook *Gron.* Aldaar *driest* = koen, stoutmoedig, geen gevaar vreezend, in 't *Nederl.* veroud.; heeft nu de beteek. van: dom, blind, stout, onbesuisd, ook = onbeschaamd. *Oostfr.* drîst = koen, vermetel; *Neders.* = koen; *Holst.* = stoutmoedig; *Westf.* driste, *HD.* dreist = zonder vrees. 't Woord is door metath. uit: dorst, van: darren, dorren = durven, *Neders.* dräfen, *AS.* dearran, dyrran, *Eng.* to dare; *AS.* dyrstig, thyrste = koen, stout.

driesten = dreigen, bang maken. Bij *Vondel*: “En schuimbekt, dreight en driescht.” In 't *Nederl.* is drieschen = jagen, beroeren, dreigen, verouderd.

driftgoed = drijvend hooi, stroo, enz.

drinkeldobbe = *dobbe* (zie ald.) waaruit de beesten gedrenkt worden; ook *Gron.* Wat den vorm aangaat: *kindelbier*, *Gron.* *drinkeldoode*, *hangelslöt*, *loopeldag*; enz. *Overijs.* *knuppeldoekje*; *Oostfr.* drinkelfat, kindelbêr, enz. *Westf.* drögeldauk, wittelkwast, enz. *Nederl.* hangeloor, soort van tuinboon.

Drint; zie: *Drenten*. {p.56}

droest =forsch, sterk; dreigend. Wordt ook van dieren gezegd: 't *schaop is droest in de wolle* = zwaar van wol, heeft eene dikke vacht. Vergel. *droesten*, en: *driest*.

droesten = dreigen; den dwingeland spelen; tegenstribbelen. Vergel. *driest*.

droestkoppen; boomen met zwaren kruin, vooral wanneer zij boven andere uitsteken. Het woord *droest* als znw. is ident. met het *Gron.* *troest*, zooveel als tros, voorwerpen bv. als appels, pruimen, aalbessen, die dicht aaneen zijn gegroeid; zij hangen *bie troesten* aan de boomen. *Oostfr.* drûs, drûssel, drûst = bos, bundel, tros; sê sitten al in en drûs bî 'nander; dat is 'n dikken drûst appels.

drokheid = drukte.

drōng = na, nabij; *d'ooren drong anne kop hebben* – hoogst zuinig zijn, *Gron.* *de ooren dicht an de kop hebben*. *Gron.* *drong an* = *aaling an* = *stoef an* = *stomp an* = dicht bij, dicht aan, onmiddellijk aangrenzend. Van: dringen. *Noorfr.* trong, *Eng.* throng, *AS.* thrang = eng, gedrongen.

drōng = kitteloorig.

drōngbij = nabij; zie: *drōng I*.

drōngde = drong, overl. tijd van: dringen.

drōnk; eenvoudig en kort onthaal aan een sterfhuis na eene begrafenis, in plaats van eene volledige *groeve*. Wordt vooral bij 't overlijden van kinderen gedaan.

Drost, voorheen hoofd der provincie, later Gouverneur, thans Commissaris des Konings. *Dr. Landr.* (1608) I, 1: Den Drost, wesende Hooftofficier van de civile en criminele Justitie in den Lande van Drenthe, is gehouden, enz. – tho Coevord, alwaer de Ampt-man ofte Droste als Hooft-Officier over het landt van Drenthe, woonachtig is.

Drostenlaan; de laan vóór het huis van den Commissaris des Konings te Assen. Zie: *Drost. drouwen, druwen, drowen* = voornemens zijn, op het punt staan iets te doen; wij *drouwen* uit te gaan; naar *de markt drouwen* = plan hebben naar de kermis te gaan. *Gron. drauwen, drauwen, drouen*, bij *Laurman* ook *druwen* = voornemens zijn, vooral in betrekking tot een bezoek; *wie hebben joe al lank droud; ik drou Grōnen*. Ook = dreigen; *Dr. Landr.* (1712) II, 47: Zoo bewijslijk ware dat iemand de Getuigen misdede, of merkelyk *drouwde*, enz.; id. (1608) II, 11; Zoo IV, 26; Emant *drouwende* {p.57} zijn huis oft goet te barnen. Uit de beteekenis van: voornemens zijn, ontstond allicht die van: talmen, besluiteloos zijn, ook *Gron. ie mouten nijt te lank drouen; 't blijft bie 't drouen* = wij talmden er tot dusver mee, 't kwam niet tot de uitvoering. – *Friesch* drige, *HD.* drohen, *Goth.* treihan = dreigen; *NHoll.* dreigen = voornemens zijn, *Hooft* dreighen; *Neders.* drouen, drouwen = dreigen; *todrauen* = minen maken of met woorden te kennen geven dat men iets in zijn schild voert; *Holst. Oud-Frankisch* *todrauen* = den schijn aannemen. Het *Gron.* heeft de zegswijs: *hij is van Drouen* = hij is een talmer, eene woordspeling met: Drouwen.

drowen (in 't Noorden der prov.); zie: *drouwen*.

drungen (inz. ww.); wordt gezegd van de lucht als er weersverandering op til is, wanneer ze zich gespannen voordoet.

druwen; zie: *drouwen*.

drukkertien; voor: *kus*, Zie: *doeken*. In *Gron.*: 'n dikke drukker of *drōkker* = een dikke kus.

drumpel = drempel; *nijt over deur of drumpel komen* = zich nooit in dat huis laten zien; ook *Gron.*

dubbeld (= dubbel), ook *Gron.*; *dubbeld drukken*; van eene geheele snede brood, wat bij een blad papier heet: in tweeën vouwen. Vergel. *enkeld, levend*.

ducht = dacht; *dat duchte mij* = zoo dacht ik. *Gron. ducht* voor: denkt, en: dunkt; *wat ducht joe nō van de raize?* = hoe denkt gij nu over de reis? *mie ducht, 't mōs moar angoan* = mij dacht, die moest maar doorgaan; – *hou ducht joe dat zoo?* = hoe dunkt u dat zoo?

dudde = zuster, *Marken tutte. Gron. tutte, tutje*, voor: meisje, als vleierend woordje bij 't aanspreken, in de *Ommel.* vooral: *zus*; zijn 't kleine meisjes, *zuske. Oostfr.* dütte, düt, diminut. dütje, voor: lieve, lief meisje. Vergel. 't *Noordfr.* daat, doet, doetge = dochter.

duge = mak, gedwee. *Gron.*; *tuk* wezen = *mak* wezen = stil zwijgen, zich stil houden, niet meer tegenpraten, voortkomende uit vrees. *ZLimb. tuke* = tot zwijgen brengen, troeven, schaakmat zetten; *Oostfr.* tûk = mak, rustig, stil, zich voegend.

duimstek = eiken loot, meestal een duim dik en van boven geknot, voor het aanplanten van *schelbosschen* en hakhout. Zie: *schelholt*. {p.58}

duksel = disselbijn, *Gron.* dussel.

duldig = **dingstîg** = kunnende uitstaan, dulden, verdragen, lijden; het kind is nog niet *duldig* genoeg om eene operatie door te staan.

dummel, voor: klein, gedrochtelijk persoontje, gedrochtje.

dumelink; zie: *doemelink*.

dunder (= donder), in: *arme dunder* = arme drommel; ook *Gron. arme dōnder*, ofschoon: *dunder* = donder.

dunderdag (= donderdag), als interj. Zie: *dunders*.

dunders = **te dunder, wat dunderdag**, als interj. en basterdvloek; voor: vervloekt, bliksems: “*ik wil dat dunders wicht neet altied veur niks achternao loopen.*”; *te dunder, wat meuken*

ze 'n levend; 't spiet mie duunders! Ook: wat dunderdag is daor te doon! Gron. *dōnders*, en: *dōnderdag*, aldus gebruikt.

duunderschoere = donderbui; zie: *schoer*.

dunegge = slaap van 't hoofd. Het Gron. heeft *duneggen* en: *dunnekken* (alleen 't meerv.); *Overijs. dunne egge* duneggel, *Oostfr. dünegge*, *Neders. Holst. dünnige*, *dünninge*, *dünje*, *Hamb. dünne*; *Kil. dunninghe* = slaap of slag des hoofts; *Deensch* tynding, *Zw. tinning*, *Noordfr. thenning*, *ONoorsch* thunvangi, *OSaks. thinnonga*, *AS. thunvinge*; *OHD. thunvengi*, *dunwengi*. Volgens *Grimm* samengesteld uit het *OHD. tinnâ* (= tunna, Tonne), *tina* (vat), en: wange; *ten Doornkaat* brengt het eerste deel tot de beteekenis van: zacht, zwak, week, en dan zooveel als: teere, zwakke wang.

dunne regen = stofregen, *HD.*

dunvöl (*Schoonebeek*) = zeer veel.

dus = durfde; ook Gron.; zie: *duren*.

duren = durven, Gron. *duren*, *Friesch deuren*, *MNederl. dorren*, *ONederl. darren*. *Oostfr. düren*, *Noordfr. türren*, *Oudfr. dara*. – *hij hef neet dust* = hij heeft niet gedurfd; ook Gron. en *Oostfr.*; *ik dus 't neet te doon*, ook Gron. (De verv. in 't Gron. luidt: *ik duser*, *doe duurst*, *hij duurt*; *wie – ie – zij duren*; *ik dus*, *doe dust*, *hij dus*. *wie – ie – zij dussen*; partic. *dust*).

duurste = durft gij, en: gij durft.; ook Gron.

duslang = tot dusverre.

dusderhalven, pleon. voor: derhalve. Wordt ook in Gron. gehoord.

duvekaoters, bastervloek als bijv. nw.: *duvekaotse jongs*. In Gron. ook eene euphem. uitdrukking voor: duivelsch, enz. {p.59} Bij v. *Dale*: wat duivekaters! = wat duivel! – In Gron.: *duvekoater*, *duufkoater*, een bijzondere vorm van wittebrood, dat in sommige streken om Nieuwjaar en Sint-Nicolaas wordt gebakken; *NBrab. duivenkater*, eene soort van koek, die, op Kerstmis aan kinderen wordt vereerd; *Kil. duyven-kater*, eveneens als 't vorige; *HD. Ofenkater*, *Neders. ovenkater* = ovenkoek.

dwaoren = dwingend kind. Vergel. *dweeren*.

dweeren = tegenstribbelen, tegenspreken, twisten. Gron. *dweeren*, *tweeren* = zaniken, onnutte praat hebben en daarbij gedurig in herhaling vallen, en daarvan: *dweernder*, *tweernder*, *dweernscheet* = *dwelmscheet*. *dweeren*, zooveel als *tweeren* = *twijnen* = zijde dubbelen.

dwelm = zaniker, zeurder, (Gron. *dwelmer*, van *dwelmen* = vervelend snappen); 't *Dwelm löp oe nao*, nl. de vent (minachtend) die u wat wijs maakt loopt u achterna. *Dordsch dwalm* = een soes, iemand in wien geen leven zit, een slaapmuts; *Geld. dwalm in de motregen* = een onbehulpzaam mensch. *Deensch* dwaele = spreken als iemand die niet recht bij zinnen is. Vergel.: bedwelmd.

dwiel = duizelig; *dwiel in 't heufd* = licht in 't hoofd ten gevolge van koorts. Gron. *dwielerg* = *dwelmerg*, enz. = duizelig, verward in 't spreken, als het uit een ziekelijken toestand voortkomt. – wielen = draaien, en na verwant met: dwalen, dolen, en: *dwielerg*.

Dwingel = Dwingeloo; *Dwingelder* = ingezetenen, ook: de gezamenlijke ingezetenen van Dwingeloo.

dij = u, 3de en 4de naamv. van *doe* of *do*; Gron. *die*; *dij*; *Friesch* *dij*, *Oostfr. Neders. di*; in 't *Nederl. veroud. Kil. dij* = *gij*. Zie: *doe*. {p.60}

E

e Achtervoeging van dezen klinker: *keerse*, *henne* (hun), *waarumme* (waarom), *snoete*, *kante*, *piene*, *beurte*, *poeste*, (puist), *voote* (voet), *deure*, *keerse*, *kachelpiepe*, *peerdestaldeure*, enz. Niet achter onz. znw. behalve: *ooge*.; het Drentsch neemt den onz. geslachtsvorm nauwkeurig in acht. Onregelmatig blijft het aannemen der *e* bij vele woorden: niet: bakke, wèl *slakke*; niet: boome, maar wèl: *staarte*, *snoete*, *kloete*, *stoete*. (In 't *Old. Westerw. (Gron.)* heeft deze

toevoeging alleen achter znw.: *deure, tange, katte, vlinte, röte, lampe* enz. plaats). Voorts nog achter vele werkw.: *ik roepe, zinge, schrieve, denke, ligge*, enz. Ook achter sommige bvnw.: *he gruit scееve; he löp lange; ooze kat is bange; dat touw is dikke*, enz. Achter andere rededeelen: *waorumme, ditte, datte, watte?*

e Door weglating der *g* slinkt het voorvoegsel *ge*, vóór de verleden deelw. tot stomme *e*; *edaon, edraaid, ezegd, ejaagd, ewest, eheurd, ebeurd, ebeun*, enz. (In een enkel geval heeft dit plaats met *be*; *epreufd* = beproefd, wat echter staan zal voor: *geproefd*.) De *e* wordt alsdan in de uitspraak meer bij 't voorafgaande woord getrokken, zoodat men hoort: *ik heb 't neete heurd, nooit vanne heurd; ik zin d'r neete west*. enz. Het *Gron* (ook het *Deensch*) laat het geheele voorvoegsel van het verl. deelw. weg. Bij *Kil. Vondel* en *Hoof*t is de weglating van dit voorvoegsel ook zeer gewoon; *heughen, hoorsaam, lijck, luck, luyd, reed, draghen*, enz. (*Kil.*); *not, lasten, waege*, enz. Het Nederl. is dit ook niet vreemd: het heeft o.a. *trouw*, en: *getrouw*; *lukken*, voor: *gelukken*; *lijken*, voor: *gelijken*, *naken* = *genaken*, enz.

e, voor: *hij*; *zoo schrifte oos; doe beete oppe tanden; dat e* (= dat *hij*); *asse komp motte 'n toertien blieven* (als *hij* komt moet *hij* een poosje *blijven*); *isse d'r west? Wat zee e?* (is *hij* er geweest? wat zei *hij*? Ook *Gron*. bv. *asse* = als *hij*; *mösse* = moet *hij*; *verdijnde niks?* = verdient *hij*, en ook: verdiende *hij* niets? *wasse riek?* = was *hij* *rijk?* enz. – Bij het noemen der letters wordt op sommige plaatsen eene *e* toegevoegd: *beje* (b), *deje* (d), *elle* (l), *emme* (m), *erre* (r), *esse* (s); in *Gron*. *effe, elle, emme, enne, esse, erre*.

e vervangt ook het lidw. *de*; *op e hanen* (op de handen), *op e tōnge, veur e bek, van e daoke, an e mure, oet e penne, oet e schrift, under e tafel, an e balken*, enz. Deze *e* koppelt zich voor 't gehoor meestal aan 't voorafgaande woord, en hoort men dus: *oppe hanen, vanne, anne, vete, undere*, enz. bv. *he völt 'n poeste anne kop* = *hij* viel eene buil aan het hoofd.

earbeien, earebeien = aardbeziën, *Gron. eerbeien, eertjebeien*.

eare, voor: *Heere*, door 't weglaten der *h* o.a. te *Hoogeveen*. {p.61}

earpelbouw = aardappelteelt.

earpelgat; kuil in den grond, met aarde en stroo overdekt om daarin de aardappelen te bewaren in den winter, *Gron. eerdappelgat*.

earpeljassen = aardappelen schillen, *Gron. eerdappeljassen*.

earpelkrabben = aardappelrooden.

earpelsmaok; *de moesies hebt vro een earpelsmaok* = de muisjes hebben vóór zij volgroeid zijn een goeden smaak.

earpelmaol; zie: maal.

earpelmessien, earpelschoondertien; mesje, waarmede men aardappelen schilt.

earpels, èrappels, eerpels, eerappels = aardappelen. *Westerw. eerpels*.

earpelschoondertien; zie: earpelmessien.

ebals; zie: ijbals.

ebeerd (gebeerd) = bij den beer, mannetjesvarken, geweest, van de zeug gezegd.

ebeerd (gebeerd) = hard geschreeuwd. Zie: beren.

ebeid = gewacht; *he hef effen ebeid* = *hij* heeft eventjes gewacht. Van: beiden = wachten, toeven.

ebeuld; *de koo hef ebeuld* = is bij den stier geweest. Van: bol.

ebeun = geboden, een bod gedaan; ook: **beun**. Zie: e 2.

ebeurd = ontvangen, gebeurd. (Men maakt onderscheid tusschen *ebeurd* en *gebeurd* of *gebeurt*; *hij hef geld ebeurd*, maar: 't is *gebeurd* = 't is een feit; *dat gebeurt neet wear*. Bij snel of driftig spreken laat men ook wel het geheele voorv. weg.

ebezeld = **epeuzeld** = **epegeld** = **beuzeld** = **pegeld** = gearbeid, gewerkt. Zie: pegeln, en: peuzeln.

edder = adder.

edderblad = **edderloof** = varenkruid.

eddereulie (adderolie) = raapolie waarin men een adder heeft laten sterven. Zij wordt tot heelen van wonden gebruikt.

edderloof; zie: edderblad.

edek = **edik** = **etik** = **eek** = azijn. *Gron.* *edik*, *etík* (die zich bijzonder fatsoenlijk wil uitdrukken zegt: *àzien*.) *Friesch.* *Geld.* *edik*, *Kil.* *edick*, *etick*, *MNederl.* *edec*, *Oostfr.* *ätig*, *ätik*, *Neders.* *etik*, *Holst.* *etig*, *etik*, *Westf.* *itik*, *Deensch* *eddike*, *Zw.* *ättika*, *IJsl.* *edik*, *Noordfr.* *ait*, *aitg*, *ahtg*, *ötj*, *HD.* *Essig*, *Teuthon.* *edick*, *etick*, *essich*, *AS.* *aced*, *Lat.* *acetum*. (*Weil.*: *edik*, *eek* is de algemeene benaming voor: azijn. *Bomhoff* zegt, dat: *edik* over 't algemeen weinig meer in gebruik is; v. *Dale*: *edik* = azijn.)

edik; zie: edek.

ee, voor: *ie*, o.a. in: *zeel* = ziel; ook voor: *ei*; *eegen* = eigen.

eedstaoven = den eed afleggen, de woorden, bij den eed gevorderd, nazeggen.

eegde = **heegde** = haag; zoo: *beukeneegde* = beukenhaag; *hageldoornheegde* = hagedoornheg.

eegden = eggen, znw., *Gron.* *aiden*.

eege, **eegde**, **eegt** = egge; *de eege mot er op* = het land moet geëgd worden.

eegen = eggen, ww., *Gron.* *aiden*.

eegen = eigen; *oez eegen hoes* = ons eigen huis; *eegen volk* = eigen kinderen. Het *Gron.* heeft o.a.: *wat vrömd is wordt nooit ijgen*, zooveel als: een stiefkind blijft altijd voor de ouders een vreemde.

eegen (ww.) = gewennen, eigen doen worden, gerust stellen, tevreden houden, bv. 'n *kind eegen*.

eegen = passen, gerijven, te stade komen; *dat zöl hōm eegen* = dat zou hem goed te pas komen. Vergel. het *Gron.* *heegen* = verzorgen, verplegen, en het *ODr.* *Oostfr.* *Neders.* *Holst.* *HD.* *hegen*, *Kil.* *heghen*, *heghenen* = verplegen; *eegen* kan hier staan voor: *heegen*, *hegen*.

eegenhantien = zelfgeschreven obligatie.

eegt; zie: eege. {p.62}

eek = bast van eikenhout. Zie: edek. Ook = eik.

eekappels = galnoten; zie: EEK.

eekenblad = eikenblad.

eekenboom = **ekkelboom** = eik.

eekendoemstikke = duimstok.

eekenhoit; zie: ekkelholt.

eekflesje = azijnflesch. Zie: edek.

eekschelders; meestal Gelderschen, die de jonge eiken van de bast ontdoen.

eekslappen = doeken of lappen met azijn nat gemaakt.

eel = eelt; *a' j' warkt krie j' eel in d'hanen.* *Gron.* *ielt*, *zwil*.

eeltbulte = eeltknobbel.

eelgezwöl = zweer onder de eelthuid.

eelmōdder; weeke modder uit eene moddersloot of goot, en die wordt aangewend als geneesmiddel bij verzwering van den uier eener melkkoe.

eem = even; *eem laoter* = een oogenblik later; *eemtjes* = eventjes.

eemder; zie: eemter.

eemswal = evenwel, echter.

eemter, **eemder** = evenaar van een wagen.

eendarig = bedwaard, stil, in zich zelven gekeerd, eenzelvig. *Gron.* *ijndoarig*, *ijndoadig*, zegt men van een kind dat niet met andere kinderen speelt, zich liefst afzondert; zoo: *ijndoor*, voor: jongeling die geene makkers heeft maar op zich zelven leeft.

eendenkreuze; zie: kreuze.

eender = gelijk. (v. *Dale*: *eender* (bn. bw. gew.) = hetzelfde, gelijk; dat is eender; hij deed het net eender.)

eenigheid = eenzaamheid; *in heur eenigheid* = terwijl zij alleen is. *Hoof*: eenigheidt = eenzaamheid, afzondering. *Gron.*: *hij lacht in zien ijnighaid* = hij glimlacht, zóó, als ware hij alleen, dus niet om 't geene er buiten hem omgaat, en ook zooveel als: hij lacht, hoewel hij alleen is.

eenkennig, tegenovergestelde van: aanhalig, en synon. met *eendarig*; aleer waren de *Beilers eenkennig* = betoonden den vreemdeling geen vriendschap, waren niet aanhalig jegens den vreemdeling.

eenlêk (voor: eeniglijk), zooveel als: zonder afwisseling, eenzaam; 'n *eenlijk loopen*, 'n *eenlêk pad*.

eenmoed = ernst, oprecht voornemen, vaste wil, meening; 't was *hōm wel eenmoed* = hij meende 't van harte. *Gron. ijmoud*, nl. bij het verrichten van eene taak, *Oostfr.* êmôd, enmôd = vaste wil. (*MHD.* einmuote, einmuot = eendracht.) {p.63}

eenparsig = eigenwijs.

eenparzig; zie: *eenpassig*.

eenpassig, eenparzig = eenkennig.

eenscheuren = *eenschoren* in de eig. beteekenis; *eenscheuren wears* = hamel die één keer geschoren is.

eenschoren, eenscheuren; een schaap dat één keer geschoren is, op *Marken eenscheuren*.

Ook = eene vrouw, die één onecht kind gehad heeft; zoo ook: *tweeschoren*, enz. *Gron.*:

eenschoren = meisje, dat een kind gehad heeft. (*Laurm.*)

eenschree; zie: *inschree*.

eenstallig = alleen staand, op de ruimte gebouwd; *eenstallige hoezen* zijn die waarvan de bewoners geene burens hebben. (stal, van: staan; vergel.: achterstallig.)

eenzinnig = eigenzinnig, koppig, *Gron. ijnzinnig*.

eerdaodig = eerlijk, oprecht, welmeenend.

eerdaogs = binnenkort, spoedig, over weinige dagen, bij v. *Dale*: eerstdaags. (Het *Neders.* eerdagen = eertijds.)

eerdbulte = aardhoop; een *eerdbulte* maken = aarde tot een grooten hoop samenbrengen om later met de mest te vermengen.

eerdzwalve; soort van kwikstaart. Zie ook: *veldakster*, en: *wipstartien*.

eerlieks = in ernst, ernstig; 't is *eerlieks* waar, ook *Gron. Overijs. eerlings*. Zooveel als: eerlijk met adverb. s.

eerntachtig = ernstig, deftig. Ook = lichtgeraakt, geen scherts kunnende verdragen, en = lichtgeloovig, iets als ernst opvallende al wordt het ook gekscherend gezegd. *Gron.*

eerntachtig, eerntachtig = ernstig, vooral van kinderen. *Hoof* *eerntachtig* = gestreng. Vergel. *ernsaachtig*.

ees; zie: *ies*.

effen = even; *effen good lien* = even goed lijden; *ze hebt effenveule* = zij hebben gelijke veel.

effen, in: *effen kleur* = wat ééne kleur heeft, ook *Gron.*

effen = net, knap; *da's n effen vrommes* = dat is een knap vrouwtje (of meid). Het *Gron.* heeft de tautol. *effen en netjes*, van een meisje (of vrouw) gezegd, die zich net weet te gedragen en net gekleed gaat. *Holst.* effen minsch = fijn beschaafd persoon.

effendrōmmels = tegen verwachting; *effendrommels dōt he 't toch*.

egelkaar, iechelkaar = stekelvarken, *Westerw. (Gron.) egelkouerte*, overigens: *iegelzwien, zwieniegel*, waarin men evengoed ch als g hoort. – kaar (veroud.) = vriend, dus letterlijk zooveel als: vriend egel. *Kil.* swijneghel, *MNederl.* igel. {p.64}

egge = kant, zijde, linker- of rechterkant; ga aan de *egge* = ga op zijde, aan den kant. *Zegsw.*: *op zijn egge* zijn = sterk op eigenbelang bedacht zijn, ook = van zijn buurmans akker afploegen; *Nederl.* egge = zelfkant.

egge, eg = rand, en: hoek, scherpe kant van een voorwerp. *Zegsw. de eggen rond vegen* = den vloer aan de kanten vegen; *op eg of rug kriegen* = het scherpe of den rug van het mes, fig. van eene zaak, aanvatten; niet weten *hoe* (of: *wat*) *eg of rugge er an hebben* (of: *kriegen*) = niet weten hoe de zaak aan te pakken. *HD.* Ecke = hoek, kant, ook bij *Kil.* en *Friesch Oudfr.*

Neders. Holst.; v. *Dale*: egge = het scherp van een mes.

ehoord = gehoord. Zie e 2.

ei = gij, enk. en meerv.: “*korv’ en bessems en wat stroo kun ei van de boeren kriegen.*” *Gron.*
ie = gij, meerv. van jongen tegen ouden, enz. ook in ’t enkelv.

ei. *Sprw.* Met ’n *ei wunnen*, met ’n *appel verteerd* = wie zich licht verblijdt wordt ook spoedig bedroefd, en ook = zoo gewonnen zoo geronnen.

eiber = **eileuver**, **heileuver** = ooievaar, ook **luibert**, **uibert**, *Gron.* *aiber*, *Kil.* *eyber*, *eber*, *Oostfr.* *Neders.* *eber*; *Mecklenb. Holst. Noordfr. Oudfr.* *adebar*, *Ditmars.* *aderbar*. Hiervan *eiber*, *aiber*, *uibert* eene contractie. Het *Noordfr.* *bar*, *bade*, *boi*, = *bode*, en: *adebar* = *lentebody*. (Bij v. *Dale* evenwel: *eidebaar*, *eigenl.* *oodebaar* = *schatdrager*.)

eiberbloem, de gele Lischbloem, *Iris Pseudacorus*, *Gron.* *aiberbloum*, en *vissenstart*. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 223.

eierdorschen. Zoo noemt men het tegenbezoek dat door jonggetrouwden bij de naastbijwonende bruiloftsgasten wordt afgelegd, eene soort van nabruiloft, o.a. te *Gasselte*, *Gieten* en elders. De jongelieden vooral zijn dan gewoon de hoedernesten na te zoeken en de vangst op te eten. *Podagr.* II, p.

eigen = gemeenzaam, vertrouwelijk; *wij zint zoo eigen met enander*; ook *Gron.* *ijgen*.

eigenheerig = eigendunkelijk. *Gron.* *ijgenheerig*, *aigenheerig* = zich een recht aanmatigend, eigendunkelijk handelend.

eigens = zelf, in: *sprek van eigens* = ’t spreekt van zelf.

eileuver, zooveel als: *lentebody*. Zie: eiber.

eilue = *gijlieden*, *gij* (meerv.)

eimertje = hemertje; zie ald. {p.65}

einde, voor: *levenseinde*. *Zegsw.*: iemand *an ’t einde brengen* = levenslang onderhouden tegen de overdracht van zijn goed of betaling eener geldsom. Dit was van ouds in Drente bij de landleiden zeer gebruikelijk, en werd *overgang* genoemd. Zie *Landr. v. Dr.* (1712) III, 57, 58. De *overgang* was oudtijds ook in Groningen zeer in zwang en in de oude Landrechten bekend onder de namen *oevelganch* en *evelgangck*. *Wiarda i.v. oevel*, en *Laurm.* p. Het contract met een geestelijk of liefdadig gesticht heette *prove*, vandaar: *proveniershuis*.

einliek, voor: *toch*, *eigenlijk*, om de waarheid te zeggen, *Gron.* *ijnleiks*.

ekkel = *eikel*, *Gron.* *ekkel*, *Neders.* *ekker*. *ODr.* *het Eckel* = het eikenhout, de eikenboomen op stam. *Dr. Landr.* (1608) III, 50: *Edoch het Eckel datter op wasset*, enz.

ekkelbieter = *meikever*. Ook in de *Woldstreken* (gem. Slochteren), in ’t *Westerkw.*

ekkelmotte, *Oostfr.* *ekkeltäve*.

ekkelboom; zie: eekenboom.

ekkelholt = **eekenholt** = eikenhout. *Oudt.* *ekel*, *Kil.* *eeckel*, *eychel*, *Neders. Holst.* *eek*, *eeker*, *HD.* *Eichel*.

ektief = *waarlijk*, als bijw. van versterking: *ektief mooi* = *wezenlijk mooi*, niet in schijn. Staat voor: *effectief* = *werkelijk aanwezig*, van *geld*, *manschappen*, enz. Het *Gron.* heeft ook: *’t is ektief woar*, *mooi*, enz. Bij meer ontwikkelden is daarvoor: *bepaald* in de plaats gekomen.

elfduzend; kalenderdag, 21 October; *daogs nao elfduzend*, de sterfdag van *Ursula* en hare elfduizend maagden.

elfduzendmarkt = kermis te Meppel op den 21 October.

elf oogen, in de *zegsw.*: *’t is elf oogen* = ’t mis, ’t komt niet klaar. In *Gron.* beteekent het zooveel als: ’t is mis; daar zijn de poppen aan den dans, daar is de boel in de war. (v. *Dale*: (gewest.): ’t is met hem elf oogen, of: – en drie koeken = ’t is met hem volkomen hetzelfde.)

Aan een dobbelspel, in *Gron.* onder den naam: *treffen en failen* bekend, ontleend. Daar elf oogen waarbij altijd twee gelijken, gewonnen is, zegt de verliezer, op dat pas bankhouder: 't is *elf oogen*, zooveel als: 'k heb het verloren, 't is mis.

elfribbe = **gannies** = **boeskoolskop**; schimpwoord voor een droomerig meisje. [elders trefwoord: *gannes*]

elfuurtien: de voordemiddagrusttijd, wanneer er alsdan koffie gedronken wordt. *Gron.*

elfuurtje = tijd om koffie, ook: om een borrel te drinken.

elk en een = elk, iedereen; *Gron. elk-en-ijn.*

els, voor: elzenhout; *da's els* = dat is elzenhout. {p.66}

else; schimpnaam voor eene kwade meid of vrouw. Zal staan voor: Elsje. In *Gron.* is: *elske!* zooveel als: domme meid!

elstok; voorwerp waarmede men meet, nl. volgens de oude maat = 688 strepen. Ook in *Gron.*, en aldaar het *Sprw.*: *Alles mit moaten zee de sneider, en gaf 't wief wat mit de elstok.*

elt (bvnw.) = gelijk, recht, welgeschapen; *elte leden hebben* = goed gebouwd zijn, recht van lijf en leden.

elven = elf. Ook *Gron.*, en door snelle uitspraak: *elm*, ook: *twalm*.

en' = einde; *op 't aander en'*; *westeren'* = westeinde; ook *Gron. westèn, dunèn.* Zegsw. 't *ende is 'r van weg* = 't is buitengewoon, in hoogte, of: in groote mate. *Gron.*: *de enden* (ook: *de enden en ooren bin d'r van weg* = 't loopt tot in 't oneindige, ook = het loopt de spuigaten uit, 't is zoo erg mogelijk. Ook voor: *einde* (zie ald.): *daor die wul van an 't en' komen kan* = – wel van kan leven tot zijn dood. *Oostfr.* ende, enne, enn', end' = punt of plaats in de ruimte of in den tijd, waar iets ophoudt. *OHD.* anti, andi, enti. ente, ende; *MHD.* ente, ende; *Goth.* andeis; *AS.* endò, *OSaks.* endi, *ONoorsch* endi, *Zw.* ändi, ända, *Deensch* ende = grens, rand, uiterste punt, einde. Zie ook: *en'*. [zo in bron; bedoeld is misschien *end*]

enander; zie: *enaor*.

enaor, ennaor, enkaor, enander, menaor, menander = elkander. *Gron.* 'n kander, 'nander, mekoar.

end, en' = eind weegs, aanzienlijke afstand, als die nl. te voet moet afgelegd worden; *da's 'n ende weg* = hier ver van daan; 'n en' *hen brengen* = een eind weegs vergezellen; *dat en' was te wied* = die afstand was te ver; *endien, entien* = korte afstand. *Gron.* en', ende, en: *endje*. Dit *end, en'*, is uit *en'* = *einde* (zie ald.) ontstaan.

ende = *in 't ende* = overeind, rechtop staan gaan, van den stoel op staan.

endekieker (Meppel) = weervoorspeller, die gehouden wordt voor een weerkundige.

Eigenlijk: kijker op 't einde der straat naar de lucht, om te zien of de onweersbui overkwam of niet. Hij werd onfeilbaar geacht, want als men hem na de terugkomst zijner waarneming vroeg: hoe staat het? dan was zijn onveranderlijk antwoord: 't kan wezen dat het komp, 't kan ook wezen dat het hengeet. (De inwoners van Gieten zeiden dat de endekieker te Gasselte en die van Gasselte dat hij te Gieten heeft gewoond.)

endelbröd; de twee kleinste planken eener kist, planken die op 't eind zitten. – *bröd*, door metath. van: bord.

endelkooke = **kantkooke**; koek, die bij 't pond wordt verkocht. Aldus omdat zij van een baksel in de buitenste rijen stonden. *Gron. endelkouw, kantkouw, pōndkouw.*

endien; zie: *end*.

endigste (de) = die op 't eind staat; ook = de laatste in de rij; *Gron. endelste. Neders.* endels = aan het einde; *Oudfr.* endelst = uiterste.

endlengsten = aan beide einden. Staat voor: eindelingsten. Vergel. *endling*.

endling, endeling = eindelijk. *Gron. endeling* = eindelijk, op 't laatst, ten laatste. *Zeel. St.*

Truyen eindeling, {p.67} *Kil.* endelick, endelinck, endelingh; *endlingen ten leste*, pleon.

voor: ten langen leste, op het allerlaatst, op het uiterst oogenblik, nl. na lang wachters, (ook *Gron.*) en = *ennegenlesten*.

engels, voor: engelen.

engelsen; eene aardappelsoort, in *Gron.* eene grove soort, alleen voor varkens. Ook = Engelsche voortbrengselen van nijverheid, bv. horloge's, naalden, pennen: *dat zint Engelsen.*

engels hemd = halfhemd, ook *Gron.* en: *groot overhemd.*

enk, enkent, enkert = inkt, *Gron. enkt, enkent, enket, Oostfr. enket, enkt, Westf. enket, Friesch enkt, enkert, Oudfr. aenket, enket, Kil. enckt, inckt, HD. Dinte*; van 't *Lat. tinctum.*

enkander = elkander; *wij mout van enkander* = wij moeten scheiden. Door snelle uitspraak wordt het: *'nkander*, evenals in *Gron. 'nander, 'nkander* = elk den ander.

enkaor; zie: *enaor.*

enkappels = galnoten.

enkeld = zeldzaam, zelden; *'t valt enkeld veur*; ook *Gron. Neders. Holst.; Noordfr. ainkelt, HD. einzeln, Friesch inkeld; Overijs. enkeld* = enkel; *Deensch enkelt* = eenvoudig.

enkeld = dun of mager, ook *Gron.*

enkent; zie: *enk.*

enkert; zie: *enk.*

enkskanne = inktkruik.

enkpote = inktpot, ook *Gron.*

ennaor; zie: *enaor.*

ennegenlesten; zie: *endling.*

enster; zie: *anster.*

enter = **enterpaard** = eenjarig paard, koe, schaap; ook *Overijs. Geld. Friesch Neders. Holst. Noordfr.; Gron. enter* = eenjarig paard of rund; *entervool* = eenjarig veulen; eigenlijk spreekt men daar eerst van paard wanneer het minstens twee jaren oud is, en heet dan *twenter* of *twenterpeerd*; *enterbijst* = eenjarig rund. In *Geld. enter, eenter* = eenjarig lam, in 't *Zutfensche*: eenwinter. *Kil. enter* q.d. eenwinter, *AS. anwintre*. Vergelijkt men echter *enter* met *Twente, Drente*, en het *Oostfr. drenter* (= driejarig rund), dan zou men ten opzichte van *enter* en *twenter* aan geene contractie behoeven te denken.. Ook scheldwoord voor dieren; in *Gron.* zegt men het tegen een ongezeggenlijk, snibbig of koppig meisje; *bist 'n enter, doe enter!* in: *'k zel die entern* = 'k zal u terechtzetten.

enterbeest = eenjarige koe, *Gron. enterbijst*. Zie: *enter.*

enterhok; hok voor jonge runderen, die nog niet op stallen geplaatst worden, ook *Gron. Zegsw.: in 't enterhokke kommen* = achtergesteld, achteruit gezet worden, eig. = minder behandeld worden dan de kalvers; *op het achterhokke zijn* = het minder krijgen, moeders schootpopje niet meer zijn. *Gron.: in 't enterhokje komen*, zegt men o.a. plagenderwijs tegen een kind dat nog een broertje of zusje krijgt, en zoo ophoudt de Benjamin van den huize te zijn. {p.68}

enterpaard; zie: *enter.*

epreufd = geproefd; zie: *e 2.*

er; zie: *der 1.*

eraone, geraten, aangeraden. Zie: *e 1.*

erfgeruchte, arfgeruchte = overlevering van ouders op kinderen, mondelinge overlevering.

ergdadig; zie: *argdadig.*

erönt; zie: *runnen.*

ernsachtig = bedaard, ernstig, niet luchthartig. *Gron. eernsthaftig*, alleen bijw.

èrpels; zie: *earpels.*

es = **esch**, op vele plaatsen **nes**, ontstaan uit: *op den es*. "Onder den naam van *esch* is zeker gedeelte der *markse gronden*, dat ontgonnen en tot den graanbouw bestemd is. De *esch* heet de *gemeene esch*, omdat zij noch door wegen, noch door greppels, alleen door eene ploegvore, in gedeelten is gescheiden. Bij 't begin en einde dier vore liggen de scheidsteen, die door een groen begroeid plekje moeten omzoomd blijven. Wie zulk eene *voorsteen*

losploegt moet zijn buurman er kennis van geven, anders houdt men hem voor oneerlijk. Ieder gerechtigde bebouwt echter hetzelfde stuk grond, dat als zijn eigendom beschouwd wordt. De eigenaars der bijzondere akkers staan alle onder een algemeen verband; zij zijn nl. verplicht op denzelfden tijd hun koren te maaien en hunnen beesten en varkens in het gemaaid land te drijven.” (Zie o.a. *Podagr.* I, 219 e.v. en vergelijk kampgrond, en: hongerhokken). Behalve in *Drente* vindt men ook *eschen* in *Westerwolde*, *Westfalen* en meer streken van Duitschland; de naam is ook in het noorden van Gelderland bekend; in het *Zutfensche* zegt men *enk*, dat eigenlijk beteekent: veld, akker. *Oostfr.* (Stürenb.): *esch*, *escher*, *esker* = gemengde zand- en moerasbodem; onvruchtbare zandgrond voor den graanbouw bereid; (*ten Doornk.*): *esk*, *esch*, *esker*, *escher*, *esken*, *eschen*, *îsk*, *îsker*, *îskén* = vruchtbare en tot graanbouw zeer geschikte bodem op geestgronden. *Hessen*, *Beieren*, *Westf.* *esch*, *Saterl.* *isklond*. *Neders.* voorheen: *esk* = land, veld, effen veld; in *Mecklenb.* en bij *Lubeck* heesk = een braak liggend veld, (thans verouderd); *esch*, *asch*, *oesch* = velden in bouwland herschapen. Het woord zou van het {p.69} *OHD.* *ezisc*, *ezisg*, *ezisk*, *MHD.* *ezesch* (samengetrokken *esch*) = *Goth.* *atisk* = graan, graanveld, komen. Zie *ten Doornk.* i.v. *esch*.

eschgebruuk; de regelen voor het bebouwen der eschlanden, onderling door de eigenaars vastgesteld. Zie: es.

eschland = land tot eene *esch* behorende. Zie: es.

esken = esschenboomen; ook *Gron*.

esse = haak, waarin de ketting van den ploeg hecht. *Zegsw.* *in esse holden*, ook: *in de lisse holden*. (*Gron.* *in de es hollen*) = in stand, in wezen, in orde houden; 't is in den *es* = 't is in den haak. Wellicht van *es*, eene ijzeren haak, die den vorm eener kapitale *S* heeft, dus eigenlijk zooveel als: goed aangehaakt zoodat het werk geregeld kan voortgaan. De fig. beteekenis vloeide er licht uit voort.

ester, **estertien** = eeststeen, estrik, geglazuurde, soms gemarmerde, veelal met figuren beschilderde vloersteentjes van 12 cM. in 't vierkant. *Gron.* *ester*, *Ned.-Bet.* *esterik* = plavei, plavuiz; v. *Dale* *estrik* = gebakken vloersteen; *Weil.* = kleine gebakken vloersteen, bij ons meest alleen in gebruik ter bedekking van het gedeelte van den muur dat tot den haard behoort. *Kil.* *esterick*, *Oostfr.* *ester*, *Westf.* *äster*, *Ital.* *lastrico*, *HD.* *Estrich*, *OHD.* *asterih*, *astrih*, *MHD.* *esterich*, *estrich*, uit het *Midd.-Latijn* *astricus* = vloering, bevloerde bodem. Zie *ten Doornk.* i.v. *ester*.

etgarde = **etgruun** = etgroen, nagras, *Gron.* *etgras*, *etgruin*; *etgardeheujing* = de hooitijd van het etgroen. – *garde* zal hier zijn het *Nederd.* *garden*, *MNederd.* *garde*, *Oudfr.* *garda*, *Eng.* *garden*, *Ouds.* *gardo*, *MHD.* *garte*, *HD.* *Garten*, *Nederl.* *gaard*, in: boomgaard, enz. Zou zooveel zijn als: weder tot een tuin, hier = grasveld, geworden.

etîk; zie: edek.

euiachtig = hoerachtig, ontuchtig. (*Gron.* *eu* = ooi, oilam).

eulie = olie, ook *Gron*.

euliekrappen; zie: krappen.

euliemulder = olieslager, ook *Gron*.

eusvat = hoosvat.

euvelmaotig = kleinzeurig. Zie: euvels.

euvels (bijw.) = buitengewoon; *euvels mooi* = heel mooi, (ook *Gron.*) *euvels geern* (ook *Gron.*) *Nederl.* *euvel* = kwaad; aan een euvel mank gaan, *HD.* *Uebel*, waarvan ook: *ebals*, *ijbals*. 't Gebruik van het woord komt overeen met vele, als bv.: verdomd {p.70} *mooi* (*Nederl.*); *miezeroabel gelukkig* (*Gron.*); *oliedom*, (*Gron.* *euliedom*), zooveel als: olijk = (slim, leep) in: dom. Het *Gron*, heeft o.a. nog: *ieselk* –, *allernoarste mooi*, enz.; *glen kold* (gloeiend koud), enz.

euven = bespotten, kwellen, last aandoen, hinderen; *olde lue mut men neeit euven* = oude menschen moet men niet bespotten (*ODr.*) Zal staan voor: euveln (dat niet bestaat), van: euvel = kwaad, als znw.

euzen = hoozen, uithoozen, leeghoozen.

eveltas; zie: *everdasch*.

even = vlak of effen maken, effenen; *de stal even* = de mest in den stal gelijk, vlak maken.

everdasch, evertasch, eveltas, evertas, in Koevorden *jenevertassche* – hagedis, *Gron.*

evertaske, *Stad-Gron. heveltaske, Overijs. everdesse, Ned.-Bet. everdes, Oostfr. âftask, êvtas, âvtaske, enz., HD. Eidechse, ODuitsch. egedasse, Vlaamsch aketisse, heghdisse, Osnabr.*

egedasse, âdesse, everdysse, everdyssel, *OHD. eghedesa, egdehse, eidehse, AS. âdhexe, Beir.*

egedechs, heidechse, enz. alsmede de vormen: eidels, edysz, egdes, heidochs. Het eerste deel des woords: eghe = egi, agi is ident. met egge, egel, enz. = spits, scherp, stekend, stekelig; het tweede: dehsa, dechsa, dekse enz. zou samenhangen met het *OHD. dehsaba* = bijl, enz.,

voorwerp, dat men zwaait, en met het *OHD. dahs, MHD. desen* = taks. *Ten Doornk.* strekt nu de beteek. van: spits, enz. uit tot: slank, bewegelijk, flink, snel, en brengt daarmee in verband den aard van genoemd dier, dat onophoudelijk met den staart zwaait, dus: *dehsa*, een dier, dat den staart beweegt, en zoo het geheele woord: een dier, dat snel met zijn staart slaat. Zie 't *Doornk.* i.v. äftas.

evertas, evertasch; zie: *everdasch*.

ewest = **west** = geweest; de wind is gister *ooste west*, of: *oost west*. 't Laatste ook *Gron.*

eziene = gezien. {p.71}

F

fakseeren = dwingen tot iets. *Gron. faksijern, foksijern* = plagen, kwellen, slaan, mishandelen, als in Kluchten uit de 17de eeuw. Ook = iemand tot iets dwingen; *HD. vexéren*. Verbasterd van: vexeeren = plagen, kwellen, afpersen.

feeling, veling = vreemd arbeider of reizend koopman, uit Bentheim of Munsterland, bijzonder in kousen; *feelingsche, velingsche, veelsche hoozen* = kousen die in Westfalen vervaardigd zijn. *Gron. velînk, veelnk, veling* = iemand uit Westfalen (zoo men althans meent) afkomstig; ook voor Duitscher die zich hier gevestigd heeft, en voorts ieder vreemdeling, die zich door zijne spraak als Duitscher doet kennen. *Oostfr. fêling, fêlink, fêlnk* = een (West)fålinger of (West)fale, ook: hasefêling = Westfaalsche kousenkoopman, *Gron. hoozevelînk*.

feng = hard, scherp, vinnig. *Gron. feng, fîng* = scherp, hel, vinnig, 'n *feng licht* = een hel licht; *feng kold* = vinnig koud; 'n *feng gezicht in de kop hebben* = vurige, doordringende oogen in 't hoofd hebben. *Oostfr. fenger* = scherp, boos, levendig, vurig, snel, enz.; *Neders. fengen*, anfengen = aansteken, doen ontbranden. De stam er van zou zijn het *AS. fon* = vuur, waarvan ook: vonk, en fonkelen.

fermilie = familie; ook *Gron.*

fesoonelk = fatsoenlijk, zóó dat de menschen er geene aanmerking op maken, wat het geval is als men zich naar het gebruik voegt; ook *Gron. fersounelk*.

fey; zie: *fui*.

fiedeln = vioolspelen; ook *Gron.* maar dan meest in minachtenden zin, zooveel als: over de snaren strijken, krassen; ook *NHoll.* 't *HD. fiedeln* = op de viool strijken. – vedel, veel, oudt. = viool, *Oostfr. fidel, Eng. fiddle*.

fikken, een kinderspel; één loopt van een muur of hek; ontvangt hij (of: zij) vóór hij weder ter plaatse is, drie tikken (aanrakingen met de hand), dan zit hij, d.i. hij moet op zijne beurt anderen vangen.

filisteeren = feliciteeren, ook *Gron. flistijern*.

finnig; zie: *vinnig*, en vergel. *feng*.

flarte = vogeldrek, kwak drek.

flapsie, voor: flap! als interj.; “*en vleug flapsie* {p.72} *deur ê schösteen*”. Vergel. *woepsie*.

flutterg = zwak, sukkelachtig. *Gron. flutterg* = verwelkt, gekneusd, van bladeren en vruchten gezegd, *Neders. flatterig*. Verwant met: flets. Vergel. het *Lat. flaccidus* = verwelkt.

flent = tenger, rank; ook = vaardig, gezwind, vlug.

flinken = gewoonten, gebruiken; “*die mesters mit al heur neie flinken*”. *Gron. flinken* = fratsen, kunsten, ook = gekke gewoonten.

flinters = stukken; “*de aole haspel vleug in flinters*”.

flottien; ’n *flottien* = een weinige.

fluitien, voor fluitje; gefloten deun; met ’n *fluitien* = al fluitende.

fluk; zie: *vlug*.

foekepot = rommelpot, waarmee arme kinderen te Koevorden op Vastenavond rondloopen.

Lesturgeon acht het speeltuig genoemd naar het geluid dat het voortbrengt, alsook, dat het uit den Spaanschen tijd afkomstig is. De Spanjaarden zouden zich op Kerstmis vermaakt hebben met het bespelen van de *zambomba*, eene aarden pot bespannen met een stuk perkament, in wier midden een rietje was vastgemaakt, dat, door de hand heen en weder glijdend, diepe, holle tonen voortbracht. In *Gron.* zingt men bij den rommelpot: *’k Heb zoo lank mit de foekepot loopen, ’k Heb gijn geld om brood te koopen; Rommelpotterei! Geef mie ’n oortje den goa ’k voorbei; Den goa ik noa de heeren En loat mien pottien smeren, Den goa ik noa de Fransen, En loat mien pottien dansen, Den goa ik noa de smid, smid, smid En zeg: wat is mien pottien wit. Ook: Foeke, foeke rommelpot, En hestoe nog gijn man? Ik heb ’n broaden houndertien, Dat zel d’r t’oavend an; Schippien van drei weken, Loat heur zeiltien streken, Boven in de hangeltop, Doar hangt ’n dikke metworst, Snie wat brijd, snie wat snel, Snie joe den moar nijt in ’t vel; Snie wat brijd, snie wat roem, Snie joe den moar nijt in de doem.* (Beide *Stad-Gron.*)

foetern = razen, tieren; *Gron. foetern* = brommen, knorren, grommen, met vloeken gepaard, ook *Overijs. ZLimb. foetere* = knorren, schelden; *Oostfr. Hess. Westf. fütern* = schelden, *HD. donnerkeilen*. Van ’t Fransche foudre (bliksem), als vloek. {p.73}

foezel = jenever. In *Gron. foezel* = smokkelbrandewijn, en voorts alle slechten jenever en brandewijn; ook *Overijs. Geld. Neders. Holst. HD. Fusel; ZLimb. foezel* = Pruisische jenever. *Stürenb. fuusje* = korenbrandewijn; *ten Doornk. fusel* = slechte brandewijn. – Het woord, eigenl. foeselolie, eene fermentolie, welke in de branderijen bij de gisting van rogge of aardappelen, gevormd wordt.

foshakke = slordige vrouw, slons. *Kil. fotte, Neders. fot, fotse* = cunnis, *MNederd. fuet, Oostfr. fotse, fots; schietfotse, fotse, schimpwoord* voor: liederlijk vrouwspersoon; matzfots (= virage, ook = oud wijf) waarvan in *Gron.* het verbast. *matfōtse*, (schertsend voor: gek, mal wijf, enz.); *Stad-Gron. fōtse* = oude lap, vod. *Westf. fotse, schimpnaam* voor een liederlijk meisje; *ZNederl. fotse* = een boos vrouwspersoon. Het tweede bestanddeel *hakke* zal een aanhangsel zijn om de eigenschap op schimpenden trant aan den persoon toe te kennen. Vergel. *Dr. dauwelgat, dauwelkonte* enz.; *Gron. slapgad, sleepdarm*, enz.

frabbe = monster, gedrocht.

fraonie = franje, ook *Gron. Kil. frengie, frangie, frenie; pampierfraonies*.

fui, fey (interj.) = foei, *Gron. fij*.

fuut Knellies! schertsend, lachend gezegd, zooveel als: mis man! gij zijt gefopt, of: wij zijn u te slim geweest. Ook *Gron.*, dat daarvoor ook heeft: *fuut fuut! lange bijnen en gijn kuut!* = lach hem uit! {p.74}

gaarde = boomgaard, (*Gron. appelhof*). v. *Dale*: gaard, gaarde, oudt. ook: gaarden (dicht.) = omsloten stuk grond, met bloemen, boomen en andere gewassen beplant, lusthof, tuin.

gaasten; *oet gaasten gaan* = te gast gaan. Zie a 2.

gaastwagen; wagen waarop gasten gezeten zijn.

gaffeln; het stroo op den dorschvloer met den gaffel opschudden; fig. = gereed maken, in orde brengen, en: iemand voor 't lapje houden. Het *Gron.* gabbeln = spotachtig lachen, giegelen, ook *Overijs.*, in *Westf.* gabbeln, enz. = spottend lachen. *Oostfr. (Stürenb.)*: gabbeln, gaffeln, guffeln = onder elkander lachen, in zijn vuistje lachen; *Kil.* gabberen = boerten, schertsen. Volgens *Halbertsma* gijbelen, bij v. *Dale* = bedwongen lachen, giegelen, van *giben*, *HD.* gieben = opgesperden mond naar adem snakken, *AS.* gabban, *IJsl.* at gabba, *Eng.* to gib, *Fransch* gaber, gabeler.

gaffeltande = **gaffeltange** = oorworm. Zie *ten Kate*, i.v. gaf.

gaffeltange; zie: gaffeltande.

gagel (zonder meerv.) = tandvleesch, ook *Gron. Geld. Neders. Holst. Westf.* Ook = verhemelte; *Overijs.* het verhemelte juist achter de bovenste tanden; het *Neders.* het vleezig bekleedsel van het verhemelte, ook *Gron. Kil.* gaghel = het gehemelte des monds. (v. *Dale*: gagel, onz., meerv gagels (gewest.) verhemelte, (ook) tandvleesch.)

gagel; zekere plant op de lage landen, eene soort van juncus; ook *Gron.* Ook zekere heester, *Laurus Brabantica*; *myrica*. Bij v. *Dale*: gagel, benaming van een heestergewas, ten onzent slechts in ééne soort voorkomende, tot de afdeeling der katjesdragende, de klasse der Tweehuizige behorende; ook Post, Possem, Brabantsche mirt, Drentsche thee, Luis- of Vlooienvrucht genoemd.

galpen, gelpen = hard schreeuwen; ook = loeien van vee. Hieraan zou de *Gelpenberg* (gem. Zweeloo) zijn naam ontleend hebben, nl. van 't *gegalp*, d.i. geschrei, gekerm van 't zieke rundvee, 't welk aldaar, tijdens de pestziekte van 1700, ter voorkoming der besmetting werd afgezonderd. *Podagr.* II, 48. *Gron.* galpen = zeer luid huilen, schreien, balken, vooral van kinderen; daarvan: *gegalp*, en het schimpwoord: galpert = huilebalk, schreeuwelelijk. 't Woord is klanknabootsend {p.75} en verwant met: gillen, galen, en: galmen. In den *Teuthonista*: galen, waarvan: nachtegaal, en: galpen = schreeuwen als een vogel. *NBrab. Oostfr. Westf.* galper, galpert = schreeuwer; *Friesch* galjen = weenen, kermen; *Neders.* galfern, galpen = huilen, blaten, bulken, doordringend huilen en tjlpen. *Kil.* galpen, *Eng.* yelp, *Fransch* glapir = huilen van een vos, ook bij v. *Dale*.

gamel, gammel = gemelijk, lusteloos, loom; *gammel* van iets zijn = ergens een afkeer of walg aan hebben. *Gron.* *gammel*, een gevoel van ledigheid in de maag, een flauw gevoel, dat bv. door honger kan ontstaan. *Oostfr.* *gammel*, *gamelig*, *gammelig* = tot geeuwen geneigd; *Neders.* *gämlich* = zich onwel gevoelend. Hangt waarschijnlijk samen met het *HD.* Gaum, waarvan o.a. Gaumenkitzel

gammel; zie: gamel.

gangbaor = bruikbaar, van werktuigen gezegd: *de wan is nog gangbaor*. Ook wordt het van een zieke gezegd, die niet bedlegerig, maar nog gaande en staande is. In *Gron.* wordt het o.a. van sloten, deuren, enz. gezegd, die behoorlijk kunnen draaien.

gangs, voor: aan den gang; *gedoe wèr gangs* = daar hebben wij 't lieve leventje weer, *Gron.* *doar hei 't gedounte weer*.

gannes; zie: elfribbe. Zal staan voor: gans, of: gansje. Het *Nederl.*: domme gans = eenvoudig meisje; maak dat de ganzen wijs! = speld dat onnoozelen, botteriken op de mouw. *Gron.* *geeze*, *gooze*, *geezegooze*, schimpnaam voor: eenvoudig vrouwspersoon. *Oostfr.* *gôske*, *gôske*, fig. een klein, goedaardig, onnadenkend, dom, licht te bedriegen meisje; *Neders.* oole goos = eenvoudig mensch. *Westf.* *gös*, *Neders.* goos, *Eng.* goose = gans.

ganzenmaoltied. Niet alleen in Overijssel en Gelderland, maar ook in Drente, o.a. te Gieten, is het vieren van het Sint-Maartensfeest, door het eten van eene daarvoor opzettelijk gemeste gans, bekend. Zie *Dr. Mosaik* 1 St. p. 63 e.v.

gaolen = lichte aandoening van pijn ondervinden; *'t gaolt hōm deur de koezen*. Zal samenhangen met: killen, bv. in *'t Gron. koeskillen* = kiespijn.

gaon; *gao oppe stoel* = ga zitten, *Gron. koom op stoul*. Imperf. *gung*, *Gron. gōng*, *Nederl. ging*. Voor: *gaon* gebruikt men: *gaot*; “*dan gaot ze almaol, old en jongen*”.

gaot = gaan; zie: *gaon*. {p.76}

gaps; zooveel als men in de beide samengevoegde handen kan houden; *Gron. gapse*, *gaps* = de beide tegen elkander gevoegde handen; *'n gapsevōl* knikkers, kersen, enz. *Kil. gasp*, *gaps* = een handvol. *Oostfr. gapse*, *gepse*, *gaps*, *geps*, *Neders. göpse* vull; *Westf. gäppelsche*, *Noordfr. gäsem*, *Midd.-Lat. haspus*. – *Eng. to gasp*, *Zw. gäspa*, *AS. gasp*, *IJsl. geispa* = gapen, open staan.

garde. *Sprw. Hij is de garde ontwassen, maor de stok nog neet.*

garenstok; eene inrichting, bestaande uit twee stangen, waarvan de opstaande einden aan eene der balken van de *grootte keuken* (de voorkamer) zijn bevestigd, en waartusschen het zelfgewonnen garen in netjes gedraaide strengen wordt neergelegd. Gewoonlijk is het aantal der daar aanwezige strengen de maatstaf, waarnaar men de uitgebreidheid van de vlasteelt van den boer en de zorg en arbeidzaamheid der boerin afmeet. De hoogste eer en betrekkelijk grootste rijkdom eener Drentsche boerin bestaat in haren *garenstok*.

garf, garve, gerf, gerve = schoof, korenschoof, waarvan acht of tien een *hok*, *gast*, of *garst* maken; *vergarven*, *vergerven*, ook: *oettrekken* = de schooven op den akker verdeelen, het uitkiezen van het derde of vierde deel van het *gehokte* koren door den verhuurder, in *Overijs. uitsteken*; *'n hoeve op de garve hebben* = eene boerderij voor eenderde of eenvierde der vruchten huren. Zulk een huurder wordt gezegd: *te garve te zitten*. Van de drie *garven* ééne af te staan, heet de *lichte*, van de vijf twee, *de zware garve*. Ook in *Overijs.* is bekend: *land op de garve bouwen*; *garfzaad* heet het graan van de uitgezochte *garven* gedorscht; in *Geld.*: *het land om de garven hebben*. *Westerw. (Gron.) gaarven* = schooven.

garst; zie: *garf* = *hok* van zes of acht schooven.

gast; zie: *garf*, en: *garst*.

gasten = *gaasten*; (zie ald.) = te gast gaan, een bezoek afleggen en daar het middagmaal houden. *Gron. gast*-{p.77}*jen* = volgens afspraak den geheelen dag bij iemand doorbrengen, te gast zijn.

gat omgooien = op een genomen besluit terugkomen, eene belofte intrekken; “– *as Hillemeu 't gat ies ummegooide en de maok veranderde*”.

gatties = gaatjes. Zoo in *Gron. vatten*, *schippen*, *smitten*.

ge. Dit voorvoegsel wordt dikwijls weggelaten of slinkt tot de toonlooze *e.*; *makkelik*, *zōnd*, *roepen* (geroepen), *broekt*, *bruukt* (gebruikt), *daon*, *zegd*, *hulpen* (geholpen), *duurd* (*geduurd*); in *Gron.* soms bij werkw. en altijd bij deelwoorden, evenals in het *Deensch*. Bij onze Ouden ook zeer gewoon. *Kil.* o.a. *heughen*, *geheughen*; *hoorsaem*, *ghehoorsaem*; *lijck*, *ghelijck*; *luck*, *gheluk*; *reed*, *ghereed*, enz.; *Hooft* *not*, *genot*; *Vondel*: *lasten* = *gelasten*, *waeghen* = *gewagen*, enz. *ZNederl.* *emakt*, *eschreven*, enz.; *Oostfr.* *lûk* = *gelûk*, *glück*. Vergel. het *Nederl.* *trouw*, en: *getrouw*; *lukken*, en: *gelukken*; *lijken*, en: *gelijken*; *naken*, en: *genaken*, enz. Met *on* er voor komt het voorvoegsel terug; *ik heb hum nooit eleufd*, of *leufd*, maar: *'t is ongeleufelk*; zoo: *makkelk*, maar: *ongemakkelk*, enz. Ook dit is op het *Gron.* toepasselijk. Met *of* er voor verdwijnt de *g* weder: *ofedreven*, *oferuuld*, *ofevallen*, *ofedankt*. Zoo ook met: *um* (om): *umedreid*, *umegoooid*, *umekeerd*. Voorts: *opedaon*, (= opgedaan, netjes gekleed); *anedaon* = aangedaan. Niet zelden ook na een ander woord: *scheef ezèt*; *nat emoakt*, *veur edaon*, enz. Zie: *e 2*, *ebeurd* en *zölfs*.

gebloed = lichaamsgestel, gezondheidstoestand.

gebôon, voor: geboden, in: *onder de gebôon staan, Gron. de geboden hebben* = bruidegom en bruid zijn, ondertrouwd zijn.

geboorachtig; zie: *boorachtig*. {p.78}

gedauwel = gestoei; zie: *douweln*.

gedien = gordijn, ook *Gron.*

gedoe = omgang, verkeer, zooals iemand gewoon is te doen.

gedoent = last, moeite, lastige drukte, ook *Gron.* Zie: *gedoo*.

gedoo = boerderij; *eigen gedoo* = eigene boerderij, tegenovergestelde van *meierboer* (*Gron. huurboer*) zijn. Ook voor: leven, drukte, en voor: boel, omstandigheid, geval: *zoo'n misselîk gedoo he'k nog nooit zeen. Gron. gedounte*, voor: moeite, last; *hij wil d'r gijn gedounte mit hebben* = zich er niet mee bemoeien; *'t is ijn gedounte* = 't is ééne moeite; *wat veur gedounte is dat?* = waar komt dat leven, dat allarm vandaan? (v. *Dale*: *gedoe* (gewest) = drukte, opschudding, beweging; ook = iemands zaak, nering, bedrijf. *ZNederl.* *gedoensel*).

gee, gie; het spoor, dat de zeis van den maaier in het gras achterlaat, de rug tusschen de strooken van het afgemaaid gras, in *Gron. zwatbalk*, ook *zwetkam*, *Oostfr. swatkam*, *swatbalke*, *Eng. swathbalk*.

Geelbroek; eene woeste plaats vol kreupelhout tusschen Assen en Beilen. De koeien die men daar laat grazen dragen bellen aan den hals, ten einde haar spoor te kunnen ontdekken als ze in het kreupelhout mochten verdwalen; iemand naar *Geelbroek* verwenschen = hem niets goeds gunnen, hem naar de Mookerheide wenschen.

geezem = er als een geest uitziende, bleek, wit.

gegibel = aanhoudend gelach, ook *Gron.*

gehokt; zie: *garf*.

gehoorzaam geld. "Ten huidigen dage (1848) rust op 16 huizen te Schoonebeek de verplichting om den predikant jaarlijks te betalen eene zekere geldsom, bekend onder den naam van *gehoorzaam geld* en wel tot een gezamenlijk bedrag van 25 Stuiver". *Dr. Mosaik* 2 St. p. 77. De drie gecommiteerden, die de pachten, hoofdzakelijk hooi- en roggepachten, voor den predikant ophalen, zijn van het *gehoorzaam geld* vrijgesteld. Ald. p. 78.

gek, voor: dol, in: *gekke hond* = dolle hond.

gek, in: *'t met de gek beslaogen* = met een' kwinkslag een' ernstigen aanval afweren, (ook *Gron.*); "*Berend Ripsen besluit 't met de gek, dou zien vaoder al wèr wat hard oetvölt*".

gekkelik = verwaand gek.

geland = wat belendend, aangrenzend, aanpalend, is. *Gron. ingeland* = landbezitter die eene stem (of stemmen) kan uitbrengen in eenig waterschaps- of polderbestuur. Bij *Hfft.*: gelenden = de eigenaars der landen die aan een eens anders stuk aanpalen; gelande, voor: ingelände.

Oudtijds heetten degenen, die naaste burens van eens anders goed waren, deszelfs len- {p.79}den, *Overijs. aangelanden Gron. landnoabers. Kil. ghelande, Weil. v. Dale omgeland*, ingeland = bezitter van land in een bedijkten polder.

geld, in: bij gelde huren = voor eene geldsom iets huren, in tegenoverstelling van: *op de garve hebben*. Zie: *garf*.

geldbuul = geldzak, geldbuidel, *Gron. geldpuil, geldpuut*.

gelde; zie: *gilte*.

geldhuur = huur, die in geld betaald wordt = *bij*, of: *te gelde huren*. Zie: *geld*.

gele vokelaar = gele ganzebloem, vokelaar, elders wilde goudsbloem en stroobloem, *chrysanthemum segetum*. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 134.

gelieke, voor: gezamenlijk, te zamen, allen: "*ik zal as de kiender er gelieke bint, 't paoschvuur wel veur heur anstikken*"; *alle gelieke* = allen, allen zonder uitzondering.

gelooven, meerv. van: geloof; v. *Dale*: geloof, geloove, geen mv. *Sprw. Twee gelooven op één peul is één te veul*, (ook *Gron.* en *Oldenb.*), en: *Twee gelooven op één kussen, Daar is de*

drommel tusschen (meer algemeen: – Daar slaapt de duivel tusschen), zooveel als: gemengde huwelijken zijn zelden gelukkig.

gelpen; zie: *galpen*.

geluk! vergezeld gaande van een handslag: het zegel op een gesloten koop. *Gron.* eveneens, en daar: *geluk geven* = toeslaan; *geluk kriegen* = kooper worden.

gelijks = dadelijk, *Oostfr.* glîk, *HD.* sogleich. In Groningen is zoo *geliek* = meteen, terstond, ook niet ongebruikelijk.

gemaok = alles wat noodig is tot een toereikend bestaan; *in 't genaok zitten* = zijne zaken zoo wel geregeld en in orde hebben dat men er behoorlijk van kan leven. *Gron.* *gemoak*, (mv. *gemoaken*) = opbrengst (in geldswaarde) eener boerderij; *'n goud gemoak* = een niet onvoordeelig jaar; *in 't volle gemoak zitten* = alles in overvloed hebben van eigen akker en van vee, vooral vleesch, spek, boter, eieren enz. *Oostfr.* *gemâk* = opbrengst eener boerderij, vooral van melkerij.

gemeen = gemeenzaam, minzaam, *Gron.* *gemijn*, *Geld. NBrab.* *gemeen* = minzaam.

genacht! = goeden nacht! *Westerw.* *gennacht*, *g'nnacht*.

genaovendsaom, genaovend = goeden avond, en als tegengroet; ook *Gron.*

genaovend; zie: *genaovendsaom*. {p.80}

gengelderij = sukkeling, aanhoudend ziekelijke toestand. Het *Gron.* heeft: *gengeln* = drentelen, slenteren, zeer langzaam gaan, en *Oostfr.* *gengeln*, *güngeln*, *Saterl.* *gangelje*, freq. van het oude: *gangen* = gaan, en veel overeenkomst hebbende, wat de beteekenis betreft, met sukkelen. In plaats van het *Nederl.* sukkelen, wordt in Drente: *gengelen*, op bovengenoemden toestand toegepast.

genōcht = genoeg; *Gron.* *genōg*, *genōcht*, ook *Geld.* en *ZHoll.* De achtervoeging der *t* is zeer gewoon, ook in 't *Nederl.* *macht*, van: mogen (= kunnen); *klacht*, van: klagen, enz. *Gron.* *kraft* = karaf; *graft* = graf; *draft* = (in) draf, *Gron.* *gundert*, *Oostfr.* *gündert* = ginds; enz.

gerak = gereedschap. Eig. datgene, wat een werkmans noodig heeft. Zie: *gerak 2*.

gerak = dagelijksche nooddrift van het vee. *Gron.* *gerak* = nooddrift, het noodige, goede verzorging in 't algemeen, ook *Oostfr.*; *NHoll.* *gerak* = oppassing, verzorging. Oudt. *gerak* = gerijf, verzorging. Vergel. het *Gron.* en *Oostfr.* *rakken* = vuil verwijderen; kleine kinderen reinigen, *Holst.* *rakkern*. (Bij v. *Dale*: *gerak* = dienst, dienstbetoon; hulp, bijstand.)

geriefzaam = behulpzaam, geriefelijk. Vergel. *riefheid*.

geriemsel = rijmelarij.

geriemseltje, riemseltje = rijmpje, *Gron.* *riemseltje*; maar steeds in minachtenden zin.

gerust, voor: zeker, waarachtig; *'t is gerust waar*, ook *Gron.*

gerve; zie: *garf*.

geschaopen, in de uitdrukking: *het recht is mij geschapen* = ik bezit dat recht.

gespin = **spinderij** = bijeenkomst van meisjes, meisjesvisite. In sommige gemeenten zijn *gespinnen* en *spinmaolen* synoniem. Zie: *maal*, en: *spinmaal*.

getweern; zie: *tweeren*.

geunzen, geusen, geuzen = klagend kermen, stenen, zoowel van menschen als van dieren (*Zuidlaren*, enz.), *Neders.* *günsen*, *Holst.* *günseln*, *Westf.* *günsken*. Vergel. het *Oostfr.* *hünsken* = klagend verlangen, en het *Gron.* *hunsken* = hunkeren.

geuren, gören = uitvallen, lekken als 't ware, maar van droge waren, bv. van overrijp graan uit de aren. Ook van korrels die bij het dragen uit den zak vallen, alsmede van muren als de kalk uit de voegen zich loslaat; ook van tabak die door droogte niet in de pijp is te houden. Vergel. het *Neders.* *guren*, *gurren*.

geuring, göring; het uitvallende graan bij 't opladen der schooven. Zie: *geuren*. {p.81}

geusen, geuzen; zie: *geunzen*.

geut: soort van aanricht, toestel waarbij men zich wast.

geutendeur; deur bij de *geut*; zie ald.

gevalligheid = genoegen, behagen; aan of iets of iemand *gevalligheid hebben* = behagen vinden. 't *HD.* Gefälligkeit. *Gron.* *gevallighaid* met dezelfde beteek. maar ook: wat bevallig, innemend, behagelijk is.

geve = gaaf, vooral van hout gezegd, ook *Gron.* *geve*, *geef*. – *Noordfr.* *geve* = goed, geldig, *Deensch.* *gäv*.

gewaordeeld zijn = aandeel in de *markte* hebben. Zie: *markte*, en: *waardeel*.

gewikst = fiks, groot; *gewikste garven* = dikke schooven; 'n *gewikste kat* = die goed muist. *Gron.* *gewikst*. = sterk, krachtig, zwaar gebouwd; voor eene taak volkomen berekend; 'n *gewikste kerel*, ook *Neders.* In *NBrab.* zegt men dit van iemand die niet licht te bedriegen, die loos, geslepen is; ook *Ned-Betuwsch.* Staat voor: gewichtig, met superlat. vorm.

gezwet; zie: *zwetten*.

gie; zie: *gee*.

giebeln, goecheln; lachen, vals, geveinsd lachen. *Gron.* *giebeln* = giegelen, lachen, onophoudelijk min of meer gesmoord, spottend lachen, meestal zonder gegronde reden, voortkomende uit dardelheid maar waaraan anderen zich ergeren. (Bij *Weil.* en v. *Dale*: *gijbelen* = bedwongen lachen, giegelen.) *Overijs.* *gabbelen*, *Westf.* *gabbeln*, *gibbeln*, *gäbbeln*. = spottend lachen. Het is een frequent. van: *gabben*, nog in: *ginnegabben* of *ginnegappen*, en verwant met: *gijpen*, *HD.* *gieben* = met opgesperden mond naar adem snakken. *Kil.* *gabberen* = boerten, schertsen; *Oostfr.* *gabbeln*, *gaffeln*, *guffeln* = onder elkander lachen, in 't vuistje lachen, en bijvorm van: *giebeln*. – *Gron.* *gucheln* = den spot, de *guchel* met iets of iemand hebben = den spot er mee drijven. *Kil.* *beguyghen* = bespotten, en bij *Bilderdijk*: *naguichelen*, in die beteekenis. Vergel. ook het *Oostfr.* *gökelspil*, *kökelspil*, *güchelspil*, *HD.* *Gaukelspiel*.

gient = geen, geene, als onbep. vnw. zelfstandig gebruikt, *Gron.* *gijnent*.

gier = **juur** = **jidder**, **judder** = uier eener koe. *Gron.* *Friesch uur*, *Kil.* *uder*, *uyder*, *uur*, enz.; *Oostfr.* *jüdder*, *Oudfr.* *uder*, *uur*, *Deensch* *iver*, *Zw. jur.* Vergel. 't *Gron.* *ier*, *jier*, en *Nederl.* *gier*; 't *HD.* *gegen*, en 't *Nederl.* *jegens*, enz. {p.82}

giet = gaat, *Gron.* *gait*, *geit*, *HD.* *geht*, *Oostfr.* *geid*.

gifte; *aarden nap met één oor*.

gilte = **gelde** = gesneden jong varken, van beide geslachten, *Overijs.* *gelte*. Ook = gesneden jong paard, ruïn. *Eng.* *gelding*: van: *to geld* = snijden, castrare, *Zw.* *gaella*, *Deensch* *gilding*, *Friesch.* *geld* = onvruchtbaar, ook = ledig, zonder pit, ook *Gron.* *NHoll.* *Gron.* *gelt*, *gel* = niet drachtig; *HD.* *gelt*, *ODuitsch* *gelde* = onvruchtbaar. *Geld.* *gelde*, *Oudfr.* *gelte*, *Oostfr.* *gelte*, *gelt* = gesneden zeug. *Kil.* *gelde* = gesneden, onvruchtbaar; *Hooft* *gelten* = van teelkracht berooven.

gilter = **giltensnieder** = de man die een jong varken tot *gilte* maakt, een varkenssnijder.

giltensnieder; zie: *gilter*.

gin = **gunter** = ginder, ginds, *Gron.* *gunne*, *gunders*, *gunt*, *Dordtsch* *gunter*, *Slidrecht* *gunt*, *Axel* *gunter*, *Oostfr.* *günn*, *günd*, *günder*, *gündert*, *günnerd*, *Neders.* *gunt*, *gunnen*, *Holst.* *günt*, *Eng.* *yond*, *AS.* *geond*, *Oudfr.* *gunt*, *gint*, *jent*, *Goth.* *jaind*.

girlachtig = korrelig – *girl* zal ident. zijn met het *Gron.* *gōrrel*, *gōrl* = onsaamenhangend, ongebonden, korrelig, dat van gort en rijst gezegd wordt dat te droog is gekookt, en waarvan de vergelijking: *zoo gōrrel as Geertjemui's gört*.

glad, voor: geheel; *hie is glad veraltereerd* = is geheel ontsteld. *Gron.*: *glad mis*, *glad verkeerd* = heel en al mis, verkeerd; *ik heb 't glad vergeten*, ook *NHoll.* *ZHoll.* *NBrab.* (wèl bij v. *Dale*, niet bij *Weil.*)

glas, voor: flesch.

glassien = glaasje, ook *Stad-Gron.*, *Oostfr.* *Gron.* *glaske*.

gleemerij = vleierij. Zal samenhangen met: *glimmen*, en: *glimp*.

gleerig = morsig, glibberig, *Gron* wat niet goed schoon maar glibberig is van vet. Daar is: *gleeren* zooveel als: met vet of eene vetachtige zelfstandigheid morsen; *begleeren* = iets vuil

maken met vet, ook: met niet schoone vingers over glas of eenige gladde oppervlakte strijken, iets afvegen met een smerigen doek of met een die de vuiligheid niet kan opnemen. *Oostfr.*

glëren, glërren, en: glërig, glërrig, glirrig, *Neders.* glirrig = glad, glibberig.

gleien = blinken, glimmen, glinsteren. *Kil.* gleissen, gleyssen, *HD.* gleissen = blinken. *Oostfr.*

glei, gleu, gloi = wat glad is, waarop men glijdt, wat glimt, enz. *Holst. Hamb.* glei = glad,

Noordfr. gläy, gläi = glad, glim-{p.83}mend, blinkend; de snee glayet = de sneeuw glinstert.

In *Gron.* is: *glai ies* = gaaf, zuiver ijs, niet dof van kleur; ook zegt men het van zweren, die erg gezwollen zijn.

glend = verschrikkelijk boos; *glend' in d'hoed*, *Gron.* *glen*, *glende*, *glende kwaad*. Staat voor: gloeiend.

glende, **glennîg**, **gluîg**, **gleunîg** = gloeiend, vurig, iets dat gloeit, brandt. *Gron.* *glen*, *glend*,

glende = heet, gloeiend; hel; *Friesch* glundig = gloeiende, brandende; *Oostfr.* glënd, *Oudfr.*

glean = gloeiend, – *glende* of *gluîge kerels*, zooveel als: vurige spoken, eigenlijk een groot dwaallicht, bij de Duitschers Feuermänchen genoemd. Naar het volksgeloof wil zweeft nog (1843) tusschen Buinen en Exloo een *gluege kerel*. *Podagr.* II; p. 101. Zie: *glend*.

glennîg; zie: *glende*.

gleunîg; zie: *glende*.

glidderîg = glad, smerig, glibberig. *Gron.* *glidderg*, bv. op een nat kleipad, waarop men dus glijdt; ook *Oostfr.* Van: glijden.

glieke, in: *glieke goud*, *glieke veule* = evengoed, even veel; ook *Gron.*

glinte = rasterwerk, houten omheining met ruimte tusschen de planken. (Bij v. *Dale*: glint, glinte, glinting; latwerk (in eenen tuin) tot ondersteuning van de takken der vruchtboomen.)

glissen = glijden. *Kil.* glissen, glitsen (*Holl. Sicamb.*) ook slibberen = glijden. *Hooft* glissen, *Fransch* glisser. *HD.* glitschen. *Oostfr.*: met iets up de glise, glâd of glâ zijn, *Gron.* *op de glee wezen* = er mee op streek zijn, een goed begin gemaakt hebben. Dit glissen zou van: glinsen (*Oostfr.*) = glanzen, helder verlichten, een hel licht verspreiden; *AS.* glisian, *Oudfr.* glisa = glanzen, glanzend en glad zijn, daar ook: *glad* oorspronkelijk glanzend beteekende. Het woord is in het Nederl. veroud.; zie v. *Dale* i.v.

gloepend, als bijw. van versterking en = buitengemeen, verbazend, ontzettend; “’t had paartie mensken gloepend nei daon”; *gloepend kold*; ‘t zal hōm gloepend ofvallen; ook *Gron.*; *Holstein* glupsch; glupschen slag = felle slag; he gewinnt glupsch.

gloepends = ter sluiks, zonder dat het bemerkt wordt. Van: gluipen = trachten iemand in het geheim en listig te benadeelen; gluipend = verraderlijk.

glōp; zie: *slop*.

gluîg; zie: *glende*. {p.84}

gnap = knap; ‘n *gnap en schoonder slag van ‘n jongen*; dat was dege *gnap* (loyaal) van hōm.

gniep, in: *op de gniep staon* = luisteren. Zal eene contractie van: geniep, zijn, en zooveel als: in ‘t geniep toehoorder zijn.

gniezebieter, iemand die, terwijl hij schamper lacht, gereed is een valschen en vinnigen zet te doen. Het *Oostfr.* gnîsen, knîsen o.a. = heimelijk, in stilte en onderdrukt, met samengedrukte tanden lachen, zijn lachen verbijten over eens anders leed, ook: tergend lachen.

gniezen = grijnslachen; grinneken; o.v.t. *gnees*. *Friesch* *gniezen*, *ZDeensch* gniese = spottend lachen; *Neders.* gniesen = den mond scheef trekken. Zie: *gniezebieter*.

gniffeln; zie: *gniflachen*.

gniflachen = **gniffeln** = glimlachen, den mond tot lachen trekken. *Gron.* *gniffeln*, *kniffeln* = in ‘t geniep onhoorbaar lachen, in de vuist lachen om ‘t leed of tot spot van een ander. *Oostfr.* gniffeln, gniffellachen, *Neders.* gnifeln = den mond tot lachen trekken, *Holst.* gniefeln = in den baard lachen. (Bij v. *Dale*: gniffelen (gewest.) = in de vuist lachen, zijn lachen verbergen.) Zal zooveel zijn als: aan het gezicht eene plooi geven alsof men de syll. *gnif* uitspreekt, en verwant met: knijpen. Zie: *ten Doornk.* i.v. *gniffeln*.

goandag; zie: dagzaam.

gōddern = met gedruisch naar beneden vallen, bv. van appels die geschud worden. Ook = rollen, biggelen. “*Gert schudd’ dat de appels godderden nao de grond op*”; “*de traonen godderden de man over de wangen*.” *Gron.* **gōddern** = gutsen, tappelings naar beneden stroomen; ook – met gedruisch neervallen van appels, enz. *Oostfr.* guddern = met gedruisch naar beneden vallen; *Neders.* guddern = bij groote hoeveelheden aanstroomen, met onstuimigheid uitloopen, uitstorten, neervallen.

godgeklaogd, voor: te betreuren, te bejammeren, ’t schreit ten hemel; ook *Gron.* Eigenlijk: Gode geklaagd.

goecheln; zie: giebeln.

gōen = sommigen, eenigen. *Gron* (WKw.) *goun*, *goen*, *goon* = eenigen, en = wat, iets; (*Old. WW. Hunsego, Fivelgo*): *gounent*, *gount* = eenigen, van menschen, dieren en voorwerpen. – Moet vergeleken worden met het *Gron.* *gijnent*, *gijn* = geen, van het *ODuitsch* nihein, nohein, uit: ni, no, en: ein = niet een; *geen* kon zoowel eene positieve als negatieve beteekenis hebben, en die oude vormen: nehein, {p.85} nechein en nohein zoowel *goun*, *goen*, *goon* (posit.) als: *gijn* (negat) opleveren.

goëndagzames; zie: dagzaam.

goezen = ruischen, bv. het geluid in de lucht bij eene hagelbui; ’t *goesde nogal in de buie*. *Gron.* *goezen* = met geraas vloeien; ’t *goest’r oet* = ’t stroomt er met geweld uit; ’t water komt er *angoezen* = aanbruischen. *Noordfr.* use = gieten; hat uset dāhl = het regent dat het giet; het ziet dus alleen op het stroomen der vloeistof, niet op het geluid waarmede dit vergezeld gaat.

gollen, golden = gouden; *gollen stiften*; zie: stiften.

gommes; uitroep van verbazing; ook tot bevestiging of versterking van ’t geen beweerd wordt; *gommes ja!* (of: *nee*) = zekerlijk, o ja. *Gron.* *gommes*, *gommies*, *gomkes*, *heeregommans*, *heeregommant*, *heeregommes*, *mien gommans*, *gommesdoagen*, *gommes gommies*, *och gommies*; eigenlijk basterdvloeken als interj. gebruikt, of, met ja of neen eene bevestiging of ontkenning sterk uit te drukken. *Overijs.* *gomenge*, *gommenikkend*, *Oostfr.* *gommes*, *Herr gommies*! *och gommies*! Waarschijnlijk eene contractie van: God mensch! zooals men bv. ook in *Groningen* zegt: *god kerel wat gōng ’t mooi! god schepsel dat kon ik nijt betern! god man dat mōs ie zijn hebben!*

goo = goede; “*zoo dikke as ’n goo nijjaorskooke*”.

good = goed; iemand *good wat geven* = ruim bedeeën, *Gron.* *goud wat geven*.

good volk, zooveel als: familie die ter goeder naam en faam staat. In *Gron.* is het antwoord op de vraag: wie is daar? wanneer iemand bij donkeren een bezoek aflegt: *goud volk!*

goorn; zie: goren.

goorngrond = tuingrond. Zie: goren.

gordel = buikriem van een paard; *Gron.* *gorde*, en: *boekrijm*.

goren, goorn = hof, tuin, afgescheiden tuingrond, moesgrond uit de *gemeene esch* afgezonderd. *Kil.* goor (= moeras, drassig land) beteekende vroeger ook: veengrond. In *NHoll.* is *goren* een moestuin bij eene boerderij, afgezonderd van het bouw- of weideland.

gören; zie: geuren.

göring; zie: geuring.

gorrig = **gortig** = slecht, afgedragen; “*mien andere boksem was wat heel gorrig*” = mijn andere broek was zeer haveloos. In *Gron.* zegt men: *moakst mie ’t te görtig* = gij maakt het te erg, bv. iemand die te veel geld verteert, of: die ongeloofelijke dingen vertelt.

gortig; zie: gorrig. {p.86}

goud = **good** = goed; *as ’t joen goud was* = als gij het goedvindt, of: toestaat, *Gron.* *as ’t joe goud is*; *’t is mie goud* = ’t is mij wèl, ik neem er genoegen in.

graanzen = kreunen, schreien, van zieke kinderen.

gram = moede, zat, verzadigd van iets; iets *gram* zijn = er genoeg van hebben. *Gron. hij is zien geld gram* = hij vermorst zijn geld, hij wil het kwijt zijn. Zoo ook: zijn leven *gram* wezen = zich noodeloos wagen, roekeloos handelen, en zoo ook van voorwerpen, voor welke men niet de minste zorg draagt. (v. *Dale*: gram = toornig; *MNederl.* = vertoord.)

grammietig = toornig, vergramd, bij v. *Dale*, *Weil. Kil.*, in *ZNederl.* grammoedig, *Gron. grammietig*, *gramniedig*; *Friesch grimmitig*, *Oudfr.* grammytig = norsch, grimmig; *Overijs. grammietig*, *grammottig* = ontevreden, knorrig, grammoedig; *Oostfr.* grammiterîg, *grammiterg* = verdrietelijk, verstoord, boos. Van: *grammitern*, enz., een freq. van het *OHD*. *gramizon*, *gremizzon* – brommen, morren, pruttelen. Zie *ten Doornk.* i.v. *grammiteren*.

graofschup; in *de graofschup* = in de graafschap Bentheim.

grashup = **grashupper** = krekel, sprinkhaan. *Gron. grashupper* = krekel, veldkrekel, *Overijs. hoppe*. *Oostfr.* *grashupper*, *grashêmke*, *grashopperke*, *grasspringer*, *HD.* *Grashüpfer*, *Eng.* *grashopper*, *Deensch* *graeshoppe*, *Noordfr.* *gärshoppers*, *Zw.* *gräshoppa*. Van: *gras*, en: *huppen* = springen, waarvan: *huppelen*.

grasvellig = bankroet; eene om schulden verlaten boedel, (in deze beteekenis min of meer verouderd) in *Gron.* geheel. *Dr. Landr.* (1712): In gevalle eenig Goet *Grasvellig* voor de schulden bleve liggen, enz.; II, 19; ald. ook: *Grasvellig Goet*. Voorts art. 21. II, 15: Pantkeerder zich van de Lotting absentirende en geen oordeel winnende is *vellig*; III, 68, 81: Van Goederen bij Executie, Decreet of *Grasvelligheit* verkoft. *Dr. Landr.* (1608) IV, 10, (1614) IV, 23: soo wie dan in der saeken *vellich* is = daaraan schuldig bevonden wordt. *Dr. Landr.* (1608) II, 29: *grasvellig goet*; *grasvellig* liggen. Volgens *Kil.* en *ten Kate*: *vallig*, *vellig* worden (*vellich*, *valligh* = *caducus*) = *nedervallig*, *nedervellig* worden = zijn geding verliezen. In het *Veluwsch Landr.* is iemand *vellich*, die bij verstek of verzuim van verschijning “nae behoorlijke dagvaerd, zijn recht verliest.” *Oudt. gersfelte*; d.i. in eig. beteek.: op den grond gevallen.

graze; zeker aandeel in gemeenschappelijk weideland. In 't *Westerkw.* (*Gron.*) is: *gras*, *groas* eene landmaat = 44 are. (*Weil.* vijf *grazen* = zes morgen.) *Ommel. Landr.* I, 2; IV, 5: *grasen Lands*. Was voorheen ook in *Drente* in gebruik en = 400 vk. rd.; in *Oostfriesl.* is het eene weidemaat van 300 vk. Rijnl. rd. of bijna 3/7 hectare. Oorspronkelijk zal het zijn, *graze* zoowel als *gras*, zoo-{p.87} veel land als voedsel opleveren kan voor één rund. (v. *Dale*: *gras* of *graze*, *Oud-Nederl.* vlaktemaat.)

greede; land dat vroeger tot weide diende, en, omgeploegd, tot bouwland wordt gemaakt. *Gron. grijde*, *greide* = grasland; *olle grijden* = overoude graslanden; *grijde scheuren* = weideland, grasland omploegen, tot bouwland maken; *OGron.* *griede*, *Friesch greide*, *Oostfr.* *grêde*, *greide*, *gröde*, *grôe*, *grô*, voornamelijk nooit omgeploegd grasland; *Holst.* *greede*, *gröde*. *Oudfr.* *greid*, *gree*, *MNederd.* *grêt*, *ghrêt*, *grêdt* = weideland, weide. – *griede*, enz. van het *Oudfr.* *growa*, *groja* = aangroeien, wassen; *Friesch groed*, *Oudfr.* *grêd*, *grêde* zal één zijn met *OHD*. *gruot* = groen zijn; *Oostfr.* *greien*, *greuen*, *groien*, *Gron.* *gruien* = groeien, eigenl. = groen worden.

greep (*Koevorden*, enz.) = mestvork, ook in *Gron.* (*Ommel*), in 't *Old. Westerw.* *dreitande vörke*.

greezaom = behulpzaam. Staat voor: gereedzaam.

greidig, **greiig** = gretig, happig, begeerig, belust.

greiig; zie: *greidig*.

grel; zie: *taoperîg*.

greshupper; zie: *grashup*.

greutsch = trotsch; hij was er *greutsch* op, bv. op zijn flink schip; *Gron. groots*, *NBrab.* *greutsch*, *Stadsfr.* *grotsh* = trotsch, in de gewone beteekenis, *Oostfr.* *grôtsk*.

griewels-grauwels. De *Zegsw.*: mij gingen de *griewels* over de *grauwels* = er ging mij eene rilling door de leden, *Gron.* – *de griezel* over de *grouel*, *Overijs.* – *de griwwel* over de

grauwel. Oostfr. grôel, grôl, grüvel, Nederd. grouwel, grûel, Kil. grouwel, HD. Greuel = afschuw. Vergel. het Oudfr. griza, Oostfr. grisen, en het Nederl. gruwen (voor iets).

griezeln = huiveren; *toegriezeln* – walgen, afkeerig zijn, (iets) afgrijselijk vinden; *dat griezelt mij toe* = dat staat mij zeer tegen. Gron. *griezeln*, in: zich voor iets *griezeln* = een afschuw er voor hebben; *'t ken mie tou griezeln* = ik kan er van rillen. Oostfr. grîsen, grîselen, grîseln = rillen, trillen, huiveren, beven; Neders. Holst. grâsen, Westf. grieseln, Noordfr. gresen = gruwen voor iets. Van 't Oudfr. griza = huiveren. (Weil.: van iets griezelen; v. Dale: grijzelen (onz. ww.) = huivering gevoelen.)

grinbult = hoop grind, ook Gron. Zie: *bult*. (grind, kleinste soort van keien, van het AS. grindan = vernalen, in kleine stukjes wrijven, Eng. to grind, Kil. grinnen, grinden, MVlaamsch grinden.)

groenland = grasland, weideland, Gron. *gruinland*. Zie Landr. (1712) III, 87.

groep = greppel, ook Ned-Bet. en bij Hooft. In Gron. *group* {p.88} *groupe*, de met stenen opgemetselde greppel achter de koeien voor de uitwerpselen van die dieren. Oostfr. grope, Noordfr. graupp, Eng. groop, Oudfr. grope, ook ieringa.

groeve = begrafenis, ook: begrafenismaaltijd, Westerw. (Gron.) *grouve* (= begrafenisplechtigheid); Overijs. grôôve, Geld. *groêve* = begrafenis. (v. Dale: groef, groeve = graf, grafplaats, grafkelder, en: te groeve bidden = ter begrafenis noodigen). Zie ook: *uïting*.

groevedag = dag van begrafenis.

groevemaol = begrafenismaaltijd, bestaande uit groenerwtesoep, rijstebrij, *stoete* en ham, of ook: uit stokvisch, grauwe erwten, rijstebrij, en gebraden rundvleesch met *stoete*. Podagr. I p 194. Voortijds was bij deze gelegenheden de overdaad in het eten, vooral in het drinken van bier, zoo groot, dat de gezamenlijke predikanten daarover bij de Staten klachten indienden en op afschaffing er van aandrongen, 't welk ten gevolge had, dat volgens besluit der Staten van den 17 Febr. 1623 “voertan op eene *uytinge* offte *Groeffbier* meer niet alss een tonne bier sal gedroncken worden.” Dr. *Volksalm*. 1840 p. 160. In 1778 bepaalde genoemd collegie o.a. dat niemand *groevemaaltijden* zou mogen geven, dan alleen aan der overledenen naaste vrienden, tot den vierden graad ingesloten. Was dit getal beneden tien, dan mocht men ook verdere bloedverwanten toelaten, maar dat getal (huisgenooten en burenen niet medegerekend) mocht men niet te boven gaan, op verbeurte van vijftig gulden; ald. p. 164.

grömmel = donder, onweer (Schoonebeek, enz.) Old. WW. *grommel*, Oostfr. grummel. Van het iterat. gerommel.

grömmelen = donderen, ook in 't Old. en Westerw. (Gron.) Kil. grommen en het freq. grommelen, Oostfr. grummelen, grummeln = donderen; OHD. grummelen, Eng. grumble. Fransch grommeler = brommen, morren, pruttelen. Toch zal het van: *grömmel* gevormd zijn; zie ald.

grommelschoer = donderbui (Schoonebeek enz.) Old. WW. (Gron.) *grommelschoel*, grommelbui, Oostfr. grammelschûr, Kil. donderschore = fulger, ook bij Melis Stoke.

grond, in: *te gronde* zijn = begraven zijn; *de rogge te gronde hebben* = de rogge gezaaid hebben, ook Overijs. Gron.: *in de grond hebben* = gepoot of gezaaid hebben.

grondschatting = grondlasten. Zie Dr. Landr. (1712) III, 107.

groot zijn = zwanger zijn, van ongehuwden. {p.89}

groot; in 't groot = veel, zeer veel; *da's in 't groot!* = dat is bij uitstek. Gron. *'t is in 't groote!* = 't is buitengewoon, verwonderlijk.

grote kaaerke = de kerk der Hervormden. “*Wolter was nog niet bekeerd. Hij gunk nog nao de grote kaaerke.*” Gron. *grote kerk*, ter onderscheiding van *lutje kerk*, de kerk der Christel. Afgescheidenen.

grote keuken = woonvertrek, voorkamer. In 't Old. (Gron.) *grootkeuken* = woonvertrek in ouderwetsche boerenhuizen.

grooten, voor: groote lui. Hiertoe rekt men in eene Drentsche landgemeente gewoonlijk den predikant, den burgemeester, en, als zij er domicilie hebben, ook den rijksontvanger en den geneesheer. In *Gron.*, waar het volk zegt, *grooten* of *grootjes* worden daar ook onder begrepen notarissen, advocaten en alle rijke en aanzienlijke boeren.

groothans = trotschaard, ook *Gron.* en *Oostfr.* – Kil. hans = iemand die boven de overige stervelingen in rijkdom en macht uitsteekt; *groothans*, versterking van: hans.

grootknecht = de eerste knecht in eene boerderij, en zoo ook: *grootmaid*. *Dr.Landr.* (1712) III, p 87: doch zo een *grootKnecht* of *Meyt* ten tijde van den Hooi of Bouw mogte ziek zijn, enz. op den *grootknecht* volgen *middenknecht* en de *kleinknecht* of jongen. Het *HD.* heeft alle drie benamingen. *Gron.* *grootknecht* duidt de kwaliteit aan; *groote knecht* den rang dien hij als knecht op eene boerderij inneemt. De tweede heet *middelste*, de derde, soms ook de vierde, in allen gevalle de laagste, *lutje knecht*, of: *schoapvent*, *schoapjong*, of *zwieneyjong*, ook *schoapmelker*.

grootmaid; zie: *grootknecht*.

grou (grauw), voor: erg, vreeselijk: “*al schelt men daor ook nog zoo grou.*”

grujen (= groeien) = in dikte en breedte toenemen, meer omvang krijgen.

grummegien = kleinigheid.

Grunnegien = Groningen; bij de *Friezen*: *Grens* (de stad), en *Grensland* = Groningerland, de provincie; de Groningers zeggen: *Grönen*.

gruun = woest van aard.

guddern = gutsen, storten, uitstorten, overstorten. *Gron.* *gōddern*; *Oostfr.* *guddern* = met onstuimigheid uitloopen, uitstorten, neervallen. Zal van denzelfden oorsprong zijn als (ver)gaderen, en: *guddern*, *gōddern* {p.90} *gaddern* = zich vereenigen en in beweging zetten. Zie: *gōddern*.

guest = groeikracht, wasdom.

guestig = gunstig; ook = kostbaar.

guete, guut; kort rond buis, meestal door turfmakers gedragen; ook *Overijs.*

gul = gulzig.

gunk = ging; *he gunk hen schoele* = hij ging naar de school; *uutgunk* = uitging.

gunter; zie: *gin*.

guntern; zie: *wrenschen*.

gust = niet drachtig, ook = niet melkgevend, droog, van koeien en schapen. Wordt ook van vogels gezegd, bv. van verstoorde patrijzen die geen jongen hebben. In *Gron.* is: *gust* = geen melk meer gevend, van koeien; ook: de pomp is *gust* = lens, als in *Overijs.* en *Friesl.* Bij *Kil.*: *guste* oft *gustighe* koe; *Sleesw.* *gust*, *göst*, *Oostfr.* *gûst*, *güüst*, *Noordfr.* *geest*, *gust*, *gast* (= *Gron.* *gust*), *Westf.* *güste*. In *Neders.* en *Holst.* zegt men ook: *göst*, *gust*, van braakliggend land. Bij de *marktgenooten* te Balloo is een *gust vorrel* = een onvruchtbaar vierendeel *waardeel*. De houder heeft geen recht van eigendom op den *marktegrond*, maar een gedeeltelijk vruchtgebruik. (Mr. J. Pan.) De woorden *gust*, *gast*, *geest* zijn nauw verwant, en zooveel als: niets voortbrengende, onvruchtbaar, droog, dor. Vergel. *Lutje-* en *Grootegast* (*Gron.*), *Gaasterland* (*Friesl.*) enz. *Midd.Lat.* *gastum* = onbebouwd land; *OFrank.* *gaste*, *Zw.* *gista*, *Celt.* *gwista* = dor, droog.

guut; zie: *guete*. {p.91}

H

h Te Hoogeveen is de weglating der aspiratie en voorvoeging er van algemeen. In Groningen is dit eveneens het geval in de Veenkoloniën, Finsterwold en Termunten; ook in Zeeland en in Noord-Brabant (Baronie van Breda, uitgezonderd enkele grensdorpen), in een gedeelte van

Overijsel en op Marken. Voorts in bijna geheel België, en ook het Oostfriesch niet vreemd; ook bij Kiliaen vindt men er voorbeelden van.

hâan = hadden.

haanddiensten = handenwerk bij de boerwerken, ter onderscheiding van: spandiensten.

haar! uitroep om de paarden rechts te doen gaan.

haargereedschap; zie: haargood.

haargood, haargoed = *haargereedschap* = *haartuug*; het gereedschap om zicht en zeis te scherpen. Daar toe behoort het *haarspit*, eene ijzeren bout met een platten kop, die in den grond wordt gedreven, en eene soort van hamer, de *haarhamer*, waarmede het werktuig plat wordt geslagen. *Gron.* 't spit, 't hoarspit, alsook *hoartuug*; *Oostfr. Neders.* haartüg, (dat is: haarhamer, haarspeet en haartau) *Holst.* haartüg, *Oostfr.* haargôd.

haarhamer = werktuig om zeis en zicht te scherpen; ook *Gron. Oostfr. Neders. Holst.*

haarspit, *Gron. hoarspit, spit, Oostfr. haarspeet.* Zie haargood.

haartop = hardop, overluid; “*Bes grient haartop.*”

haartuug, *Gron. hoartuug, Oostfr. Neders. Holst. haartüg.*

hachten = wagen, durven ondernemen. *Van Dale*: hach = gevaar, weinig gebruikelijk; daarvan: hachelijk, bij *Weil.* = waagstuk. *Gron.*: *hachien, hachie, hachje* = een kleine durfal, kleine waaghals; bij *v. Dale*: hachje = baldadig kind; *Oostfr.* hachje, hachtje = een spring-in-'t-veld, iemand die zich licht in gevaar begeeft.

hadde (= had), voor: was; *hij hadde ziek west* = hij was ziek geweest; *over de tied dat ie ziek west hadd'*; *hadd' kommen* = was gekomen. *Dr. Landr.* (1608) art. 7: in dienst geweest hebbende. Ook in *Gron.*: *ik heb zijk west; ik heb an 't zwemmen, eten, arbaiden, enz. west.* {p.92}

haelve tied, voor: zeer dikwijls, wat zich dagelijks herhaalt, in ongunstigen zin; *zij en Bartheld verstunnen enkander de haelve tied neet* = – begrepen elkander zeer dikwijls niet, d.i. waren 't vaak oneens; ook *Gron.*

haenzen, hoenzen (de *ae* = *Fransch* ê). Wanneer te Oosterhesselen een knecht (of meid) in een nieuwen dienst komt, wordt hij (of zij) bij 't binnentreden der woning door oudere dienstboden met water begoten, soms druipnat gemaakt, tot hij den haardketting heeft aangeraakt. Ook in Overijsel kent men dit gebruik waar men het *haenzen* noemt. – Bij de Groninger kofschippers is het eene gewoonte om een schepeling, die voor 't eerst eene der zeeën bevaart, bv. voor den eersten keer in de Oost- of Middellandsche zee komt, eene soort van wijding te doen ondergaan door hem te laten tracteeren; die wordt *henzen* genoemd. *Oostfr.* hensen = iemand in eene *hanse* (= gezelschap, genootschap) opnemen, *Neders.* hänsen; de nieuwelings moet daarvoor een grooten beker ledigen. *HD.* hänseln, voorheen zooveel als: in een gezelschap of gilde opnemen. *Kil.* hansen = opnemen onder de burgers of bondgenooten. *Goth.* hansa = schaar, menigte, drom, later in 't algemeen: vereeniging, gilde, daarvan *hensabeker* = gildebeker, die geledigd werd als iemand gehanst, *HD.* gehänselt, d.i. in 't gild werd opgenomen. *Oudfr.* hensig = er toe behoorende; *hinzia* = veroorlooven, toelaten.

haesbalg = hazehuid: “*hij (de olle knecht) is in ê haesbalg vaeren*”

hagel, in: iemand *hagel op de hoed wezen* = hem vijandig zijn. *Gron.* iemand *hoagel*, of: *hoagel op iemand wezen* = hem een kwaad hart toedragen; ook: *hôm hoagel op hoed wezen.* *Oostfr.* hagel = boos, inzond. afgunstig, vijandig gezind.

hagelschoer; zie schoer.

hai, ha'j' = hadt gij, en: gij hadt; (ook *Gron.*); *en den ha'j' Izak Flinter* = daar was ook, daar hadden wij ook, enz.

hak = hiel. *Zegsw.*: *hak op toon nemen* = schielijk weggaan, wegloopen, *Gron. de hakken opnemen; de hakken op de wal haolen* = zijn woord breken.

ha'k = had ik; *dat ha'k zegd*; ook *Gron.*

hak; puntige schop. *Friesch* hakje = den grond omspitten. *Gron.* (*Hoogel. Westerkw.*): *de toen hoaken*, of: *omhoaken*. {p.93} (Op het eiland Borkum: haken = spitten. Zeer waarschijnlijk is dit woord er door Warfumers gebracht).

halen, in: *Hooghalen*, en: *Laaghalen*, gehuchten onder de gemeente Beilen; zou beteekenen: hoogte, en dus om hunne hooge ligging aldus genoemd zijn. In Friesland heet eene hooge streek achter Damwoude: *de Halen*. *Kil.* hil, hêlle = heuvel; *Eng.* hil, *Oostfr.* hel, helle = heuvel, hoogte. *ODuitsch* halde = helling, hellend oord; *AS.* heald = gebogen. Vergel. het *Oudfr.* hel = hoog, droog.

half = **alf**; het vermogen om toekomstige gebeurtenissen vooruit te zien; ook zooveel als toekomstige dingen als met eigen oogen aanschouwen. 't half of 't alf hebben = *Gron.* kwoadzijn kennen, *Overijs.* 't half hebben. *HD.* *OHD.* Alp, *MHD.* elbe = een booze plaaggeest, *HD* Elfe; Alpdrücken = de nachtmerrie hebben; *MHD.* alp, alb = denkbeeldig wezen, spook. *Middenduitsch* alf = dwaas, gek.

halfoort; eene maat voor jenever en brandewijn; "daor kun'j 't halfoort dan ok veur tien centen koopen" ook voor het voorwerp, waarmede het gemeten wordt; ook *Gron.*: *hij koft jenever bie 't halfoort*. Zie: oort.

halfsleten; zooveel als: niet nieuw, ook = niet jong meer. "*Klaos was al 'n halfsleten jongkerel*" *Gron.* half sleten = reeds gebruikt, niet fonkelnieuw; ook *Oostfr.* *Neders.* *Holst.*

halfweg, in iemand halfweg komen = hem staan, niet voor hem op den loop gaan, niet bang voor hem zijn; ook *Gron.*

halfwössen = nog niet volwassen; *Gron.* halfwassen = tusschen kind en volwassene in; ook *Oostfr.* *Neders.* *Holst.*

halligje (Hoogeveen) = een klein stukje veen. Ten westen van Sleeswijk draagt eene groep van kleine eilanden, overblijfselen van 't vaste land den naam Halligen; vergel. *klinkje*, en het *Neders.* hallige, *HD.*

hals, voor: keel; pijn in de hals hebben; ook *Gron.* *Oostfr.*

halshout = noodhulp; iemands halshout zijn = zijn vijand in den nood te hulp komen. Zal letterlijk zooveel zijn als: halsbehouder.

halshijze = **hijze** = stuk van de koe dat meestal gerookt wordt. *Gron.* (*Ommel.*) hies = gerookt bilstuk van een rund, zoowel stof- als voorwerpsnaam, *NHoll.* halshijze, hijze. *Kil.* hyse, spier van vleesch, het vleezige van het lichaam van dieren.

halsziekte = keelziekte, diphteritus. Zie: hals.

hamel (bvnw.) = mager, schraal; *Gron.* hoamel = schraal, mager, er niet frisch, niet gezond, maar bleek, schraal, ziekelijk uitziende; *Oostfr.* homel, hamel = niet vol-{p.94}groeid, klein, schraal, enz., *OHD.* hamal, hamel, *MHD.* hamel.

handhouden = handhaven, de hand aan houden.

handienbakken = over een koop onderhandelen, *Gron.* handjebakken; het loven en bieden, dat bij den veehandel vergezeld gaat van elkander telkens bij een bod in de hand te slaan, te bakken; Ook = een vergelijk treffen, transigeeren. Hierbij merken wij op dat de verzachting der 't ook in *Gron.* (de stad) gehoord wordt; men zegt: *krande* (krant), *beedien* (beetje), *schoedien* (boezelaar, schortje), *huddien* (hutje), enz.

handig, hannig in: *handig wichtien handige jong* = jongen of meisje van p.m. twaalf tot veertien jaren: *handig boerenplaosien* = tamelijk groote boerderij. ook *Gron.* *handege jong*, *handig wicht*, ook: *hennig*; *Oostfr.* hennig, *Wangeroog* hentig = half volgroeid, tusschen kind en volwassene in. Zal zooveel zijn als: jongen, enz. die al wat heen is met de jaren; als dan is: *handig, hannig, hentig* eene verbast. van *hennîg*.

handje = schriftelijk bewijs, obligatie; ook *Gron.*; *HD.* Hand. In *Gron.* ook: *zijn hand of schrift* van iemand hebben = geen schriftelijk bewijs van eene geleende som.

handrekening = verzorging, ondersteuning, handreiking; *Gron.* *handreken* = oppassing, verzorging van een zieke.

handtammîg, hantammîg = handgaww, van kinderen die alles ongevraagd in handen nemen; ook *Gron. Overijs.*

handtammigheid, hantammigheid = brooddronkenheid. In *Gron.* = het *hantam* of *hantammig* zijn.

handzaam, handzaam = gerijfelijk; *Gron. handsoam, hansem, haansem*, zoowel van gelegenheden als voorwerpen, en zoo = geschikt voor het gebruik, geschikt om er gebruik van te maken. *Oostfr.* handsaam, *Eng.* handsome = geschikt.

hanf = hennep, *HD.* Hanf, *MHD.* hanef, hanif, hanf.

hanîg = uit alle macht: “*hanîg hadd’ de vent er teeng loopen*”.

hank = hangt.

hann’ = handen. Ook in *Gron.* wordt de *d* bijna niet gehoord.

hannepinne = vrouwelijke heideplant.

hannîg; zie: *handig*.

hantammîg; zie: *handtammîg*.

hantammigheid; zie: *handtammigheid*.

haok; zie: *welhaok*.

haol; zaagvormig ijzer waaraan de ketel over ’t vuur wordt gehangen. *Gron. hoal* (onz.): zoodanig ijzer dat aan ee-{p.95}ne stijl op en needer geschoven kan worden; *Overijs.* ael = haak in den schoorsteen, waaraan met pot, ketel of pan boven ’t vuur hangt, ’t *haol hangen* = bij iemand den middagmaaltijd houden, *Gron.* ’t *mes leggen*. Ook = zich vestigen, zich nestelen.

haonpooten; eene soort van *stoet*; zie ald.

haor, voor: hunne. *Dr. Landr.* (1712) IV: Die *hare* Degens of Messen tegens den anderen gelijk trekken, enz.; ald. 31: personen in *haren* Arbeit wezende; (1608) II, 6: boomen op *hare* stammen staande; ald. III, 10: wanneer si (de weeskinderen) alsdan *haere* goederen angeveert sullen hebben; ald. III, 22: man ende wijf vererven *haer* goet, enz. *Gron. heur* = *haar, hare; hun, hunne; hen; zij.* *Ommel. Landr.* I, 3, 5; II, 15; *Old. Landr.* III, 93: haer = hunne, hun. *Oostfr.* hör, ör = hem, enz.

haor, in: elkander ’t *haor warm maken* = tegen elkander opbieden.

haoze, hoze (meerv. *hooz’, haosen, hozen*) = kous. *Ommel. (Gron.) hoos, Old. WW. hoze, Friesch hoos* (meerv. *hoäzen*), *Geld. hous* (meerv. *houzen*), *ZLimb. hoas, Oostfr. hase, Noordfr. hase, hose, hoks* (mv. *hösen*) = kous; in *Denemarken* is: hosen = kousen, een gewest. woord.

hard holt; zie: *week holt*.

harden = uithouden; “*dat hie’t amper niet op bedde kan harden*”. *Gron. harden, harren* = uitstaan, uithouden, in eig. en fig. beteekenis, *MNederl.* harden = uithouden; *Oostfr.* harren, inzonderheid ûtharren.

haren = scheren van de zeis of zwade, *Gron. hoaren. Friesch. harje, Neders. Holst. haaren, Noordfr. Ditmars. Eiderst. Deensch hare.* – Ook = *uutharen*; zie ald.

haren; zie: *verharen*.

harfst = **harrest**, zooveel als: herfstdraden, het door de lucht zwevend spinrag in den herfst.

haring *Zegsw.:* *zijn haring braadt er neet* = het bevalt hem daar niet.

hark, in: *hoe de hark in de staol zit* – het *Nederl.* (ook *Gron.*) hoe de vork in de steel zit.

Harm Doest, kwalificat. eigennaam en = *doezekodde*; zie ald.

harrest; zie: *harfst*, en: *harst*.

Harsens. Zoo heet eene zandige, vruchtbare streek, tot bouwland ingericht, tusschen de lage landen te *Sandbuur* en *Foxwolde*, bij Roderwolde. Overigens komt zij overeen met de gewone *korenessen*. (*Harssens* ook eene buurtschap onder de gemeente Adorp).

harst, harrest = vel (papier). *Gron. harst, harks, harkens, arks, ast; boog; OGron. arckest, Overijs. arksel, Geld. arksel, harksel, Oostfr. arsel, assel, Deensch Zw. IJsl. ark. Lat. arcus* = boog, gewelf, enz., van daar 't *HD. Bogen, Gron. boog; harst* enz. van: arcus.

hartebolt = bout van een hert.

hartlastig = bezorgd, bekommerd, ongerust.

hartsлаг = hart, long en lever van een geslacht beest, ook *Gron. (Ommel.) Oostfr. hartschlag* = hart en lever; ook *Neders. Holst.* {p.96}

hartstik dood = morsdood, wordt van iemand gezegd die door een ongeluk, bv. een val, plotseling het leven verliest, en zooveel als: op de plaats dood blijven; *Gron. hartstikkend dood, Ned.-Bet. hartstikkedood.*

haverbölle = bol, wittebrood, van haver.

hazenkervel, elders duizendblad, duizendtak, hazengerwe, hazengras, hondeklaar = duizendblad, *Achillea Millefolium. v. Hall. Neerl. Plantensch. p. 137.*

hazenkreuze; zie: kreuze.

hè = o! hé! interj. van verwondering! ook *Gron.*

hebben, voor: zijn; zie: hadde.

hebrechtig = hebzuchtig, ook = kribbig. *Gron. hebrecht*, wordt vooral een kind genoemd dat altijd gelijk wil hebben; *Neders. Holst. hebbrecht = HD. Rechthaber.*

heb; voor: hebben, als dit voorop gaat, in 't meerv.: *heb heb wie*, enz.; ook *Gron.*

hebt = hebben, 3 pers. meerv.: *ze hebt* = zij hebben.

hechten = hijgen.

heden, in *heden is toe!* uitroep van verwondering. *Gron. heden!* interj. van verwondering; *heden heden!* van verbazing. Voor ach! en: och! *och heden! Oostfr. heden, mîn tîd!*

hee = hij. Zie: heede.

heede, hee = werk inzooverre het is afval van vlas. Men onderscheidt *hekelhee, striekelhee* en *sliephee*. *Gron. hijde, Overijs. hee, hādde, spiet, Geld. Neders. Holst. HD. hede; Friesch hiede, hidde, hikkelle; Noordfr. hājdde, Oudfr. hadde, hede* = afval van vlas of hennep. Zooveel als: de huid, *OFriesch heed, AS. hyd, Frank. Neders. hut.*

heegde; zie eegde.

heelendal, heelndal, hielndal = geheel en al; – *waogens, Heelendal vol volk gestopt, hielndal niet zoo slim. Gron. hijlndal, heildal; Neder-Bet. heelendal, Overijs. ielendal, Oostfr. hêl un dal, gans un d'al. Staat voor: heel ende al, als: Kil. om ende om, Gron. òmendōm, in 't MNederl. omme ende omme* = onafgebroken.

heem = erf of werf eener woning. *Gron. hijm, hiem*, in geschrifte: heem = erf, en meest voor het afgeschutte gedeelte er van, *Friesch hiem. Kil. heym* = huis; *heym, heymel, Oostfr. hêm = HD. Heim* = huis, woning, woonstede, *Westf. hême, HD. Heimath; Zw. heim. Eng. home* = huis, woning. Bij *Wiarda*: ham, hem = een huis; het *AS. ham, Frank. heim* beteekende eigenlijk eene omheinde, in eene zekere streek gelegen plaats, daarom wordt het in vele beteekenissen genomen. Bij de Gothen was *haims* een vlek of dorp, eene verzameling van huizen; naar Germaansche wijze op behoorlijke afstanden van elkander her- en derwaarts verstrooid. Men ziet dit duidelijk in de namen der dorpen op *um*, geboren uit *hem* of *ham*, waar dit overal: dorp, beteekent. {p.97}

heemhond; hond die huis en heem bewaakt, *Gron. hijmhond. Zie: heem.*

heenenweertje = hendeweer = hentweer; zooveel als: ommezientje, oogenblikje, klein poosje “*hij zal 't wel 'n hendeweer an tied deenen te nemen*”; = hij zal wel een weinig geduld moeten hebben, wel een beetje moeten wachten, ook: er een beetje tijds aan besteden; “*'n hendeweertien daorna begun de juffer 't zwiegen of te breken.*” Contr. van: heen ende weer.

heen ten tijde = tot aan dien tijd, *HD. (hin) zu Zeiten, Neders. to tiden.*

heer = opzichter, herder. Zie: beestheer, boeheer, zandheer, schouwheer, schaapheer.

heerd = leemen vloer; ook voor het geheele huis, als in 't Nederl. Ook = de ouderlijke stam of familie. *Oudfr.* herth, *HD.* Herd, *Nederl.* haard.

heerînk, als basterdvloek en interj.: *heerînk nee*, enz. = oneen! enz. *Gron.* *heerînk*, *Friesch* *heerken*.

heerkomen = binnenkomen, in huis komen bij een vriend, enz.; “*Koom heer en zet dij in den hoek.*” Ook *Gron.* *koom hier wat heer*. Dit: *heer* zal hetzelfde zijn als voorkomt in: herwaarts enz. en zooveel als: hier; *HD.* woher, hieher, daher, *Gron.* *woarheer*, *hierheer*, en voor: heen, staan. *Over-Bet.* *deurheer* = doorheen; *overheer* = overheen; *Ned-Bet.* *heergaon* = heengaan. In de *Gron. Landr.* is: heergekomen = van daan gekomen, zijn oorsprong hebbende. *Oostfr.* hen un her = heen en terug, eigenlijk zooveel als: heen en naar hier; d'r her komen = hier naar toe komen, hier komen. Zie: *her*.

heerom, voor: dominé, in den 3den persoon. In *Gron.* is het de titel van: pastoor, ook bij 't aanspreken.

heerschappen = de eigenaars van landerijen die zij verpacht hebben. “De *keuters* moeten eerst hunne heerschappen ten dienste staan, vóór zij met de inzameling van eigen vruchten mogen beginnen.” Zie: *herschap* en vergel. *heer*.

heesterîg = heesch, schor in de keel. *Gron.* *hijsterg*, *Oostfr.* *Neders.* heestrig. Staat voor: heesch-rig, hees-rig, met invoeging der *t*.

heetkellig = kleinzeerig, gevoelig, angstig voor pijn, *Gron.* hijtkillig. – Kil = koud; killen = koude gevoelen; killig zou dus zijn: zeer vatbaar voor een koud gevoel, gevoelig voor koude; *heet* moet hier als eene versterking van genoemd begrip beschouwd worden.

hef, heft = heeft, ook *Overijs.*: “*dee hef veur jaoren reis oppe neuze vallen.*”

heft; zie: *hef*.

hei' = hebt gij; ook *Gron.* *Oostfr.* hei jê.

heide; zie *veld*.

heindelijk = eigenlijk: “*ie hebt 'et heindelijk neet an mij {p.98} verdient.*”

heidinne = vrouwelijke heideplant.

heileuver; zie: *eiber*.

heimziekte = heimwee; het heimwee hebben = *wenzig*, *wenstig* zijn. *Gron.* *wenst* = *hijmzijkte* = ver verlangen naar de ouderlijke woning, de vorige woonplaats of naar den vorigen dienst; *Friesch* *wanwennig* = (daar) niet kunnende gewinnen.

heis! heis!, hes! en: hesse in den mond der kinderen ook *heissien!* lokwoord om veulens te roepen. In de kindertaal (*Old.*) *iesvool* = veulen; *Oostfr.* *hisfâl*, *hüsâl*, diminut. *fâlke*, *hisfâlke*, ook lokwoord. *Oostfr.* *hîs* = paard, meestal diminut. *hîske*; *Dr.* *hes*, voor: paard. *Beiersch* *heiss*, *heisslein*, *Westf.* *hysz* = veulen.

heissien; zie *heis! heis!*.

hek; zie: *deuphek*.

he'k = heb ik; *Gron.* *he'k*, *heb'k*.

hekelbêe; zie *bêe*.

hekelhee; zie *heede*.

heksenfamilie. Zoo noemde men, toen het bijgeloof nog in Drente heerschte, de familiën, wier leden verdacht gehouden werden met den duivel in verband te staan. 't Vooroordeel tegen zoogenaamde *heksenfamiliën* sterft van lieverlede uit, ja is reeds grootendeels verdwenen. *Podagr.* II, p. 53.

helder; de vraag naar iemands gezondheid luidt wel: *is het helder?*

hellig = kwaad, boos, toornig; “*hellig as 'n halve duvel.*” *Sprw.* *Hoe meer de iemen winnen, Hoe helleger zij binnen* = hoe meer voorspoed iemand heeft, hoe minder genegen hij zal zijn om anderen te helpen. *Gron.* *Overijs.* *hellig* = zeer boos, driftig; *Westf.* *hellig* = woedend, *Oudfr.* *helsch*. *HD.* *hellig* = knorrig; *Misshelligkeit* = oneenigheid, twist.

halter; een toestel dat om den kop van een paard wordt vastgemaakt om het te kunnen leiden, een hoofdstel zonder toom. *Weil.* halster, v. *Dale* halster, *Kil.* halster, halter, helchter; *MNederl.* haelter = halsriem der paarden. *Gron.* *helster*, *halter*, *Oostfr.* halter, *Neders.* halter, *HD.* Halfter, Halster, *Eng.* haltre, halter; *MHD.* halstere, helfter, *AS.* healter, van het *OHD.* halftara, halftere, halaftara, halftra.

hemdrok = mansborstrok, borstrok met lange mouwen. Bij *Weil.* hemdrok, bij v. *Dale* borstrok. Ook in *Gron.* verstaat men onder: *hemdrok*, *hemtrok* een manskleedingstuk, onmiddellijk boven het hemd gedragen, met geheele mouw-{p.99}en en over elkander geslagen panden; al zoo met twee rijen knopen. Ook *Oostfr.*

hemertje = krekel, eigenlijk = huiskrekel ter onderscheiding van veldkrekel. *Gron.* *ijmertje*, *ijmerke*, *hijmerke*; *Oostfr.* heemke, *Mecklenb.* ehmken, *HD.* Heimchen.

hemertjes = wilde frambozen.

hemmel = zuiver, zindelijk, rein; *hemmelties* = knapjes; *hemmel en knap*, tautol. *Gron.* *hemmel*, *himmel* = zindelijk, schoon, rein, knap, vooral met betrekking tot de kleeding; *hemmel en schier* (tautol.) = rein en net, *Holst.* renlig en reken. *Friesch* *hemel*, *Gijsb.* *Japix* *himmel*, *Oostfr.* hemmelk, hemmelg. Van 't oude: hemen, *Goth.* himans = bedekken, waarvan ook: hemel en: hemd.

hemmelik = glad, schoon, proper, en synon. met: *hemmel*; zie ald.

hemmeln = opruimen, schoonmaken, reinigen; ook *Gron.* *Oostfr.* – *Friesch* *hemelen*, *huishemelen* = het jaarlijksche schoonmaken van een huis; bij *Hooft* ophemelen = beredderen, in orde brengen; *Kil.* hemelen = in gereedheid brengen. Van 't bvnw. *hemmel*; zie ald.

hemp = hemd. Vergel. *komp* = komt; voorheen namp = nam, enz.

hen, voor: naar; *hen schole*, *hen boeten*; *Haarm tiede hen Deemter* = Harm reisde naar Deventer; *van Sleen hen Emmen* = van Sleen naar Emmen. Overigens = heen; *d'aole man lop hen en wèr*, en in samenstellingen: *henbrengen*, *hendraogen*, enz. *Gron.* *hen* = heen. Vergel. *stuk 3*.

hen = buiten, zonder; *daorum hen können* = iets ontberen, missen kunnen, vergel. het *Gron.*: *nijt onder hen kennen* = het niet durven nalaten of weigeren.

henbrengen (= heenbrengen) voor: ten grave brengen. Ook *Gron.* (*Westerw.*): *zij is mit vlaish henbrocht*, zooveel als: op den begrafenismaaltijd was ook vleesch.

hendeweer; zie: *heenenweertje*.

hendeweertien = oogenblikje. Zie: *heenenweertje*.

henekleed = doodkleed. *Gron.* *eeneklijd*, *heeneklijd*, *eendeklijd* = het laken, waarin het lijk bij 't in de kist liggen gewikkeld wordt. *Friesch* *Geld.* *Oostfr.* *Westf.* *Pommersch* *hennekleed*, *hennenkleid*, *hünen-*, *heinenkleid*, *MNederd.* *hennenklêt* = doodkleed, lijkkleed. *Oudfr.* *hunne* = doode; *hunneclède* = doodkleed. Vergel. *hunebed*. Zie ook *Podagr.* II, 44 e.v.

hengaon (infin. en partic. van: hengaon) = sterven. *Gron.* *hingoan*, in: *d'r an hengoan* = aan die ziekte, enz. sterven.

hengelderij; zie: *kwedderij*.

henkomen (bvnw.) = bejaard; ook *Gron.*; *Oostfr.* *henkamen*.

henpuilen = heengaan, weggaan, opstappen, de terugreis weer aannemen. {p.100}

henstreveln = voortsukkelen. Zal zooveel zijn als: *henstreveln* met ingevoegde *r*. Het *Gron.* toch heeft: *streveln*, voor: loopen; *hij komt 'r anstreveln* = hij komt aangeloopt; *Oostfr.* *hê stefeld d'r hen*; *Neders.* *stevelen* = door een modderigen weg gaan; *Holst.* *steveln*, *hen steveln* = gaan, heengaan.

hentieën = ergens heengaan; met den wagen ergens heen rijden. Zie: *tiën*.

hentweer; zie: *heenenweertje*.

henzeggen = opzeggen, uitspreken, bv. een versje voordragen bij gelegenheid eener bruiloft. Vergel. 't *HD.* *hinsagen*. Zie: *hen*.

hèr, heer voor: hier, in den zin van: verschenen, omgekomen, gekomen: *de tied was er nog al gauw hèr* = de tijd was er nogal spoedig, was nogal gauw om; *Gron. 't is 't'r al heer* (en *Oostfr.*) 't is d'r all' her = hier, eigenl. = van waar het van daan moest komen; 't mout 'r heer = 't moet voor den dag, wij moeten het hier zien; *Oostfr. hê kumd d'r her* = hij komt hier naar toe; fan olds her = van oudsher = eeuwen her. Vergel. heerkomen.

herînk (=haring); schimpnaam der inwoners van Koekange.

herschap, hêrschup, heerschap = eigenaar, verhuurder, iemand van wien men de boerderij gehuurd heeft; heer, meester, hoofd, iemand aan wien men gehoorzaamheid verschuldigd is; “'k heb 't waoter van oos herschap, dokter”, zooveel als: – van den boer bij wien ik in dienst ben. Zie ook: heerschappen.

hes; zie: heis! heis!

hesse = heis! heis! Zie ald.

heste = hebt gij, ook *Gron.*; eigenlijk = hest doe, *HD.* hast du.

het, als pers. vnw. ook voor vrouwen in gebruik. De moeder, van hare dochter sprekende, zegt: *ik hef het vraagd*. Zal zijn alsof men er bij denkt: *wicht*. Ofschoon het *Groningsch* de geslachten verwaarloost, behalve 't onzijdig, zegt men daar toch ook: 'k heb 't niyt zijn = ik heb het (ding) niet gezien.

heu, heui, hew = hooi; *Gron.* heu; hooi; hui; *Over-Bet.* heuj, *Oostfr.* heu, hoi, hei, hai, *Wangeroog, Saterl.* hô, *Nederd.* heuj, hōye, hau, *OSaks.* houwe, *AS.* heg, hig, *Eng.* hay, *ONoorsch* hey, *Noorw.* hōy, *Zw.* *Deensch* hō, *OHD.* hawi, hewi, houwe, hoeu, *MHD.* houwe, howe, hou, heu, *Goth.* havi.

heufdstoel = hoofdsom, uitgezet kapitaal.

heugen – verhoogen, van een bod; *daor boven heugde* = nog meer bood.

heugklimmers. *Sprw. Heugklimmers en diepzwemmers daor is gien veurzeenigheid bie* = die zich moedwillig in gevaar begeeft komt er in om, eigenl.: waaghalzen mogen niet op Gods voorzienigheid vertrouwen.

heugte = hoogte; ook: stapel; “*zandkrooiers die 'n heugt zakken laot*”(laadt). {p.101}

heuïen = hooien, *Gron. heuïen*.

heuïensdag = dag dat gehooïd moet worden.

heuïmao = hooiland. Zie: maode.

heuïstuk = stuk hooiland.

heukelachtîg = hinkend, strompelend. *Gron. heukerg* = kreupel, niet vaardig ter been.

heukeln = gebrekkig gaan, hinken.

heuker = kruidenier, winkelier, kramer die zijne waren rondvent. Wellicht van 't *HD.*

Höcker, daar die waren meestal op den rug gedragen worden. *Gron. heuker, Geld. hoeker, Oostfr. Holst. häker, Neders. häker, smeerhäker. Eng. huckster; Kil. hoecker* = slijter, venter, *MNederl. hoeker* = opkooper, uitdrager, oudekleerkoop; *Deensch hoker, Zw. hōker, HD.*

Hoker, *MHD. hucke, OHD. hucker, hecker, hockler* = kleinhandelaar, kramer, bijzonder in eetwaren, als eieren, boter, kaas, enz. In *Groningen* moet *heuker* = kruidenier in 't klein, als veroud. beschouwd worden; evenwel is *heukerswinkeltje* (min of meer verachtelijk) nog in gebruik.

heun = **sneu** = schraal, sober, met tegenzin; het gaat hem *heun* af = hij doet het met tegenzin.

Gron. heun = mager, bleek, schraal, armelijk, tegenovergestelde van: welgedaan, bloeiend; er *heun* uitzien = er slecht, ongezond uitzien; *Friesch huen* = droevig, het aangezicht naar schreien staande; *Noordfr.* hijnn = slecht, ellendig, beklagenswaardig, alleen van zaken; *Oudfr.* hijnn = beschaamd; hien, hiend = tamelijk, middelmatig, zóó, zóó. *Gron. sneu, snoeg* = wat door veel lijden een slecht, armoedig voorkomen heeft, het tegenovergestelde van: frisch, welig, bloeiend (van winterplanten gezegd): *de garst is* (van de vorst) *sneu worren*.

heungeld = geld, dat men noode betaalt, bv. rouwkoop. Zie: heun.

heunspraak = verwensching met verachting gepaard. In *Gron.* *heunspraak* = zelfverwensching, zelfvervloeking. *Kil.* hoon-spraecke = godslastering, hoon; *Neders.* hien sprake (oud woord) zooveel als: Guttsherren-Gericht.

heur = haar, en hen, 3de en 4de nv. *Dr. Landr.* (1712) I, 23: De Advocaten zullen in het eischen van *haar* salaris, enz.; zullen de Crediteuren *haar* hebben te adresseren enz.

heur = zich; *doe mueken de jongs heur klaor*; ook vr. enkv. Ook *Gron.*

heuren = toebehooren; “*Wij heurt melkaor met ziel en zinnen*”; *kek zoo 't heurde*. Zie ook: *anheuren*. *Gron.* 't heurt hōm = 't behoort hem.

heurîg = vlug, gezond; ook = bang, bevreesd, en = gehoorig, *Gron.* *geheur*, 't was *kek zoo heurîg of 't vriezen wōl*.

hew' = hebben wij. *Gron.* *hewwi*, *hebwie*.

hew = hooi; “*zunder hew en zunder 'n biet kooken*” = zonder hooi en zonder lijnkoeken.

hie (= hij), ook voor: zij; “*doe was hie* (de sukkelende vrouw) *zoo kolderig inne hoed*.”

hiel = geheel, geheele; *d'hiel boerkerij* = de geheele boerderij. {p.102}

hielîk, **hijlîk**, **hielk** = huwelijk. (*Gron.* *houlîk*, *houelk*); *klaor hielk* = engagement, pleon; zie: *hielk*.

hielk = engagement; *Beilermark is heur hielk ofkomen* = bij gelegenheid der Beiler kermis is hun engagement verbroken; 't *hielk is wear an*. Zie: *hielîk*.

hielndal; zie: *heelendal*.

hieltijd = onafgebroken, *Gron.* *hijltied*, *hijltieden*; zooveel als: heel den tijd, altijd.

hiemen = hijgen, moeilijk ademen vergezeld van piepende geluiden, als bv. van asthmalijders; ook *Gron.* *Oostfr.* *Neders.* *Holst.* – *Oudfr.* *heime*, *hime*, *himme*, *Noordfr.*

himen; *Kil.* *himmen*, *himen* = hijgen. 't Woord zal klanknab. zijn.

hieperg = somber, zwaarmoedig, hypochondrisch. Het *Gron.* *hiepern* = rillen; bibberen van koude of ook van vrees. Schertsend noemt men de koorts daar ook *hiepoom*.

hilde = zoldering boven den koestal tot berging van hooi en stroo, veelal uit losse sparren of slieten bestaande. *Gron.* *hild* (onz.) = zoldering van losse planken, slieten of schaalhout boven koeien- en paardenstallen. *Overijs.* *Geld.* *hilde*, *Oostfr.* *hille*, *hilde*, *Neders.* *Westf.* *hille*, *Osnabr.* *hyle*, vroeger: *hilde*, *Deensch* *hylde*. *Kil.* *hille*, *hil* = hooge plaats, hoog standpunt. In *Overijsel*: *hildeledder* = *balkenladder*; zie ald. *Zegsw.* *iemand 't vuur op de hilde beuten* = hem in een gevaarlijken toestand brengen.

hillege, voor: schoolprent; aldus omdat er meestal Heiligen op waren afgebeeld. *Stad-Gron.* *hillege*, *hailege* = kinderprent, zoo goed als verouderd. *Holst.* *hillegen* = de prenten in de boeken die bij de geringe lieden slechts afbeeldingen van Heiligen bevatten. *Westf.* *hilgen* = heiligenbeeld.

hoch = **hucht**; zekere hoeveelheid graan, die door den molenaar als maalloon uit elken zak werd geschept, en van daar ook *schep* genoemd; (ook aldus in *NHoll.*) Dit gebruik is in 1808 afgeschaft. Het geschepte graan werd in *hochtkisten* gestort. – *hoch*, van ouds = molter (*Kil.*) = mout.

hochtkist; zie: *hoch*.

hoed = huid; ook voor rug, en het geheele lijf of lichaam; 'n *good* {p.103} *buis op de hoed* = een goed kleed aan; pijn *in de hoed* = pijn in de leden; *met heur beste pak klee um de hoed*; 't *in de hoed hebben* = 't onder de leden hebben; 't *kelde mie deur de hoed* = 't ging mij door merg en been; 't *an de hoed hebben* = 't op 't lijf hebben, 't in den zin hebben; 't *finnig anne hoed hebben* = met kracht en klem spreken; iemand *oppe*, of: *anne hoed komen* = aanvallen, te lijve gaan, een pak slaag geven; ook = met dreigementen of met een verzoek aankomen; ook = roeren, treffen, 't gemoed in beweging brengen, het medelijden opwekken; en = met krachtige woorden aanspreken; *oartig oppe hoed anholden* = er sterk op aandringen; *in de hoed* = inwendig, wat verkropt wordt: *ze meugden 'n kaander in d'hoed niet liën* = in hun hart niet lijden. *Gron.* *hoed* = huid, en = lichaam; iemand wat *op hoed geven* = slaag geven: *zierte*

in hoed hebben = pijn gevoelen; *mal ien hoed wezen* = boos, ongemakkelijk, knorrig zijn. *Friesch. NBrab. Neders.* wat op de hoed geven, en dan zooveel als: rug.

hoed = de bovenkorst van een veld. Het *Gron.* *hoedjen* = zaaien zonder of slechts één keer dunnetjes ploegen, zoo veel als: op de huid zaaien, *Oostfr.* *hundjen*.

hoelen = huilen; “*Thie ridt dat ’t giert en hoelt*” = Thie rijdt heel hard (op schaatsen); ook *Gron.*

hoelkloot = sleuteltol, bromtol, *Gron.* *hoeltop*, *Oostfr.* *hulentrop*.

hoe’n = hoedanigheid een, ook = hoeveel. *Gron.* *hou’n* = welken, hoedanig een. Gevormd als: zoo’n = zoo een.

hoendervoet; benaming eener grassoort.

hoenzen; zie: *haenzen*.

hoerink = spaarpot.

hoes = **huus** meerv. *hoez’* = huis; ook voor: keuken; *laot oez in hoes gaon* = laat ons in de keuken gaan en wat praten; *in hoes en hove neugen* = alle familieleden op een begrafenis noodigen. *Gron.* *hoes*, *huus*, *NHoll.* *hois*, *Neders.* *huus*, *Deensch* *huus*, *HD.* *Haus*, *Oudfr.* *hüsz*, *hus*.

hoes en hove; zie: *hoes*.

hoesgezeten = huisgenoot.

hoesheer = huisbewaarder, hij of zij der huisgenooten die onder kerktijd te huis blijft om den pot te verzorgen, *Gron.* *op ’t hoes te passen*.

hoeshollîng = huishouding, huisgezin, *Gron.* *hoesholn*.

hoesholster = huishoudster, *Gron.* *hoesholster*, *hoeshol*-{p.104}*derske*, *Oostfr.* *hûsholderske*, *hûshollerske*, *Deensch* *huusholderske*.

hoesplagge; lange graszode om ’s winters de aardappelen in de kuilen er mee te bedekken.

hoesraad = huisgeraad, huisraad, *Gron.* *hoesgroad*.

hoez’, voor: huizen. Zie: *hoes*.

hof, **hoov** (vrouwl.) = boomgaard, (*Gron.* *âppelhof*, *hof*) en: tuin.

hok = **gast**, **garst**; getal van zes of acht, twee aan twee tegen elkander geplaatste schooven op het land, bij v. *Dale* stuik. In *Gron.* bestaat zulk een *hok*, *korenhok* uit acht tot twaalf schooven; boonhokken tellen gewoonlijk veel meer. In *Geld.* is vier *schooven* één *gast*, vijfentwintig *gast* één *vimme*. *Oostfr.* *hokke*, *hokk’*, *Neders.* *hokke*, bestaande uit vier, in *Holst.* uit drie of vier schooven; *Noordfr.* *Deensch* *skok*, *Eng.* *shock*. Aldus om de overeenkomst met een hok of hutje. Zie ook: *garf*.

hok = *deuphek*; zie ald.

hokkebaos = [uitleg ontbreekt in bron]

hökkelig = gebrekkig, van eene beweging, bv. van: gaan, loopen gezegd. Vergel. *heukeln*.

hokkeln = hokken, in concubinaat leven. Freq. van: hokken, ’t *HD.* hocken.

hokken; het opzetten der schooven tot *hokken* (zie: *hok 1*); *Gron.* hokken, en: *ophokken*, *Oostfr.* hokken, *Neders.* *uphokken*.

holden = houden, *Gron.* *hollen*, *holn*. Vergel. *holt* en hout, enz.

holder, voor: houd, of: houdt; *holder oe stille*.

hōlderdebōlder = hals over hoofd, *Oostfr.* *hulter dî pulter*, *Westf.* *holter di polter*, *Deensch* *hulter til bulter*. *Gron.* *hōlderdebōlder*, *hōlder in de bōlder*; wat hortend, stootend over hoogten en laagten gaat.

holdoev’ = houtduiven.

holkorst (bvnw.); wordt van *stoet* gezegd als de korst loslaat. Zie: *stoet*.

hollert= ophouden van den arbeid, *Gron.* *holdert*, *hollert*, *Oostfr.* *hollert*. In de geheele prov. Groningen heeft het boerenvolk om zes uur *holdert*.

hölp = hulp; *hölp um wèrhöl*p, bv. bij ’t dorschen = dienst om wederdienst.

hōm, hum = hem (3de en 4de nv. van: hij); ook *Gron.* Ook = zich: *hij höld hum* = hij hield zich. *Dr. Landr.* (1712) III, 106: bij *hem* zelven = op, of: voor zich zelf; *Gron.* *hij wascht hōm*, voor: hij wascht zich. Nog voor: haar; 't *is hōm vergangen harfst in 't eerpel-* {p.105} *roon angaon* = zij is in den tijd van 't aardappelrooden ongesteld geworden; *nou mag hōm ook gien eten meer* = nu lust zij ook geen eten meer. Zie ook: hie.

hömt = [uitleg ontbreekt in bron]

hömthaspel = [uitleg ontbreekt in bron]

hond; brok veen, dat in den naastgelegen, reeds uitgegraven veenput valt. Een grooter stuk wordt *kalf* en het grootste *koe* genoemd. Het uithalen dier brokken heet bij de turfgravers *de hond schoonmaken*.

hondekrallen; de *solanum nigrum*, eene vergiftige plant.

hongerbeet (bijw.), voor: met gemak, zonder moeite; *ik kon* mijn koren *hongerbeet* kwijt worden; de koeien kunnen deze weide *hongerbeet* op.

hongerhokken (ww.). De *keuters*, door behoefte genoodzaakt om hunne akkers op de *esch* vroeger te maaien dan op den bepaalden tijd, worden gezegd te *hongerhokken*. *Neders.* *hungerhocke* = de *garven* of *hokken*, die de tiendplichtige, vóór de inning der tienden gerechtigd is, tot voldoening zijner nooddrift, van het land te nemen. In *Hamburg* en *Holstein* heet: *hungerhark*, de *hark* waarmede de *aren*, die bij het binden der schooven zijn blijven liggen, bijeen gehaald worden, 't *HD.* *Hungerrechen*.

hönk = hing, *Gron.* *hong*.

hooge, in: *he sprek zoo hooge* = hij praat Hollandsch, *Gron.* *hoogelk.* – *Oostfr.* *höglik*, *hōgelk* = trotsch, voornaam; *Neders.* *höglik* = hoogmoedig.

hooggeld = strijkgeld, bij *v. Dale* ook plok, plokpenning, *Gron.* *striekgeld*, *bodgeld*. Eigenlijk verhooggeld.

hooiblok = hooiberg, *Gron.* *heubult*, *hooibult*.

hooien. Zegsw.: *wij gaon niet uut hooien* = wij hebben den tijd en behoeven ons volstrekt niet te haasten; *Gron.* *wie huiven niyt hen 't zwelen*, ook: - *hooien*.

hoop; zie: te hoop.

hoopen = veel, 'n *hoopen spietaokel*, *prooties* = veel leven, veel gepraat, enz. *Gron.* 'n *hoopen wark*, *geduld*, enz. *Friesch* *hoopen* = menigte, veel; *NHoll.* *hoop* = menigte; *Hoofst* *hoopen harten* = velen; *Oostfr.* *Neders.* *Holst.* *hüpen*, *hupen* = veel, vele; *Westf.* *hōpen* = velen; *Noordfr.* *hupen* = veel.

hoop en al, in de zegsw.: 't *zal hoop en al wezen*: = 't zal te bezien staan, men mag van geluk spreken als het goed uitvalt.

hoorjong, hoorjonk = onechte zoon of dochter, *Gron.* *hourjong*.

hoornboer. Aldus wordt de boer genoemd bij wien de stier {p.106} der gemeente gestald is en dan tevens den horen tot samenroeping der gemeente in bewaring heeft. *Podagr.* I, 219.

hoov'; zie: hof.

hooz' = kousen; *an d'hooz kriegten* = er mee moeten trouwen.

hoppen = fluitjes van den bast van saprijk hout, vooral van den wilg gemaakt, door er met het hecht van een mes op te kloppen. Bij die gelegenheid zingen de knapen gewoonlijk dit liedje: *Siep sap siepien, Wanneer worst dou riep? Als de veugelties eier lekt; Wat lekt ze dan? Leege, leege doppen, Kale, kale koppen. Too 't kattien op 't diekien zat Zeuite melk mit tweeibak at, Kwam een beuze hekse, Dee wolt 't kattien 't oor ofbieten, Heel of, half of, Too het 't kattien 't oor of.* *Dr. Volksalm.* 1842 p. 136. *Neders.* *hup-hup*, *Osnabr.* *huppue*, van: *huppen*, *HD.* *hüpfen*, *Gron.* *hippen*, *huppen*, en ziet op het losspringen, 't loslaten van den bast. Dit kinderspel is door bijna geheel *Duitschland* bekend, ook in Groningen en Gelderland; ook daar maken de kinderen de fluitjes onder het zingen van een deun.

höppen = beteugelen, bedwingen, tegenhouden, intoomen.

hörders; zie: hören.

hören, in: *uut horen gaon* = een predikant gaan hooren preken bij gelegenheid eener vacature, die dit wordt opgedragen noemt men *hörders*.

horenhellîg = stootsch, van koeien gezegd. Zie: *hellîg*.

hörig = gehoorig, geschikt om alles buiten te hooren, bv. bij eene heldere lucht, wanneer de toestand van den dampkring zóó is, dat allerlei geluiden uit de verte tot ons komen. Vandaar = bang, vreesachtig, huiverig, angstig, overal iets meenende te hooren. *Gron. heur, geheur*, ook van een kamer, als men daarbuiten gemakkelijk verstaan kan worden; *Holst. hörig, hellhörig*, alsook: hellhorig huus. (De ö als in 't *Fransche* heure, enz.)

hörpe; een groote soort van wespen.

hörre; interj. waarmede men de honden op het wild aanhitst; ook *Gron. Hoofst*: hor = weg, voort; Eng. hurry = ijlen, haast maken. Ook interj. ter verjaging van varkens.

hörrebedörre = *hōlderdebōlder*; zie ald. (*Gron. hörbedör* (bvnw.) = overijlend, overhaastend van aard en daardoor onvoorzichtig handelend. *Kil. hornbedor* = gehoornde kever, vliegend hert, ons hertekever, en alzoó = enige overeenkomst hebbende met de vlucht van dit insect.

hörreltien = oogenblikje. *Gron. hörreltje* = korte poos van groote inspanning. (v. *Dale*: horrel = stoot, duw.) {p.107}

horrelvoot; zie: *oldenknecht*.

hört = ruk; “*hij döt 'n hört an de leide*” (v. *Dale*: hort = stoot, duw, zet; met horten en stooten = op moeilijke wijze.)

hot! = uitroep om de paarden rechts te doen gaan.

houen, houwen (= houwen), voor: slaan, o.a. met den dorschvlegel. Ook = kloppen, slaan, vechten; ook *ODr. Gron. hauen, houen, haugen* = slaan, kloppen, slaag geven. Imperf. *houde*, ook *Gron.* = sloeg.

houw; oogziekte van het vee; ook *Geld.* (v. *Dale*: houw, een gebrek aan de oogen van paarden en rundvee, waarbij een hard vliesje uit den binnensten ooghoek over den oogappel heentrekt, oogeelt.)

houwerij, slaagerij = vechterij, kloppartij, *Gron. sloagerij*. Zie: *houen*.

Hoveene = Hoogeveen.

how! = ho! stop! “*how, how wat Remmelt!*” fig. = draaf niet zoo door.

hoze; zie: *haoze*.

hozevötling = *kousvötling* = voeteinde eener kous, *Overijs. hoazenveutlinge. Gron.*

hozevötels, vötels, vötlingen, hozenvuילים, vodlings = zokken, die over kousen in klompen gedragen worden. Evenwel: *op hozevötels loopen* = geen schoeisel aan hebben; *Oostfr.*

fötling, födling. Zal letterlijk zijn: de voetling (het tot den voet behoorende deel) eener kous.

hucht; zie: *hocht*.

huchten; zie: *hochten*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

hueld = haalde, imperf. van: *haolen, haelen*.

huen = hoeden, bewaken, *Kil. hueden, hoeden, Gron. huden*, daarvan in *Hunsego* (een gebouw met arbeiderswoning in de nabijheid van den zeedijk, *huiden* geheeten en behoorende tot eene boerderij of een landhuis, oorspronkelijk bestemd om des nachts het vee te bergen dat des daags op de kweldergronden graasde.

hugen = hunkeren, sterk verlangen naar iets; *Gron.* op iets *hugen* = er op vlammen, er naar hunkeren, zonder iets te kunnen doen om het machtig te worden. *Oostfr. Neders. hügen* = smachtend naar iets verlangen, het dringend begeeren, happig zijn op iets, *Westf. hücheln*. Vergel. 't *AS hyge, Frank. huge, OHoll. hoghe* = zin, neiging, trek.

hui (= wei), in het *Sprw.*: *Hui is karnemelks borge* = de eene is nog minder dan de andere. In *Gron.* zegt men dit ook, als nl. bij eene verhuring (of aanbesteding) een arme huurder tot borg opgeeft iemand die ook niets of heel weinig bezit.

huik = regenjas van den herder. {p.108}

hul = veen- en = graszode.

hulle; soort van vrouwenmuts, in 't begin dezer eeuw weinig meer in gebruik, *Gron. hul, hulle*, alleen nog in enkele familiën, als antiquit. bewaard, 't *Friesche holle*; *NHoll. hul* = linnen kap, het gewone hoofddekseel van vrouwen. *Oostfr. hülle, hüll* = eene eenvoudige vrouwenmuts, zooals dienstmeiden en vrouwen op het land dragen. *Hamb. Noordfr. hülle, hüll*.

hulpzeelen = draagbanden aan een broek, bretels. Ook *Gron. Overijs. Vlaamsch Oostfr.* In deze betekenis in het Nederl. verouderd.

hulsebössen heeg

hum = hem (*Gron. hōm*). Ook = zich. Zie: *hōm*.

hummelkes = wilde bijen.

Hunebed. Het oude woord: hune, beteekende: doode, en zou met den volksnaam Hunen vereenzelvigd en daardoor verwisseld zijn; bed = graf, dus: *hunebed* = doodengraf. Zie *Dr. Volksalm.* 1884 p. 23; 1845 p. 113 e.v. alsmede *ten Doornkaat* i.v. *hennekleed*. Het aantal *hunebedden* in *Drente* bedraagt 54, waaronder drie grafkelders; 32, waaronder twee grafkelders behooren aan het rijk; 21 met één grafkelder aan de provincie, en één aan particulieren. Zij worden aangetroffen in de gemeenten: *Havelte* (2), *Diever* (1), *Norg* (1) *Roden* (1), *Zuidlaren* (2), *Anloo* (7 en een grafkelder), *Vries* (2), *Assen* (1), *Rolde* (3), *Borger* (11), *Odoorn* (8), *Emmen* (9 en twee grafkelders), *Sleen* (3). *Dr. Volksalm.* 1885 p. 28 e.v.

huphend = **huphoud** = vest, manskleedingstuk.

hupholt = lijsterbessenboom, hout, waarvan men *hoppen* maakt; zie ald.

huphoud; zie: *huphond*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

huppelklinke = sprinkhaan.

huttien = hutje. *Zegsw.:* *met huttien en muttien hengaon* = met have en goed vertrekken.

Gron. hutjemetmutje, hutmitmut, zooveel als: het geheele huisgezin, ouden en jongen, de ouders en de kinderen, al te zamen; *Oostfr. hütt mit mütt*, en: *hüttje mit müttje*, *Holst. mit de hütt un mit de mütt* = alles, ook het bijbehorende. *Hfft.* heeft ook: het hutje en het mutje en vergelijkt het met het *HD.:* *Hut und Schleier*, en het *Fransche:* *chapeau et bonnet*.

huus, in *West- en Zuid-Drente*, in 't overige deel meestal *hoes*; zie ald. {p.109}

huusholdplanken = Planken om er eene doodkist van te maken, doodkistplanken, doodkisthout, steeds in voorraad in elke huishouding. Zij worden dadelijk bij de opzetting er van aangeschaft. *Oudfr. huushold* = doodenhout, doodkist.

huve; een korfje of nest van stroo gevlochten voor de kippen. *Neders. Eng. hive, Nederl.* (gewest.) huif, voor: bijenkorf.

hijlîk; zie: *hielîk*.

hijze; zie: *halshijze*.

I

i De gesloten *i* wisselt niet zelden met gesloten *e*; men hoort bv. *Drint*, voor: Drent; *min* voor: men; *inkele* voor enkele; *ingel* = engel; *overklemmen* = overklimmen, enz. In 't Westerkw. en Hunsegoos (*Gron.*) komt dit veel voor: *ken*, voor: kin; *drenge* = dringen; *winken* = wenken; *kinnen* = kennen; *in*, en *en*, *min* en *men*, *lint* en *lent*, *zingen* en *zengen*, *minnen* en *mennen* enz. worden met elkander verwisseld, vooral in 't schrijven. *NBrab.* schinden (schenden), schinkel (schenkel), ten (tin), wischen (wenschen), zinden (zenden), enz. Bij *Hooft* emmer = immer; leggen = liggen, enz.; bij *Kil.* enten, inten; hert, hirt; henne, hinne; knersen, knirsen; smelten, smilten, enz. *MNederl.* edeck, edick; spil, spel; twent, twint; versmilten, versmelten, enz. Vergel. het *Nederl.* pin, en: pen; hingst, en: hengst; kring met kringen; krint en krent; krinsen en krenselen; ook 't *HD.* bitten, en: beten, 't *HD.* brengen en 't *Nederl.* brengen. Voorts nog onze factitieven: leggen, drenken, villen, (be)sprengen, stellen, met: liggen, drinken, vel, stil, springen, enz.

ie In enkele woorden komt *ie* in plaats der gesloten *i*: *wiend* (wind), *kiend* (kind), *bienden* (binden), *ies* (is), *vien* (vind) in 't Westen van Drente. Hetzelfde, en ook nog van enkele andere woorden, hoort men in de *Ommel.* (Gron.).

ie = gij (meerv.), in *Midden-*, *West-* en *Zuid-Drente*; in *N.Drente* *ij*, elders, *Zuidlaren* enz. *ei*. “*Ete! waar bin ie doch?*” Van ouden tegen jongen in 't enkv.: “*umda’j’ nao* {p.110} *mien kaant nuemt zint*” Bij vertrouwelijken omgang gebruikt men *do*, anders *ie*, bijna algemeen van jongen tegen ouden *ie*. In *Gron.* *ie*, *jie* beleefdheidshalve ook in 't enkelv.: *heb ie* = hebt gij, (vertrouwel. *hestoe*). *Zeel.* *ji*, *Oostfr.* *ji*, *jo* = u; *Neders.* *ji*, *ju*, *Holst.* *ji* = gij; *Westf.* *ie*, van kinderen tegen ouders, gelijk in *Groningen*, niet algemeen in *Drente*; *Noordfr.* *i* (2 pers. meerv.), *Gijsb.* *Japix* *y*, *you*, *Eng.* *ye*, *yow*, *Deensch Zw.* *i*, *AS.* *eow*.

ie, voor: hij; “*och, ie was zoo’n praotvaor*”.

iechelkaar; zie: *egelkaar*.

iederbod = **iederreis** = steeds, telkens; *Gron.* *iederbod*.

iegel = slak, *Overijs.* *iggel*.

iegeldop = slakkehuisje, *Overijs.* doppen, slekkedoppen.

iegner = eigenaar, *Gron.* *ijgender*.

ieken = eiken, *Gron.* *ijken*.

iekscheller = **baarkscheller** = **barkscheller** = **eekschelder**; zie: *eekschelders*.

ielebret; zie: *ielgat*.

ielgat, **ielegat**, **ijlegat**; opening in de bijenkorven, waardoor de bijen uit en in vliegen, vlieggat van een bijenkorf. *Gron.* *ielgat*, *Oostfr.* *ihlgat*, *Overijs.* *tiëlgat*. Volgens Dr. *Halbertsma* van: *tiël*, dat in 't *Neders.* honig betekent.

ielgat = opening boven in den gevel of het dak eener schuur, soms voorzien van een plankje, *ielebret* geheeten; *Gron.* *oelgevel*, en: *oelbret*, *oel* = uil.

iem, **ieme**, **ijme** (in *Midden-* en *Oost Drente* overigens *bije*) = bij; ook collectief voor al de bijen in den korf, en = de korf met bijen. *Gron.* *iem*, *Overijs.* *Geld.* *Kil.* *Oostfr.* *im*, of *imme*, *Westf.* *ime*; *OHD* *impi*, *MHD.* *imbe*, waaruit blijkt dat een deel des volks het eerste lid, een ander deel het tweede lid voor de benoeming van dit insect heeft gekozen.

iemembikkertien; zie: *bijenbikkertien*.

iemenuve = **huve** = **ieme** = **iem** = **ijme** = bijenkorf, korf met bijen.

iemenuve = **huve**; de plaats waar des winters de korven met bijen geplaatst worden, meestal onder eene soort van afdak in den tuin. *Gron.* (*Westerw.*) *iemhuve*, (*Old.*) *iemhok*, elders ook: *beistal*, *beihok*.

iemenzaor = **bijenzaor**; zie ald. *Sprw.* *Lichtmis helder en klaor, Geeft een good iemenjaor*.

iemker = **bijker** = bijenhouder. *Gron.* (*Old.*) *iemker*, (*Ommel.*) {p.111} *beiker*, *Oostfr.*

immker; *Holst.* *imker*, iemand die de bijen verzorgt. – Wanneer een bijenhouder overleden is, is eene der naaste bloedverwanten, of bij gebreke van dezen, een der burens gehouden om naar den bijenstal van den overledene te gaan en met ongedekten hoofde de bijen aldus toe te spreken: *de weedwe* (of: *kinder*) *van ... lat* (of: *latten*) *oe bekend maoken dat heur man* (of: *heur vaor*) *oaverleden is*. –

iemenschoer = bijenhut, afdak in den hof, enz. waaronder men de bijenkorven plaatst. Zie: *iemenhawe*. – *schoer* = *Gron.* *schoel* = beschutting tegen wind en regen; *Oostfr.* *schûl*, *Oudfr.* *skule*, *skiule*, *schoel* = een dak, een onderdak waar men zich kan verschuilen, eene schuilplaats.

iemenas = ongezuiverde was. (v. *Dale*: *bijenwas*, z.m.)

ien; verkleiningsuitgang van eigen- en voorwerpsnamen: *Greetien* (Grietje); *Lummechien*, *Petertien* (*Gron.* *Pijterke* geschreven *Pietertje*, eigenl. *Pietje*); *Oltien* (Aaltje); *Jantien* (Jantje) enz.; *poeltien*, *glassien*, *wichttien*, *pottien*, *meistertien* (meestertje), *holtien* (houtje), *törvien* (turfje), *jōnchien* (jongetje), *touchien* (touwtje), enz. *Stad-Gron.* o.a. *bandien* (bandje),

moedien (moeder, *Old. moetje*), *Grijtien* (Grietje), *stroadien* (straatje), *hoesien*, *husien* (secreet), enz.

iendarîg = bedaald, ingetogen, zedig. Ook = zonder zich te verroeren, stil, onbewegelijk; *hij kon alle aovens zoo ijndaorig zitten te lezen. Gron. ijndoadîg, ijndoarîg* zegt men van een kind dat zich liefst afzondert; 'n *ijndoor*, iemand die op zich zelf leeft.

ienîgste = éénige; *ienîgste dochter* = eenige dochter, tevens eenigst kind, *Gron. ijnigste dochter*, enz.

ien jaor, in de uitdrukking: *in ièn jaor* met iemand zijn = goede maats met hem zijn. *Gron.: zij bin in ijn jaor* = zij zijn 't goed eens, zij kunnen 't best met elkander vinden.

ies = **is** = **e**es = eens; *gao eerst maor ies zitten*; – *bes, luster is eem* (grootvader, luister eens eventjes). *Gron. ijs, rijs, rijsies, Oostfr. reis*, ook *Nederl.*

iesbaorlik = zeer, buitengewoon; *iesbaorlik hoog loon*; 't kan *iesbaorlik lang duren. Gron. iesbaarliek* = *ieselk*, enz. als bijw. van versterking.

ieuwîg (= eeuwîg), als versterkend bijw.: *ieuwîg mooi*, enz. *Gron. ijvîg, ijwîg (mooi, lelk, lank*, enz.).

ikke, voor: ik, in den vragenden vorm; ook *Gron. Geld.* {p.112}

inboezem = inborst, geaardheid, karakter; ook het inwendige van de dieren wat vet en vleesch aangaat.

indoen = ingieten, inschenken; ook *Gron. indoun.*

inhebber = deelhebber, aandeelhouder, medeigenaar. *HD.* Inhaber = bezitter.

inkomstig = voortaan, van nu af; *ODr. inkompstigh*, later o.a. (1803) in: Order op de schouw van wegen, enz. in *Drente*, art. 16, en in de Order op de Waterloosingen, art. 3,19: *inkomstig*. Dit woord schijnt in de prov. Groningen het burgerrecht te bezitten ook in de schrijftaal. *Dr. A. de Jager* keurt het zeer af. (*J. Auwen* schrijft: *schierkomstig*.)

inleggen = *indoen*; zie ald. Ook = in hooger beroep komen; tegen iemand of iets *inleggen* = zich verzetten. *Gron. tegen inleggen* = de beslissing van den rechter (of van eene hoogere rechtbank) inroepen.

inlijken = slechten, effenen; *de weg inlijken. Overijs. lieken, Friesch leiken, Neders. liken, HD. gleichen.*

inmenn = het koren in de schuur rijden. *Gron. an 't menn* *wezen* = het graan met den wagen inhalen, oogsten. *Geld. menne* = vervoeren; *gemend* = den oogst binnengehaald; *Zeel. gaerste maenen*; *an 't maenen zijn* = oogsten, inoogsten.

inraokeln = zich ter sluiks toeëigenen, in den zak steken. *Gron. inroakeln* = inrekenen, eig. en fig.

ins = eens; *maar op ins ruup er* = maar op eens, (onverwacht, plotseling) riep hij. *Gron. ins* = eenmaal, en = eens; *Oostfr. ins, insen, Holst. ins; Noordfr. insen, Oudfr. ense*, eens eenmaal.

inschenken = toegeven, gelijk geven; *wij schunken hum niet in* = wij hielden onze streng vast. *Gron. inschenken*, voor: bijdraaien, toegeven, bij een twist. Zal zijn: bij het presenteeren van een glas wijn, etc. het geschil uit de wereld maken. Het *Neders.* heeft: nu mag he inschenken, zooveel als: nu kan hij heenloopen want hij kan zijn zin niet krijgen.

inscheren = **opscheren** = indrijven, injagen.

inschree = kastje, of laadje in eene kast. Van 't oude: schrijn = kast.

in schülde = schuldig; *wat zin 'k nou in jo schülde?* = wat ben ik u (voor dien dienst) schuldig? *Gron. 'k bin nog in joen schulde* = ik ben u nog iets schuldig, sta nog bij u in het krijgt. {p.113}

inschunen = ingeven, inblazen. *Gron. inschunen (Old. WW.)* = instupen (*Ommel.*) = iemand in 't geheim tot iets aanzetten, waartoe deze niet op de gedachte was gekomen. *Overijs. schulen, inschulen* = heimelijk influisteren. *Oostfr. schünen* = aandrijven, tot iets wat slecht is overhalen; *inschünen, verschünen* = inblazen, ingeven; *Neders. schunnen, schunden* = aansporen tot het doen van verkeerde dingen; *Holst. schünen, anschünen, anschunden*,

anschünnen, *Westf.* inschünken, anschünnen = opstoken. *AS.* scyndan, scynnan = influisteren, ingeven, aansporen.; *OSaks.* anscundian, *Frank.* scunden, scuntan; *Noordfr.* skienne = aandrijven, aanhitsen, vooral van honden. Vergelijk hiermede het *Deensch* skynde, *Zw.* skynda = spoed maken.

inslaogen, inslaon = inschenken, ingieten, bv. van een borrel. *Gron. (Ommel.) insloagen* = inschenken van koffie, jenever, enz.

inslaon; zie: *inslaogen*.

intappen = inschenken van koffie, of van 't geen uit eene tap loopt; ook *Gron. Westf., 't HD.* einzapfen. Zie: *inslaogen*.

intocht = intrek; ergens zijn *intocht* nemen.

intrekkeltied = tijd van den oogst.

intrekken = koren inhalen.

inwendîg = binnen (den tijd van); *inwendîg* veertien dagen, ook *Neders.* In *Gron.* behoort het tot den advertentiestijl en moet verworpen worden.

inzitten; *er good inzitten* = ruimte van gouden en zilveren sieraden bezitten.

is; zie: *ies*.

J

jachs, jachs = teellustig, van honden, *Gron. jachs, loops, loopsk. Oostfr.* jagtsk, jagsk = bronstig.

jacht, voor: spintijd; 't is in de tied dat de *jacht lös is*, zooveel als: 't is in den spintijd en dus gelegenheid voor vrijers.

jachtweide, jaachtweide = gelagkamer eener herberg, *Gron. jachtwaid, jachtwaide*; in geschrifte *jachtweide*; ook *Oostfr.* – Pleonast. van: *jacht*, en het *OHD.* *weide*, *Zw.* *vide* = de *jacht*. Voorheen: *weiman* = jager, (*MHD.* *weideman* = jager, visscher) bij *Kil.* *weidener*, waarvan ook: *weitasch*, en: *gewei*. Oorspronkelijk dus: plaats van samenkomst der jagers en waar ook het buitgemaakte wild werd bezorgd. {p.114}

jamk, jamt = zeer weinig, een enkele keer. *Gron. (WKwart.) jamt nijt* = bijna niet; *jamk gijn* = in 't geheel geen. *Friesch jamk* = dikwijls, gemeenlijk, veel, vaak, ook in *Langew. (Gron.)* Wisseling der *k* en *t*.

jammer (onz.) = ellende, om 't rijm: *jummer*, in 't *Sprw.* *Sunt jummer Komp nummer*, zooveel als: om Sint Jutmis, d.i. nimmer.

jamt; zie: *jamk*.

jank, janke = begeerte, verlangen; *de janke hebben hen hoes* = naar het ouderlijk huis verlangen; *de jank stun er hom noa* = hij had zijne zinnen er op gezet. Ook *Gron. Oostfr.* *jank*.

janken = hunkeren. (*Nederl.* *janken* = lastig aanhouden om iets.)

jandorie; interj. van verwondering, eigenlijk een basterdvloek, euphem. voor: goddorie, en dit weder voor goddoom, *Eng.* God dam jou. Ook *Gron.*

jaogen = in draf rijden, ter onderscheiding van: het paard laten stappen. (Het *Gron. joagen* heeft de beteekenis van het *Nederl.* *jagen* = hard, snel rijden.) De *a* wordt ook in dit woord verschillend uitgesproken: *Dwingeloo, Diever*, enz.: *wij joagt* (klank als in 't *Fransch* *j'ai, étais*) met *d'weagen hen* (of: *noar*) *Hoavelte*, (ook: *wij vaert hen*); in *Oost-Dr.*: *wij veurt* (of *jaagt*) met *d'waegen hen* (of *noar*) *hoes*; in *ZOost-Dr.*: *wij jaagt* (ook: *veurt*) met *d'wage hen* *Hoavelt*.

jao = jè, zooveel als: ja, immers, waarlijk, zooals: ja bij *v. Dale* in: hij is ja geen kind meer, die het als een Germanisme veroordeelt; *daor heb ie jè de meister ook! wij hebt jè nog wel an tied* = wij hebben immers den tijd wel; *die komp alles dan jao toe. Gron. jà* = immers, toch; *doar lopt hij jà*; 't is *jà* goud dat wie komen?

jaokenhoes = armhuis.

jè; zie: *jao*.

jegener = wedergade, de tweede van een paar, bv. van kousen, schoenen, enz., *Gron. jeginder, Oostfr. jägner*. Vergel. 't *HD. Gegner*.

jenevertassche; zie: *everdasch*.

jeuzeln = klagen. *Gron. jeuzeln* = klagen over armoede, ook = zacht kermen van pijn. *Oostfr. jöseln* = jammeren, klagen. {p.115}

jidder = **judder** = **juur**; uier eener koe, enz. *Gron. uur. Kil. uder, uyder, uuder, uur, ore, neur, eur; Oostfr. jüdder, Westf. nür, Oudfr. uder, uur, Deensch jver, Zw. jur, Pommersch uider, AS. ûder, Eng. udder, Friesch jadder, jaer, Noordfr. jüdder, jidder, jader, Wangeroog jedder, Nederd. gidder, Finsch ûtare, ONoorsch jügr, jûr, Noorw. juver, Lat. uber*.

jodde, judde, joende = uwe; *da's 't jodde* = dat is 't uwe; *ooz pèrd is starker as jodde*. Staat eigenlijk voor: *joende*, van *joen* = u, *Gron. joenent, judde*, voor: *je* (= *jou*) en: *de*.

joen = u; *as 't joen goed was* = als gij het toestaat.

joende; zie: *jodde*.

jōng, jonk in: *jao jong, och jao jong, wel wisse jonk*, vertrouwelijk, en zooveel als: och ja mijn jongen; ook zegt men het tegen vrouwen, en vrouwen tegen vrouwen, evenals in Groningen; *de kearel, jong! eerst wasse biester kwaad*.

jōng = vrijer; "*ik heb jao 'n jong had met 'n snor*". Ook *Gron.* Zie ook: *jōngers*.

jōng, voor: jongen, knaap, ook *Gron.*

jōngbiest = jonge koe. *Gron. jonkbijsten* = kalveren en *enters*, jong vee.

jōngejao = o ja, wel zeker; ook *Gron.*

jōngejōng; zie: *jōngers jōngers*.

jōngers = **jongs** = jongelingen, vrijers; *vrōmde jōngers* = jongelingen uit andere dorpen; ook = jongens, knapen. *Gron. (Old.) jongse*, in de *Marne jōnges* = kinderen van beider geslacht. *Geld. jong* = jongen.

jōngers jōngers! = **jōngejōng! jōng jōng!** uitroep van vreugde bij eene blijde verwachting, of van eene verzuchting, zooveel als: *o!* of *hé!* en als: *ach!* "*jōng jōng, 't is zoo 'n bezueking!*" Het *Gron. jōngjōng, jōngejōnge, jōngsjōngs, jōngesgod*, interj. om verwondering, blijdschap, afkeuring of spijt uit te drukken.

jongkerl, jonkkerel = jonkman, jongeling, manspersoon van nog jeugdigen leeftijd, *Gron. jonkerel, jongkerel, jonkkerel*.

jōngs, voor: gebroeders, die samen wonen; "*Wever Jans jongs*" waren oude zoons van Jans de Wever die samen eene boerderij hadden; ook *Gron.*

jonk; zie: *jōng 1*.

jonk, in: *jonk west* = geboren met opgave van den tijd; '*t kind is te Meitied jonk* (of *jonke*) *west* = – is in Mei {p.116} geboren; '*t kind is te vrōgge jonk* = 't is ontijdig geboren; ook *Gron. Overijs. Geld.*

jonkkerel; zie: *jongkerl*.

joului = ulieden, u, *Gron. joelú, joe*.

juchten = zwieren, een losbandig leven leiden. *Oostfr. juchtern, jachtern, Neders. jachern, Holst. jachtern, Westf. jüchtern* = jagen achter 't manvolk door meisjes, en omgekeerd; *Gron. (Old. WW.) juchtern* = luidruchtig stoeien tusschen meisjes en knapen.

judde; zie: *jodde*.

judder; zie: *jidder*.

juur; zie: *jidder*.

K

kaam = hanekam.

kaerkenspraeken = afkondigingen bij de kerk. Zie: *kundigen*.

kale jonker; de moeras-Vederdistel, *Circium Palustre*, in *Gron. Friesl. en Drente* algemeen onder dien naam bekend. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 71.

kalf; zie: *hond*.

kalfd (= gekalfd); “*Zij verkocht de koën geest of kalfd, al nao dat heur het best maor uutkwam*”, dus zooveel als: koe die gekalfd heeft = melkgevende koe.

kammet; zie: *kamnet*.

kamnet (klemtoon op: *net*), **kammet** = kabinet, *Gron. kamnet, Zeel. kammenet, Oostfr. kamnet, kabnet, kabnetschap*.

kampgrond; een stuk land van de *esch* of van eene *markte* afgenomen en door een’ wal omringd. Zie: *goorn*, en: *afgraven*. In *Gron.* is: *kamp* een stuk grasland bij de boerderij, voor bijzonder gebruik bestemd.

kant = geheel, volkomen, als bijw.: *kant of wezen* = doodmoe zijn; *kant neer slaogen* = geheel ter neer geslagen; ‘*t is kant ’n lust. Gron. kant of, kant verlegen, kant muide, slaoperg*, enz. zooveel als: bijna geheel, veel er van. Ook *Oostfr.*

kant = net, zindelijk, proper; ‘*n kant wief* = eene zindelijke, ordelijke vrouw, die het altijd *kant* in huis heeft; *kant en hemmel* = rein en net, tautol. *Gron. kant* = zindelijk, schoon; *Zeel.* = schoon, *Oostfr.* = net, lief. {p.117}

kant, in: ‘*t in de kant hebben* met iemand = twist, geschil met hem hebben; ook *Gron. Neders.*

kant = zijde; een voet *kant* hebben = een voet dik zijn. *Dr. Landr.* (1712) IV, 17: een Boom, hebbende in ’t midden drie vierendeel Voets *kant*; id. (1608) IV, 23: Een Eicken boom in ’t midden onder drie vierendeel voet *cants* holdende sal gereeckend worden voor een Telg. In *Gron.* zeggen de houthandelaars: die balk *het 10 doem kant* d.i. is 10 duim breed en dik; zoo: *zes en acht doem kant*; enz.

kantedraogster = rondlopende koopvrouw.

kantig = fiks, in goeden staat. Voorheen werd van hengsten gevorderd dat zij waren: *kantig* en luchtig op den draf = goed vierkant op den draf, zonder slingering. Vergel. het *Nederl. kant* en klaar = in allen deele gereed, geheel in orde. Vergel. *kant 1* en *kant 2*.

kantkooke; zie: *endelkooke*.

kantschuppe; eene soort van spade.

kaokeln. *Sprw. Hij kaokelt vrög maor legt laot* = hij wil altijd vroeg opstaan, maar komt steeds laat.

kaor, kaore = kruikar, *Gron. koar, koare. Zegsw.:* *hōm is geein kaor anne hakken bōnden* = hij is vlug ter been. *Gron.* heeft het alleen in fig. zin, en zooveel als: hij talmt niet, hij rept zich om iets uit te voeren, om heen te gaan.

kaoren = kaarden, van wol.

kapperael = korporaal, *Gron. kapperoal*.

karkendeenst, voor: (in) dienst der kerk; *leu die in de karkendeenst bint* = die ouderling of diaken zijn.

karnhoes; de ruimte in eene boerderij waar gekarnd wordt; ook *Gron.*

karspel, kaspel = kerspel, dorp; ook = gemeente; *Börgerderkarspel* = de gemeente Borger. In *Gron.* begint *kaspel* (= dorp) te verouderen; *Oud-Gron. carspel, caspel, Oostfr. Holst. kaspel, Oud-Neders. caspel, Oudfr. caspelparochie*. – *Kaspel*, door weglating der *r* uit *karspel* = kerspel, en dit uit: kerkspaal = kerkgrens, kerkelijke gemeente. Daar de klemtoon op *kerk* viel, werd: *paal* toonloos en slonk tot een achtervoegsel, als bv. leidsel = leidzeel, het *bramsel* onzer schippers = bramzeil, enz.

karspelbeurt = toerbeurt in eene zaak van algemeen belang. Tot het bouwen eener kerk bv. moeten alle ingezetenen door hand- en spandiensten behulpzaam {p.118} zijn. Dit geschiedt beurtsgewijze naar een daarvoor opgemaakte rooster. Wie zulk een dienst verricht wordt gezegd dit voor *karspelbeurt* te doen.

karspelboeren; de gezamenlijke boeren van een *karspel*.

karspelholt; het houtgewas, de gezamenlijke bevolking van een kerspel toebehoorende.

karspelvast. Aldus heet iemand die in een kerspel een vast verblijf heeft, of die door een zeker getal jaren van achtereenvolgende inwoning recht heeft op onderstand der diaconie, of door geboorte.

kas; zie: *uutkeren*.

kaspel; zie: *karspel*.

kaste = bergplaats van *egen gereed dook*. Zie: *anreeden*, en: *dook*.

kastentuug; de beste kleederen, doorgaans in de *kaste* bewaard wordende; zie: *kaste*. *Gron.* *tuug*, voor: kleeding; *goud in 't tuug zitten* = ruimte van kleeen hebben. In *Westerw.* *tuug* = linnen dat in de wasch is. *Neders.* *tüg*, *HD.* *Zeug*, in 't bijzonder = kleeding.

kat, katte. *Sprw.* *Zen dien katte hen England, as ze trügkomp zeg ze miaau!* = Wat Jantje niet leert, leert Jantje nooit. Het *Gron.* heeft het ook, maar daar zooveel als: die persoon zal nergens wijsheid of beschaving opdoen, hij blijft een stommerik of lomperd.

keelstuk. In sommige gemeenten wordt, als in een huisgezin het varken des morgens geslacht is, 's avonds de keel er van met een paar repen van 't buikspek in de pan gebakken, en daarop de familie of *naoberschap* onthaald. Die maaltijd noemt men dan het *keelstuk*.

keenhout; zie: *kienhout*.

kel = verschrikt. *Gron.* (*Ommel.*) *kel*, ook Friesch. *Oostfr.* *kel* = ontsteld. – *kel* = kil (= koud, rillend, huivering gevoelend, (door schrik), alzo de uitwerking voor de oorzaak genomen. *Kil.* *kelde* = koude, vorst.

kelder; zie: *water*.

kellen = rillen van koude of van schrik; 't *kelde mij deur de hoed* = er ging mij eene rilling door de leden, 't ging mij door merg en been. *Ten Kate*: kelden (veroud.) = beven, trillen. Zie: *kel*.

kemmen, kèmen = kammen, ook *Gron.*

kennelk = erkentelijk, dankbaar.

kennen = mogen, moeten. Ook in *Gron.* vooral van kinderen bij hunne spelen, enz.; *nō kenstoe* = nu zijt gij aan de beurt, nu moogt, of moet gij.

kennen = verklaren, keuren, bv. *van waarde kennen* = erkennen. Vergel.: *kennelk*. {p.119}

kennen. *Zegsw.*: *dat komt mij niet* = daar heb ik geen verstand van.

kepot = ziek, ongesteld, ook *Gron.*; *Limb.* *kepotte* = dood. (v. *Dale* *kapot* = aan stukken, gebroken, gescheurd, enz. *fig.* = ziek, ongesteld, enz. dood; het *Fransche* *capot*, aan het piketspel ontleend.)

kerel! soort van interj. uitroep van verwondering: *kerel! 't snee mie deur alles hen; kerel! wat 'n holt en sprikken!* enz. Ook *Gron.* dat ook heeft: *kerel kerel!* en: *kerel op peerd!* uitroep van verwondering en blijdschap.

kerkbeun = galerij, zoldering met zitbanken in eene kerk, *Gron.* *klunderbeun*, te *Grijpsk.* (*Gron.*), *Friesl.* *NHoll.* *kraak*.

kerkenspraak; afkondiging van den predikstoel van de plakaten en andere verordeningen der regeering; ook der gerechtelijke acten, voorheen een ambtsplicht der predikanten. *Dr. Landr.* (1712): Alle publicatiën van Lantsdagen, Lottingen, Goorspraken, Placaten, Resolutiën ende diergelijke Lantszaken, zullen ten eersten van den Predikstoel gedaan moeten worden, II, 58; *ald.* 21: – met *Kerkensprake* doen kondigen.

kerktuin; zie: *tuun*.

kerspelkind = inboorling eener plaats, *Gron.* *kaspelkind*, als er sprake is van bedeeeling.

keteer = kwartier; ook = onderdak. *Gron.* *ketijr*, *ketijer*.

keu = **keuchie** (onz.) = jong varken (meerv. *keuen*, en: *keun*); in *Zuidwolde*, *Hoogeveen* *jonge mōtte*. *Geld.* *keu*, *Overijs.* *keune*.

keuchie; zie: *keu*.

keukelder = goochelaar, *Gron. keukelder, Oostfr. kökeler.*

keukeln = goochelen, *Gron. keukelen, oogenverkeukeln, Oostfr. kökelen, Westf. kôcheln, Eng. juggle, Deensch kogle, Zw. gyckla* van het oude: *gook* = sluw, dus eigenlijk = sluw, slecht handelen.

keuken; in 't algemeen het woonvertrek in een boerenhuis. In sommige boerenwoningen is dit het beste vertrek van het huis. Zie *Podagr.* II, p. 3; ook *Dr. Mosaik* 2 St. p. 6.

keukenzand; wit zand om er den vloer mee te bestrooien.

keunen = kunnen; “*ie keunt mée vaeren as ie oos vrij hold*” = gij kunt mee rijden als gij de vertering (en tol) wilt betalen.

keur = keus, verkiezing. *Sprw. Deei de keur hef, hef de kwelle* = ruimte maakt de keus moeilijk. *Gron. Dei de keur het, het ook de kwel; Westf. Bai de wål het, het ook de kwål; Keulen Wår de wahl hât, hât och de qual.* Zie ook: *onderkeur.* {p. 120}

keurboom. *Sprw. Dee keurboom zög, dee voelboom vindt* = die het onderste uit de kan wil hebben valt het lid op den neus. (*Lesturgeon.*) *Gron.: De keurboom zöcht, dei voelboom vindt,* zooveel als: die te kieskeurig is krijgt gewoonlijk het minste. Hetzelfde spreekw. in *Limb. Oostfr. Neders. Westf. Keulen,* enz.

keuter, keuterboer = boerenarbeider die eene boerderij voor zich zelf heeft. Ook = landbouwer met één paard, of in 't algemeen, met weinig vee, ter onderscheiding van *boer*, zooveel als groote boer, die veel vee heeft; bij *Kil.* = graver, delver, arbeider. *Sprw. Van 'n keuter opp'n boer, Dat valt wat zoer; Van 'n boer opp'n keuter, Dat valt vleuter* (gaat vlotter, gemakkelijker). *Gron. keuterboer,* (ook hoort men *kneuterboer*) = iemand die eene kleine boerderij heeft, die hij met één hoogstens twee paarden kan bewerken. *Overijs. keuter, Friesch kaoter, Geld. kutter, Ned-Bet. keutelboerke, Oostfr. köter, köterbûr* = kleine, geringe boer, *Neders. käter, Hamb. kötter, Westf. koter, HD. Köther, Köthner,* bewoner eener *Kothe, Oostfr. kate, kât* = eenvoudig, klein huis, dagloonerswoning, hut, en ten nauwste verwant met of bijvorm van: *kok*, en: *keet*.

keuterboer; zie: *keuter.*

keutern = eene kleine boerderij houden. Zie: *keuter.*

keutershoez' = huis van een *keuter*; zie ald.

keuterij = woning, en ook het bedrijf van den *keuter*; zie ald.

keuvel = **keuvermuts** = kindermuts.

keuvermuts; zie: *keuvel.*

kezel = gladde, ronde keisteen, keizel, kezel.

kezeling, keseling, collectief voor: *kezel*; zie ald. *Kil. kesel, keselsteen, keselingh, Holl. keye.*

kieberîg = vlug, levendig. (*Peize, enz.*) *Gron. kiepîg, kiebîg, kibbig* = vlug, ijverig, voortvarend, tegenovergestelde van *log, lomp, traag, loom*; 't *wicht is t'r kiepîg bie; zij ken kiepîg wat doun* zal staan voor: *kipbig*, zooals de kippen doen. Men zegt toch: er bij zijn als de kippen = er vlug bij wezen, om bv. iets te bemachtigen.

kiebîg = aardig, lief, puntig. *Friesch kiepig* = kruidig, snugger, snoeperig; *Oostfr. kîfîg, kîwîg, kibig* = ordelijk, net, rein, enz., in *Gron. kiepîg* enz. = *kegel*; 'n *kiepîg kereltje* = een kruidig kereltje. Vergel. *kieberîg.*

kiend = kind, in 't Westen van Drente, Zie: *ie.*

kiendelweek; de tijd omstreeks half October, waarin de gezaaide rogge bij 't ontkiemen met de korrel boven den grond komt. *kien* zal verbast. zijn van: *kiem*, met de vorming als het *Gron. waskelvat, hangelslôt,* enz. *Oostfr. drinkelfat, ätelwäre,* {p.121}

kienholt; overblijfselen van denneboomen, die uit het veen of uit moerassigen bodem worden opgegraven. (ook *Gron.*) Ook = dennenhout. “Men delft het in de gem. *Emmen* en elders in groote hoeveelheden; 't is dan week en buigzaam. Men kapt en splijt het dan. Droog zijnde is 't hard en dient tot eene heerlijke brandstof. 't Geeft eene walmelooze vlam, die een helder en aangenaam licht verspreidt, waarbij vader, zoon en knecht de benodigde *hosen* voor de

familie breien, en moeder, dochter en meid het spinnewiel laten snorren.” *Podagr.* II, p. 41 e.v. Hetzelfde is (of was) op *Westerw. (Gron.)* en *Holstein* toepasselijk. *Kil.* kienboom, keenboom = denneboom; keinhout (*Germ. Sax. Sicamb.* = pijnboomhout), *Neders.* keen, *HD.* Kien, Kienholz = het met hars doortrokken hout van een denneboom. Van het *Keltisch* cynne, aansteken, branden.

kif = kijft, van: kijven, 3e pers. enkv. *Gron. kift.*

kiffen = keffen, blaffen van kleine honden; ook *Gron.*

kik = kijkt, van: kijken, 3e pers. enkv.; *Gron. kikt.*

kikkerkruid; *Hidrocharis morsus raene*, elders vorschenbeet, duitblad. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 216.

kindelbier, **kinderbier** = kraammaal. De *kindelbieren* bestaan in het geven eener *krintewegge* of *plasse* aan de kraamvrouw, van een gulden tot een daalder. 't Is niet zelden 't geval, dat er wel twintig naar de kraamkamer worden gebracht. Men noemt dit *aanspreken* of *kraamschulden*. Later, als de moeder hersteld is, worden alle geefsters op 't *kindelbier* genoodigd. In *Westerw. (Gron.)* is *kindelbijr* = kraamvisite. Volgens *Weil.* (in *Gron.*) is *kindelbijr* = doopmaal.

kinderhalen = verlossen; 't *kinderhalen doen* = de verloskunde uitoefenen. In *Gron.* en *Neders.* beteekent dit het zelfde, maar door eene vroedvrouw uitgeoefend.

kip = pet, *Gron. kip, kippe, kips, kippien*; *Oostfr.* kippe, kipse = lichte muts, mansmuts; *Neders.* kipse = vrouwenmuts. Bij v. *Dale* kip = kinderklapmuts. – Vroeger verstond men in *Drente* onder *kip* eene zwarte muts met eene veer of een geplooid zwart lint voorop en met ouderwetsche gouden haak en oog op zijde. – *Kip* zal een bijvorm van: *kap* zijn, evenals *kove*, in den St. Maartensdeun: *Kip, kap, kovel*, enz.

kippenrik = kippenstok, *Gron. hounderrik*, *Overijs. hoenderrikke, rikke*. – *rik* = rek, latwerk om er iets op te zetten of, dat er zich vogels op kunnen zetten, dus = hoenderrek.

kis; in de kindertaal voor: kalf. Ook lokwoord bij het roepen van kalveren.

kistentuug; de beste, de zondagsche kleederen; ook *Geld.*, {p.122} *Oud-Dr. kistenwand*. Van ouds werden de kledingstukken veelal in kisten geborgen, wat nog bij de landlieden en dienstboden gebruikelijk is. Van daar vroeger *kiste* = *kaste*, en nog wordt in Duitschland dikwijls 't een voor 't ander gebruikt. *Ommel. Landr. kistenpanden* = kleederen, kleinodiën, silver, gold en dergelijken, dat men in een kiste besluiten kan. Zoo bekwam het uitzet der bruid den naam van kist. In *Landr. van Wedde en Westerw.* art. 6 komt als huwelijksgift voor: een vulle kiste met twee bedden en toebehooren. Het *Neders.* heeft: bruutkiste; het *Westf.* *kistenfüllung*. In *Overijssel* wordt daags vóór het trouwen ten huize des bruidegoms een *kistenmaal* gegeven, als wanneer de uitzet der bruid aldaar in eene kist gepakt op een wagen wordt thuis gebracht.

kits, interj. klanknabootsing van het ketsen van een geweer.

kjeu; lokwoord voor varkens.

klaaf, **klave** = **koeklave**; soort van halsband, bestaande uit gebogen eiken takken om de koebeesten aan de stalpalen vast te maken of in de weide aan elkander te koppelen, oudt. coevlaeven. In 't *Old. (Groningen)*; een houten voorwerp van vorm als eene kapitale u, met eene losse verbinding der uiteinden, dat de schapen om den hals wordt gehangen om er den koppelstok aan te bevestigen. (In de *Ommel.* bezigt men hiervoor touw.) *Nederd.* klaue, klâwe, klôwe, klauje, *MNederd.* klouwe, klauwe, klawe, *Oudfr.* klave, een voorwerp dat gespleten is, en ook: dat splijt, scheidt, verdeelt. *Neders.* klauw, klave, (*Zw.* klafve); scheldwoord: kroeme klave, voor een scheef en krom persoon. Het woord moet tot: klieven gebracht worden. Zie: *klauw*, en: *klouwe*.

klabarie = drek, nl. op den mesthoop.

kladde = **kladdechien**; stuk papier van geen waarde, waar men iets inpakt. Ook = papieren zakje, peperhuis.

kladderen = klimmen, klauteren.

klant = kameraad, makker; hiervan: *schoolklant*, *speulklant*, enz. Het *HD.* Kaland, eertijds zooveel als: godsdienstige broederschap, welker leden, Kalandsheeren, zich door zwelgen en brassen berucht hebben gemaakt. Hieruit zou het woord samengetrokken zijn.

klaor = knap, bekwaam; *Gron.* *kloar*.

klaorloeter = klinkklaar, ook *Gron.* Eigenlijk een pleonasme; *loeter* toch = louter = zuiver, rein, onvermengd.

klaor touw = engagement, *Gron.* *kloar wark*.

klap = ophaalbrug, klapbrug, *Gron.* *klap*, *klappe*, *Oostfr.* *Neders.* *klappe*, *Friesch* flapbrug.

klaptafel; soort van uittrektafel.

klater = slag, klap. 't Woord is identiek met het *HD.* Klatscher, van klatschen = klappen, in de handen of met de zweep.

klauw, klouwe = het vierde gedeelte eener *scheerweide*; zie ald. Zoo ook = deel, gedeelte; "En dat er nooit 'n enkle *klouwe* Van uwe kudde, die wij weidt, Mag uit die kudde gaan verloren." In de prov. Groningen beteekende *klauw*, voorheen geschre-^{p.123}ven: clauuwe, clauw, clouw, zooveel als: buurtschap, deel van een kerspel. Door het rondgaan van de rechtspraak was clauw zooveel als: een aandeel in de jurisdictie; clauwbrieven noemde men de met onderling overleg der rechthebbenden opgemaakte lijsten der beurten. In sommige streken was dit ook van toepassing op het collatie- en jachtrecht. *klauw, klouw*, van: klieven = splijten vaneen scheiden.

kleedaozie = de kleeren, de kleeding, *Gron.* *klijroazie*.

kleen = nietig, mager, schraal, dun, ook *Oostfr.* *Noordfr.* *klien* = dun en zwak. *Gron.* *klijn*, als het lijf van een beest dun is.

klêer, voor: kleeren; *he zit good in de klêer*.

klei, in: de bijen naar *de klei* brengen = de kleistreken der prov. Groningen.

kleien = met klei besmeren of bewerken.

kleinknecht; zie: *grootknecht*.

klent = oud, vervallen huis.

klibberen = kleven, vastkleven van koude.

kliester = lijster.

kliesterbeeze = lijsterbes.

klimmen = bespringen van den hengst, in den zin van: opklauteren, opspringen; ook *Gron.* (Ook bij v. *Dale* = dekken).

klimpaard = hengst; zie: *klimmen*.

klink; strookje veen in het afgegraven gedeelte. *Kil.* *kligh* = hoogte, heuvel, heuvelrug.

klōbbe; het onderste, het worteleinde van een afgezaagden boomstam, *Friesch* *klibbe*. In *Gron.*: *klōbbertje* = klosje met garen, garenklosje. Oorspronkelijk zooveel als: een stuk gekloofd hout, *HD.* *kloben*, *OHD.* *chlobo* = klooven, *AS.* *klioban*, waarvan ook het *Eng.* *club*, in eig. en fig. beteekenis.

klōbbechien = blok hout. Zie: *klōbbe*.

klōbber, klōbbert, klōbstoel, klōbberstoel = kinderstoel. Waarschijnlijk van de ronde gedaante als gelijkende op een *klōbbe*; zie ald.

klobberstoel; zie: *klōbber*.

klōbbert; zie: *klōbber*.

klōbstoel; zie: *klōbber*.

kloek = loos, slim, bij de hand; *Gron.* *klouk*, *Oostfr.* *klôk*, *Neders.* *klook*, *Westf.* *Noordfr.* *klauk*, *HD.* *klug* = verstandig, goede verstandelijke vermogens bezittend.

kloekigheid = verstandigheid. Zie: *kloek*.

kloeze; hoop gloeiend vuur in eene test of stoof, in *Gron.* gewoonlijk: *dikke kloeze*, *Oostfr.*

kluse, *klûse*. Zal een bijvorm zijn van 't *Oostfr.* *Gron.* *klute*, *kloete*, *OHD.* *kluza*, *klûza*, *kliûza*

= klomp; *MNederd.* clûs, *Noorw.* klysa, *Zw. (dial.)* klosa, klysja, *Deensch (dial.)* klöse = massa, klomp. {p.124}

klok; *aan de klok hangen*, wordt gezegd van iemand wiens huwelijksgeboden worden afgekondigd.

klökkien = borrel, borreltje, *Gron. klōkje*, echter meest aardigheidshalve, waarvoor ook *slōkje*.

klop; de klopper van een dorschvlegel, ook *Gron.*

klouwe; zie: *klauw*.

knaarpen; zie: *knarpen*.

knag = uitgesneden hoek of kerf, bv. uit een tak, uit het oor van een schaap, als merk. Zal komen van: *knagen*.

knapschink = kleine, guitige knaap. *Gron. knapenschenkel* = knaap, jonge bengel ook *knapzak*. Dit *knap*, hetzelfde als in 't *Nederl.* knapzak = spijs, eten; *schink* = *schenkel* = been, ham, verwant aan: *schonk*, en *knapschink* zooveel als: jongen die aan een beentje kluift. *Oostfr.* knapsakskernel; iemand die zoo klein is dat men hem in den knapzak kan steken; het *Gron. knapzak* zal hiervan eene verkorting zijn.

knapzak; scheldwoord voor iemand die veel eet.

knarpen = **knerpen** = **knaarpen** = klagen, morren, lamenteeren; “*laot dat klaogen en knaarpen over 't wèr en de vooraozie maor an de aolden over.*”

knarpert = knorrepot, grompot, ontevreden mensch. Zie: *knarpen*.

knechter, meerv. van knecht, als: *wichter, hoonder, kiender*, enz. van wicht (meisje), hoen, kind, enz.

knerpen; zie: *knarpen*.

kneuren = kneuzen, *Gron. knuren* = kneuzen, kwetsen van vruchten (*Westf.* gnören = in een hoopje drek trappen.) Zal staan voor: kneuzen door wisseling der *r* en *z*, als in: keuren en (ver)kiezen, (be)vroren, en: (be)vrozen, *HD.* verliezen = verliezen, enz.

knevel; halsband van touw om de koeien op stal vast te binden.

kniefeln, een kinderspel. Men maakt een kuiltje in den grond en legt daarover een stokje. De potbewaarder (die *zit*) wipt met een stok het kleine stokje van 't kuiltje in de richting van de medespelers en legt daarna zijn stok dwars over 't kuiltje. Die het kleine stokje heeft gevangen mag daarmee werpen naar den langeren stok die over 't kuiltje ligt. Raakt hij dien dan is hij af, die bij 't kuiltje stond. Wordt de stok niet geraakt, dan slaat hij, die *zit*, het stokje weer naar de spelers, en dezen slaan 't weer naar het kuiltje, als wanneer de potbewaarder het tracht terug te slaan. Doet hij dit, dan wordt de afstand gemeten met eene vooraf aangenomen maat. Hij, die zodoende de meeste maten krijgt is de winner van 't spel. In Groningen (*Hoogeland*) is dit spel bekend onder den naam *tiepeltjen*.

knieft = knipmes, zakmes, *Gron. kniefmest, kniefmes, knief, Friesch Overijs. knief, kniefmes, NHoll. knijf, Zeel. knijp, Oostfr. knîf, knîp, Neders. knief, kniiv, Noordfr. kniiff, Eng. knife, Deensch kniv, AS. cnif; Fransch canif* = pennemes. *Nederl.* {p.125} knijf, eigenlijk een lang puntig mes op ponjaard, dat men oudtijds nevens het zwaard op zijde droeg.

knierste = kruikar met eene daarop bevestigde mand om hooi, gras, enz. te halen.

kniezebieten = kniezen, treuren.

knip; hoeveelheid gesponnen garen of sajjet, door de spinners aan de wevers afgeleverd. In *Gron. knip* = het 100 maal rondwentelen van den haspel, dat door zeker geluid, *knippen* genoemd, wordt aangeduid. Zulk eene hoeveelheid garen heet een *knip*, en, van den haspel genomen en tot een bos samengedraaid, een *roof*, elders *knekkel*. In *Holst.* heeft één stuk 10 bind, en één bind twee knip.

knipje = een weinige, een beetje.

knöbbelpooten; soort van pooten van eene tafel.

knöbben = deurknoppen.

knōbben; bijnaam der bewoners van 't gehucht Grolloo.

knodde, knōrre = bevrozen aardkluid op den weg.

knollechien = knolletje, in: '*n knollechien met iemand hebben te schellen*' = Nederl.: een appeltje met iemand te schillen hebben, zooveel als: met iemand iets te verhandelen hebben, met het bijdenkbeeld dat het iets onaangenaams is.

knooien; met groote moeite iets verrichten, vooral als zulks weinig waarde heeft: "*'k wil daor zoo niet langer langs knooien*" = dien weg niet langer met moeite berijden; "*he knooide er doe teeng dat ie 't pak wèr op de rukg kreeg.*" Gron. *knooien* = tobben, slooven, zwoegen, lang en zwaar werken, zonder merkbaar vooruit te komen. 't Zelfde woord als: knoeien, met gewijzigde beteekenis.

knōrre; zie: *knodde*.

knötterg = geknoeid, gekreukt, verfrommeld. Ook = netelig. *Oostfr.* knötterig, knütterig = vol knopen, enz., en: knötte, knütte = knoop, vooral van iets dat in verwarring geraakt is, bv. van een bos garen, iets dat moeilijk ontward kan worden. De eerste beteekenis zal aan het knotten, *Oostfr.* knötten, Gron. *riepeln*, het zaad, of eigenlijk de zaadknoppen van het vlas scheiden, waardoor het bovenste deel van den stengel gekreukt wordt, ontleend zijn. De tweede is fig.

knuch = kuch. Gron. knōch = korte, droge hoest, kuchhoest; *Overijs.* knuch; *ZLimb.* knug, knuggel = hoest, kuch.

knuchen = kuchen, Gron. knōchen, *knuchen* = kuchen, aanhoudend, licht hoesten, *Overijs.* knuchten, *Oostfr.* knüchen.

knup = knoop, ook Gron.

ko; zie: *koë*. {p.126}

koä; woord waarmede men paarden roept.

koddesleper; iemand die voor een ander een meisje ten huwelijk vraagt. Het doet dit aanzoek eerst bij het meisje en vraagt dan de ouderlijke toestemming. (Het Gron. heeft hiervoor: *degensman, moaksman*, en: *veurvreier*.)

koe = **ko** (meerv.: *koenen, koën*) = koe, Gron. *kou*, meerv. *kouien, kojn*. *Sprw.* *Dee de koe heurt krig hōm bij de steert of bij 't hoorn* = die 't meeste belang bij de zaak heeft, trekt ze zich aan. Gron. *Dei de kou heurt, pakt hōm* (of: *kragt hōm*) *bie de horens*. – *Dee pleit om 'n Ko, Geft er lever een too*, Gron. *Dei plait om 'n kou, Geft lijver ijn tou* = Een mager vergelijk is beter dan een vet proces. Zie ook: *hond*.

koegelbus = klapbus, proppenschiet, Gron. *knapbus*.

koejongen; jongen die de koe naar het veld drijft. Zie: *pinksterbloem*.

koeklaaf; zie: *klaaf*.

koekoek. Komt als schimpwoord voor te Elp (bij Westerbork) naar een zekeren heer Koekoek, die volgens de overlevering aldaar een kasteel zou gehad hebben. De oudste man in dat gehucht heet de *koekoek in de kist*.

koekoeksloof; benaming eener soort van gele klaver.

koenen = koeien; *melkkoenen* = melkkoeien. Zie: *koë*.

koere; lokwoord voor varkens.

koestannies = kastanjes, Gron. (van kinderen, enz.) *koestanjes*.

koezenzèrt (kiezenzeerte) = kiespijn.

koft = kocht; *verkoften* = verkochten. Wisseling der *ch* (of *g*) en *f*. Vergel. Gron. *Kil.* *Oostfr.* *Holst.* *graft* = gracht; Gron. *höfte* = högte (hoogte); heft, en *hecht*; doft, en: *docht*; *kluft*, en: *klucht*; *stiefbeugel*, en: *stijgbeugel*; *Kil. HD.* *kraft* = kracht; *HD.* *Luft*, *Nederl.* *lucht*; *sanft* = zacht; *Oudfr.* *nift*, *HD.* *Nederl.* *nicht*, enz.

kokkeuken; vertrek, uitsluitend ingericht om te koken.

kokse kaarke = kerk der Chr. Afgescheidenen, Gron. *kokse kerk*.

koksioan, oorspronkelijk: volger van de Cock, predikant te Ulrum, die zich in 1834 aan 't hoofd eener kerkelijke beweging stelde; thans lid van de Christ. Afgescheiden Gemeente; ook *Gron. Overijs.* Koksiane = vrome.

kol = witte plek voor den kop van een paard, onderscheiden in den vorm van: bles; ook *Gron.*

kold bloed; wat geen naaste bloedverwant is, nl. ooms, tantes, neven, nochten, enz.

kolde (= koude), voor: koorts, of koortsachtige aandoening.

koldendrank = koortsdrank. Zie: *kolde*.

kolderig = koortsachtig; *kolderig inne hoed* = een gevoel van koorts hebbende. *Gron. kolderg* = huiverig, rillende. {p.127}

koldslachter; ook *Geld.*; zie: *blankslachter*.

köllen = koud zijn, van lichaamsdeelen gezegd = killen.

kōmp = komt, 3e persoon enkv. van: komen; zoo: *kwamp* = kwam; *Oud-Dr. komt*, ook: *noempt, genoempt, nempt* = neemt; *verneemp* = verneemt.

kōmpaobel = in staat (zijn tot iets); ook *Gron. Neders.* Zoo veel als het basterdw. capabel (= bekwaam; geschikt, in staat tot), van 't *Fransche* capable.

kōmt, voor: kom; het meerv. voor: 't enkv. Ook in *Gron.* maar alleen van jongen tegen ouden.

kondigen; zie: *kundigen*.

können = kunnen; niet met iemand *können* (*Gron. kennen*) = geen vrede met hem kunnen houden. Als v.d. *kunt* (*Gron. kend*): “*dat daor ooit zoo wat oet vort kommen kunt hadd*’.”

konijnenblad. Groote Weegbree, omdat het voor de konijnen een aangenaam voedsel is; elders: wegebladen, breewegen, platvoet, weegwortel, wijkerblad, *Plantago major*. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 173.

kooiken = er eene eendenkooi op houden. In *Gron. kooiker* = houder eener eendenkooi, als bv. in de nabijheid van *Zoutkamp*, te *Uithuizermeeden*, enz.

koolen. Sprw. *Elk schrap de koolen naar zijn koeken* = elk behartigt zijn voordeel 't eerst en 't zeerst.

koolgans; schimpwoord, voor: dwaas, zotskap.

koomeeskwo; lokwoord om koeien te roepen, in 't W. der prov.

koopenschup = koopmanschap, handelswaren. *Gron. mit koopenschōp loopen* = koopwaar, vooral ellewaren, venten, ook *Oostfr. – Oudfr.* kapenskip = handel.

koopman; zie: *koopmannen*.

koopmannen = banken, soort van kaartspel, *Gron. koopmantjen, pakjeleggen; Oostfr.* köppken. De bankhouder heet *koopman*.

koppel, köppel = menigte, troep; 'n *koppel schapen; vee, riegels* (versregels), ook *Gron. koppel*. (Niet bij *de Vries en te Winkel*, wèl bij v. *Dale*, maar niet: *koppeltje*.) *Geld. koppel, koppeltje* = verzameling, menigte.

kopstubber = raagbol. Ook *Gron.* = raagbol, en ook: raagbol met den langen steel. *Oostfr.* kopstübbel. Zie: *stubber*. {p.128}

kopzeerte = hoofdpijn, ook *Gron.*

körlig; zie: *rōf*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

körrewagen; onoverdekt rijtuig met vier wielen waarvan de bak onmiddellijk op het stel rust; ook *Gron.* Zal staan voor: karrewagen.

korriggies; knopen van ronden vorm in de leidsels der paarden.

kördaogs (kortsdaags) = vóór weinige dagen. *Gron. körtens, kortens, kös* = kortsgeleden, zeer onlangs, en = binnenkort, welhaast. *Oostfr. körtens, körts, Westf. kortens.*

kört = in stukken. *Gron. kört gooien; alles kort en klijn sloagen* = in duizend stukken slaan.

kos = kon, konde.

körtgoed; de stukken van de fijne wasch, *Gron. klijngoud*. Zie: *tuug*.

körthaorig = kitteloorig, lichtgeraakt, kort aangeboden.

körthakke = körtstarte; benaming voor duivel; *Geld. kortstaart*.

körthauen = in stukken slaan, ook *Gron.*

kortmes; een werktuig om, in de eerste helft van April, de bijen in te korten, door de honigledige koeken of raken uit te snijden.

körtstarte; zie: *körthakke*, en: *oldenknecht*.

kostbij = korf met bijen die zooveel honig heeft vergaard als voor den winter noodig is; *Gron.* köstbei.

kosting = **onkosten** = **unkostings** = onkosten; *Gron.* kösting, köstings, köstens = onkosten, vooral die aan het Rijk moeten betaald worden.

koude vader = stiefvader. Vergel. *kold bloed*.

kouster = geoorloofd, in den haak; “*nao an alle kanten rondkeken te hebben, as of ’t er neet kouster um was.*” *Gron.* kouster = rein, zuiver; *nijt kouster*, fig. = niet zoo als ’t behoort, en van personen = niet te vertrouwen, ook *Limb. Neders.* niet kouster = niet eerlijk. *Hebr.*

kasjeer, kosjeer, kosjer = passend, geschikt, geoorloofd, rein.

kousvötling; zie: *hozevötling*.

kraaijenkorrels = moederkoren, ziekelijke verandering van den korrel, bij de rogge.

kraak = verheven spreekgestoelte. Vergel. *kerkbeun*.

kraamschulden; bezoek bij eene kraamvrouw, vergezeld gaande van het ten geschenke brengen eener *plasse* (zie ald.) Zie: *kindelbier*.

krabben. Sprw. *Ze krabt zik daor ’t heur neet jeukt* = zij zoeken twist. *Krabben* = krauwen met de nagels, echter zóó, dat er geene schrammen op de huid komen; wat gedaan wordt als wrijven niet genoeg baat. ook *Gron.* en *Oostfr.* (v. *Dale*: *krabben* = krauwen, met de nagels; *krab* = schrimp op de huid met nagels of klauwen toegebracht.)

kraemp (bvnw.) = bekrompen.

kraemp; ijzeren priem of kram die men de varkens door den snuit boort om hun het wroeten te beletten. De *p* is toevoegsel. {p.129}

kragge; moerassig land met riet begroeid.

krange = verkeerd, in alle beteekenissen. *AS.* cranc (*Nederl.* krank) = bouwvallig, gebrekkig, zwak; *MHD.* crank, krank = zwak, armzalig, slecht, gering, zwak, lijdend, ziek; *MNederl.* krank, kranc = zwak, gering, klein, ellendig, en ook de latere beteekenis van: ziek, krank. – *krange* heeft dus de oorspronkelijke beteekenis het best bewaard.

kranseln = zeuren, zaniken.

kraogbot = sleutelbeen, *Gron.* kroagbonk. *Oostfr.* krâgbunk. Van kraag = hals.

kraom anspreken = een bezoek bij eene kraamvrouw afleggen. Zie: *anspreken*.

kraonpot = koffiekannet met eene kraan.

krapan = nauwelijks, ook *Gron.* *Oostfr.* knapp, *Gron.* krap = eng, ook = maar even toereikend; *zij hebben ’t moar krap* (= armoedig), *Neders.* knapp = schaars; eng; *Noordfr.* knap = karig.

krappe, voor: kruk aan eene deur. Ook: sluiting van eene deur of van een venster, somtijds enkel bestaande in een houtje *boven* de deurklink; ook *Gron.* voor: deurkruk, en ook een klampje, dat draaibaar is en tot afsluiting dient. *Zegsw.*: *hij hef de krappe al toe edraai* (of: *too edane*), zooveel als: hij is reeds overleden.

krappen = **euliekrappen** = oliekoeken.

krapte = armoede. *Gron.* krapte = schaarschheid; ook = gebrek aan ’t noodige, krimp.

krapwerk = bijna; vergel. *krapan*.

kreei = kraai. Sprw. *Kreei blif kreei, al neumpts hom Garriet* = men moet de dingen bij den rechten naam noemen.

kregel = boos. Vergel. *snōrs*.

kregelkopt = lichtgeraakt, opvliegend, *Gron.* = lichtgeraakt en tevens stijfkoppig.

kreiekörrels = moederkoren. Zeker zooveel als: korrels die waardeloos, als voor de kraaien zijn.

krek = juist, precies; *krek zelfde* = geheel hetzelfde, precies gelijk; *Gron. krek, krekt*; 't komt *krek oet*; *Overijs. Ned-Bet. Dordr. Oostfr.* *krek* = 't *Fransche* correct.

krekgeliek = even gelijk, *Gron. krekkeliek, netteliék*. Zie: *krek*.

krempen (zie: krammen). *Sprw. Die het krempen aanneemt moet zich het gieren getroosten* = die iets doet moet de gevolgen voor lief nemen. Zie ook: *swörden*.

krentewegge = tarwebrood met krenten. Zie: *wegge*.

kreut = klein persoon, klein kind. *Gron. kreute* = wat bijzonder klein is in zijne soort, van vruchten, enz. en ook in min-{p.130}achtenden zin van zeer kleine kinderen, waarin groei noch bloei is. *Oostfr.* *kröte* = pad (*HD. Kröte, Kil. krodde* = kikvorsch), ook = klein persootje; oorspronkelijk zooveel als een verschrompeld, onvolgroeid gebleven ding; *Neders.* *kröte, lütje kröte* = klein, maar boosaardig persootje; *Holst.* *kröt* = lichtgeraakt, boosaardig mensch; *Westf.* *krotte* = klein kind; *Noordfr.* *krät* = een verkommerd ding, verachtelijk van menschen en dieren; *Ditmars.* *kraetending* = klein ding (mensch of dier).

kreuze = soep van wild; *hazenkreuze* = hazesoep; *eendenkreuze* = eendesoepe.

kreuze = roode boschbes. Bij v. *Hall: kroozen* of *kreuzen* = veenbes, roode veenbes, *vaccinium Oxycoccus palustris*. Hare zure bessen zijn eigenlijk eerst goed nadat de vorst er over gegaan is, en worden vooral in Engeland met suiker gegeten of in gebak, enz. toeberaid. *Neerl. Plantensch.* p. 140. (Van deze bes is de vergelijking: *zoer* of *zuur as kreus*, of: *kreuze*.)

kribbels; de doornen van de braambeziënstruik, daarvan worden de *spleuten* gemaakt.

krieschen = krijten; dwingen van kinderen (v. *Dale: krijchen* = schreeuwen, gillen, balken als de ezels; huilen).

krieten = schreien, weenen; ook *Gron.*

kriewel-krauwel, zooveel als: allerlei ongemakken, plagen: “*De Heer zol ze (de spotters) bezuiken mit kriewel en krauwel.*”

krikke = taling.

krimperîg; gebrek der rogge, als nl. de korrels stroef, rimpelig en niet uitgewassen zijn.

krinke = kring. *Gron. krintje* = kringetje.

krioelig = vroolijk, opgeruimd, jolig; “’t *Wörde er mij altmets puur krioelig van in de hoed.*” *Gron. krioulîg* = levendig, levenslustig, jolig; *Neders.* *krijölen, krijölken*, *Holst.* *krijolen* = juichen, jubelen. Vergel. het *Nederl.* *joelen*, 't *Eng.* *to be jolly* = lustig zijn, juichen, alsmede 't *Fransch* *crier*, *Eng.* *crie*, het oude *creyeren*, *Fransch* *criailler*.

krodde = platzaad of perzikbladige Duizendknoop, *Polygonum Persicaria*. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 188.

kroelen = kruien.

kroepnevel = laag bij den grond zwevende nevel.

kroes. *Sprw. Kroes haor, kroeze zinnen*, ook bij v. *Dale*. Het *Gron.* voegt er nog bij: *Kroes van boeten en kroes van binnen*.

kroode = **krooie** = kruiwagen; *Friesch* *kroode*. *Kil. krodewa*-{p.131}ghen, *kruiwaghen*, *Gron. kroodkoar*.

krooie; zie: *kroode*.

kroplap; zie: *onderste*.

krot (bvnw.) = [uitleg ontbreekt in bron]

kruijg = kregel, samengetr. uit: kruidig, bij v. *Dale* = keurig, net; eene kruidige meid, oudtijds: eene meid als een kruid (als specerij). *Gron. kruderg* = klein, maar net, vlug, levendig, aardig; *Oostfr.* *krûdig* = frisch, levendig, vroolijk, ook = elegant, net.

kruidkremer = kramer van kruidenierswaren. Vergel.: *kennen praoten as'n kruidkremer* = den mond goed kunnen roeren. *Gron. kremer* = marskramer; zoo: *kremerletien*, en in de stad: *Kremerriepe*.

kruidtuun = moestuin, *Oostfr. krûdtûn*. *Neders.* *kruid* = allerlei groenten en moeskruiden. *Overijs.* *kruidhof*, *Kil. kruidhof* = moestuin. Het *Gron.* heeft: *kruidhof*, *kruidhofke* = tuin of

tuintje met bloemen, bloemhof; *Holst.* kruodputt = bloempot. (v. *Dale* kruidhof (veroud.) = kruidtuin.)

kubbing, uutkubbing = **aflaat** = **uitlaat**; uitspringend gedeelte, aanhangsel eener woning, inzonderheid aan het achtereinde uitgebouwd. *Neders.* kubje, tokubje, *Westf. Holst.* kubbing, nagenoeg overeenkomende met het *Gron.* oetstek, *Oostfr.* ûtstek, *NBrab.* kijkuit: het op zijde van een huis uitgebouwd vertrek. *Kil.* kubbingh (veroud.) = bijgebouwd, 't aangebouwde. (appendix tugurii).

kuie = stuiter. In *Gron.* *kuierd* = bikkelknikker.

kuieren = praten, keuvelen. *Kil.* kuyeren = confabulari.

kullen = foppen “*Zeg m’ees hoë oll’vos oe kult hef*”. *Gron.* kullen = foppen, misleiden, als het niet meer dan kleinigheden betreft. *Limb.* kulle, *Oostfr.* küllen = foppen. (*Weil.* kullen = foppen, bedriegen, gemeen straatwoord. v. *Dale*: (gewest. gemeenz.) = foppen, voor den gek houden.)

kumt = komt.

kun = kunt; ook = kon.

kund, voor: gekund, v. d. van: kunnen; *as ie maor kunt had. Gron. kend; as hij moar kend har.*

kund’ = **kunnigheid** = kennis; met iemand *in d’kund’* komen = in kennis geraken; *kunnigheid an* iemand hebben = hem kennen. *Gron.* met iemand *in de kunde* (of: *kunne*) komen = kennis met hem aanknoopen, vertrouwelijk met hem worden; met iets *in de kunde komen* = daarmee vertrouwd worden, daarin handigheid verkrijgen; *Gron.* ergens *kunde hebben*, *Oostfr.* künde, künne = daar bekend zijn.

kundig = **kunnig** = bekend, vertrouwd; de *kundige* weg = de bekende weg; *de naam is mij kundig* = ik ken den naam van {p.132} dien persoon, dat dorp, enz. *Gron.* *noa’t kundige pad vroagen* = fig. vragen naar 't geen men weet of wat men kent.

kundigen, kondigen = het publiceeren van verkooping, verhuringen, het lezen van publicatiën van Burgem. en Weth., enz. Dit werd door den koster-onderwijzer buiten de kerk, na afloop der preek, op het kerkhof gedaan. In Groningen (te platten lande) geschiedde dit nog vóór een 40 tal jaren in de kerken; dat lezen der particuliere *kundigcedels* was een emolument. – *Hoof*t kundighen = verkondigen; *Oostfr. Neders.* kündigen = aankondigen, ter kennis brengen. Ook = afkondiging in de kerk door den predikant. *Dr. Landr.* (1712) III, 7: – de Predikant die hier tegens de *Kundiging* mogte doen.

kunnig; zie: *kundig*.

kunnigheid; zie: *kund’*.

kussentocht = kussensloop, overtrek van een beddekussen, *Gron.* *kussentijk, kussentijken*.

Beide; *tocht* en *tijk*, van *tijgen* = trekken; 't eerste van den verl. het tweede van den tegw. tijd.

kutebuten = kwanselen, ook *Neders.* Zie: *buten*.

kuum = teeder, ziekelijk.

kuve = kuip of tobbe met twee ooren, eene soort van melkvat. Vergel. *tien*.

kuvenslitte; deksel eener *kuve*, eigenlijk: kuipdeksel. Zie: *kuve*.

kuzeln = [uitleg ontbreekt in bron]

kwaadaardige roos = Antoniusvuur, ziekte onder de varkens. Erysipelas Malign. Gangrenos. *Dr. Landb. Alm.* 1856, p. 112.

kwade, kwaoë; *de kwade*, enz de meest gebruikelijke naam waardoor de duivel (de Booze) wordt aangeduid.

kwalster = sneeuwklont, die bij dooiweer aan de schoenen of klompen blijft kleven. In 't *Westerkw.* (*Gron.*): *sneikwalster* = bevrozen water met sneeuw vermengd, water en sneeuw als één bevrorene massa.

kwalsterîg = zóó verkouden dat men kwalsters ophoest. Zie: *kwalstern*.

kwalstern = hoesten. Eigenl. = fluimen opgeven, en dus gevolg van hoesten.

kwammen = kwamen; ook *Gron.*

kwamp = kwam. Zie: *kömp*.

kwangeln = braken, overgeven.

kwanskwies = kwansuis, *Gron.* *kwanswies*.

kwaod; 't *kwaod* = de kanker. Als bvnw.: *kwaod as 'n spin* = nijdig, boos; ook *Gron.*

kwastîg = moeilijk; dat is mij *te kwastig* = dat kan ik niet doen. Ook in *Gron.*; aldaar en in *Oostfr.* wordt het ook van moeilijk te verteren voedsel gezegd. {p.133}

kwazen = dunne boomtakken. *Deensch.* *Zw.* *gvist* = tak.

kwedderachtîg = teringachtig; *kwedderachtîg inne hoed* zijn = de tering onder de leden hebben. Zie: *kwedderij*.

kwedderij = **hengelderij** = slepende ziekte, tering. *Gron.* *kwettern*, voor: medicijnen gebruiken zonder baat, vooral het aanwenden van kwakzalvermiddelen bij wonden, *Oostfr.* *kwettern*.

kwelle = kwellend, smart. Vergelijk: *keur*.

kwenzeln = kwezelen.

kwessie = twist; *kwessie en muite* = onmin en moeite. Ook *Gron.* voor: kwestie = ruzie, twist.

kwubben; zekere waterplant, ook op moerassigen bodem voorkomende.

L

laag = ras, bv. van paarden; ook *Gron.*

laam, laom = lam. Zie: *a 2*.

lâan (= laden) = vlijen; schooven, hooi, enz. op den wagen laden. Zie: *schaoten*.

labbedoedes = oorveeg, *Gron.* *oabeldoedas*, verbast. van 't *HD.* *habe du das!*

lachen, in: *meen lachen*, voor: 't lachen: "‘t gekste was dat ik meen lachen neet laoten kon"; ook *Gron.* (*mien lachen*).

lak = laf, zouteloos.

lakschouen = bespieden. *Gron.* *lakschauen*, *belakschauen* = beloeren, bespieden; *Oostfr.*

laakschauen = personen en zaken scherp in 't oog vatten met het voornemen ze te berispen. v.

Dale: *lak* = gebrek, fout, misslag; *laak* = blaam, afkeuring; *Oostfr.* *lak*, *lâk* = gebrek, fout, enz. (ook = berisping, beschimping, beschuldiging), *Neders. MNederd.* *lak*, *Kil.* *lack*, *lacke*, *laecke* = gebrek, enz. *Oudfr.* *lek*, *Friesch* *leck*, *Saterl.* *lek* = gebrek, fout, schande, schimp; *OEng.*

lac, *Eng.* *lack* = gebrek, ook = behoefte. 't Woord beteekent dus letterl. zooveel als: al wat aan iets ontbreekt, het gebrekkige uitvorschen. Vergel.: *laken* (ww.)

lamer, laomer = lammeren, *Gron.* *lammer*. (*HD.* vorm.) *Oostfr.* *lammer*, *lamer*.

lamphaol; voorwerp aan eene der balken, dicht bij den schoorsteen, om er de lamp aan te hangen. Zie: *haol*.

langen = reiken; *de hand langen* = de hand geven bij eene ontmoeting; ook *Limb.* *Oostfr.* – *Kil.* *langhen* = aanreiken, toereiken. {p.134}

langers = langs, voorbij; 't *gunk hōm bij de neuze langers* = 't ging hem voorbij, hij kreeg er niets van.

langers = langer; 't *kaan haost neet langers* = 't kan zoo niet blijven.

langesgaon = verdwijnen, verteren, vergaan *alles zul er wal hiel gauw langs wezen*. *Gron.* er *langs* of *lans goan* = doodgaan, sterven, *d'r gait wat langs!* = er wordt veel voedsel (of: voeder) verbruikt. – Ook = snel voortgaan; *dat geet'r langs!* ook *Gron.* *Oostfr.*

langslaper; zie: *nustkoek*.

lankzinnig = langmoedig; *Gron.* *lankzinnig*.

laom (lam; zie: *laam*), dimin. *laompien*.

lao'w = laat ons, laten wij; *Gron.* *loawe*, *loat wie*.

lap, voor: stuk, in: *lap land* = stuk land. In *Gron. lap grond* = stuk land, hetzij tuin- of veldgrond; 'n *lap land* = stuk of stukken samen van aanzienlijke grootte.

lapooge; naam van den bedriegelijken landmeter, die, naar het volksgeloof wil, tussen Oosterhesselen en Wachtum, bij den Grevenberg, zou spoken. *Podagr.* I p. 178.

lappen, in: *hie kan wal van de lappen* = hij kan zijn woord wel doen. Men zegt het ook van paarden die goed kunnen loopen.

lapzak. scheldwoord. *Gron.* lapzak, lappert, schimpw. voor iemand die men niet vertrouwt, die bedrog pleegt, een gemeen karakter verraaft. *Oostfr. Neders.* lapsak = bedelaar, schooier.

larrig = loom, lusteloos. *Gron. larrig in de hoed* wezen, nagenoeg zooveel als: katterig zijn, maar niet ten gevolge eener slemppartij, enz.

lassche (diminut. *lassien*) = kapje van 't brood.

lassien; zie: *lassche*.

lat = laat, nalaat, van: laten, tegengestelde van doen.

laten = gelijken, slachten; ook = lijken, passen: dat kleed *lat hōm good* = staat hem of haar goed. *Gron. (Old.) loaten* = gelijken; 't *let goud* = 't staat goed, bv. van een kleed, ook = 't is wel gelijkend, van een portret; 't *let zoo roar* = 't staat zoo vreemd, 't ziet er zoo wonderlijk uit. *Oostfr. Neders. Holst. Westf.* laten, *Noordfr.* lete, *HD.* lassen. Vergel. 't *HD.* Antlitz, *Neders.* antlaat, *Oudfr.* andlit, *OHD.* antluzie = gelaat. *Hoofst.* gelaat maken = den schijn aannemen, zich aanstellen; *Nederl.* zich gelaten = zich voordoen als, zich houden als.

laurierdrup = oesterkoek; [zo in bron] {p.135}

la we (aanv. wijs) = *lao'w*; zie ald.

ledder = ladder; ook = wagenladder, de zijplanken van een wagen; ook *Gron.* Ook eene zekere maataanduiding, wagenvracht, zeven of acht zak; *hoeveul ledder vol èrappels? zij mueken nog 'n paar ledder vol èrappels.*

lee; (onv. verl. tijd van leiden) = leidde; rondlee = rondleidde. Ook = legde; *hij lee de vlegel er deel* = hij legde de vlegel neer; *overlee* = overlegde. En = lag; *zo gouw de praom vast lee.*

leefien = liefje, *Stad-Gron. lijfien* = lieve, als liefkoozingswoordje.

leeg = laag, in 't *leege* = het lage gedeelte van den weg.

leek; beekje, kleine stroom te Beilen. *Kil.* leke = spleet, gat. Verwant met leken, lekken = vloeien.

leemdîg = levendig.

leemdîgheid = levendigheid.

leën = geleden, v. d. van: lijden, *Gron. leden.*

leep = slecht, ziek; in 'n *leepe toestand* wezen = ziekelijk, sukkelende zijn. *Gron. lijp* = ziekelijk, sukkelend, zwak; *hij zōcht'r lijp oet*; (*Westerw.*) *oarîg lijp* = vrij ziek; 't *zōcht'r lijp oet* = 't ziet er slecht uit. *Oostfr.* leep = slecht, erg, zwak, krank; *Friesch* lef = zwak, moedeloos. Vergel. ook: leep, in: leepoog = tranig oog, in den zin van: betraand oog, teeken van treurigheid.

leesde = leus = las, *Gron. leesde.*

legerhond; jachthond die het wild opspoort, staande hond; ook *Gron.*

legge, leg, lekg; de gezamenlijke schooven op den dorschvloer uitgespreid om te worden gedorscht; *Gron. Geld. Oostfr.* leg, legge; *de leg anleggen* = de schooven uitspreiden.

legger; zooveel schooven als in eenmaal gedorscht worden. Zie: *legge*.

leggerijtien, te Dwingeloo een klein boerenbedrijf = *keuterij*; zie ald.

lei, lij = zacht, zoel, van het weder; = lauw, een weinig warm gemaakt, van spijzen en dranken; in *de leie zied vallen* = toegeven, de minste wezen, *Gron.:* in *lei vallen*. (*lei* = lij, lijzijde). *Gron. leie wind* = zoele wind; *lei woater* = dat een weinig warm is; *Friesch Overijs.* lij, *Oostfr.* lu, *ONoorsch* hle, *Deensch* Zw. ly.

leide, leid = leisel, teugel. *Gron. laide, laidzeel, liene.* {p.136}

leiloof = klimop, *Gron. ailoof*. (v. *Dale*: eiloof, eene der volksnamen van het gewone klimop, ook boomveil en ifte geheeten.)

leite = luwte, waar men geheel of gedeeltelijk tegen den wind beschut is; ook *Gron.* Zie: *lei*.

lekg; zie: *legge*.

lekse = les; *veurmiddaglekse* = voormiddagschooltijd. *Gron.* iemand *de leks oplezen* = hem doorhalen, berispen, de les lezen; 't was 'n *hijle leks* = een lange lijst van aanmerkingen, een zondenregister. *Friesch leksom* = berisping, straf, harde les. *Oostfr. Neders. Holst.* lekse, leks = les. Van het *Lat.* lectio.

lepelrik = rek, waaraan vorken en lepels worden gehangen.

lepels; zie: *pluum*.

lessens = laatst, onlangs. *Kil.* lestent, laetstent; *Hooft* lestent, *Gron.* lessend, lessens; *Overijs. NBrab.* lestend, *Oostfr.* lestens, anderlestens. (*Weil.* lestend, lestens). Zooveel als: lest = laatst, met den uitgang: *end*.

lessensdaogs = onlangs, *Gron. lestdoags. Holst.* leztabends = onlangs op een avond.

letten = wachten, zich ophouden. Oudtijds: lette = oponthoud. *Oostfr.* letten = ophouden, vertoeven. *ZNederl.* letje = oogenblikje. Het *Gron.* iemand *letten en zetten*, zooveel als: met zorg bedienen, naar de oogen zien, van logés gezegd. Zal eigenl. zooveel zijn als: haar opwachten, tegenhouden om voorbij te gaan en een stoel geven, met aandrang noodigen.

leu = **lue** = lieden; *kaspelleu* = ingezetenen van het dorp. *Zoo: timmerleu, vrouleu. Gron. lú.* (v. *Dale*: lui, verkorting van: luiden = lieden).

letterkundîg = bijbelkundig, belezen in den bijbel. Ook = vitziek, letterzifterig, haarkloverig.

leups, leupsch = teellustig van honden. *Gron. loops* = ritsigheid van de wijfjes van honden en katten; *Oostfr. Westf löpsk*, alleen van honden.

leus; zie: *leesde*.

leuven = gelooven; ook *Gron. Oostfr.*

levenachtîg = in leven, bij levenden lijve, bij zijn leven.

levend = leven, allarm, ook *Gron.*

levend leavend (= leven), in: *van oez levend neet* = nooit, nimmer; *oe leavend zoo neet!* = je leven zoo niet! nooit zoo gezien! {p.137}

leverij, voor: lijf, lichaam; *ik heb hum is geducht wal op 't leverij geven* = hem een geducht pak slaag gegeven; ook *Gron. lijverai, leverei; wat op 't lijverrai geven*. (*livrei* = bijzondere kleeding van eenen bediende of lakei, enz., eigenl. leverij, van het *Fransch* livrer, en dit van het *Hollandsche*: leveren = geven.

lichten-zworen, in: *lichten en zworen kunnen* = zich in alles weten te schikken, *Gron. lichten en zwoaren kennen*. Ook = van alle markten thuis wezen. *Oostfr.* man mut to lichten un to swaren wêten.

lichter = beddekwest; ook *Gron. Overijs. Oostfr.*

Lichtmis, 2 Febr., veel als tijdsbepaling; *om, tegen Lichtmis*; ook *Gron. Sprw. Tegen Lichtmis hebben de hoenders de brand lös* = tegen Lichtmis kan men genoeg brandstof buiten vinden, – *Lichtmissen donker, Dan wordt de boer'n jonker, Lichtmissen helder en klaor, Gef 'n good bijenjaar* (of: *iemenjaar*), zooveel als: is 't in 't begin van Februari donker weder dan voorspelt dit een goeden oogst; is het dan helder, dan bestaat er uitzicht op een voordeelig honigjaar. – *Lichtmis vroeg de zon aan de toren, Dan gaat al het* (of: *er veel*) *vlas verloren*.

lichtschien = misschien. *Gron. lichtschien, ligschien, ligschijn* = wellicht, waarschijnlijk, denkelijk, lichtelijk. Staat voor: ('t kan) licht geschien.

lid = deksel eener koffiekkan; van een pot heet het *stulpe, stölpe*. Elders = deksel van een pot, ketel, enz. *Gron.* lid = klep, deksel eener tobbe, van een bak, enz. (*Ommel. Westerkw.*).

Overijs. lid = deksel eener koffiekkan; *Friesch NBrab.* = klep of deksel eener kan; *Oostfr.* lid = deksel eener kan, potdeksel; *Oudfr. AS.* hlid, *OHD.* hlit, lit, *Eng.* lid, van het *Oudfr.* hlida, *AS.* Ouds. hlihan = dekken, bedekken.

liedelk = zacht, niet streng; *de winter was zacht en liedelk* = licht te verduren. *Gron. liedelk*, zegt men van iemand die toegeeflijk is, of zonder klagen of morren het lijden verdraagt, die geduldig in 't lijden, lijdzaam is.

lief = buik; ook *Gron. Geld*.

liefnerig = graag op 't eten. Ook = ongesteld ten gevolge van overlading der maag. Vergel. 't *Gron. nerîg* = ijverig, vlijtig.

liek = recht; *er liek veur zitten* = tegenovergestelde van scheef; *ze komt hier liek op an loopen*; ook *Gron. Oostfr. Westf.* {p.138}

lieke = gelijke; *wij bleven lieke wies* = even wijs. *Gron. liek* = gelijk, ook *Friesch. Oostfr. Neders. Holst. AS. Frankisch* lic, lik, lich, *Eng.* like, *Zw.* lijk, *Goth.* leiks, galeiks.

liekpreek = lijkrede. De belooning voor het houden van lijkreden was (of: is) een emolument voor den predikant. De geldelijke bijdragen waren (of: zijn) in alle gemeenten verschillend. Zoo betaalde men daarvoor te *Gasselte* een ducaton en elders weer meer of minder. Ook is het recht, hetwelk de leeraar heeft, om bij elk sterfgeval in zijne gemeente de gevorderde bijdrage te vragen, niet overal hetzelfde. Sommige huisgezinnen zijn van het betalen van *liekpreeken* vrijgesteld; te *Gasselter-Nijveen* moet het een vaste regel zijn, dat zij, welke den predikant volgens een of andere overeenkomst een voer turf moeten leveren, het recht hebben om van hem, bij voorkomende gelegenheid het houden van lijkredenen, het kerkelijk inzegenen van het huwelijk en het inschrijven hunner kinderen in het doopregister gratis te vorderen. In andere gemeenten heeft de predikant weer het recht om, bij ieder sterfgeval, van de erven de bepaalde bijdrage, hetzij die rede al of niet gehouden wordt, te vragen. Er zijn echter weinig predikanten, die niet van middelen ontbloot zijn, die dit hun recht handhaven. Onder den aanzienlijken boerenstand en in de oude Drentsche familiën blijft de uitvaartsrede nog (1844) eene zaak van het heiligst gewicht; bij de minder gegoeden en die van buiten komen inwonen verminderen zij evenwel jaarlijks, misschien wel om der onkosten wil. *Dr. Mosaik* 1 St. p 5.

liekstee = litteeken; ook *Gron.* (Zie v. *Dale* i.v. litteeken.)

lien = lijden; *'k mag 't wel lien* = 't is mij onverschillig, ik mag het lijden.

lien = lijnolie. Vergel. *raap*.

liene; *vee an de liene hebben* = ten verkoop hebben, bv. van koeien op eene markt; ook *Gron.*

lierken = talmen, treuzelen. Vergel. *lurken* = met kleine teugen zuigen.

lieverlao = van lieverlede, *Gron. van lijverloa*.

likken. *Sprw.* *Die honig wil likken moet lijden dat hem de bijen steken* = die de roos wil plukken moet de dorens niet ontzien.

linn'waogen = wagen met linnen kap. {p.139}

lobbîg = vet; *'n lobbîge kin*, *Gron. lobbîg* = gebonden, min vloeibaar, bv. *lobbîge brei*; zoo ook: *lobbîge pons*; *Oostfr.* lobbîg, lobberîg. (v. *Dale*: lobberig = dik en trillend.)

lōcht = licht.

lōchten, luchten = bliksemen.

lōchteloos; *“De karke vlamt lōchteloos op.”*

lochtîng = het licht, nl. de bliksem.

lōchtvat; zie: *luchtvat*.

loeder, scheldw. voor: deugniet, rekel, lummel, *Gron. loeder, loedert*. – *Overijs. Geld. ZHoll. NBrab.* loeder = gemeen vrouwspersoon, slet, hoer; *NHoll.* = valschaard. *Westf.* lûder, scheldw. voor: deugniet. *AS.* loddere, *ONoorsch* loddari = vlegel, lummel. *Oostfr.* gelûdder = *HD.* Gelotter, enz. (v. *Dale*: lodder = lompe vlegel.)

loeg = dorp; kom van een dorp, gehucht, enz. *Gron. loug* = dorp in 't algemeen, en voor: de kom, de kern van een dorp in 't bijzonder. *Kil.* loogh = dorp, *Oostfr.* lôg; *Noordfr.* logh, *Oudfr.* loegh, *Saterl.* loge = verzameling van huizen, dorp; *Wangeroog* lauch, *Jeverl.*

Butjadingerl. lôch, lôg. Van 't *Lat.* locus = plaats, stee, plek, oord.

loek = loos, verstandig. *Gron.* loek = loos, slim, evenwel niet in ongunstige betekenis; *hij 's loek genōg* = hij laat zich niet beet nemen. *Noordfr.* loke, laukken, *AS.* loeian = zien, kijken; de laucke = de blik, het oog; *Oudfr.* loke, *Eng.* to look. Zal zooveel zijn als: iemand die goed uit zijne oogen kijkt, die zich niet laat bedotten of een rad voor oogen draaien.

loenen = luimen.

loenen = aanslaan, behagen; *het loent hōm neet* = hij heeft er geen trek aan. *Gron.* 't loent hōm nijt = 't komt niet met zijn zin overeen en hij laat dit ook blijken. *Neders. Holst.* lunen = in eene verdrietige, slechte luim zijn, zuur zien. Zie: loenen 1; en vergel. 't *HD.* Laune, *Nederl.* luim.

loer; 'k heb 't in d'loer met die beient = ik sta, vertrouw dat niet met die beiden, zij voeren iets in hun schild. *Gron.* iemand of iets in de loer hebben = niet vertrouwen en daarom in 't oog houden.

loeter = louter, zuiver, onvervalscht. Ook *Gron.*: mit loeter geweld, enz.; kloorloeter onzin, enz. pleon.

lof = gerucht, faam, naam.

loffen; schoenen van stroo, die men de paarden aandoet op {p.140} 't veen om ze tegen doorzakken te vrijwaren.

lōmpen (bvnw.) = onvoorzichtig, onbesuisd, ook *Gron.*, *Oostfr.* lumpen.

lōmpen. *Zegsw.*: in de lōmpen schuppen = bedriegen; ook in gunstigen zin, zooveel als: bijstaan, voorhelpen.

longrag; de lichen pulmonarius (pulmonaria officinalis) of longkruid.

loopen, voor: verkeerren, vrijen; "dat Meindert en Zwaantien al 'n toer met 'n kander loopen hebr" *Gron.* mit 'n kander loopen = verkeering hebben.

loopgaren spinnen = ledig loopen, niets uitvoeren. *Gron.* zij spint loopgoaren en haspelt 't mit de hakken. Eigenlijk zooveel als: bij de straat zijn in plaats van bij 't spinnewiel. Ook *Neders.*; het *Holst.* heeft: rōnngaarn.

lop = loopt; "ze lop er net hen as'n holten Klaos." *Gron.* lopt = loopt.

lös = open.

lösbandig = loslopend van koeien, en van paarden die niet ingespannen zijn. Ook = alleen, zonder gezelschap; *ik gung lösbandig oppe weg*. En = ongehuwd; 'n lösbandig jonkkerel = een vrijgezel. *Gron.* lösbandig loopen = los, vrij, zonder iemand aan den arm of iets te dragen hebben.

löshoedig = los, loszinnig; zorgeloos; opgeruimd, blijmoedig. In *Gron.* beteekent: lös in 't hoedje = lös van de wereld wezen = in eene vroolijke stemming zijn, bijzonder opgewekt, (door 't gebruik van sterken drank), zóó, dat men zich aan niemand stoort, om niemand iets geeft, van geen zorgen weet, er maar op los jubelt en juicht.

löskondigen = opzeggen, bv. van de huur, in *Geld.* opkondigen.

lösmaken, lösmaken = lösmeien, voor: maaïen van 't koren. *Sig.* veel praten. "Ik zegge oe, dat dee snaorske van de doomneer wat lösmaken kun."

lösmeien; zie: lösmeien.

lösse jongers; jongelingen die geen vrijster hebben, bv. op eene kermis, *Gron.* lösse jonges.

löt, luet (o.v.t. van laoten) = liet, *Gron.* ligt; luit.

lotteldag = dag van loting. Vergel.: drinkeldoode, waskeldag, enz.

lotters = lotelingen.

luchien = lichtje lampje. Zie: lucht.

lucht = licht, lamp, lantaren, *Gron.* licht; löcht.

luchten = lichten; ook = weerlichten, bliksemen. *Gron.* (ww.) luchtern, löchtern = weerlichten, bliksemen, (*Ommel*) {p.141}

lichten, *Oostfr.* lüchten, luchten.

luchtig, voor: licht (bvnw.); luchtig rood.

luchting = weerlicht, bliksemflikkering.

luchtje, voor: vlam; *om 'n luchtje gaon* = bezwijken, in alle betekenissen, om zeep, verloren gaan, *Gron.*: *om 'n lōchie goan*. Eigenlijk zooveel als: in vlammen opgaan.

luchtvat = **lōchtvat** = handlantaren, *Gron. schienvat*. Zie: luchten.

luden = luiden; *ludde* = luidde; ook *Gron.*

luep; zie: luup.

luet; zie: löt.

lugt (= liegt) = jukt.

luibert = ooievaar; zie: eiber. *Sprw. De luibert is zien veeren krek zoo goed neudig als de musk.*

luibuis = luilak, luiaard. Ook in *Gron.* maar alleen als schimpwoord.

lul, voor: tepel; het kind de *lul* geven = de borst geven.

lupstokken; zeker onaangenaam riekende plant, veel overeenkomende met de sellerij. Men gebruikt de bladeren als zweetmiddel.

lusteren. Des winters wordt van het weder gezegd: *'t lustert*, als de lucht zeer fijn is en men door de bijzondere stilte geluiden op een afstand verneemt. In *Gron.* zegt men, als bij windstilte een onweder in 't opkomen is: *'t lustert zoo om*.

lustjammer; de bijzondere trek van zwangere vrouwen naar spijzen of dranken; in *Gron. Friesl. Oostfr. Westf. Nederl.* met lusten wezen, of: belust zijn, van vrouwen.

lutke = klein, *Gron. (Westerw.), lutke, (Old.) lutje, (Ommel.) luk*. Hiervan o.a. *Lutkegast* (= Lutjegast), *Lutkewoude*, enz. *Kil.* luck, luttick, kleyn; *Overijs.* luk, lutteke; *Oostfr.* lütje, lütke, lüt, lüttik, lütke = klein, gering, weinig, enz.; *Westf.* lüttken = kleine; *Neders.* lütjett, *Oudsaks.* luttik, *OHoll.* luttic, *OHD.* luzic, *Oudfr.* litik, lutzel, littich, lyste, lytk, lits; *Friesch;* lyts (ben) = *Eng.* little (boy); *AS.* lyt, lyte, lytel, *Noordfr.* leit, lit, *Deensch* liden, *Zw.* liten, *IJsl.* litill, en nauw verwant met: luttel = weinig, gering, *Westf.* lück, lütt, lüttik, *Kil.* littel, luttel, *Noordfr.* leitet, littet, litget, *ONoorsch* litil; *Goth.* leitils = klein, weinig kort.

luttien = weinigje. Zie: lutke.

luup, o.v.v.t. van: loopen = liep, *Gron.* lijp, *Stad-Gron.* luip.

lij; zie: lei.

lijnijzer = bonkijzer; zie ald. {p.142}

M

maagd, **maogd** = dienstmeid. Wordt wel in *Gron.* gehoord; *onze maogd* = onze meid, doch is verre van algemeen, veel meer echter: *kindermoagd.*; *Oudt.* maagd, *Maastr.* maog = dienstmeid.

maak = vermaking, testament; *zij had maak edaone* = zij had een testament laten opmaken.

Dr. Landr. (1712) III, 56: – zullende nochtans zodanige *make* den Rechte genoegzaam moeten bewezen worden. *Reglem.* (1716) enz. art. 6: den eigendom was gemaakt; *Id.* III, 14; geeft ofte *maeck*; *id.* 25: *maeking*. *Gron.* *moaken* = vermaken, legateeren.

maal = meel, eigenlijk zooveel als: het gemalene, ook *Overijs.* *Sprw. Hij wil wal poesten, maor 't maal in de buutse* (of: *in de mond*) *hollen.* = hij houdt van meedoen zonder dat het hem zelven iets kosten moet. *Gron.*: *poesten en 't meil in de mond hollen*, zooveel als: 't met praten goed maken als er iets tot stand te brengen is, maar het geld in den zak houden.

maal = warm eten; bij gelegenheid van een *gespin* of spinderij (zie ald.); *spinmaal*, *vlasmaal*, *aardappelmaal*, enz. Armoedige vrouwen, die niet bij machte zijn eenige akkertjes met vlas of aardappelen te verbouwen, noodigen dan hare buurvrouwen en begunstigsters op een kopje goede koffie. Deze komen met een hengselkorf, met vlas en aardappelen gevuld, en de gastvrouw heeft bij het vertrek stof tot dankbaarheid. Voorts ook *steenmalen*. Wanneer iemand een nieuw huis timmert, is hij gewoon tot den aanvoer van bouwstoffen de hulp zijner

dorpsgenooten in te roepen. Is de woning voltooid dan worden de helpers op een middagmaal genoodigd. Zo geeft de bakker een *takkebossenmaal* aan hen die de brandstoffen voor zijn oven hebben thuis gebracht.

maanlue = manspersonen, *Gron. manlu.*

maank; zie: *mank*.

maark, maarkt; zie: *markt*.

machien, magien; trouwlustige *magies*. (maagdje) = meisje. *Gron. moagtje* = meisje, maar alleen ter geslachtsonderscheiding.

made = graslanden; hooiland aan het water, 't welk veelal onderloopt. *ODr. made, Geld.*

moate = weide. *Gron. moa*, in geschrifte: *made* = hooiland in lage streken; *de Moa*, eigenlijk {p.143} *de Noordermade*, meer bepaald het land dat begrensd wordt door het

Winschoterdiep, het Drentsche diep en het Foksholster meer. *Friesch* mad, miede, mede, maits; *Oudfr.* mede = hooiland; inna fennen ieftha inna meden = in weide of hooiland; in *Vredewold (Gron.)* meeden = hooilanden. *Overijs.* moat, *Oostfr.* meede, mee, meetland; *Holst.* mede, medeland = hooiland, grasland; *Noordfr.* mājdd, math, *Deensch* ma, mai = lage, waterachtige bodem, moerassig weideland; *AS.* maid, *MHD.* mate, *Eng.* mead, meadow = weide. *Kil.* madte = madeland, miedeland, medeland = maailand, beemd; *Huydec.* mate = vlakte in 't algemeen. *Kil.* maeden, *Oudfr.* metha, *AS.* mawan, *IJsl.* meida = maaïen; *Goth.* maitan = afslaan, afhouden.

mag, in: *dat mag wel*, zoveel als: 't is mogelijk, maar ik geloof het niet. Vergel. het *Gron.* 't *mōg wat!* zoveel als: dat lijkt er niet naar!

magge = wollen voorschoot (*Hoogeveen.*) Van: *maggeln*; zie ald.

maggeln = morsen, *Friesch* malkje. *Gron. Oostfr. maggeln* = niets beteekenende trekken, lijnen, krullen met inkt of verf op het papier maken; ook = slecht, onleesbaar schrijven, dus zoveel als: papier bemorsen, bekladden.

maggen = lusten; *nou mag hōm ook gien eten meer* = nu lust hij (of: zij) ook geen eten meer. *Gron. maggen, Overijs. NBrab. Neders.* mogen = lusten.

mainje (*Hoogeveen*) voor: meisje, dienstmeid; "haar eer en fatsoen gedooft toch niet, *dat zij 't mainje wegjaagt.*" (*Dr. Mosaik* 1 St. p. 32); *mooi mainje* = lief meisje; *mien mainje* = mijn meisje. Zal staan voor: *mannetje*. Vergel. *jong*.

maken, afmaken = wegnemen, afnemen; *de eerpels maken* = de aardappelen rooden.

makerij = uiterste wilsbeschikking, erflating. Zie: *maak*.

makkelt = gemakkelijk; ook *Gron.*

mal = leelijk, onbehagelijk, onaangenaam; *het ruikt mal* = het stinkt. Ook = boos; *mal um wodden* = boos om worden; iemand *de kop mal maaken* = hem boos maken; ook *Gron.*

mal, voor: verzot; *zij is mal naor hum* = zij is verzot op hem, *Gron. zij is gek op hōm*.

mal, in: *hij zee zoo veur den mal* = hij zei het uit gekheid, uit de grap, 't was geen ernst. (*Nederl.*: voor den mal houden = voor den gek houden).

malen; *de weg maalt*, zegt men, als de wielen diep door het, als tot meel geworden zand gaan; *Gron. 't zand moalt, HD.* {p.144} der Sand mahlet.

maler; stempel tot het merken van boter.

malkop = driftig mensch; ook *Gron.*

malwenstig; zie: *wenstîg*.

man, als liefkoozing bij jongensnamen die zich daartoe leenen; *Roelfman Janman Berendman*, enz.; ook *Gron.* en *Overijs.*

mande; zie: *mandeelig*.

mandeelig = gemeenschappelijk = *in de mande* bezitten; met iemand *in de mande doen* = voor gemeene rekening handelen of iets ondernemen. *Sprw. Mandewark, Schandewark* = wat *in de mande* doet, geeft licht aanleiding tot ongenoegen; ook *Oostfr.* – *Gron. mandijlig, Overijs. mandeelig* goed = onverdeeld goed; *Oostfr. mandêlig* = gemeenschappelijk als het

bezit betreft. *Oostfr.* mande, mânde, manne, mân = gemeenschap; *Neders.* mandeel = het deel van het gemeenschappelijk hooiland der ingezetenen van een dorp, dat elk, bij jaarlijksche verdeeling, te beurt valt. Het woord hangt samen met het *Oudfr.* men, meente, monda, manda = gemeenschap; menbodel = eene gemeenschappelijke, nog onverdeelde erfenis en hetzelfde met: mein, meen, in 't *HD.* Gemeinde, en in het Nederl. gemeen (hebben), Gemeente, enz. **mandegoed** = onverdeeld goed, *ODr.* gemeene mande, *Gron.* mandegoud, mandeboudel. *Sprw.* Mandegoed, Schandegoed = onverdeeld goed geeft weinig voordeel en veel ongenoegen, *Nederl.* Gemeen goed, geen goed. *Gron.* Mandegoud is Schandegoud; *Oostfr.* Mandekraam, Schandekraam; ook: Mandegood, Schandegood. Zie: mandeelig.

mangelwortelplanten; de planten van mangelwortels die bestemd zijn om verpoot te worden; ook *Gron.*

mangs, smangs, manks = somtijds, wel eens, nu en dan; “*Mien* wief – *Is mangs bedreuft te pas*” = – is soms zeer droefgeestig. *Gron.* (WW.) altmangs, *Overijs.* (Twente) mengs, manges, *Neders.* allmangs, allmangst = soms.

mank, maank, gemank = **mank menaor** = door elkander gemengd, vermengd met; *pooier* *mank witte wien*; *maank* 't volk of *maank* 't volk wezen – bij het volk, bv. de kermisgasten, tusschen het volk in, niet afgezonderd; “de appels moesten er maar af, *want aans kwammen de roovers er maank.*” – “*Frens sleug er zoo nou en dan en malle slag mank.*” – wierp er kortswijl tusschen. *Gron.* *mank* = tusschen, onder gemengd, bv.: *woater mank melk*; *sōkker mank kōffie*; *eerdappels mank mous*, enz. Oorspronkelijk was het woord een znw. verwant met men-^{p.145}gen, beteekenende eigenlijk: vermenging; als voorzetsel is het in 't Nederl. verouderd. *Kil.* manck = in, tusschen; manckander = malckander; *Friesch* mank = vermengd; *Oostfr.* mank, manken, *Westf.* manc, mank = tusschen, enz., *Neders.* mank = tusschen, onder; *Teuthon.* gemankt = gemengd; *Oudfr.* mong, *Schotsch* omang, *AS.* gemang (van gemengan = mengen), *Eng.* among. (Oudt. beteekende gemanc ook = gezamenlijk.)

mankèrel; zie: manskerel.

mank menaor = door elkander. Zie: mank.

manks; zie: mangs.

mankzaad = gemengd koren; bv. rogge en haver vermengd tot beestenvoeder. In *Holstein* is: mangkoorn, rogge en tarwe doorengemengd.

mannelîk, manlîk = voordeelîg, voorspoedig,forsch, als het den groei betreft; ook = vooruit; oez *Jans was ok niet manlker as ik.* *Gron.* *mannelk* = voordeelîg opgegroeid, groot en sterk naar de jaren. Wordt alleen van kinderen gezegd.

manskerel, mankèrel = man, *Gron.* *manmens*,

mao = gemeene weide; **maochien** = laag gelegen stuk grasland. Zie: made.

maol melk; de hoeveelheid van ééne keer melken, 't zij van één of meer koeien; *dikke moalen melk* = ruime hoeveelheid, als teeken dat de koe (of koeien) goed geeft. *Gron.* 'n *moal melk*, *Noordfr.* en mäjł mōlke, *Deensch* et maal mälk.

maolster; zie: slachtbotter.

maoneschienweer; avond bij helderen maneschijn; *Gron.* *moanschienweer*.

mar = maar, voegw.

marke; zie: markt 1.

markt, markte, marke = onverdeelde heidevelden. *Dr. Landr.* (1712) III, 86: *gemeene Markte*; id. (1608) III, 32: *in de marke* (ook *Markten*) *gelegen*; – 44: *gemeene marcken*. Ook in *Westerw.* (*Gron.*) waar er nog enkele worden aangetroffen. Het register der aandeele, *woardijlen*, staat in het *boerbouk* opgeteekend. De verdeeling dier velden aldaar dagteekent van de laatste 60 jaren.

markt, markt, mark, maark (onz.) = kermis. Men zegt: tegen *Norgermarkt* (in Sept.) moet de Drentsche boer zijn koren dorschen; tegen *Roldermarkt* (ook in Sept.) zaait hij zijne winterrogge. Zoo zet men in de stad Groningen de kachels met *Zuidlaardermarkt* (laatst van

October); *Zweelermarkt* (in Augustus) moet de Drentsche boer zijn graan in de schuur hebben. In de prov. Groningen heeft men o.a. nog de volgende aanwijzingen: *Uithuizermarkt* (in 't midden van Oct.) {p.146} begint men op het Hoogeland te *wortelbreuden*; *Warfumermart* ('t laatst van Juni) moeten de nieuwe aardappelen klaar zijn. *Gron. Zeel. Westf. mart* = kermis.

marktegronden = deel eener *markte*; ook *Gron.* Zie: *markt I.*

mars, mers, meersch = laag, moerassig weideland. De gemeene weide te Koevorden heet *mars*; ook aldus o.a. in de graafschap Bentheim; *Neders. Holst.* marsch, ook *HD.* In *Sleeswijk* draagt de vruchtbare kleistreek aan de westzijde langs de zee dien naam; van daar ook *Wilstermarsch* en *Dithmarschen*. (v. *Dale*: marschland = moerland; laag, vet, moerassig land. **massche** = breisteek, maze, maas. *Gron. masken* = mazen van een net, *Kil.* masche, massche van een net. *Oostfr.* maske, meske, mêske, *HD. Holst.* masche, *Eng.* mesh, mash; *AS.* max = een net.

mat = dagtaak. Het *Gron.*: 't *mat of hebben* = zeer vermoeid zijn, niet meer kunnen voor dien dag. Aldaar is: *mat* eene landmaat van weideland, nagenoeg een half hectare; *Kil.*: matte, madte, volgens Plantijn: een geset veld, soo veel een mayer maeyt. Van daar de beteekenis van: dagtaak, in 't algemeen.

maten = penneschachten. Vergel. *meeten*.

mederjaolen = materialen; *Gron. meterjoalen*.

mêcheer; jongen, die den koe- of schaapherder ten dienste staat. Zie: *heer*.

meelzaad; zie: *bam*.

meens, voor: meent; *hoe meens doe dat zoo? Gron. hou mijnstoe dat zoo?*

meer. *Sprw.*: *Meer wordt nooit vol* = men heeft nooit genoeg, men wil altijd meer.

Woordspeling met: meer (een water). *Gron.* 't *Meer wordt nooit vol*.

meerderman = meerdere: "in alles hadd' ie hum zoo wat as de meerderman beschouwd."

meerten = luchten der kleeren in Maart. "Pronkt de burgervrouw met hare kleederen alleen in haar kabinet en aan heur lijf, de boerin doet dit ook nog op eene andere wijze, bekend onder den naam van *meerten*. De eerste zonnige dag nl. welke de maand Maart schenkt, wordt door de *redzamme* boerinne besteed aan het luchten van haar *kistentuug*, d.i. hare *garderobe*, eene bezigheid, welke het ijdele niet weinig aan het nuttige paart. Geen enkel voornaam en degelijk kleedingstuk blijft dan in huis, alles wordt dan daar buiten ten toon gespreid. Paal en boom, heg en struik, alles is er mee bedekt, even alsof een *nikstart* of *watertap* dezelve aldus heinde en ver langs het erf had verstrooid. {p.147} Dit uitstallen duurt, indien het weder zulks maar even toelaat, den ganschen dag." *Dr. Mosaik* 2 St. p. 7 e.v.

meertgras; gras dat in Maart groeit. Te *Norg* enz. zegt men: *het Meertgras heurt dij niet*. = – behoort u niet, daarop kunt gij niet rekenen.

meertkatten; benaming voor luchtspiegeling aan den horizon bij schoon weder. Aldus omdat dit eerst in Maart of wat later wordt gezien.

meeten = onvermaakte ganzepennen.

meid = vrijster; *mien meid* = mijn meisje; *Gron. maid* = meisje; dienstmeid; vrijster.

meier = **meierboer** = **meiersman**, meerv. *meierslu*, *meierlieden* = iemand die eene boerderij in huur heeft, pachter. *Dr. Landr.* (1712) II, 39: Wanneer iemand opzegging heeft gedaan van Goederen, Huizen, of Landerijen, en dezelve niet is aangenomen bij den *Meyer* of gebruiker, zal hij mede den zelve laten citëren op de Goorsprake. Zie ook ald. III, 81, 82. Art. 83:

Meyer-man. Art. 85: *Meyers*; art. 86: *Meyeren*. Id. (1608) III, 41, 42: *meijerman*; 43: *meijer*.

Friesch meier = bewoner eener landhoeve, elders pachter, en: bemeieren = als huurder bewonen; *Overijs.* meier = huurder, pachter. Op de grenzen van Belgie veel bij verkorting voor: meierhof = boerenhoeve of hofstede. *Kil.* meyer = pachter, bouwman, iemand die zijn land bebouwt; ook: overste maaistraat. *Neders.* meier = boer die zijn land in leen of meierrecht heeft; pachter, erfpachter; oudt. *meyersche* = bestuurster der huishouding,

huishoudster; *HD.* Meier, *Oostfr.* meier, en: meierske. *Deensch* meieri = hofstede; meierske = boerin. In *Gron.*: *meier* = *beklemde meier* de persoon die het recht heeft om altijd durend en erfelijk te gebruiken landerijen aan een ander toebehoorende tegen betaling van eene vaste en onveranderlijke huur, van vaste sommen bij verkoop, vererving of anderen rechtsovergang en van alle op het land liggende lasten en belastingen. – *Weil.* meyer = schout, bewindhebber, naderhand opzichter eener hoeve, en voorts overgegaan tot de beteekenis van: pachter, gebruiker, bouwman. Volgens *ten Doornkaat* van het *Lat.* major, waarvan ook het Fransche maire, oorspronkelijk overheidspersoon, en daarvan de major-domus der Merovingiërs, zooveel als: bestuurders van het huis des konings. Zulke meiers of huisbestuurders stelden de latere Saksische keizers over hunne goederen aan, en droegen deze later tegen eene vaste pacht of erfpacht aan hen over, waaraan de *meiers* en *halfmeiers* genoemde boeren in Westfalen hunnen naam ontleenen.

meierboer, meiersboer = pachter, *Gron.* *huurboer*.

meiersman = *meier*; zie ald.

meirstal; meer in de venen dat altijd met water gevuld is en toch geen gemeenschap heeft met andere wateren.

meister, schoelmeister = onderwijzer. *Sprw.* *Honderd meis-*{p.148}*ters, negenennegentig gekken; Gron.* *Honderd kösters (onderwijzers) negentnegentig gekken, en de honderste is nog nijt wies.*

meistern = mestern = onder geneeskundige behandeling zijn, medicineeren; *Gron.* *mestern, Friesch Overijs.* *meistern, Zeel.* *meesteren*, bij *Hooft*, alsook *Jer.* 51:9 *meesteren* = verplegen, heelen, genezen. (*Van Dale.* dokteren en meesteren = onder geneeskundige behandeling zijn, deze dikwijls noodig hebben.)

meitied (Meitijd), voor: de maand Mei; ook 't geheele voorjaar; *te meitied* = tegen Lichtmis zooveel als: tegen 't voorjaar; *'t lop al kört nao de Meitied toe* = het voorjaar is nabij.

mejîng (maaiing) = maaitijd; *in de mejîng* = in den hooioogst, *Gron.* *in't hooien*.

melkaovend; de tijd waarop (des avonds) gemolken wordt, *Gron.* *melkoavend, melkoavenstied, melkenstied.*

melkenbank; bankje waarop de meid zit te melken; *Gron.* *melkschoamel, schoamel.*

melklap; koe die veel melk geeft; ook *Gron.*

melktien (Westen van Drente) = melkvat met twee ooren; *Gron.* *melktiene, tien; Friesch tiene, tijne* = groot melkvat. *ZLimb.* *tieng, tiene* = tobbe, kuip; *Oostfr.* *tîne, melktîne; Holst.* *tine, tiene, tinken* = klein vat, tonnetje. *Kil.* *tijne, watertijne, watertonne.* (*Weil. v. Dale:* *tijne* (veroud.) = vat, ton, watervat.) Vergel. *kuve*.

melkzegers; de bloemen der kamperfoelie; aldus naar de honingachtige melk, welke de kinderen er uit zuigen.

memme = moeder; *Gron.* *mem, memme, mam* = moeder, onder den geringen stand; *Friesch mem, Marken, ZLimb.* *mem, Noordfr.* *meem, mem, mam, mimme, Oudfr.* *mem, mam, AS.* *möme, Cimbr.* *Eng.* *mam, Fransch* *maman, Lat.* *mamma, Spaansch HD.* *Nederl.* *mama.*

memorie, voor: verstand; *heller van memorie* = vlug van verstand.

menaander = menaor = elkander, *Gron.* *n'ander, Oostfr.* *nander, HD.* *einander*, bv. in: *bie n'ander, bi nander, bei einander* = bij elkander. *Gron.* *mekoar* = elkander.

menaor; zie: *menaander*.

menbeun; zie: *wegbeure*.

meneer = manier, wijze; *op heur meneer*.

mennen = met een wagen rijden. “Men scheidde veelal niet eer, voor men – zooals men het destijds noemde – zooveel had als men *met schik* naar huis kon *mennen*.” In *Gron.*: *mennen* = inhalen van het graan, nl. met den {p.149} waan. In *Leek* wordt het woord alleen voor het vervoer van goederen gebruikt. *Ned. Bet.* *menne* = vervoeren; *gemend* = den oogst binnengehaald.

mennig = menig; 'n dag of mennig = eenige dagen; ook *Gron.*

mennigsten = datum der maand; ook *Gron.*

menning; zie: *menpad*.

menpad = **menweg** = **menning** = weg naast de woningen voor de wagens. *Gron. menpad*, *menweg* = de weg die over de landerijen loopt ten dienste van het landbouwbedrijf, in de *Veenkol. menne*.

mensk = mensch; *mensken* = mensen; ook *Gron.*

menweg; zie: *menpad*.

mèr = meer!

mére = merrie, moederpaard; *Gron. meer, mere, merrie, Kil. merie, merrie, Hoofd, Vondel* meer; *Oostfr. märe, mâr; HD. Mähre* = oude knol. *OHD. merrhe, IJsl. marr, Noordfr. mâr, Deensch mär, Eng. mare, Gijsb. Japix marr* = paard. (Hiervan: maarschalk, eigenl. zooveel als: paardeknecht.)

mers; zie: *mars*.

mes = mest, *Gron. mis, misse. Dr. Landr. (1712) III, 88 mes* = mest. Oudt. *messaging, missing* = mest.

mesbulte = mesthoop; *Gron. misbult* = kleine hoop stalmest, zoo als men die over het land verspreidt.

mesester; eene katoenen stof. In *Gron. mesester*, en wanneer het gestreept is, *oamias*. Aldus naar de fabrieksteden Manchester en Amiens.

messen = bemesten, enz. = mest vervoeren. *Gron. missen* = mest vervoeren naar het land, ook: de stalmest naar de mestvaalt brengen.

messtreien = mest over 't land strooien, *Gron. misstreuen*.

mestelzwien = varken dat gemest wordt. Vergel. *vergel.*, enz.

mestern zie: *meistern*.

meten = honigraten der bijen in de korven. Ook = *maten*; zie ald.

metenhönnig; honig in en met de raat, honig zooals hij met de raat uit den korf wordt gestoken, *Gron. hönig in 't wark*.

metdoon = ter bezorging medegeven; *mitdaon* = medegegeven; *Gron. mitdoun*, en: *mitdoan*. – Ook = meedoen, wat anderen doen, ook *Gron.*

met, voor: mede; *met op 'n daghuur gaan; de boer mot 't met weten hoe haard 't gaon zal* (de paarden niet alleen); *er toe met waarken. Gron. mit*, voor: mede, *Stad-Gron. met*.

met'n beiden = met ons beiden, Staat eigenlijk voor: met z'n beiden.

meui, muie = moei, tante, *Gron. mui, muie, muichien, muike, meuke*, in *Vredewold* = stiefmoeder.

meu (moei); eershalve achter den naam van oude vrouwen ge-{p.150}voegd, bv. *Hillemeu, Grietemeu*, enz. Eveneens in *Gron. bv. Antjemui, Trientjemui*, enz. ook in *ZHoll. en Oostfr.*

meug = mocht. Zie: *meugen*.

meugden = mochten, *Gron. möggen*,

meugen = mogen, kunnen; “*daor knappe leu niet over meugt*” = – niet van houden, een afkeer van hebben; ook *Gron. maggen, meugen*.

meuk = maakte; *do meukste mij neet wiezer* = gij maaktet mij niet wijzer. *Gron, mouk; muik.*

meul = molen; *hen de meul* = naar den molen; *koffiemeul* = koffiemolen, enz.

meune; eene soort van brasem, *Gron. meune, meuning. Overijs. munne, meune*, volgens Halbertsma een zeelt, volgens anderen eene soort van blanken voorn, eigenlijk: mudhond, *OHoll. muidhond, Friesch muwdhoun*, een grondige, slijmerige visch en daarom zooveel als: modderhond. *Zeeuwsch-Vlaand. muidhond* = zeelt.

meur = broos. *Gron. meur, Oostfr. mör* = murw, van vleesch gezegd; ook van linnen dat gemakkelijk scheurt.

meurbra = lendestuk van eene geslachte koe. *Gron. meurbroa, muurbroa*, ook het stuk uit de korte ribben genomen; het stuk daarop volgende heet: runderbroa. – *Kil.* braed *HD.* Braten = *bra*, *Gron. broa. Oostfr. mörbrâ* = Mürbebraten = murw gebrad *Neders. mürbrade, Holst. mörbraden* = het zachte vleesch dat onder de nieren aan den ruggegraat van runderen en varkens gevonden wordt.

meuten = tegenhouden, keeren, gaan, beletten; ook = bedwingen, temmen. *Gron. muiten* = weren, tegenhouden, keeren; *Oostfr. möten* = bedwingen, temmen, keeren, beletten, verhinderen; *Holst. möten* = tegenhouden. *Zw. mot* = tegen, en *mota* = verhinderen.

middel, voor: midden; *middel in 't gebed weg* = in 't midden van 't gebed. *Oud-Dr.: with onsen middel* = uit ons midden.

midden-in-de-ton; zie: *nustkoek*.

middenknecht; zie: *grootknecht*.

midwinter, middewinter = kersttijd, de kerstdagen. (Zie: *zoor*) *Gron. midwinter* = kersttijd; *midwintersdoagen* = de kerstdagen. *Twente middewinter* = kerstavond; *Veluwe, Oostfr. Oudfr. Westf. middewinter* = kersttijd. Eigenlijk als vroeger = in 't midden van den winter, evenals: *midsummer (Kil), HD. Mitsommer = St. Jan; Neders. midsommer; Eng. midsummer, midsummerday* = in 't midden van den zomer.

mieghummels = mieren. *Gron. mieghummel, miegijmke, pishoamer, mierhoamel* = mier; *Oostfr. miegeemke, mieghamel, mieghamer; Westf. miegampelte; Neders. Holst. {p.151} miegeemke, Eng. pismire, emmelt, Deensch pismyre, AS. myra, asmet, Celt. myr, Friesch eemelaar, Geld. emt, HD. Ameise. Van: miegen = pissen, Friesch Neders. miegen, migen; Teuth. myghen, IJsl. miga, AS. migan, Lat. mingere. Zie: *iem*.*

mien, voor: mij; *'t is mien good* = 't is mij wèl.

miende = (de) mijne of (het) mijne, *Gron. mienent*.

mienen = koopen op eene veiling. *Dr. Landr. (1712) II.5: bij uitmijninge* an de hoogstbiedende verkoopen; art. 21: bij opslag ofte *uitemijninge* an de meestbiedende zal worden verkocht. Ook *Gron.*, en van: mij, zooveel als: mijn roepen.

miening, mijning = verkooping van roerend goed, veiling, *Gron. oetmiening, bouldag*.

miere, op de hoge venen van *Drente* (ook van *Gron.*) = gewone of tamme spurrie, *Spergula Sativa*.

miggeln = krielen, wriemelen; *'t miggelt er oet*, zegt men van bijen als ze driftig worden en in grooten getale uit den korf komen. (Vergel. 't *Gron. en Friesch miggeln* = stofregenen, freq. vorm van: miegen; zie: *mieghummel*.)

mil = mijt, in hout, kaas, meel of vleesch.

minlik = teeder, tener. *Gron. Oostfr. minnelk*, tegenovergestelde van: *mannelk* (zie ald.); *zij is nog te minnelk om te dijen* = zij is nog niet groot en sterk genoeg om te dienen als meid.

minnemoer; zoogende vrouw die de moeder bij den doop naar de kerk vergezelt. Zie *Podrag. II, 98 e.v.* Zooveel als: minnemoeder, min, zoogster bij die gelegenheid.

minner = minder. Vergel. *unner*, enz.

minnigheid = kleinigheid. In *Gron.* altijd met: geen, voorop: *'t is lang gijn minnighaid* = 't is lang geen smaldoek, lang geen kleinigheid of geringheid, schertsend van iets dat nogal vertooning maakt; ook *Oostfr.*

miskomendheid = **miskwaomheid** = misselijkheid. Ook = last, overlast, ongemak, nadeelig of onaangenaam gevolg. *Gron. miskwoam* = dronken; *miskwoamighaid* = onbekwaam zijn, in den toestand van dronkenschap.

miskwaomheid; zie: *miskomendheid*.

mismaol = gebrek aan eetlust; *zij hef geen mismaol had*, zegt men van eene kraamvrouw wier herstelling zonder tegenspoed is afgelopen. *Gron. gijn mismaol had hebben* = altijd goeden eetlust gehad hebben, niet ziek of ziekelijk geweest zijn. *Oostfr. mismâl* = maaltijd die slecht bekomt of bevalt.

misselfik = treurig. (*Odoorn.*)

misseunen = ontsieren, misstaan; ook = mislukken. {p.152} Oudt. sine = schoon; onsine = leelijk, van: suni = forma.

misten = missen; ook *Gron.*

moas = **moes** = boerekool, *Gron. mous, Overijs. boerenmoes, Geld. lankmoes. Kil. moes* = groente, moeskruiden.

mōdde = modder, slijk.

moei, moéj, mooj' moet gij, moet men, en = gij moet, *Gron. moj', moui, mouie*; "dan moe'j, ai'j' bij 't wicht sind" = dan moet gij, als gij bij uw meisje zijt; waar mooj' nao too?

moe'k = moet ik, *Gron. mou'k.*

mōen = moeten.

moër = **moer** = moeder.

moer = bijenkoningin, *Gron. mouer.* Ter aanduiding van het vrouwl. geslacht: *moerenter* = eenjarige merrie; *moervöl, moervool, moervul* = moederveulen. *Gron. mourvool.*

moerenter; zie *moer*, en: *enter*.

moerloos, zegt men van een korf met bijen die geene koningin heeft; *Gron. mourloos, mourlooze bei.*

moervool; zie: *moer*.

moes; zie: *moas*.

moes = muis, ook collectief, *Gron. moes, muus, Friesch Geld. Limb. moes, HD. Maus. Sprw. De moes in't land Geeft 'n golden tand* = als er 's winters veel muizen in 't land zijn kan men op een goeden oogst rekenen.

moesgoren; zie: *goren*.

moeshappers; bijnaam van de bewoners van Anderen, (gem. Anloo).

moesplanten = planten van boerekool, bestemd om verpoot te worden. *Gron. mousplanten.*

moet = moeten; *wij moet* = wij moeten. er

moeten, als verl. deelw. van: moeten; *dat hij met hen boerwaarken moeten had; dat ie beter oet zien oogen zien moeten had* = – had moeten zien; *Gron. – mouten har.*

moetien = moeder, eigenl. = moedertje; ook *Stad-Gron.*

molstarten; eene soort van roode wortelen, die cilindervormig maar kort zijn, *Gron. bolstarten, bolsteerten.*

molvanger = **bolvanger** = kort jasje, soort van zeemansjas. *Gron. molvanger, monkie, schort, twiefelder, vreischietter* (in *Langewold*) *moltje*; *NHoll. bolvanger, Overijs. bolkesvanger.* Bij v. *Dale*: bolk, zekere soort van schelvisch, ook wijting geheeten. Om de overeenkomst van dat kleedingstuk met de jas onzer visscherlui zal wellicht *bolvanger* voor: bolkvanger staan, en *molvanger* daarvan eene verbastering zijn.

momberschap = voogdijschap. (v. *Dale*: momber, momboor (veroud.) voogd, verzorger van weezen. Eigenlijk zooveel als: machtdrager). {p.153}

mond, voor: vaart, uitvaart, zijkanaal, in *Gron. wiek* (wijk), en hiervan de plaatsnamen: *Buinermond, Gasselter-Nijveensche mond*, enz., waarvoor in *Gron. o.a. Ommelandervijk, Kalkwijk, Noordwijk*, enz.

mōnnîg, mundîg = mondig, meerderjarig.

monter = vroolijk. *Gron. monter*, ook = opgeruimd, opgewekt, *NBrab.* = vroolijk, opgeruimd, *Oostfr. munter, HD. munter.*

mooj'; zie: *moei*.

mōon = moeten; *ie mōon neet denken, dat* enz.

moor; zie: *moër*.

moor = weeke veenbodem, moerassige grond. Staat voor: moer, moeras.

mooren; het smalbladige wollegras, *Eriophorum angustifolium*, ook wollegras, wollevlas, mattevlas, dottergras, veenhamels, veenpluis, katoenbloem, driemoorken, flok, lok, vlokken. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p.235.

moorvul; zie: moer.

mössen; zie: mussen.

mōtbigge = jong wijfjesvarken.

mōtooren; schimpnaam der inwoners van Rolde.

mōtte = zeug, oud moedervarken; *jonge mōtte* = jong wijfjesvarken. *Gron.* *mōt*, *mōtte* = wijfjesvarken; ook = zeug. *Kil.* *mot*; *sogh*, *Oostfr.* *Oudfr.* *mutte*. *Sprw.* *Het staat hem as de mōtte 't haspeln* = hij is onhandig, heeft den slag er niet van, *Gron.* *'t Handt hōm as de mōt 't haspeln*.

mōtten = morsen.

mouwen = met de armen omvatten, opbeuren en voortbewegen, bv. een boom *mouwen* = de armen om den boom slaan en op voornoemde wijze op den wagen laden.

mudde, mud land, eene landmaat, groot vk. rd. Zij werd verdeeld in *schat*, *spint* en *roe*. Ook landmaat in Westerwolde. Volgens *Weil.* in *Drente* en *Gelderl.* = 2/3 Holl. morgen. Zal zooveel oppervlakte zijn als men met één mud rogge kan bezaaien.

mue = moede, *Gron.* *mui*, *muide*.

muek = maakte.

mug = mocht; *'t mug wat!* *Gron.* *'t mög wat!* *'k mug* = ik mocht; *mugs tij wat schaomen!* = gij moogt u wat schamen.

muielk = moeilijk.

muien = spijten; *'t muit mij almachtig bes* = 't spijt mij geweldig, grootvader. Ook *Gron.*

muitig = twistziek. In *Langewold (Gron.)* = lastig wezen in een gezelschap, twist zoekend. {p.154}

mulder = molenaar, ook *Gron.* *Overijs.* *NBrab.* *Zeel.* *ZLimb.* – *Kil.* *moller*. oudt. ook: *molder*; *Neders.* *möller* *Deensch* *moller*, *HD.* *Müller* en *Mülner*.

mundîg; zie: mōnnîg.

munnik = soort van schapen.

mus = moest; *mussen* = moeten, en: moesten, *Gron.* *mōs* en: *mōssen*.

mussen; zie: mus.

mut = moet, en: moeten; *“pas bint ze de kinderschoenen ontwassen of ze mut al trouwen.”*

mute, muete, in: *in d'mute* = te ontmoet, *Gron.* *in de muit*, of *muete*, *Geld.* te *mûte*, *Oostfr.* in de *möte*, *Neders.* *enem* in de *möte*, of: to *möte* gaan, *Holst.* in de *möt* gaan; *Westf.* in de *maüte* *kuemen* = tegenkomen; *Eng.* to go to meet, *Deensch* at gaan een i *möde*; *Zw.* *mäta*, *AS.* *gemetan*, *Goth.* *motjan*, *gamotjan* = ontmoeten, bejegenen.

muttien; zie: huttien.

muussel = broekgrond, drassig weiland. Vergel. *Musselt*.

mijning; zie: miening.

N

n, in: *met 'n drieën* = met hun drieën. Ook voor 't lidw. een, ook *Gron.*

nachtegaal (*Oosterhesselen*), **nachtschaal** (*Odoorn*) = hondekrallen; zie ald.

nachtraven = nachtbraken, *Gron.* *nachtrewauen*; *Oostfr.* *rawauen*, *nachtrawauen*, *rawaueln* = van onrust niet kunnen slapen.

nachtschaal; zie: nachtegaal.

naerig, nerig = naarstig, vlijtig. *Gron.* *nerig* (bijw.) = ijverig, vlijtig, naarstig; spoed makend. *Hoof* *neerigh* = vertier hebbend, handeldrijvend. *Oostfr.* *Neders.* *närig* = huishoudelijk, spaarzaam, vlijtig, van neringdoenden; *Holst.* *närig* = spaarzaam, karig; *Noordfr.* *närig* =

vlijtig in kleinigheden, in alles wat winstgevend kan zijn, en: neren = voeden, *HD.* nâhren; *Westf.* nerig = vlijtig, werkzaam.

naeve, nève = neef. “In Drente noemt men elkander *neef* en *nicht*, al ware het ook dat men, zooals men in dit gewest zegt, een *schepel* erwten (in *Gron.* hiervoor: ’n *spient arften* of: ’n *spint arften*) noodig had, om die, tot berekenen van {p.155} den graad van verwantschap, één voor één uit te tellen.” *Dr. Volksalm.* 1840 p.159.

naffel = navel, ook *Gron.*

nak, nakke = nek, ook wel *Gron. Limb.* Ook = schouder. “*elk met ’n piepenkôrf vol gereedschap op de nak.*”

namegek; zie: *naomgek*.

nammen = namen (ww.), ook *Gron.*

namp = nam. Vergel. *kwamp*.

nao = na, en: naar, ook *Gron. Friesch Limb. Oostfr.*

naober = **naoberman** = buurman; *Overijs. Geld. naober, Gron. Limb. noaber; Oostfr. Neders. Holst. Oldenb. naber; Keulen nobel, Westf. nâber, Iserlohn nôber, Oudfr. nabur, AS. nehbûr, Eng. neighbour, HD. Nachbar.*

naoberdingen = **naoberplichten** = buurdiensten bij verhuizing of begravenis. De *Boerwillekeur van Rolde*, art. 21 verplicht de ingezetenen den inkomenden huurders (*meiers*) het benodigde getal wagens te leveren en hulp bij de begravenissen te verleen. (Te Markeloo (*Overijs.*) kiezen de nieuwe bewoners van een huis vier *noodnaobers* en *noodvrouwen*, die bij ziekte den geneesheer halen, bij den zieke waken, en bij overlijden en anderszins hulp verleen.) *Gron. noaberdijnsten, noaberplichten* = diensten bij begravenissen.

naoberlue = buurlieden, meerv. van: *naober*; zie ald.

naoberman; zie: *naober*.

naobern = buren zijn, volgens de gilde- of kluftwetten; ook *Gron.*

naoberplichten; zie: *naoberdingen*.

naoberschap = de inwoners tot eene buurt behoorende; *Gron. noaberschôp*. Zie: *naober*.

naoberwieven = buurvrouwen, vrouwen uit de buurt. Tegen den tijd der bevalling eener vrouw komen zij en ieder van haar spreekt den wensch uit: *ik wensch dei* (bv.) *Grietien das ’t ’n bliede mooder worst*.

naobrenge; *Sprw. Voort medenemen is beter as naobrenge*. Zooveel als: wat men heden verrichten kan moet men niet tot morgen uitstellen.

naobij gaon = zuinig zijn.

naodenken = zelfverwijt, naberouw.

naodzak = zak, broekzak, rokzak. *Zegsw. he hef geen scheur in de naodzak = hōm is de naodzak neet kapot* = hij is welgesteld, in goeden doen. (*Nijeveen, Kolderveen, Meppel, Havelte*, enz.)

naogel. *Zegsw. het brandt hum neet op de naogel* = hij heeft geld genoeg. *Gron. ’t brandt op de naogel*: de zaak is spoedeischend, kan geen uitstel lijden.

naogelholt; geroookt bilstuk eener koe; voorwerpsn. *naogelholten, Gron. naogelholt, Overijs. negelholt, Oostfr. nagelholt*.

naokomeling = opvolger, *Oudt. nakomer, HD. Nachkommer*.

naold. *Sprw. Hi hef de naold in’t spek stōken* = is van beroep veranderd. *Gron. de nal* (of: *nalle*) *in’t spek steken* = ophouden te werken, aan de dagtaak een einde maken, ook: met zijn bedrijf uitscheiden en gaan rentenieren.

nao melkens = na melktijd, als het melken gedaan is, eigenlijk: na melkenstijd. In *Gron.* is: *melkoavond, melkoavenstied, melkenstied* de tijd p.m. 4 uur, waarop {p.156} des nademiddags de koeien gemolken worden.

naomgek, namegek = het meest van die familieleden houden die naar ons genoemd zijn, of naar iemand uit de familie van wien men bijzonder veel houdt; *Gron. noamzijk*; (v. Dale: naamziek = eene voorliefde hebbende voor zekere namen.)

nao nemen = zich zeer aantrekken; ook *Gron.*

naoörden (naāarden) = overerven van lichaamskwalen en gebreken, *Gron. noaoaren.*

naor vanand = naar volgorde, bv. van de lengte, in verhouding van. *Gron. noavenant* = naar verhouding, naar gelang. 't *Fransche* à l'avenant, bij v. Dale: naar avenant.

naorzinnîg = bedroefd, droefgeestig.

naosiedook = zakdoek. Vergel. *naodzak.*

naoturen = overeenstemmen in aard of neigingen, ook *Gron.*

naovörken; met eene soort van vork den aardappelakker, nadat de vrucht er is uitgeploegd, nog eens omzetten of narooien, op die wijze eene nalezing houden.

naozitten; zie: *fikken.*

narsch = knorrig, slecht geluimd; *Gron. narrig* = verdrietig, knorrig, slecht gehumeurd.

Zaansch narrig = altijd gereed om te huilen; *Oostfr. gnarrig, Neders. Holst. gnurrig, gnarrig* = *narrig* met proth. g, overeenstemmende met: knorrig; *Westf. närrisk* = lichtgeraakt, prikkelbaar.

natoogd = schreiend.

nauwhen = nauwelijks, *Gron. nauhen, nouhen.*

neeën = naaien, *Gron. naien.*

neers = aars, achterste, ook *Gron. Oostfr. Neders. Zegsw. de neers veur de toen trekken* = zich niet durven uitlaten of bloot geven. De *n* is voorgevoegd als in: *noom, narm, nelleboog*, enz. Oudtijds schreef men, even verkeerdelijk, *naars*, voor: *aars*.

neester = naaister, *Gron. naister.* {p.157}

neet (ontk. bijw.) = niet, *Gron. nijt, nait.*

negenooqd = bij de pinken, bij de hand, gevat, scherp, op alles achtgevend, van vrouwen gezegd; ook *Gron. Oostfr.*

nei, neij, nij = nieuw. Ook = vreemd, ongewoon, *dat döt mij nei* = dat bevreemdt mij; *nei opkieken* = vreemd opzien, ook *Gron.* Bij *Hooft*: het doet mij vreemd. *Oud-Gron. Friesch. Ned-Bet. nij, Oudfr. = nia, Noordfr. nei, nai, Oostfr. nei, Neders. nij, nije, Holst. nee, nie, Eng. new, Deensch, Zw. Noorw. ny, HD. neu.*

neien = hinniken der paarden tegen elkander, als zij andere paarden bemerken, *Lat. hinnire.*

neigien = nieuwtje.

neïg = **neilîk, nijelîk** = verdrietig, knorrig, van kleine kinderen, in *Westerw. (Gron.) neisgierîg.*

nejjaorwinnen; zie: *nijjaorwinnen.*

neilîk; zie: *neiig.*

neiplichîg = nieuwsgierig.

neis, nijs = nieuws; *van neis* = op nieuw. *Gron. van neis, van nijs, van neien, Oostfr. von nijen, HD. von Neuem.*

neisies = zoo even; *Gron. neis, neisies, neiskers, neiskes, nijs* = voor kort, zeer onlangs, ook *Overijs. Friesch nijs, nijskens, nijskes, nies; Noordfr. nâis, Deensch nysies* (de kortste tijdduur tusschen twee tijden, maar beperkt tot uren of gedeelten van uren; *HD. neulings, Jud. 4: 4: nieuwliks* = onlangs.

nek; zie: *nak.*

nelîg = **nirtig** = moeilijk, lastig; *nelig* wellicht samengetrokken uit *netelig*. Zie ook: *nirtig.*

nerîg; zie: *naerîg.*

nes, voor: *es, esch*; zie ald. Door snelle uitspraak van: *de es*, of *op de es* werd de *n* tusschengevoegd, ter vermijding van den hiatus, en zoo die *n* bij het woord getrokken.

net; zie: *benèt.*

nettelkōning = winterkoninkje.

neug = noodig, samengetr. uit: *neudig*. *Pleon.* zegt men: *neug van neuden* = *neug neudîg* = dringend, hoog noodig; 't *heuiland was er neug antoe* = 't hooiland moest noodig bemest worden.

neugde = noodigde, *Gron. neugde*; zie: neugen.

neugen = noodigen, uitnoodigen; 't *neugen annemen*, zooveel als aan de leden der familie het overlijden bekend maken, en hen tevens uitnoodigen om den afgestorvene de laatste eer te bewijzen. Elk der bureu betaalt dan gewoonlijk eene kleinigheid waardoor de *neuger* (een der bureu) eenigszins schadeloos gesteld wordt voor zijne verdere werkzaam-{p.158}heden.

Gron. nuigen = noodigen. Ook = aansporen om meer te eten of te drinken.

neuger (= noodiger); zie: neugen.

neuggeld = het geld dat de *neuger* voor zijne moeite ontvangt; zie: neugen.

neugheid = noodzakelijkheid; zie: neug.

neuiëln, neulen = knorren; *Gron. neulen* = brommen, pruttelen; *Oostfr. Holst. nōlen, Deensch* at nôle, *Westf. nāulen* = verdrietig schreien.

neulen; zie neuiëln.

neuling = plotseling, onverwacht; ook = steil hellend. (Vergelijk de eerste beteek. met het *HD. neulings*.)

nichte; zie: naeve.

nieds = vurig, met kracht, vinnig; "wee had ooit edacht, dat zoo'n meistertien as ie zoo niets op de legge kon houden." *Gron. niets, niets, nietsk*; 'n *neidse slag* = een slag die doordringt, een gevoelige slag, een die aankomt. *Overijs. nijsch* arbeiden = met drift werken; ook *ZBrab. Neders. Holst. niedsk* in 't eten, *niedske kolde, niedsk schreien*; *Westf. nitsch* = snel gezwind. Ontstaan uit: *heetsk*, zooveel als: *hitsig, driftig, vurig*, met voorgevoegd lidw.: *een heetsk* werd: 'n *heetsk, needs*, en zoo: *nieds*.

niks = niets: *dat is niks aans jong* = dat is zóó en niet anders jongen! Ook *Gron. (Stad-Gron. ook niksnijsen)*, *Overijs. ook nikkes, Over-Bet. NBrab. Zuid-Limb. (nieks) ZHoll. Oostfr.*

Neders. Holst. Hamb. Westf. en zoo in bijna alle dialecten van het Nederduitsch. HD. Nichts.

nikken = met eene hoofdbuiging groeten; ook *Gron. – Zw. nicka, Deensch nikke, HD. nicken*, en: Kopfnicken,

nikstart = **nukstart** = **waotertap** = hoos, waterhoos.

nirtig = **nōrtig** = lastig, ongemakkelijk, verdrietig. *Gron. nirtig, nōrtig* = knorrig, brommig, boos; *Neders. nirren*, alleen voor brommen van katten (*HD. nōrgeln*); *Holst. nurken* = morren, grommen, verdrietig zijn. (*Weil. v. Dale: nurk* = grompot; *nurkig* = knorrig). Zie ook: nelig.

n'kander = elkander, ook *Gron.* zooveel als: een (elk) den ander.

nogenōg = nagenoeg.

noodmoldertien. Als geringe lieden des zomers een gedeelte van hun oogst afmaaien; door nood daartoe gedrongen, nog vóór het graan goed rijp is, noemt men de *ponge* (zak) die ze dan op den molen brengen, 't *noodmoldertien* of *noodmuldertien*; dus zooveel als: wat uit nood gemalen moet worden. {p.159}

nooit gien, dubbele ontkenning: *da ze nog nooit gien spoor hadden zien vaoren: da's nooit gien schaop toch* (ook *Gron.: nooit gijn*). Zoo: *nummer niet* = nooit. Zie: nummer.

nortîg; zie: nirtîg.

notsum = spaarzaam; "Hillemeu was in 't gebruik van lekkernijen zeer notsum" = zij at weinig lekkernijen.

now = nu, *Gron. nō, nou*.

nuchtern = onnoozel. In *Gron. nōchtern* – zooveel als: nog niet tot rijpheid gekomen; *nōchtern jong* (of *wicht*) = snotjongen, een jongen die de kinderschoenen nog niet heeft uitgetrokken, ook *Oostfr.*

nukstart; zie: nikstart.

numen = noemen; *benumen* = benoemen, naar iemand noemen; *Gron.* benuimen, *Oostfr.* benömen.

nummer = nimmer, nooit; *nummer niet* = nooit. Vergel. 't *Gron.* *jummeran* = onophoudelijk; *Twente jummer*, *Friesch* jemer, *Oostfr.* jümmer = immer, alsmede: *nums* (*Hamb. Gron.*) = niemand; *Hamb.* jüms = iemand.

nums = niemand; ook *Gron. Oostfr. Neders., Holst.* – *Hamb.* nüms, *Hannov.* nemmes, *AS.* namman, *Eng.* noman, *Lat.* nemo.

numsien = poosje, oogenblikje, zooveel als: een niet van tijd.

nuren = zwellen der uiers bij drachtige koeien, *Gron.* *uren*; *Overijs.* nuren, neuren, *Geld.* nuren, *Westf.* nueren, *Oostfr.* üren. Volgens *ten Doornkaat* een van: *uur* gevormd werkw. gelijk: stunden, van: Stunde; tiden (berichten) van: tîd = tijd, en zooveel als: tijd en uur aankondigen dat het kalven zal plaats hebben.

nusseln = talmen, treuzelen. *Gron. nusseln* = beuzelen, langzaam werken om den tijd te verdrijven; ook het stil spelen van kinderen, bv. met eene bouwdoos. *Neders.* nôteln, *Holst.* nüsseln = langzaam arbeiden, niet beschikken. *Gron. nusseln*, *nusteln* ook = dralen, treuzelen, *Nederl.* nestelen in de fig. beteekenis.

nussies = **nusties** = kraakeel, kibbelarij, twist; *nussies maaken* = twist zoeken. Ook = muizenissen, waarvoor men gewoonlijk zegt: muizenesten. Eigenl. diminut. van: *nusten* = nesten.

nust = nest (ook *Gron.*)

nust; ring van stroo gevlochten, waarin men 's winters de melkvaten, *kuven*, plaatst, om ze tegen den vorst te beschutten.

nust, voor: hoeveelheid, massa; 'n *dik nust geld* = een belangrijk kapitaal; ook *Gron.* {p.160}

nusten = netelige omstandigheden, onaangename zaken; “*laot het vraogen nao zukke nusten an jongelu over.*”

nusties; zie: *nussies*.

nustkoek. In de gemeente *Gieten* heerscht (of heerschte) de gewoonte, dat de laatst aankomende koedrijver door zijne makers, gewapend met brandnetelen, aan den Gieterdijk werd opgewacht, om als straf voor zijn luiheid daarmede onbarmhartig om handen en aangezicht gegeeseld te worden, onder het zingen van: *Nustkoek zit zoo diep in de veeren, Kan zien egen roep neet heuren; Nustkoek hier! Nustkoek daor! Wij zullen jou wel beter leeren.* Ook te *Gasselte* was (of is) dergelijk gebruik in zwang. *Dr. Mosaik* 1 St. p. 38, 39. Te *Zuidlaren* heet de knaap, die op Pinkstermaandag het eerst de koeien van stal gedreven en in het land heeft gebracht *vroegriep*, de tweede *dauworm*, de derde *midden in de ton*, en die 't laatst komt *nustkoek* of *langslaper*. De overigen hebben geen naam, maar de genoemden en een kleine jongen, die op het horen toet, worden met bloemen en groen bestrikt en alzoo binnen het dorp geleid onder het algemeen geroep: *Nustkoek, Nustkoek zitst dou zoo diep in de vaeren, Kanst het geroup niet heuren, Hast dou geen oogies van kiekerdekiek, Komst jà te laat met de koe'n op de diek.* Zoo gaan de kinderen geheel *Zuidlaren* door en ontvangen bij ieder huis voor hun gezang iets, hetwelk zij later onder elkander verdeelen. *Dr. Volksalm.* 1844 p. 120.

nuver = vlijtig, naarstig, werkzaam. Men gebruikt het woord vooral van menschen die in eene geringe betrekking ijverig zijn en 't gewonnene bijeen weten te houden. 't Wordt hier dan meest van een geringen trap van welvaart, door spaarzaamheid en oppassendheid bereikt, genomen, bv. 't is *zoo wat'n nuver kaerel* of: *hie is er nogal nuver om*, waarvoor het *Gron.* heeft: 't *bin nuvere lu, zij kennen 't nuver stellen.* “In *Friesland*, althans in vele streken, heeft *nuver* eene geheel andere, eene min gunstige beteekenis, die men door: vreemd, ongewoon, raar (in den slechtsten zin) zou kunnen weergeven. Zoo spraken eenige Friesche boeren, om 't vreemde en verkeerde van de leer, die zeker predikant verkondigde, aan te toonen, van de *nuvere* stellingen, die de man had. Dit verschil van beteekenis van 't zelfde woord kan

somtijds aanleiding geven tot verwarring. Zoo had de Groninger vrouw van een Friesch predikant eene vrouw uit hare gemeente een recht fraai compliment meenen te maken door hare gordijnen *nuver* te noemen. Vreemd zag zij op, toen die vrouw zich over die uitdrukking gebelgd toonde en met zekere bitsheid zeide: nuver? nuver? voor ons zijn ze goed genoeg. Wij kunnen ook niet alles zoo mooi krijgen, als de juffrouw.” *Dr. Volksalm.* 1840 p. 262. In *Gron.* is: *nuver* = lief, aardig, net, zóó dat het elk bevalt, behalve op de *Friesche* grens, waar het ook: vreemd, zonderling, niet wel bij ’t hoofd, in *Langewold* korzellig, beteekent. *Overijs.* nuver = liefvallig, aardig; *Oostfr.* nüfer = helder, blank, rein, net, bevallig, bij de hand, flink, met een verstandig gelaat; *Neders. Holst.* = lief, aardig, beminnelijk, en daar oudtijds: nieper = met een helder schoon oog; in *Luneburg* nyfer. Bij *Weil.*: nuver (*Gron.*) = net, aardig, fraai, vlug, vaardig. – Wellicht is het woord eene comperat. vorm van: nuw = nieuw, *Kil.* nuwe; *Bild.* nuuw = vreemd, wonderlijk. De verschillende, ja tegenovergestelde beteekenissen zouden verklaard kunnen worden uit de omstandigheid dat alles wat nieuw is, aan onbeschaafden vreemd, wonderlijk, afkeurenswaard voorkomt, maar dat meer ontwikkelden aan het nieuwe, ongewone lichter hunne goedkeuring schenken.

nije = nieuwe (*Gron. neie*); ook = nieuwsgierig.

nijelik; zie: *neîg*. {p.161}

nijetimmerd = nieuwgetimmerd huis, huis dat men zoo pas heeft laten bouwen.

nijjaorskooken (nieuwjaarskoeken) = dunne koekjes van meel en suiker, die de huismoeders ten behoeve van het nieuwjaarsfeest bakken. *Gron. nejoaskouken.*

nijjaorwinnen; neijaörwinnen = *winnen* = nieuwjaarwenschen. Het *nijjaorwinnen van de jongelu* is in *Drente* omstreeks 1868 geheel afgeschaft. Te gereeder gelukte dit, omdat het afschaffen van dit *olde gebruik veurde boeren zoo miserabel veurdeelig was*. Zie *H. Tillema Dr. Novelle* 1868. (In Groningen is dit *nejoarsloopen* reeds langer afgeschaft en daarvoor vaste uitdeelingen uit vrijwillige bijdragen in de plaats gekomen.)

nijmelkt = voor ’t eerst weer melk gevend, van koeien die afgekalfd zijn, *Gron. neimelk, nijmelk, neimelk kou, Friesch Overijs. nijmelkte koe.*

nijplichtîg = veranderlijk, steeds naar iets anders verlangend, ook *Overijs.*, in *Geld.* nieuwsgierig.

nijs; zie: *neis*.

nijbies = onlangs; *Gron. nijs, nijbies, nijbieskes* = voor kort, onlangs. {p.162}

O

och man! interj. van verwondering = o! och! Ook *Gron.*

odder = orde; *Gron. odder* = orde, en: order, bevel; *Friesch odder. Oostfr. ödder* = orde.

oe = u, aanw. voornw.; *eb oe van oe leven!* Ook = uw.

oei; zie: *oet! oet!*

oele = uil; *dat wordt ’n oele* = dat is eene mislukte boel. Het *Gron.* heeft: *oele!* zooveel als: mis man!

oen = uw, uwe; zie: *oe*; *Gron. joen.*

oende = de uwe, den uwen, het uwe, enz.

oesterkoek; zie: *laurierdrup.*

oetblikken = blijken; *dan zal ’t oetblikken!* Ook *Gron.*

oetbrengen = verkoopen of verruilen; *op ’t veurdeeligst oetbrengen*; ook *Gron.* Zooveel als: aan den man brengen.

oetbröd (uitgebroed), voor: geboren, afkomstig; *zij’s daor oetbröd*; ook *Gron.*

oet de tied komen = sterven; *Gron. oet tied zijn* = gestorven; *zien voader is oet tied* = leeft niet meer; *Ned. Bet. uut den tied raoke* = sterven.

oetdoen = verhuren. *Gron. oetdoun*, nl. van geld = leenen, op rente zetten; *land ten halven oetdoun* = voor de helft der vruchten verhuren. Bij *Hooft*: uitdoen = geld schieten, leenen.
oetdreien, voor: uitloopen (fig.); 't wèr zul op regen oetdreien = denkelijk krijgen wij regen; ook *Gron. oetdraien*. Ook bij v. *Dale*: uitdraaien.

oetgaon, voor: sterven, ook *Gron.*: *zij's zacht oetgoan* = zij is zonder pijn of benauwdheid gestorven.

oethangen, voor: begaan, bedrijven: 'n streek oethangen.

oethemmeln = schoonmaken; 't hoes oethemmeln (of: 't huus uuthemmeln), ook *Gron.* Zie: *hemmeln*.

oetien; zie: *oet! oet!*

oetjaogen = diepe sporen in het zand maken; "de wagen speuren wassen deur al dat gemen diep oetjacht", zooveel als: de vrachtwagens hadden diepe sporen gemaakt.

oetkubbîng; zie: *uutkubbing*.

oetlangen = uitgeven, ook *Gron.*

oetloopen = afgeloopen; hij wilde zien of 't good oetloopen was.

oet! oet! = oetien! = oei! lokwoord voor schapen.

oetpakken = afloopen, uitkomen; ook *Gron.*

oetpiegeln = uitmergelen.

oetpoesten = uitrazen, uitwoeden. Zie: *poesten Gron. Overijs. Geld. Westf.* = uitblazen.

oetprakkezieren = door nadenken vinden of uitvinden, *Gron.* {p.163} *oetprakkezijern*.

oetpreukeln = uitpluizen, van de pijp. Ook *Gron.* en ook voor: uitpluizen van de tanden, van het katoen in de keukenlamp, enz.

oetproesten, in: 't oetproesten van lachen; de uitbarsting van een eerst bedwongen lach, alsof men niest; ook *Gron Oostfr.*

oetredden = uitkammen, van het haar, *Gron. oetreien*.

oetreuien = uitslaan; uitslag op de huid vertoonen, waardoor, naar men meent, de kwade stoffen in het lichaam naar buiten gedreven worden.

oetschröbben = uitschelden; ook = ernstig berispen (v. *Dale*: schrobbeering = scherpe berisping; uitschrobben = schrobbend reinigen).

oetspannenkien = [uitleg ontbreekt in bron]

oetspeien = uitspuwen, braken; zie: *speien*.

oetspinnen = uitvaren, zijn drift toonen; "Doe was Maarchien teeng oom begund te oetspinnen", waarvoor in *Gron.* - oet te spinnen.

oet stuur wezen = ongedaan, verschrikt, *Gron.* = ongedaan, zenuwachtig, door schrik als anderszins.

oettikken; een meisje 's avonds naar buiten lokken door tikken op de glasruiten.

oettrekken; zie: *garf*.

oetvlögeln = uitstoffen met een ganzevleugel of pen; *vlögel, vlogel* = vleugel.

oetvreden, oetvreën = door eene vrede (zie: *vreeîng*) buitengesloten houden.

oetvreën; zie: *oetvreden*.

oetvorken = de aardappelen bij 't rooien met eene vork los maken, *Gron. oetzetten*.

oetwassen; het ontkiemen van den korrel in de aren, wanneer het graan nog op het veld ligt. Dit heeft alleen bij zeer natte zomers zoals in die van 1891 plaats; ook *Gron.*

oetzettîng = uitzet, bv. aan jonggehuwden, huwelijksuitzet.

oeze = onze; *oeze volk* = de huisgenooten, ook = (mijne, of: onze) ouders. *Westerw. (Gron.) oeze, Westf. use; Kil. use* (veroud)

of = af; die vlegel is *of*; ook bij samenstellingen. Ook *Gron.*

ofdoen; zie: *afdoen*.

ofestörven (afgestorven), voor: sterven. [zo in bron]

offerblok; zie: *offerpad*, en: *blok*.

offerbluk; zie: offerpad.

offerpad = middenpad in de kerken. In dit pad staan gewoonlijk de zoogenaamde *armblokken* of *arpalen*, oudtijds ook *afferblokken* of *offerblokken* genoemd.

ofgaon; zie: afgaon.

ofgraoven; zie: afgraoven.

ofguestig; zie: afguestig.

ofhang; zie: afhang. {p.164}

ofhangen; zie: afhangen.

ofkomen; zie: afkomen

ofleezen = afkondigen, als vroeger na afloop der preek geschiedde, dus = kundigen; zie ald.

oflangen = afsteken, geld geven.

oflaot; zie: aflaot.

ofleggen = verliezen, het onderspit delven; *dat mōs hij daor tegen hōm afleggen*. hij moest het tegen hem verliezen. Ook in zake van vrijerij, en zooveel als: een ander werd hem de baas.

ofloonen; dienstboden vóór Mei ontslaan en naar den dag afbetalen; ook *Gron. Overijs*.

ofmaaken; zie: afmaaken.

ofnachten; zie: afnachten.

ofpiegeln; zie: afpiegeln.

ofpietsen; maken dat men zooveel mogelijk arbeid van een werkman gedaan krijgt. Eigenlijk zooveel als: hem met de zweep (*HD. Peitsche*) drijven (*peitschen*).

ofplaggen; zie: afplaggen.

ofraod = (het) afraden) *deur 't ofraod* = door het afraden

ofrunnen = afloopen; *en zoo runt de boel of* = en zoo loopt het af, dat is het einde van 't lied. (*Gron. runnen* = hard loopen, van paarden steeds: *droaven*.)

ofscheiden = scheiden.

ofschieren; zie: afschieren. [verwijswoord ontbreekt in bron]

ofschinnen; zie: afschinnen.

ofslaon; zie: afslaan.

ofstandig; zie: afstandig

oftandig, zegt men van een dier dat het wisselen gedaan heeft.

oftellen; zie: aftellen.

oftrekken; zie: aftrekken.

oftrouen; zie: aftrouwen.

ofvaoren; zie: afvaren.

ofwarken, voor: gedane zakewn maken, de zaken tijdig afdoen.

ofzakken van den regen, van de pijn = verminderen; ook *Gron*.

ofzetten; zie: afzetten.

ok = ook.

old = oud; *tussen old en nei* = in kommerlijke, benarde of behoeftige omstandigheden; ook = tusschen twee stoelen in de asch. Volledig luidt de zegsw.: *tussen olde en neie rogge*, en zooveel als dien tijd in den zomer, waarin de voorraad van oude rogge reeds bijna verbruikt is en de nieuwe oogst nog niet kan binnengehaald worden. Ook = ouden, in: {p.165} *old en jonk* = ouden, ook *Gron. Dr. Landr.* (1605) II, 36: die en haer *olde* vigeur verblijven; III, 10, 11: *olt* = oud.

Oldiep (Oude diep), voor: Hunze.

olden voor: ouders, *Gron. ollen, olden. Dr. Landr.* (1605) III, 8, 16, 18 *Olderen* = ouders.

oldenknecht olle knecht = **olle maot**, benaming voor: de duivel, *Gron. d'olle knecht, olknecht, Hamb. oole knecht*. Zoo ook: *de olde* (*Gron, de olle*), *de beuze, horrelvoot, korthakke, boksvoot, zwarte baos, kortstarte, de kwaoë*. De laatste is de meest gebruikelijke.

older, oolder = leeftijd, ouderdom, ook *Gron.*, *HD. Alter. Dr. Landr.* (1608) II, 32: na haer (des heeren breucken) *older*

oldern = er oud en afgeleefd beginnen uit te zien, *Gron. oldsen.*

olde wieven = grove pepernoten. In *Groningen*: *olwieven*, gebak van grof roggemeel en stroop, dat voor St. Maarten, St. Nicolaas en Nieuwjaar wordt gebakken, eigenl. oudewijvenkoek.

old peard (oud paard) in: “*dan komp er sents en old peard vanne stal*” = dan neemt de predikant soms (of: wel) eene oude preek; ook *Gron*: ‘n *old peerd van stal hoalen*.

ombuten; zie: *buten*.

omgang; inzameling van liefdegiften bij de huizen; ook *Gron.*

omgeven (wederk. ww.) = van geloof veranderen; *hij hef hōm omgeven* = hij is naar eene andere gezindte overgegaan; ook *Gron.*

omkool; zooveel als: onze vriend (van wien wij spreken), de snuiter, de snaak, die van-der-Hummes, enz. altijd in min of meer spotachtigen zin; “*doe ’k omkool* (hier: de geschoten haas) *onder ’t maos weg wol haolen*”, enz. *Gron. oomkool*.

omkōrreln = omkantelen, *Grōn.* = omrollen.

ommehaal = **ommeschieve** = **ommeschiever** = **omstuk**; geheele snede van een brood, of van eene *stoet* (zie ald.), van welker helft men gewoonlijk ééne boterham maakt. *Gron. omstōk, omsnee, omkarve, rondom* = geheele snede of schijfje van een achtponds brood; *Overijs. Geld.* rundummechien.

ommetrekker; zie: *ummetrekker*

ommeschieve; zie: *ommehaal*.

ommeschiever; zie: *ommehaal*. {p.166}

omslag = omtrent, omstreeks

omsteek; zie: *ommehaal*.

omstulpen = omkeeren van een kopje, pet, pan, enz.

omtoe = rondom; *om ’t huus toe*; ook *Gron.*: *bin boomen omtoe*, bv. om eene boerderij.

om weg; ‘t *gait ’r om weg* = die toestand is daar lang niet zoo als ‘t behoort; ook: zij maken veel leven, rumoer, (ook *Gron.*); “*En daor bij Jans, daor was ’t om weg egaon*.” Ook = die toestand is daar lang niet goed.

onabel = **onēnde** = ruwe kerel, woestaard. In *Gron. onoabel* (scheldw.), zooveel als: bengel, lummel, rekel. *Nederl.* abel = handig, bekwaam, aardig. Volgens *Weil.* is onabel (bvnw.) verouderd. *Kil.* onabel = onhandelbaar, niet te besturen, ongeschikt, onbekwaam. - *onēnde*, verbast. van het *Lat.* non ens = niet zijnde, niet bestaande en te vergelijken met: onding.

onbandîg = **voelbandîg** = zeer, buitengewoon, bv. *onbandîg kold, druk*, enz. Ook = ongebonden, onmatig. *Gron. voelbandîg* = buitengewoon, altijd in ongunstige beteekenis: *voelbandîg weer, voelbandîg kold, voelbandîg kennen vluiken*, enz.

onbedwongen = vrij; *onbedwongen wil* = vrije wil. *Gron. onbedwongen* (znw.), ook: *ongedwongen* zegt men tegen een kind dat zich niet gezeggen laat, wiens driften niet te beteugelen zijn. Bij v. *Dale*: onbedwongen = door niemand bedwongen, aan niemands dwang gehoorzamende, vrij (weinig gebruikt).

onderbouwen = ploegen; zie: *schol*.

onderdoems = in ‘t geheim, in stilte, in ‘t geniep, valschaardig. *Gron. onder doemkes* = in ‘t geniep, niet ronduit, niet openlijk, bv. *onder doemkes hekelen* = een steek onder water geven. *Hoof*: onder den duim = onder de hand.

onderhok, in de *Zegsw.* in ‘t *onderhok zijn* = minder geacht worden dan vroeger. Zal eene verbast. zijn van: *enterhok*; zie ald.

onderjaerig = geen jaar oud zijnde, onvolwassen; ‘n *klein onderjaerig huesien*.

onderkeur = onderscheid, verschil.

onderlest = onlangs. *Gron.* (*Old. WW.*) anderlest, anderlessenis, lessend, lessens = lest, laatst, eenigen tijd geleden, *Oostfr.* anderlessens, onderlesz.

onderschoer; zie: uutkubbing.

onderschuur; zie: uutkubbing. {p.167}

onderste; vierkante lap met een rond gat in het midden, waardoor het hoofd wordt gestoken en zoo een kleedingstuk dat rug en borsten bedekt; *Gron.* *onderst*, *onderste*, *onderstje*.

ondeugd, voor: overlast, kwaad; iemand *ondeugd aandoen*.

ondeugde = ondeugende streken, straatschenderij. Ook znw. voor iemand die zulks doet, evenals het *Gron.*

ondrieg = eene spijs waarvan men veel kan eten. Vergel. dreeg (Wellicht is: *dreeg* = *drieg*).

onduur = goedkoop. *Kil.*

onënde; zie: onabel

ongedaan = ongekleeed, haveloos; ook = wanordelijk. *Gron.* *ongedaan* = ontsteld, zenuwachtig; *NHoll* ontdaan = ontroerd, ontsteld, aangedaan.

ongesproken, ongespröken = sprakeloos, zonder spraak zijnde, van een zieke.

onkosting; zie: kosting.

onhuur; zie: onnuur.

onjarig; een dier dat nog geen jaar oud is.

onlêe = drukte, samengetr. uit: onledigheid, zooveel als: bezigheid, volhandigheid.

onleidig = ondragelijk; ook = pijnlijk, smartelijk. Staat voor: onlijdelijk.

onliedigheid = ondragelijke toestand.

onliegheid = kwade stoffen in 't lichaam; ook = uitslag.

onliek = oneffen, van den weg gezegd.

onnuur = **onhuur** = **onzeun, onzuun** = smerig, morsig, slordig, vuil. 't *Gron.* onderscheidt *onnuur* en *onzuun*; 't eerste = vuil; het tweede = slordig, van aard. *Neders.* ungehur, *Friesch* onhuur = vuil, bemorst, morsig, onzindelijk. Waarschijnlijk evenals het veroud. *onguur* van het *MNederl.* ongehier, 't *HD.* ungeheuer, met gewijzigde beteekenis.

onstuur = wanorde, verwarring; *op 't onstuur zijn* = in eene kwade luim wezen; *op 't onstuur maken* = in de war helpen; 't *weer is op 't onstuur* = 't weder is slecht; *de kop op 't onstuur brengen* = 't hoofd op hol brengen. Het *Gron.* heeft: *oet stuur* = ongedaan, zenuwachtig, aangedaan; ook = in wanorde gebracht. Zie: sturen.

ontient = ontijd; *bij aovend en ontient*.

ontsaken = tegenspreken, loochenen, ontkennen = Oudt. missaken = loochenen, niet erkennen.

ontzitten, van de maan = afgaan van de maan, *Gron.* = later in den avond opkomen, nog niet schijnen als de {p.168} zon reeds onder is. *Neders.* entsitten, eigenl. = verwijderd zijn, verwijderd houden; *MNederl.* entsitten = ontkomen.

ontwenden = wegkapen, *HD.* entwenden.

onverscheiden = onverdeeld, ongescheiden.

onverstaandig; als bijw. van versterking: *onverstaandig zwaar werken*.

onvoeg = onhandelbaar, ongeschikt, niet inschikkelijk. In *Vredewold (Gron.) onvoege mal* = onordelijk.

onwietend (onwetend) *Sprw.* *Onwietend zundigt neet*.

onwiezen, plunnen; zoo noemde men voorheen eene soort van grove aardappelen waarmede 't vee gevoederd werd.

onzeun; zie: onnuur.

onzuun; zie: onnuur.

oofender, oofener; de leek die de vragen van den catechismus in de

namiddaggodsdienstoefening breedvoerig beantwoordde, *Gron.* *oufenoar, oufender*.

oofener; zie: oofender.

oogenblieter; een gevleugeld insect, elders glazenmaker genoemd.

oogenbüter; zie: oogenblieter.

oogenslag = oogenblik, oogwenk; ook *Gron. Overijs*.

oogmark (oogmerk) = wijze van zien, berekening; *nao mien oogmark* = volgens mijn inzicht; *daor is niet vol avontuur op nao mensen oogmark* = volgens menselijke berekening bestaat daarop weinig hoop; ook *Gron. Bij Hooft oogmerk* = beschouwing.

oolder = **older**.

oom; toenaam voor oude mannen; *Remmertoom, Jansoom*, voor: *oom Remmert, oom Jan*. Het *Gron.* heeft dien toenaam in 't algemeen, evenals: *mui* voor oude vrouwen.

oompie (oompje) = oom; ook *Gron.* (Hoogezand, enz.)

oomzegger = neef, zoon van broeders of zusters. Zoo ook: *oomzegster* = nicht, broeders- of zusterskind. Ook *Gron. Overijs. Tessel. - Zeel. noomzegger*.

oomzegster; zie: oomzegger.

oord; zie: oort.

ooren = aren.

ooriezer (oorijzer), het bekende hoofdversiersel der *Friesche, Groninger* en *Drentsche* vrouwen, hoofdbestanddeel der zoogenaamde Friesche dracht, *Oostfr. ôrîser, ôrîsder*.

oort, oord = vierde gedeelte van een *kroes*, nagenoeg = 1/3 liter; ook *Gron. Oostfr. ôrt* = vierendeel. Zie ook: halfoort: *Dr. Landr.* (1608) IV, 2: vier *oortiens* = een St. b.; 20: *oortien* enz. *Ommel. Landr.* VI, 5: *oortgens* = 1/4 Brab. Stuver. {p.169}

oortiek = oorworm, *Gron. oortiek, oortieke, Oostfr. ôrtike*. Zie: tiëk.

oos = ons, onze, als bez. vnw. = oeze; zie ald.

oost, voor: oosten; 't *oost van Drente* = het oostelijk gedeelte van Drente. *Gron.:* in 't *oost opgoan* = oostwaarts gaan.

oosterd, voor: in 't oosten; in 't *oosterd van Drente*. In *Gron.* spreekt men ook van: *oosterd*, en: *westerd*, als nl. een dorp zich van 't oosten naar 't westen uitstrekt.

oote = grootmoeder, *Gron ootje*. (ook voor: oude vrouw, meer verachtelijk, meestal: *olle oote*); *Veluwe oot, NHoll. ootje, Oostfr. ôdje, ôtje*.

opballen; zie: oppluggen.

opbeuten, opbuten = opstoken, het vuur op- of aanstoken. *Gron. opbuiten* = de reeds brandende turven zoo opzetten dat het vuur beter brandt.

opblakern, opbleukern = verkwikken, koesteren.

opbleukern; zie: opblakern.

opbreken = **opwerpen** = verkoopen; vaste goederen *opbreken*. Eene publicatie van den Landdrost van Drente (21 Mei 1809) verbiedt het *opbreken* en wegnemen van de steenen der Hunebedden. - Ook = wegnemen of verplaatsen van een Scheidspaal.

opbuten; zie: opbeuten.

opdaogen; zie: besteden. [zo in bron]

opdeien = dooien. *Gron. opdeu, opdooi* = invallende dooi na min of meer langdurigen vorst.

opdeiiing = dooi. Zie: opdeien.

op de stee = dadelijk, oogenblikkelijk, *Gron. op slag*.

opdoen = opslaan; "*de boksempiepen 'n slag of twee opdoen*" Ook *Gron.*

opëgaon (opgaan), voor: opkomen, ontspruiten van zaden.

op en deel (op en neer) De boerenzoons en knechten heeten met elkander *op en deel* te gaan, als zij gezamenlijk werken en aan dezelfde tafel eten. Dit zegt men bv. van personen die bij een boer in den kost zijn om de boerderij te leeren, doch evengoed als de knechten moeten werken.

opgaande; het land bij elks huis, o.a. te *Schoonebeek, Ruinerwold*, enz. Te *Hoogeveen* heeten drie wijken of zijtakken der hoofdvaart: de *Hollandsche -*, *Noorder -*, en *Zuider opgaande*.

opgehangen vleis = gerookt vleesch, rookvleesch.

opgoud; het tuig van een schip, zeil en treil, de zoogenaamde inventaris; *Gron. opgoud*, in annonces *opgoed*.

ophangen = bij eene publieke veiling ten verkoop aanbieden; ook *Gron. Dr. Landr.* (1712) II, 24: wederom *opgehan*-{p.170}*gen* en door den Lantschrijver verkocht worden. - Eene vergadering van, door middel van klokgelui opgeroepen landbouwers, ter verkiezing van een schaapherder, heet: *een scheper ophangen*.

opheldern = opvieren, ophemelen, met ophef van iets of iemand spreken.

ophemmeln = poetsen, enz.: *ij moet dat dings wat ophemmeln*. Zie: *hemmeln*.

ophoesten, in: hij kan *ophoesten* = hij is een vermogend man.

opkeuvern = opkweeken, opfokken als zulks moeite kost.

oplichten - toelichten, verklaren.

oploogen = opvlijen, opstapelen van turf. *Gron. lougen* = vlijen, ordelijk opstapelen, van turven, korenschooven, enz. (*Ommel.*) Kil. loghen, *ten Kate* logen, *v. Dale* (gewest.) loegen = stouwen, schikken, vlijen.

opmonstern = uitdosschen; “*doe bep gold en zulver koft en 't wicht opmonsterde.*”

oppe - uppe = op, op de, -den-, of: -het; *oppe deent* gaan = gaan dienen, *Gron. op dijnst gaan*.

oppestee; zie: *uppestee*.

oppluggen, in: *klompen oppluggen*, zooveel als: klompen van onderen met leder beslaan door middel van schoenmakerspinnen of nagels om het afslijten te beletten. Te *Koevorden* heet dit ook *opballen*. Van: plug = houten nageltje der schoenmakers.

oppuilen = opstappen, de terugreis weer aannemen.

opriegeln = optellen.

opscheren; zie: *inscheren*.

opschokkeeren = opschuiven, *Gron. opschokkijern*.

opschoonen = opruimen, schoonmaken, reinigen, *Gron.* = schoonen van uurwerken, kanaaltjes, enz.

opschuien = opschuiven, ruimte maken.

opschuppen = opstoken, door geheime inblazingen tot iets kwaads aansporen. (*v. Dale*: opschoppen = door te schoppen opwaarts drijven.)

op slag = dadelijk, ook *Gron.*

opslag = verkooping van onroerend goed.

opslingern = opsukkelen, ophoepelen.

opslöffen = vochtig worden, van muren.

opspraak; *opspraak op zijn naam hebben*; zooveel als: in opspraak zijn, besproken worden in ongunstigen zin.

opstokelderij = opstokerij.

opstooten = opjagen; *opestooten* = opgejaagd uit het leger.

opstrek; lange en smalle boerderij, opgaande boerenplaats, bv. te Ruinerwold en Koekange. In de venen heeft men ook zulke *opstrekken*; te *N. Pekela* (*Gron.*) {p.171} is het eene landhoeve ter halver breedte van eene gewone boerderij aldaar, en wat men in de kleistreken *smalle heerd land* zou noemen, *Oostfr.* *upstrek*, *upstrekking*.

optrekken = opfokken, van vee. Ook = opgaan van de zon: de zon *trekt op* = komt op. *Gron. optrekken* = grootbrengen en opvoeden.

optimmern = herstellen, vernieuwen, ook *Gron.* (*v. Dale*: *optimmeren* = bouwen, opbouwen.)

optrommen = oprukken, ophoepelen.

opwerpen; zie: *opbreken*.

opzetten; het in het schoteltje omgekeerde kopje recht zetten; *zet oe koppjen no ies op!* = laat mij u nog eens inschenken; *Gron. zet moar op*, enz. Wordt ook van vee gezegd, en zooveel als: op stal zetten, en van korven, waarvan de bijen in het leven zullen blijven.

oseege (veroud.) = groote egge. Zie: eege.

ou = uw, uwe, uwen.

over = na, na dien; *de zöndaog' over Paschen wassen veurhanden* = de zondagen na Paschen waren op handen.

over = vóór. Zie *Luc. 8:27*.

overbrengen = bewijzen, waar maken, ook *Gron.* Zie ook *Ommel. Landr. I, 11*.

overgang; zie: einde.

over koop = op den koop toe, ook *Gron.*

overledenschup = nalatenschap.

overlee = overlegde; *overleen* = overlegden. Zie: lee.

overleefd (deelw. van het niet gebruikelijke *overleven*) = overlijden.

overliegen = belasteren. Staat voor: *beliegen*.

overstallig = buitengewoon, bijzonder, Ook = overtollig.

overveer (over ver) = van verre, uit verre oorden. *Gron. overveer* = in verre landen.

P

paander, pander = afslager, uitveiler, bode, uitroeper bij openbare veilingen. Vroeger werden de gerechtsdienaars aldus genoemd. *Dr. Landr. (1712) p.11*: Schulten, Onder-Schulten, *Panders*, enz. p.15, 27; II, 34 (gerechtsdienaar); Id. (1608) p.10: *panders*.

pad, niet onz. Vergel. Ps. 119, 105. *Spr. I. 15, II, 9*. Dimint: *paddien*.

pakkie = buis met rok, van vrouwen, *Gron. pakje*.

paldert = poel, stilstaand water. *Oostfr.* paller, pallerd, pallert = moeras, moerassige of schoon met gras begroeide laagte. Van het *Lat.* palus = moeras, broekland.

palm; zie: dambeeren. {p.172}

palmslag = finale toeslag bij een koop; ook *Gron. (Wkw.)*, en zooveel als: definitieve verkoop van onroerend goed, waarvoor elders: tweede veiling. Er wordt dan bij opgegeven welken prijs voor het goed geboden is. Zooveel als: handslag of toeslag bij het toeslaan van een koop.

pampier = papier; *'n harst pampier* = een vel papier; *Gron. OGron. pampier, pompier. Dr. Landr. (1608) I, 6*: Protocollen ende Pampieren; III, 1: in Francijn ofte *pampier*.

panbalg = **pombalg** = zwaarlijvig.

pand; gedeelte in de wegen, wallen, vaarten en *dammen* welke door de *marktgenooten* moeten onderhouden worden. Het *pand*, dat bij de schouwing niet in orde wordt bevonden, heet een *kwaod pand*. *Dr. Landr. (1712) IV, 1*: *quade Pandinge*; art 7: *quaat Pant* in publique Heren Wegen, Stegen, Tol- en andere Dijken, Dammen en Reewegen. – *'t gang bij panden van vief treegies ieder paand. Gron. pand* = gedeelte van wegen, paden, dijken, kanalen en *tochten*, voorzoover die door enkele personen onderhouden moeten worden. Ook = gedeelte van een kanaal als het bv. gegraven wordt, en in *panden* verdeeld, vandaar (in geschrifte) *kanaalpand. Oostfr. pand, Noordfr. pend, pand. Het Neders. heeft: diekpand.*

pandbloem; zie: gele vokelaar.

pander; zie: paander.

pangeler = **pengeler** = schacheraar. *Gron. pangeln* = ruilen, zooals bv. de kleerkoop (*pangeljeud*) doet die van alles zijne gading maakt; *Stad-Gron. panjern* = ruilen. *Oostfr.* pangelen = schacheren.

pangeln = schacheren; zie: pangeler.

pannekook. De giften die er op eene *wasschop* (kraamvisite) aan de ouders geschonken worden, bestaan in eene *krentenwegge* (zie: *wegge*), in geld, kleeren of eenig stuk huisraad, doch alles te zamen draagt den naam van *pannekook*.

pandjen roon; een kinderspel.

pantsje, voor: schoteltje; een *pantsje koffie*.

paoschvuur. In Drente is het nog hier en daar een oud gebruik op Paschen een groot vuur te ontsteken. De jeugd gaat dan op Paaschmaandag rond om bijdragen voor den grooten brandstapel te vragen, onder het zingen van: *Heb je ook 'n olde maande* (of: *wannen*) *Om ons Paoschvuur te braande*, (of: *Die bij Paschen branden*), *Of 'n bossien stroo of reet, Anders hol wij 't paoschvuur neet*.

pappe = borst; geef het kind de *pappe*.

pappers = geil, spillig in 't loof opgeschoten.

paren = peren. {p.173}

partie, paartie, partij (klemt. op *par*) = sommigen: *ze zeeën partie wel* = sommigen beweerden wel; *ze hebt partie zoo 'n fiene en ook zoo 'n lange tonge*; “*Wies is hij, jao wieser, wed ik, As partije van zien jaogers.*” *Gron. parij, partei*.

partij; zie: *partie*.

passelein = porselein. *Gron. pastelain, pazlain* = porselein, en: *postelein, Oostfr. pastelein, Westf. passelain, Holst. paszlein*.

pause; zie: *toer*.

pedouws; zie: *pedows*.

pedows, pedouws, perdows = onverwacht, onvoorziens, onverhoeds, plotseling. *Gron. Friesch perdoes; NBrab. perdoes* = eensklaps; *NHoll. pardoes* = regelrecht, zonder omwegen; *Holst. perduz*. Wellicht ontstaan uit den basterdvloek: *pardoes* = waarlijk, waarachtig, zooals in *Overijs.* en *Geld.* gehoord wordt en dit van het Spaansche: *par Dios!* = bij God! Het kon licht uit den tachtigjarigen oorlog zijn overgebleven, en zou dan zooveel zijn als: iemand met den uitroep van *par Dios* op het lijf vallen.

peerd = paard, ook *Gron.*; *de peerd* = de paarden; zoo: *de hoez', de glaoz', de schaop*, enz.

pegeln = werken; *he hef de heele dag drok pegeld* = – den geheelen dag druk gewerkt.

pegge, = houten pin, *Gron. pig, pigge*.

pelen = zich met iets afgeven of bemoeien, veel werk van iets maken, *Gron. pelen, pijlen, Friesch pielen, pieljen; Oudfr. anpielen* = bestendig met eene taak belast blijven, en: *pielen* = gedurig met iets bezig zijn, en = beuzelen.

pels. Een kind wordt gezegd naar de *pels nuemd* te wezen als het den toenaam zijner moeder mede tot doopnaam heeft gekregen. Van ouds beteekende het: bekleeding, dikke, zachte bedekking, ook = vrouwenonderrok. Als de vrouw de baas in huis was werd van den man gezegd *onder de pels te zitten*.

penden, pennen = boete betalen, boeten; beboet worden. Ook = geldboete. Van: *pand. Podrag. p. 221*.

pengeler; zie: *pangeler*.

penne = pen; *in de penne komen* = verkocht worden; “*men dacht dat zien gedoe wel in de penne zōl komen*”.

pennen; zie: *penden*.

penneveugel (*Koevorden*) = witte vlinder, witje.

perdows; zie: *pedows*.

pèrdwaark (paardenwerk); het werk dat in eene boerderij met paarden te verrichten valt. {p.174}

perfester = professor, ook *Gron*.

permanteliek = parmant, *Gron. Friesch Over-Bet. permantig, NBrab.* paramantig = moedig, deftig, bij *Hooft* = deftig, statig. *Kil.* parmant, parmantigh = bedaard, rustig, deftig, ernstig, eigenlijk = opgesmukt, opgeschikt, van 't *Fransche* parer, waarvan parement.

pestoor; zoo niet minachtend toch op onverschilligen toon voor: predikant, anders *domeneer*.

peuzeln = bezig zijn, werken, *Gron.* = schijnbaar langzaam maar vlijtig doorwerken. *Oostfr. Holst.* pöseln, bijvorm van: *beuzelen*.

pienlik = geraakt, gevoelig, verdrietig.

piepen *Sprw.* *Daor ze piepen möt ie ze niet zoeken* = zij doen zich anders voor dan ze werkelijk zijn.

piesappels; zaadknoppen der aardappels.

pilo; eene kleedingstof; *pilo'n buis*, ook *Gron.*

pinkböl = eenjarige of anderhalfjarige stier die nog niet gesprongen heeft.

pinksterbloed; zie: *pinksterbroed*.

pinksterbloemen = bloeiende braam. "Wanneer de eerste Pinksterdag is aangebroken geeft de Koevorder jeugd nauwkeurig acht op de laatste koe welke 's morgens de poort verlaat. Deze wordt 's avonds in de weide opgewacht, met *pinksterbloemen* versierd en daarop de stad binnengeleid onder 't luide gezang van: *Pinksterbroed Oranjezoet, Hoe zit je zoo diep in de veeren? Had je eerder opgestaan Dan had je geen nood gekregen.*" *Podagr.* I p. 121.

pinksterbroed = pinksterbruid, eigenlijk zooveel als: pinksterluidard. Ook zegt men: *pinksterbloed*. Zie: *pinksterbloemen*, alsook *Dr. Volksalm.* 1843, p. 195.

plaag, plage = vallende ziekte, epilepsie, ook *Gron., Oostfr.*

plaatse, plaos (onz.) = boerenbehuizing met land, *Gron. ploats, ploatse* = boerderij, huis met de daarbij behorende landerijen; ook alleen voor het gebouw, maar toch altijd: *woar stait dei ploats?* *Dr. Landr.* (1712) III, 88: niet tegenstaande hij de *Plaatse* bij gelde gehuurt hadde.

plaer = plek.

plaggen, plakgen; zie: *afplaggen*.

plaggenmuur; muur, in plaats van uit steenen, van plaggen opgezet.

plandekseln, plandiksen = luchtkasteelen bouwen. Vergelijk: *plandiezen*.

plandiezen = groote plannen in 't hoofd hebben. Vergel. *plandekseln*. Ook = de beest spelen. *Gron. bandiezen* = razen, tieren, vloeken. Bij *Kil.*: baanen = vloecken ende schelden. *Zw.* banna = iemand schelden; *Deensch* bande = vloeken, zweren; *Noordfr.* bannje = vloeken.

plandiksen; zie: *plandekseln*.

planketting = houten schutting. *Dr. Landr.* (1712) IV, 8: Ieder {p.175} zal zijn Putten moeten bevreden met Muren, Tuinen, *Planketten* of andersints. *Gron.* planketten (geschreven *planketting*) = houten schutting tot afsluiting van een erf, pleintje of tuintje. Ook *Neders. Holst. Westf.*

plaos = plaats; in plaos van = in plaats van. Zie ook: *plaatse*.

plaot; zie: *plaotspelden*.

plaotspelden; soort van lange gouden of zilveren spelden met grooten knop, aan weerszijden van het hoofd gedragen, en behorende bij de *plaot*, eene soort van diadeem, vlak onder het haar op het voorhoofd gedragen. Vóór een 50 tal jaren werden zulke gouden *plaoten* alleen door vrouwelijke personen uit den aanzienlijken boerenstand gedragen; toen dit meer algemeen werd schaften deze zich zoogenaamde *juwijlen plaoten*, d.i. zulk een zilveren voorwerp met edele steenen ingezet, aan. De *plaotspelden* voltooiden den opschik.

plas = dras, *Friesch plis*.

plasse; langwerpig krentebrood, tarwebrood met krenten. *Gron. plas, plasse*; soort van bolletjes die voor bijzondere gelegenheden gebakken worden. *Geld. pleskes* = zeer kleine, ronde krentebroodjes; *Oostfr.* plasske = rond, plat wittebrood voor kinderen op Kerstdagen.

platte = waterplas in het land.

pleitkooper = kooper van een proces.

plenter = knuppel, ook *Gron.*; *Oostfr.* = stuk hout.

plenter; schimpw. voor: een lomp mensch, een lomperd.

plette (bijna veroud.) = kale schedel. Eigenlijk zooveel als: de platte oppervlakte van het hoofd.

plewwern, pliwvern = kieskauwen, van menschen; van paarden, als ze geen grooten trek in 't voeder hebbende, 't in de krib heen en weer stooten.

pliwvern; zie: *plewwern*.

plomp; interj., uitroep van verwondering: *da's jà plomp!* Ook als versterkend bijw.: *plomp groot*, enz. Ook *Gron.* dat er ook nog bvnw. van heeft.

plugen, onv. verl. tijd van: *plaogen*, *Gron. plougen*.

plukweit; boekweit die te kort van stam is om gemaaid te worden en die daarom geplukt wordt.

plunnen = lompen, vodden, oude waardelooze plunje; ook *Gron. Oostfr. Holst. – Noordfr.* plünnen = lompen.

plunnen; zie: *onwiezen*.

pluren = pluizen, uitpluizen.

pluum = staart. (= pluim, ook *Gron.*); *pluum en lepels*, jagersterm voor: staart en ooren, bv. van den vos.

pluusterg; zie: *bluusterg*.

pluustig; zie: *bluusterg*.

poehaon = windmaker, pochhans, zwetser, *Oostfr.* puhân, {p.176} *Gron. poehaimoaker*, van *poehai, poehé, pochai* = ophef met, gezwets over iets, windmakerij, snoeverij, gepoch. *Weil. v.Dale*: boha, boeha, in: boha maken = razen, tieren. De laatste zegt: 't Is eene verbastering van het Maleische bohea, dat kaaiman beteekent. In de volkstaal hoort men ook: boeha, boehaai, enz. Door het geroep van: bohaya! waarschuwen de Javanen hen, die voornemens zijn zich te baden op de modderbank van Batavia, waar niet zelden kaaimans gevonden worden. – Het woord komt bij de Ouden, o.a. bij *Vondel* voor; het *Oostfr.* puhâ is interj. en subst. = alarm; *Neders.* behei, behoi = over kleinigheden veel alarm maken; *Holst.* baha = ophef.

poelegrap, in: *uit de poelegrap* = uit de grap; *Gron. poelegrap, poerlegrap*, uit het *Fransche* pour le, en ons: grap.

poepe = Westfaling. *Gron. poep, poepe* = Munsterlandsche grasmaaier. Volgens *Weil.* van 't *HD.* Bube.

poepinne = Westfaling. vrouw.

poepmes; knipmes, knijf, van *poep* (zie ald.) gekocht.

poerum = lawaai, rumoer, leven, beweging; *dat die jeuden daor zoo 'n poerum van maakt hadden.* *Gron. poerōm, jeudenpoerōm*, omdat zulk eene drukte of opschik alleen van joden wordt gezegd. Van: purimfeest.

poeste; kleine brug om paarden, koeien, enz. over een sloot te leiden of te drijven. Ook = puist, buil.

poesten = blazen; “as 't onweer oet hef poest”; *poesten as 'n gaans. Sprw. poesten en hollen 't meel in de zak* (zie: *maal*.) *Gron. poesten, puusten* = blazen, met den mond lucht uitstooten, ook *Friesch. Overijs. Geld.; Kil.* poesten, puesten, puysten, *Noordfr.* püste = blazen, snuiven; *Oostfr. Neders. Holst. Westf.* puusten, *Deensch* puuste, *Zw.* püsta, *HD.* pusten.

poezegroes = **poezegrouwel** = schimpw. voor: onzindelijk mensch. Vergel. het *Gron. groetjepoes, groetjepoetje, groetert* = meid of vrouw, die het werk morsig behandelt, die niet zindelijk is, *Oostfr.* puutje. *Lat.* putor = stank, vuilnis; puter = smerig.

poezelgrouw = afzichtelijk.

poezegrouwel; zie: *poezegroes*.

pogge; toestand van gebrek aan groeikracht; *daor is de pogge in* = dat wil niet groeien, daar is bederf in. *Gron. pōch, pōg, pōgge* = kwijning, kwijnend zonder aan eenige ziekte te lijden; *in de pōch zitten*; van menschen, dieren en planten, die niet kunnen groeien, die in kwijnenden toestand verkeeren. Vergel. 't *Oostfr.* puche, pûche = zweer, bloedvin, en 't *Gron. peukel* = puistje, alsook: pokken. {p.177}

pōkkel, voor: lichaam. *Gron. pōkkel*, ruwe uitdrukking voor rug, en ook voor: de romp van 't lichaam, zoo in als uitwendig, in *Langewold* pukkel = lichaam. *ZHoll.* pokkel = rug, *Oostfr.* Neders. Noordfr. pukkel = rug; *Holst. Westf.* pukkel = rug, meestal van eene bult, *HD.* Puckel, Buckel = bochel.

pombalg; zie: *panbalg*.

pompslag; term bij 't dorschen, de laatste slag wanneer eene *legge* afgedorscht of het dagwerk gedaan is. Men laat dan niet ieder op zijne beurt en in de maat den vlegel vallen maar allen heffen dan tegelijk hun werktuig op slaan daarmee ook tegelijk tegen den grond.

pondspuil; een pond tabak, enz. = een half kilogr. Eigenlijk het papieren zakje waarin de tabak bij dat gewicht wordt verkocht; ook *Gron.*

pōnge, pōng = gedeeltelijk gevulde zak; 'n *pong maal* = een zak met meel. Ook = de inhoud zelf, bv.: *de muller hef de pong nog niet kört maolen*; 'n *fikse pōng* = eene fikse dracht. Ook:

pung, punge, pōngel = zak, buidel. *Gron. pōng* = beurs, geldzakje, met name een linnen of katoenen zakje waarin men zijn zakgeld heeft. Ook = kleine zak, bv. met meel, enz., en ook die zak met den inhoud er van; *Friesch ponge, punge, (Gijsb. Japix) pongh* = buidel, geldbuidel; *Geld. peng* = zak; *Noordfr.* pung, *Oostfr.* pung, pungel, *Neders.* pung, punge, pungel, een buidel, zakje, *Bremen, Osnabr.* punge = een kleine zak met graan; *AS. Deensch Zw.* bung, pung *Midd.-Lat.* punga, puncha, pochia, *OHD.* phunc, *Goth.* puggs, pugg = geldbuidel. Hiervan het *Fransche* poche, in het *Eng.* pocket. *Kil.* ponghe, waeterponghe = **pongel**; zie: *ponge*.

pooier = poeder, voorgeschreven door een geneesheer.

poosien = korte tijd. (v. *Dale*: poos = tusschentijd, rusttijd, wijl, pauze; poosje = kleine poos.)

pōr = knobbel, gezwel, noest, uitwas.

possem, elders: *gagel, post, Brabantsche myrte, Drentsche thee*, = *Myrica gale*. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 210.

possie = veel; "ei hebt al 'n *possie timmern bij oes daon*". *Gron. porsie, possie* = veel, menigte, massa, *Oostfr.* porsje, posje. *Gron. Overijs. possie* = portie, aandeel, deel.

posttieven, voor: positieve = normale toestand der zinnen.

potbrummels; zie: *brummels*.

potschoeren (znw.) = het schuren van den pot, *Gron. potschuren*.

pōtse = grap, aardige grap. Zooveel als: poets, maar niet met die ongunstige beteekenis. {p.178}

potstulpe; potdeksel van hout, steen of ijzer. In *Gron. (Old.) potstulp* = steenen deksel op een ijzeren pot.

prakke = knorrepot, zoo manl. als vrouwl.

prakkesaosies = overdenkingen om iets te vinden, *Gron. prakkezoatsies*.

prakkeseeeren = nadenken, zien te vinden door nadenken. *Gron. prakkezijern*; ook = denken, nadenken, hoofdbreken hebben. *Westf.* prackesêren. (v. *Dale*: prakkezeeren = uitdenken, bedenken, vinden.)

praksel = mengsel; *Gron. praksel, proeksel*, voor: mengelmoes, rommel van eene menigte dingen, alles dooreen; ook wat door elkander gestampt of gedrukt is; ook *Oostfr.*

prallen = testiculi, ook *Gron.*

pranseln = dwingen van kinderen, zaniken; *Gron. dransen*, en: *drammen*. Men zegt: er tegen *prunseln*.

preekstoel-vallen Huwelijksaankondigingen worden nog over 't algemeen in de kerken door de predikanten, na geëindigde godsdienstoefening, bekend gemaakt, en als dit heeft plaats gehad zegt men: *er is 'n paar van de preekstoel evallen*. In *Groningen* wordt wel gehoord: *onze doornie is van de preekstoel ofvallen*, zooveel als: is naar eene andere gemeente beroepen. Aldus omdat hij het zelf van den kansel heeft bekend gemaakt, *ofkundigd*.

prikkedil = kleinigheid, *Gron. priktje, prikkedil*.

prikken = voor den gek houden. Zooveel als: voor Aprilgek houden.

prinspaol = voornamelijk, vooral, ook *Gron. (v. Dale)*: principaal = voornaam, hoofdzakelijk.)

prinspaolste = voornaamste; de *prinspaolsten in de gemeente*, zooveel als: de notabelste ingezetenen der gemeente. (*v. Dale*: principaal = opperste, hoofdpersoon.)

proempien = pruim, een weinigje tabak om te kauwen; *Gron. proemke, Oostfr. prûmke, prûmtje*.

proesten = niezen; ook *Gron. – Oostfr. Westf. prûsten, Keulen pruisten, Kil. pruysten*.

prokkeasie = vergunning. Eigenlijk: procuratie = volmacht.

prokkereur = procureur.

pronk en staot = opschik, in ongunstige beteekenis, ook *Gron.*

pronkersboonen; de groote witte tuinboon, die hier veelal de snijboon vervangt, *Gron. pronkers, pronkerboonen. (v. Dale; pronker = moppeboon.) Oostfr. prunkebhone, prunker.*

proten = praten; ook *Gron. (Old. WW.); proot ender nog wat to = blijf nog wat praten.*

pruun = houten pin; *worstpruun* = worstpin. *Oostfr. prînen, prûnen* = steken, hechten; naaien, flikken; enz. {p.179} *Nederd. prienen, prûnen* = slecht naaien; *MNederd. prunen, prûnen, AS. prênan, Oud Eng. preonen; ONoorsch. IJsl. priôna* = binden, vlechten, steken, naaien, enz.

puil = papieren zakje, *Gron.(Ommel.) puil, (Langw.) puiel, (Stad-Gron.) paile* = papieren of linnen zakje. Samengetr. uit: buidel. *Kil. puyel, buydel* = zakje; *Friesch peultsje* = bundeltje in een zak of doek; *HD. Beutel, OHD. putil, biutil, Boh. Poolsch. pytel, Lat. vidulus*. Vergel. Luc. 22: 35.

pung, punge; zie: *ponge*.

punten; met een lang, puntig ijzer den bodem onderzoeken om keisteenen op te sporen; *stien punten. (Gron. puntjen, waar het bv. de bonkezuikers deden, en dat ook op kerkhoven plaats heeft om te onderzoeken of er ook kisten in den grond aanwezig zijn). Het voorwerp, waarmede men zulks doet, noemt men puntiezer, ook: stienprikker.*

punter; schuit van licht maaksel, vooral te *Hoogeveen* zeer in gebruik. Daarmede spelevaren heet *puntern*.

puntern; zie: *punter*.

puntiezer; zie: *punten*.

puntrum = lessenaar. *Gron. punter; puntrôm, pultrôm*, eene soort van ouderwetsch klein kabinetje, in annonces: *pulpitrum*, 't *Lat. pulpitum, HD. Deensch pulte, pulpet, punt, Holst. pult; Oostfr. pult* = schrijfflessenaar.

putbaos; het hoofd van elke ploeg werklieden, in *Gron.* van een ploeg polderwerkers. *Oostfr. püttbâs* = aannemer aan het hoofd eener schare van arbeiders.

pute = geldbeurs, *Gron. puut, puil; Friesch puiide* = zak; *puidje* = zakje; *meelpuide* = meelzakje. *NBrab. puutje* = zakje; *Oostfr. pût* = kleine zak, buidel.

putien = geldbeursje, *Gron. puutje, Stad-Gron. putien*.

puttendeur; deur in de schuur die naar de put leidt.

pijenguut; zie: *want*. {p.180}

R

raai = scheidingsgreppel in de venen. Van: *rooien* = in een regel schikken.

raap = raapolie; “*En dan hef Spiekerboor 'n euliemeulen mit kooken vur raap en lien.*”

raar doen = wonderlijk, vreemd handelen als van iemand die niet wel bij zijn verstand is; *zee dee in de leste tied zoo raar.*

rachachtig = lasterziek; zie: rachen.

rachen = kwaadspreken, lasteren; *Gron. Oldenb.* = schelden; *Oostfr.* rachen = schelden, kwaadspreken, lasteren. *Eng.* to rage = woeden, razen, tieren; *OHD.* ruogan, *AS.* wraegan = aanklagen; *ONoorsch* raigja, *HD.*, rächen = wreken, Rache = wraak. Vergel. het *Goth.* en *Hebr.* raka.

rachers = kwaadsprekers. Zie: rachen.

radbekt = rad van tong; ook *Gron.*

raemp, remp, rempen = driftig; levendig; *rempen* ook = plotseling, schielijk, dadelijk.

Friesch rimpen = haastig, onbesuisd, onbedacht, driftig; *Oudfr.* rimpen = haastig, overhaastend; *Gron.* rempel = schielijk, onverwacht, plotseling, alleen als bijw. (Bij *Laurm. rempten, rimpen* = schielijk.) Zie ook: taoper.

rag = boommusch. Vergel. het *Zw.* raggen = duivel, alsook het *Gron.* rag, schimpwoord voor een nijdig, vinnig persootje.

ragekoele; zie: rakeldobbe.

raggeln = roeren, omroeren.

rakeldobbe = **ragekoele** = haardkolk, aschkolk; *Gron. roakeldobbe, Friesch* heerddobbe, *Overijs. rake, Oostfr.* rakedobbe, rakeldobbe, *Kil.* raeckuyl, raeckdobbe. *Neders. Holst.* inraken, toraken = inrekenen, *Gron. inroakeln*, van het vuur. Zie: dobbe.

ramsche = **reesch** = teellustig, van schapen; *ramsche* = naar den ram verlangende; *reesch*, van: rijgen, *Gron. reien, Oostfr.* rêen, rêjen, in den zin van steken, naaien.

rang, range = rank, stengel eener plant. Te *Emmen* is het een gebruik om hem, die zijne aardappelen niet tegen *middelste beestemaandag* (te Koevorden), gerooid heeft, een *range* om arm of been te binden; deze moet, met dit versiersel voorzien, zich op de jaarmarkt de plagerijen {p.181} zijner kameraden laten welgevalen.

rangen = afstroopen van de draden van peulen en tuinboonen; *Gron.* rangen, streepen, streupen, enz.

rao, voor: rade, in: te rao gaon = te rade gaan.

raom, in: *met* (of: *in*) 'n raom = met één heftige beweging, bv. een sprong, een ruk, ook *Gron.*: “*in 'n roam hadd'ie de beesties unner d' aarm grepen.*”

raor, als versterkend bijw. bv.: *raor mooi*, enz.

raozend = buitengewoon, in de hoogste mate; 't *kereldien is raozend fien; raozend achteruutgaon*, enz. Het *Gron.* heeft o.a. *raozend gelukkig*, enz.

rap en roet = slecht volk. *Gron. rap* (ook: *rak*) *en roet*, ook *Oostfr.*

rappelderij [uitleg ontbreekt in bron]

ratelaar, ratels = **scharl** = *Rhiniantus crista galli*, ook *Gron.* (Westerw.), (elders: ratelen, reutelsen, rinkebellen, schartelen, gele schartelen, horde, gele horte, raat.) Aldus omdat het zaad in de zaaddoozen een ratelend geluid geeft. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 163.

ratels; zie: ratelaar.

rebulie - alarm, twist, leven, ten gevolge van eenig verzet; *Gron. rebulie* = wanorde, verwarring, verzet, leven, *Oostfr.* rebulje. Het basterdw. rebellie = mouterij, opstand, gewelddadig verzet.

red; zie: redde.

redde, red = welgevormd, gelijk.

redenaatsie, renaossie = redeneering, gesprek, beweringen, *Gron. redenoatsie, rezenoatsie. Zaansch redenaatsie* = redeneering met eenigszins minachtende beteekenis.

redenriek = praatziek; *Gron.* = welbespraakt, rad van tong, altijd stof tot praten hebbende al is 't ook dat zoo iemand veel omhaal van woorden gebruikt.

redzam, in: eene *redzamme boerinne* = eene boerin die haar eigen linnen *anreed* heeft. (zie: *anreeden*, en: *meerten*).

rêen, reeden = bereiden, toebereiden, alleen van kleedingstoffen gebruikelijk; *Gron. rijden* = linnen of wollen stoffen laten weven tot eigen gebruik, zooals *vieschaft*, enz., (*Oostfr. rêden*). Hiervan: *ijgen red linnen*, in *Friesl.* aangeraden linnen.

reep = hoepel.

reep = touw.

reep = ruif, in den paardenstal, *Gron. reep, reup*, *Westf. rôpe*. *Overijs. reupe*, *Neders. repe*, *reep*, *HD. Raufe*.

reep = de strengen waaraan de paarden trekken.

reeren, rearen, rërren = geweldig schreeuwen; *reeren as'n hofhond* = schreeuwen en tieren als een bulhond. Ook = schreien, huilen; *Bes begun'd' zien best te rërren; zu'j er neet um rearen?* *Gron. reeren* = schreeuwen, hard roepen; ook = schreien, en = loeien van runderen; *Geld. reeren* = bul-{p.182}ken of loeien van kalvers en koeien en voorts, fig. van menschen die wat hard schreeuwen en doorslaan. *Kil. reeren* = loeien; razen, schreeuwen, *MNederl.* = brullen, loeien; *Oostfr. reren, rüren* = roepen, schreeuwen, luid schreien, brullen; *Westf. raeren* = bulken: schreien van kinderen, *Eng. to roar*, *HD. rören*, *AS. raran*; *Nederd. rooren*. Het woord is klanknabootsend.

reesch; zie: *ramsch*.

reesnaobel = behoorlijk, onbekrompen; *daor ze reesnaobel van leven kun. Gron. rezenoabel* = fiks, zoo als 't behoort, billijk, redelijk, 't *Fransche raisonnable*.

reeuw = tuig, goederen, gereedschap; *Gron. rijve, rieuw, reeuw* = werktuigen, gereedschap, *Friesch reau*, *Oostfr. refe, rêfe, rêve*.

reeweg; de weg naar de begraafplaats, thans veelal *doodenweg* genoemd. Elk huis heeft zulk een weg die daartoe uitsluitend is aangelegd en ook alleen tot dat doel wordt gebruikt. *Dr. Landr. (1712) IV, 5: Ree- en Kerkwegen*. In het *Landr. van Wedde en Westerwolde* heeten deze wegen *liekwegen*, ter onderscheiding van *kerkwegen* – *ree* beteekent in het *Nederd.* een: doode. *Kil. reeu*, *Oudfr. hres*, *Neders. rä, reef, reve*; raaroof, reeroof = lijk- of grafroof. *OHD. Rabe* = lijk, en Rabestein de plaats waar de lijken der misdadigers werden heengeworpen.

regenschoer (weinig gebruikelijk) = regenbui; zie: *schoer*.

rei = spilziek, verkwistend, tegenovergestelde van zuinig. Ook in gunstige beteekenis = vrijgevig, mild, royaal, en = ongerept, ongewassen. *Gron. rei* = niet zuinig, iets zwakker dan verkwistend. *Maastr. rijf* = mild; *riefe, rieve* = niet zuinig; *Oostfr. rife* = mild, verkwistend, rijkelijk; *Nederd. rive, riw, rîwe*, *Neders. rive* = rijkelijk, overvloedig, en: goedgeefs, verkwistend; *Holst. rieve* = vrijgevig, mild, niet spaarzaam. *MNederd. rive*, *MNederl. rijf* = mild, overvloedig, *AS. rîf*, *OEng. rîf, rîfe, rîve* = veel, rijkelijk; *Eng. rife*: menigvuldig, rijkelijk, overvloedig, vervuld van, enz.; *ONoorsch IJsl. rifa*, *Noorw. riv* = veel, rijkelijk.

reien = rijgen, *Gron. reien*, *Oostfr. rêen, rêjen*, *Neders. rijen*, *Holst. reen, rîgen, rigeln*, *HD. reihen*.

reisbaar; wat tot de behoeften van een reiziger behoort, iemand die zich uitgerust heeft voor eene reis; 'n *reisbaar mensch* = een reiziger, iemand die reist en dus ook kan reizen.

reken (rekenen) in: *moe'j'reken* = moet gij weten, moet gij rekening mee houden; *hij is te veul an de zunege kaant, moe'j'reken*; *hie is lang niet zoo mal as wij in d'reken hadden* = – als wij dachten of meenden; ook *Gron. moui reken*, meestal stoplap. {p.183}

reken = rekenen, ook *Gron.*, Hooft reeken, *Oostfr. Nederd. reken, râken*, *HD. rechnen*.

reken = rekening, nota, ook *Gron.*

rekening = voornemen; *inne rekening hebben* = van plan zijn. Zal een kind gedoopt worden en de kraamvrouw haar eersten uitgang doen, dan gaat de vader vooraf naar den predikant met

de woorden: *oeze Jantien* (bv.) *hadde inne rekening om mörgen oet de kraom te gaon*, wat tevens het verzoek inhoudt om een dankgebed voor haar te doen in de kerk. *Podagr.* II, p. 98. **rementen** = stoeien; *Gron.* = leven maken, op ruwe, luidruchtige manier stoeien; *West-Vlaand.* ramenten, *Oostfr.* rementen, ramenten, *Westf.* ramenten, *Neders. Holst.* ramenten = gedruisch, alarm, rumoer maken; *Hessisch* ramenten, romenten, rementieren. Wellicht verbast. van het *OFransch* dementer = zich woest, onzinnig aanstellen.

remp; zie: *raemp*.

rempen; zie: *raemp*.

renaossie; zie: *redenaatsie*.

reneeren = praten, keuvelen; *Izak bleef maor staon te reneeren; jongen en oalden zatten met 'n kaander um 't vuur te reneeren.* *Gron.* redenijern, rezenijern. Staat voor: redeneeren.

repel = wild. Zal, even als: rep, in rep en roer, en rap, van: reppen komen.

repen = vlas hekelen; ook *Friesch*; *Oostfr.* räpeln = het vlas door den repel halen; *Gron.*

riepeln = het vlas over den vlashekel halen om de zaadknop er af te scheiden, *Overijs.*

reppelen, *Westf.* rêpen, riepen.

repen = klauteren, klimmen. *Gron.* repen = alle spelen of bedrijven van kinderen waarbij de kleeren veel te lijden hebben; *Neders.* repen, repelen, reppen, *Ditmars.*: repeln = plukken, scheuren, rijten; *Oostfr.* räpeln = rukken, rijten; onrustig heen en weer schikken.

reppelik = zindelijk, opgeknapt, knap.

reppen = beuren, tillen.

reppen = behandelen.

rèrrren; zie: *reeren*.

reselveeren = overleggen, besprekingen houden.

reuïen = opzwellen, oploopen, uitslaan.

reur, in: *reur worden* = wakker worden, van menschen en dieren; “*die j'makkelk reur kriegen kunt*” = die gij gemakkelijk los kunt krijgen, eigenl. bevrijen. *Maastr.* reur = beweging, *Noordfr.* rör; *MNederl.* in rure maken = in opstand brengen; *Oostfr.* rör = beweging, opstand, oproer. In *Groningen* zegt men van een gezelschap dat na 't gebruik van sterken drank, enz. druk en luid beginnen te praten: *zij wor'n ruier*.

reuren = roeren, *Gron.* ruiern. *Sprw.* Kinder moeten reuren of treuren; kinderen moeten, als zij niet ziek zijn, leven maken.

reurigheid = beweging, rumoer, leven; “*hij heurde doe wal wat {p.184} reuregheid maor geen proot.*”

reurom = **stip-in-'t gat**, *Gron.* ruirom, stip-in-'t gat, potjebuul, potjemeel, potjestreu, potjestrü, stru, laiwievekost = eene gemakkelijk en spoedig te bereiden meelkost, *Oostfr.* leuwieveköst. Men strooit nl. droog meel bij kleine hoeveelheden in kokende melk (of water), roert het snel om tot het zóó gebonden wordt als men 't verlangt. Wanneer het opgedaan is maakt men in 't midden een kuiltje en doet daarin vet, siroop met vet, of *melkstip*, en waarin de aanzittenden 't geen zij van den schotel nemen, doopen, *stippen*.

reut = het droge werk der bijen.

reuten = roten, *Gron.* röten, van vlas.

reutling = voet eener kous.

reuen = herfstknollen, rapen, *Overijs.* ruiven, *Oostfr.* röfe, röve, *Neders. Holst.* röve, *HD.* Rübe, *Eng.* rape = raap. *Stad-Gron.* *Hollandse ruiven* = knollen die hier des voorjaars uit het Zuiden aangevoerd worden.

ribbe = onvergraven stuk gronds in lage venen.

ribbechein, **ribbetje** = dam in eene sloot. Ook: overgebleven reep of strook in het afgegraven veen. Vergel. *rim*.

ribben; zie: *striekeln*.

ribbeschier, zegt men van paarden waarvan men de ribben niet kan zien, zonder dat zij evenwel vet zijn, *Gron. ribschier*.

ribbetje; zie: *ribbechien*.

richt; in *d'richt* = het naast, de kortste weg; ook *Gron. Oostfr. Neders. Westf. – OHD. rihte* = in rechte richting.

richten; het oprichten der hoofdstijlen van een gebouw, waartoe de *geheele boer* te hulp wordt geroepen. Te *Nieuw-Schoonebeek* wordt de predikant verzocht ook daar te verschijnen en 's hemels zegen op het te verrichten werk af te smeeken. Soms kan er geen balk gelegd, geen gebinte gelascht, of dit moet door een toepasselijk gebed voorafgegaan worden. *Dr. Mosaik* 2 St. p. 73 e.v. (1848). *Gron. richten* – de gebinten van huizen, schuren, molens, enz. oprichten en behoorlijk bevestigen. Na afloop wordt een meiboom op het midden van het dak geplaatst, waaraan eene flesch en eene houten ham worden gehangen. Vroeger vooral maakte men van dien dag een feestje, dat met een maaltijd besloten werd. In *Westerw.* draagt het feestje bij het *richten* van een huis den naam van *richtelbijr*. *Oostfr. Neders. richten* = een timmerwerk daar, waar het staan zal, in elkander zetten en oprichten.

richtens = richtingen, ook *Gron.*

riefheid = scheutigheid. Eigenl. = de zucht om te gerieven. Vergel. *rei*.

riege = waterplas of meertje in de heide.

riege, riegel = rij, reeks. *Kinderdeun: Lange, lange riego, Twintig in 'n stiege, Dartig in 'n rozenkrans, Veertig in 'n ommegang.* Eveneens in *Gron.*, maar: *is 'n stiege*, en: *Dartig is 'n lange loop, Firtig is 'n golden knoop*; in *Overijs.* ook: maar: *Veertig is een juffersdans. Gron. Overijs. riego, rieg. Kil. rije rijghe; 1 Kon. 7:4, Exod. 28:17, Ezra 6:4 rijge* = rij, reeks. *Bild. riegen* = rijen, van koren gezegd; *Oostfr. Neders. Westf. rige* = rij, ook voor: straat = eene rij huizen; *Midd. Lat. ruga*, en daarvan 't *Fransche rue*.

riegel = regel, versregel. Zie ook: *riege*.

riegheide; zie: *riegheide*.

riegheide, riegheid = heide die van 't laatst van Juli tot half September bloeit, struikheide, de gewone heide, *Erica vulgaris*. De *dopheide* begint in Juni te bloeien, "*d'beest en d'kaalver gef hij 'n hoopien {p.185} heui en dan riegheide tot leefvulling.*" Ook *Gron. riegheide*. Zie v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 142.

riem = twaalf en een half *hok*. Zie: *hok*.

riemegien = rijmpje, *Gron. riemseltje*.

riemseltjes; zie: *geriemseltje*.

riep, riepje; voetpad van kleine steenen of klinkers ter zijde van de straat, 't *Fransche trottoir*. *Gron. riep, riepe, Zwolle ripe, Oostfr. ripe, rîp*. Vergel. het *Lat. ripa* = rand, oever, *Oostfr. ripe* = rand, oeverrand, van daar de dorpsnamen *Riepe, Reepsholt*, enz. en in *Gron. Zeerijp*, zooveel als: zeeoever, zeerand, met het bijbegrip: waar menschen kunnen wonen en palende aan een onbewoonbaren bodem.

riesbessem = bezem van *ries* = rijs, *Gron. NBrab. riefen bessem*.

Rieste = Reest, riviertje op de grens tusschen Drente en Overijsel.

rieve = houten hark, hooihark. *Gron. rieve, rief*, ook *Overijs. ZHoll. Zeel. Oostfr. Noordfr. – Deensch rive* = hark.

rieven = harken, bijeenharken van hooi, enz., *Oostfr. rifen, rîfen*.

rieven = raspen, van kaas, ook *Gron.*; *reven kees* = geraspte kaas.

rikke = hek; ook = leuning bij een vonder. *Gron. rik* = rek, linnenrek; ook in: *hounderrik*, en: *vonderrik* = de plank en het rek beide.

ril = langwerpige vlak. Zie: *wegbeure*.

rim = dam in 't veen, bank die men bij 't veengraven laat zitten om 't water tegen te houden. Vergel. 't *Gron. rim* = boord, regel, richel aan het beschot in ouderwetsche huizen. *NHoll.*

rem = afsluiting, schutting; *Oostfr. rimm* = de balken in de lengte in eene schuur.

rimmenfransentied [niet met zekerheid gelezen; uitleg ontbreekt in bron]

rippert = geraamte, rif. Vergel. het *Gron. ribbert* = zeer mager mensch of dier.

ris = reis, eens, *Gron. rijs, ijs, Oostfr. reis.*

riuwerig = kouwelijk, huiverig.

risseluut = tegengestelde van besluiteloos, weifelend, *Gron. rezeluut.* (v. Dale: resoluut = vastberaden.)

roan = raad geven, aanraden.

roe; zie: *mudde*. {p.186}

roef = (in een) oogenblik! "*hij was in 'n roef in d'hoek van d'hèrd bij hum.*" *Gron. roef!* ook: *roef in de poetszak!* = gauw, gezwind! (v. Dale: roef, tw.)

roeg = ruw; *roege bereking* = ruwe, globale berekening; ook *Gron. Hamb.*

roegbekken = **voelbekken**, **vuulbekken** = vuile taal uitslaan; *Gron. roegbekken, voelbekken.*

roeke = raaf. *Gron. rouk, ZLimb. rook*, Corvus of Cornix frugilegus (koomleerende kraai);

Friesch roek = rave of kraai; *Kil. roeckvogel*, cornix vurva, *MNederl. rouc* = kraai; *Oostfr.*

rauke, rôke, Neders. rook, rōke, MNederd. rôk, Wangeroog rouk, buntrouk, Noordfr. rôck =

kraai, *AS. hroc, ONoorsch hrōkr, Eng. rook, MHD ruoch.* (v. Dale: roek = eene soort van raaf.)

roemsgeliek; *veur 't roemsgeliek weg*, zooveel als: [uitleg ontbreekt in bron]

roepe = rups, *Gron. roep, roepe. Overijs. Geld. Kil. Oostfr. Neders. roepe, Friesch ruip, ruup, MNederl. rupe, HD. Raupe.*

roes; *inne roes verkoopen* = alles wat er is, niet stuk voor stuk of bij 't gewicht, tal en maat.

Gron. in de roeze, NBrab. bij den roes, Utrecht in de roes; Oostfr. ruse, rûse = de geheele rommel, eene massa; in de ruse kopen, *HD. in Bausch und Bogen.*

roeschen; 't geluid van een varken dat *beers* is. (Zie: *beers*). In *Gron.* zegt men dat moedervarkens van de *roes* of *roeze* worden gesneden = gecastreerd worden, en is: *roeske, roeskepels, Neders. ruuske, ruuskenplatte* een wild rondlopend, wild stoeiend meisje.

roeschen = stoeien; zie: *roeschen I.*

roest; soort van schimpwoord, maar niet in slechten zin: *roest van 'n jonkien.* In *Gron.* zegt men hiervoor *rōst*, inzonderheid tegen meisjes die niet gezeggelijk zijn. Zie: *doerjak.*

roet, ruut – onkruid. *Gron. roet, ruut, ZHoll. ruut, ruit. Luc 11:42.* ruyte = soort van kruid; *Oostfr. rût, Kil. ruyten* = uitplukken, uitroeien, vernielen. (v. Dale: ruit = uitgetrokken onkruid (gewest.)) *Sprw. Zit 'n adder onder 't roet* = er schuilt een adder onder het gras, ook *Gron.* In de: Order op de schouwing der Waterlossingen in Drente (1803) art. 7 staat: Insgelijks zal al het *Ruit* met de wortel uitgehaald worden.

roeten. Zegsw: *in de roeten lopen* = in de war lopen; *Gron. hij let 't in de roeten lopen.*

roesterg = buiig, guur, van het weder; ook *Gron. (Veenkol.): rousterg weer* = windig en regenachtig.

roezie; zie: *ruzie.*

roezîg = onstuimig, van het weder, buiig; *Gron. roezig, roezeboezîg, NHoll. roezeboezig, Overijs. roezemoezig, Hannover rusemusig. Neders. rusebuse* = groote wanorde, *Oostfr. rusig* = onrustig, stormachtig, onstuimig.

roezîg, ruizîg = druk, woelig, bv. van eene huishouding met veel kinderen; '*t was anders 'n ruizîge huusholling.* *Gron. roezîg* = drukte in de huishouding, bv. bij de schoonmaak; bij verhuizing of vertimmering. *Gron. roezîg* = woelig, druk, roerig, vooral van kinderen die veel leven maken; *Overijs.* = wild, woest, woelig, druk; '*n roezîge dag* = een drukke dag.

Voorheen {p.187} roezen = ruischen. *Hooft ruse, Gron. roezie, Oostfr. Neders. ruse, rusie* = gedruisch, alarm.

roezîg = *beers*; zie ald.

rōffeltien = korte tijd; *drok roffeltien* = korte, drukke tijd, *Gron. rōffeltje.*

roggendollies = pap van roggemeel, in water gekookt, in *Gron.* tot eene stijve pap gekookt en met melk gegeten; *Oostfr.* roggendoljes.

roggens = [uitleg ontbreekt in bron]

rok = wrak, los, bv. van spaken in een wiel als zij uitgedroogd zijn en dus niet vast zitten.

rok = bros.

rolle = liedje.

Rollermaarkt = Rolder kermis.

rolput; put met cilinder en touw om het water op te winden, ter onderscheiding van: *pompput*; ook *Gron.*

romprekken = gekscheren, plagen, sarren, stoeien; “*dat wōl ze natuurlĳk wal, want jong vrouwlue meugt gern bij zuk waark wezen, umdat ze daor nog is romprekken kunt.*”

rompslomp, romslomp = ruw, onbeschaafd mensch; “*met wat ’n rare romslomp van ’n wief.*”

rondhok = uitgedorscht *schothok*; zie ald.

roo = roode. In *Gron.* alleen in de uitdrukking: *roo botter veur de spoan.*

rood; voor: ongekleed, half naakt; *rouw en rood* lopen, alleen van vrouwen, ’t *Gron.* *roeg en rau.*

roode bleeken, elders o.a. hondsbeziën, boerenbeziën, vossenbessen = de roode boschbes, *vacinium vitis idaea*. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 141.

roodolmig; de donkergele rosachtige kleur van den grond der slooten en beken uit oerachtig leem bestaande. *Gron. roodoorn* (klemmt. op *doorn*) = *ōr* = oerachtige bodem, en: *roodolmig* = oerachtig. Wellicht zooveel als: roode aarde; *Kil.*[verwijzing ontbreekt] *Neders.* mulm, molm, ulm, *Brem.*, *HD.* Mulm = aarde.

rook; zie: *vuur*.

rooken, in: *wij rooken*; zooveel als: wij hebben last van rook, ’t rookt bij ons.

roon = rooden, van aardappelen, enz.

roobol, roebol = Hermoes *Equisetum palustre*, ook heringmoes, klein water-paardestaart of moeras-paardestaart, kwaden aard of kwadernaat, onneet, onnĳt, lidruske, unjer. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 273.

roor, in: *roor maken* = bekend maken, aankondigen, verspreiden; *ik mag ’t goo dat hij in stilte dōt, neet roor* {p.188} *maken* = ik mag het goede dat hij in stilte doet, niet ruchtbaar maken.

roos, roze = koorts; *de roze deur* (of: *in*) *de hoed hebben* = koortsig zijn. In *Gron.*: *roos* = een koortsachtig gevoel; *Overijs. Geld.* elke koortsachtige aandoening van koorts, de zwaarste koorts zelve niet uitgezonderd.

rop = roept; *hij rop* = hij roept, *Gron. hij ropt.*

roppen = scheuren, afscheuren, “*’k laot ’t vleis van oe schermenkel roppen.*” *Gron. roppen* = plukken, afscheuren, afrukken, *Overijs. Geld.* roppen = afplukken, uittrekken, op eene wilde en woeste wijze iets uit den grond trekken, vernielen, enz. *Kil.* roopen, ruppen, *ZNederl.* ropen, *Oostfr.* rōpen, *Neders.* repen, rōpen, *Eng.* to rop = wegrukken; *HD.* raufen, rupfen, *OHD.* raufjan, *Goth.* raupjan = plukken, trekken.

roskammer, zooveel als: schacheraar in paarden, handelaar in oude paarden of die gebreken hebben, *Gron. rōskammer.* (v. *Dale*: *roskammer* = paardenkooper.)

rōtterg = ziekelijk, teringachtig in ’t algemeen; in een staat van bederf verkeerend. In *Gron.* zooveel als: in rottenden toestand, aan ’t rotten zijnde, (*Oostfr.* rōttrig, rōtterg); ook zegt men het van iemand die erg hoest en opgeeft. *Friesch* rottje, *Oudfr.* ruta, hrota = rochelen.

rōtterg = onverstandig, dom; ook = gemeen. Vergel. *rōtterg 1.*

rouriem = rijm, rijp aan de boomen.

rouw = ongekleed; zie: *rood*.

rouw = ruw, globaal, in: *ten rousten berekend*, *Gron. ten roegsten.*

rouw = spijt, leedwezen, berouw; *in 't rouw vallen* = berouw krijgen, en = van voornemen of besluit veranderen.

roze; zie: roos.

rozebloemen (ww. als znw. gebruikt), een rondedans, zooveel als: een patertje langs de kant, het *Gron.* ho ho pierlalo!

rozig = koortsig. In *Gron.* *rozig eten* = spijs die eene koortsachtige aandoening kan verwekken. Zie: roos.

rozigheid = koortsachtige toestand van het lichaam.

ruer = geroerd, beroerd, aangeroerd, en zoo = woelig, druk.

ruil de buut doen = ruilen; *zij doet ruil de buut* = zij ruilen. Zie: buten.

ruilschup = ruiling.

ruisch; zie: beersch.

rukeloos = onverwacht, plotseling.

rumen, in: *slootrumen* = slooten schoonmaken, zuiveren van onkruid, enz. {p.189}

runnen = lopen, gaan; *erönd* = gelopen; ook = hard lopen, rennen, *Gron.* *runnen*; *de kan runt op de tap* = de koffiepot is bijna ledig; *Greetien, dee op 't leste rönde* – die spoedig moest bevallen, *Gron.* *dei op 't leste lijf*.

rusken; zie: russchen.

russchen, russen, rusken; soort van bies, *Juncus conglomeratus*, die gebruikt wordt tot stoelmatten en lamppitten. *Gron.* *rusken*, *Oostfr.* *rüsken*, *Neders.* *rusken*, *Holst.* *russchen*, *Eng.* *rusk*, *HD.* *Rusche*, *Noordfr.* *rusken*, *rosken*; *Kil.* *rusch*, *biense*, *juncus*; *rusch* in het *Friesch NHoll.* *ODuitsch* = riet; *hij beefde as 'n ruske* = hij beefde als een blad, *Gron.* *hij trilde as 'n ruske*.

russchenpit, ruskepit; het merg der *rusch* of bies (zie: russchen). Men gebruikt het hier en daar in de lampen in stede van katoen. *Gron.* *ruskepit*, *Westf.* *rüskepitten*. Vroeger werd het in *Westerw.* en ook in *Gron.* daartoe gebruikt.

rusten = sterven, doch alleen het imperf.; *hij's rust* = is gestorven. Ook aldus in *Gron.* nl. met bijvoeging van den tijd, en eene zachtere uitdrukking dan: *sturven* = gestorven. Bij *Hoof*t: gerust = overleden.

ruut; zie: roet.

ruzie = **roezie** = drukte, onaangename drukte, ook *Gron.* *Hoof*t *ruse*, *Oostfr.* *Neders.* *ruse*, *rusie* = gedruisch, alarm.

rijslijf = verkwistster, *Gron.* *reislijf*. Zie: slijf. [bedoeld is waarschijnlijk sleef] {p.190}

S

s wordt verzacht, ook aan 't einde der lettergreep: *az*, *azze* = *as* (als)

sakrenünîg = schreiende, pruilende. Verbast. van *chagrin*, *chagrijn* = verdriet.

sam = malsch, sappig, ook *Overijs*.

sanderdaogs = onlangs. *Gron.* *N.Holl.* *anderdoags* = vóór eenige dagen, kort geleden, onlangs.

sanderlessen, sanderlesten = onlangs, kort geleden = lest, laatst. *Gron.* *anderlest*, *anderlessens*, *lessend*, *lessens*, *Ned.-Bet.* *anderlest*, *Oostfr.* *anderlessens*, *onderlesz.* (*Weil.* *lestend*, *lestens* = laatstleden.)

sanderlesten; zie: sanderlessen.

sandertie = voorheen, in vorige dagen of tijden; ook = onlangs, laatst. (*tie* = tijd, dus letterlijk: op den anderen tijd. Vergel. tieën.)

sang = paars, violetkleurig, *Gron.* *sangen*; *Oostfr.* *sangen*, *Eng.* *sanguine* = rood, bloedrood. *Lat.* *sanguis* = bloed, en daarvan: *sanguineus* = bloedrood, purperrood.

sap = sappig.

sap! = **sap ho!** uitroep om veulens te verjagen; ook *Overijs*.

sap ho! zie: sap!.

sapiepen = vroolijk gastreeren.

sapsiepenhout = lijsterbessen, ook kraalboom of kralleboom, kwetsenbeienboom, kwalsters, *Sordus aucuparia*. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 76.

schaar = **scheer**; zeker aandeel in gemeenschappelijk land of bosch. De *markte* van het gehucht *Hyken* is in een zeker aantal *scheren* verdeeld. Het ww. *scheren* zooveel als: afweiden; afbijten. Zoo zegt men o.a. in Groningen: *onder scheer hollen* = kaal afweiden, kaal vreten; *schaar*, *scheer* dus eigenlijk = het recht van weide voor zeker aantal vee in de gemeene weide. Bij *Laurman*: *meenschar*, *mienschar*, van: meen, voor: algemeen, en: *schar* = weide, *Friesch* *schar*, *scher*, *schier*; *meenschar* = eene openbare weide tot algemeen gebruik der inwoners van een dorp of vlek behoorende, elders de *markt* of *markte* genoemd. Het kenmerkend onderscheid tusschen *markte* en *mijscheer* is zoowel gelegen in de bezitting als in den bezitter; het eerste is heideveld met eenige eigenaars, het laatste weideland, zij het dan ook lage, slech- {p.191} te bodem, met het geheele dorp als eigenaar. *Oudfr.* *meenscheer*, *Friesch* *meenscher* = algemeene weide; *schar* bij de Friezen van ouds = weide, van *scheren* = afscheren; *Eng.* *share* = deel, aandeel, *Neders.* *scheren*, *AS.* *scriran* = verdeelen, afscheuren, *HD.* *bescheren*, (waarvan 't *Nederl.* *beschoren*) = toedeelen.

schaarte; zie: schaord.

schacht = deel, aandeel.

schadde = schaduw, lommer, *Gron.* *scharre*, *schadde*, *schar*, *schaar*, *schad*, *Friesch* *schad*, *Kil.* *schaede*, *Oostfr.* *schadde*, *scharre*, *Oldenb.* *schar*.

schamel = schaamachtig; ook = bloode, eenkennig. *Gron.* *schoamel* = bloode, timide; *NBrab.* *schamel* = schaamachtig, *MNederl.* = zedig, ingetogen. *Oostfr.* = schuw, bloode, bescheiden.

schamper = zeldzaam; ook = schaarsch.

schaol = inhalig; ook = snoepachtig.

schaolen ontbreken, mankeeren: "*Gendagzaam! Schaolt oe ook 'n gaste? Dee schaolt oes krek.*" Eigenlijk zooveel als: kan 't u scheelen of er meer gasten komen?

schaop, collectief: *de schaop* = de gezamenlijke schapen, de kudde van een dorp.

schaopenreep; een toestel waarin men des winters de schapen het langvoeder toedient.

schaopgries; eene soort van grijze kleur; *schaopgrieze hosen* = grijze kousen.

schaophekken = draagbare hekken die op de afgemaaide korenvelden geplaatst en binnen welke de schapen gesloten worden, die er eene soort van mestvaalt van maken.

schaopschot = schaaphok.

schaord, **schaarte**, **schaore** = scherfje van aardewerk dat er uitgebroken wordt. Bij v. *Dale*: *schaard* = kerf of breuk in het scherp van een of ander snijtuig, welke bepaling hier van toepassing is op aardewerk.

schaore; zie: schaord.

scharen = zich verzamelen. De koebeesten worden gezegd te *scharen* als zij tegen den avond zich in de weide verzamelen om naar stal te gaan.

scharen = paren, van dieren. In *Gron.* zegt men dit van visschen.

schaoten = toereiken, met de vork. *Gron.* opvörken: *ik zal schaoten en ie lâan* = ik zal u (het hooi) toereiken en gij kunt vlijen (laden).

scharl; zie: ratelaar.

scharwever (*Odoorn*) = *oogenblieter*; zie ald.

schat = schepel, Groninger maat; 4 *schat* = 3 schepel, 1 *schat* = 5 spint. Ook eene landmaat. *Overijs.* maat = 1 mud. Zie: mudde.

schatvat; houten korenmaat van een vierde oude mud, *Gron.* *bak*.

schaven (*Emmen*) = sliepen; zie ald.

scheelachtig = in verschil. *Oudt.* scheel = verschil, twist, *Gron. verscheel. Dr. Landr.* II, 46: – van de kwestie daar over (zij) *scheelachtig* zijn. {p.192}

scheen; smalle dwarsplank van een hek. Ook: de latten in de opstaande zijstukken of ladders van een boerenwagen. En: de ijzeren spillen of bouten aan het einde der houten wagenassen om welke de wielen draaien. *HD.* Schiene, *Neders.* schene.

scheer; zie: *schaar*.

schiemsel = schaduw, *Gron. schim, schimde, ZNederl.* scheem.

scheervogel = tafelschuimer, kleplooper. Vergel. *schaar*.

scheerweide = weide voor ééne koe, inzonderheid op onderscheidene gronden.

schel = scheef; ook = scheelziende. *Gron. schel* = scheel; scheef, niet recht, niet haaksch, zeer gewoon in de tautol *schijf en schel*, *Oostfr. Neders. Westf.* scheef un schell.

schelbosschen; aangelegde bosschen of boschjes van *schelholt*; zie ald.

schelholt = eiken houtgewas dat geschild wordt.

schellen = schillen, van den bast ontdoen.

schenne = scheen.

schep; zie: *hocht*.

scheper, scheuper, schöper = schaapherder, *Gron. (WW) scheiper, Overijs. NBrab.* scheper, *Ned.Bet.* schèper, *Kil.* schaeper, *HD.* Schäfer. “Met dominé en meester maakt hij ’t onmisbaar driemanschap uit aan wie in de kleine dorpswereld de eerste belangen van groot en klein zijn aanbevolen. Men ploegt hem zijn akker, zaait hem zijn koren, maait hem zijn oogst en stalt hem zijne schapen. Soms luidt de overeenkomst zóó, dat hij ’t dorp rondgaat om te maaltijden; voor ieder bepaald getal schapen die hij van elk onder opzicht heeft twee dagen.” *Podagr.* II, p. 90. Elders weer leest men: “Voor elke koppel van acht schapen heeft de *scheper* 70 cents ’s jaars en twee dagen achtereen vrijen kost voor zich en zijn hond. Dit geld ontvangt hij op Pinkstermaandag, na alvorens des morgens te 7 uren de groote klok te hebben geluid. Tot zijne inkomsten behoort ook het recht om drie nachten de hekken te zetten op het land dat hij bebouwt. Voorts geniet hij vrijdom van plaatselijke belasting voor één hond, en mag hem altijd los laten lopen, ofschoon andere honden vast liggen. Hij is vrij van alle boerenwerk en heeft op de gehuchten eene vrije woning en een zeker gedeelte land. Te *Dwingeloo* moet hij in huis en land voorzien.”

scheppen. Het scheppen van eene *bij*, zooveel als: verzamelen van een bijenzwerm in een korf, waartoe de *bijker* gewoonlijk een houten lepeltje of ook alleen een stokje gebruikt. Ook aldus in Groningen. In het *Landr. v. Dr.* (1712) III, 108: Zoo een jonge Yme ofte Zwerm mogte geraken te vervliegen, zo komt ze dengeenen half toe dieze langst ende laatst vervolgt en vint en de andere helfte kooft den geenen toe, op wiens Hout ofte Grond dezelve Yme valt ende *geschept* wordt.

schepper en schriever = baas, bestuurder, nl. als die zich aanmatigt; ook *Gron.*

schermzeeren = bewegingen maken, zich verweren, inspannen, schermutselen, er tegen worstelen om weer vrij te worden. *Gron. schamzijern* = handen heftig bewegen, in ’t ronde schermen.

schermosseling (schermutseling) = worsteling, kleine kloppartij, *Gron. schermosseln* (znw.)

scheuf, onv. verl. tijd van: *schuven* = schuiven; de boer *scheuf ’s zundags ’s morgens ’t gad der umme too*, d.i. werkte niet mee.

scheuper; zie: *scheper*. {p.193}

scheut wind = een rukwind.

scheuvel = schaats, ook *Gron. Oostfr. schöfel, Neders. striedschoe, HD. Schlittschuh*. Van: schuiven.

scheuveljagen (*Emmen*) = *scheuvelloopen* – schaatsenrijden, *Gron. (Westerkw.)*

scheuveljoagen, overal elders: *scheuvelloopen*.

scheuvelloopen; zie: *scheuveljagen*.

scheuven, vooral: *dikke scheuven* = zware buien, rukwinden.

scheven; zie: *schif*.

schie = schichtig, van paarden.

schielings = spoedig, schielijk.

schientien = bewijsje, kleinigheid; *roggenbrood met 'n schientien botter*.

schienvat = handlantaarn, ook *Gron.*, *Friesch* skynfet. *Oostfr.* schînfat = lantaarn.

schier = schoon, ordelijk, effen, knap, in orde, zuiver, net, gereed; *hij komp er niet hêlndal schier of* = niet zonder eenige straf; *in 't schier* krijgen onder twistenden = zich verzoenen.

Gron. schier = rein, zindelijk, net (van arme mensen), enz.; *Overijs. schier* = netjes, knapjes; *Oostfr. schîr* = glad, zuiver, schoon, ordelijk, niet in lompen of gescheurde kleeren; *Neders. Holst. schier* = klaar, helder, doorzichtig; *Westf. schîr* = zuiver, onvermengd; *Ouds. AS. Oudfr. IJsl. scir, Oudn. Zw. skir, Deensch skär, skjär, Noordfr. sker, skier, Eng. sheer, OHD. skeri, Goth. skeirs* = blinkend, rein, zuiver, helder.

schieren, in: *de room schieren* = de melk afroomen; de eieren *schieren* = onderzoeken of ze al of niet vuil zijn. *Oudfr. skiria, skeria* = reinigen. *IJsl. skiria* = afwasschen. Het *Gron.* heeft: wij zullen dat zaakje wel *schieren*, zooveel als: in orde, in 't reine brengen.

schif = **scheven**; eerste afval van vlas bij 't braken, ook *Gron. Oostfr. schif, schift Oudfr.*

schiff = kaf, uitschot, iets wat geen waarde heeft. Zou stammen van een *ONoorsch* skiva = scheiden, verdeelen, klooven, splitsen, enz., waarvan het *Oudfr. skif* (gescheiden, gedeeld), ons: schiften, schoft, enz.

schiffen = dikke en kleine aardappelen door middel van eene soort van zeef, *sjouw* genoemd, van elkander scheiden, die werkzaamheid heet *sjouwen*. Staat voor: schiften = scheiden.

schik, – in: met schik = gevoegelijk, wat geene moeite oplevert, *men kan 'n kaander daor niet met schik verbij mennen* = de toestand van den weg deugt daar niet; ook *Gron. en Oostfr.*

schilder = gekleurde kinderprent; prent, plaat, schilderij in 't algemeen. *Gron. schilder* = schoolprent, *Friesl. Overijs.* = eene prent, gekleurd of ongekleurd.

schinke = ham; *Gron. Overijs. Geld. Oostfr. schink, schinke, Friesch lier, ZNederl. hespe; Neders. Oldenb. Holst. HD. {p.194} schinken* = ham, dij, bil. *Nederd. schinkel* = schenkel, dijbeen, dij. *Noordfr. schonk, Eng. shank, Deensch skinke, AS. scenk* = been, bonk. In Drente is het een gebruik om, vraagt een jongman de toestemming der ouders van zijn meisje, en wordt dan bij den maaltijd een *schinke* opgedragen, dan is dit een teeken van toestemming. Ingevalle weigering wordt een halfzwijnskop op tafel gezet.

schinnîg = schilferig op 't hoofd. In *Gron.*: *schin, schinne* = eene zachte, lichte, vlokkige stof, die wel in eene dunne laag op het hoofd zit, maar er bij uiterst dunne schilfertjes door middel eener kam kan afgenomen worden. Wat men voorheen onder *schin* verstond, bij *Kil.* reeds als verouderd opgegeven, wordt in *Gron. bast* genoemd. *Holst. schind* = schelfachtige kleine blaadjes op het hoofd die jeukte veroorzaken. *Oudt. schinde, schin* = het vel, de huid. *Geld. schinde* = de bast van een boom, *Eng. skin, IJsl. skin, Deensch skin*.

schōbbert; scheldwoord voor: schavuit, schobbejak. *Gron. schōbbert* = deugniet, schobbejak, maar schertsend: *darten schōbbert* = dartel meisje; *Oostfr. schubbert* = guit, plaaggeest. (*v. Dale: schobberd* = schobbejak.)

schoefel, schōffel = spade, *Gron. schōffel; Oostfr. Noordfr. schoffel* = eene smalle spade, *AS. scofl, Eng. shovel*.

schoefelvol = zooveel zand bv. als men met eene spade uitsteekt.

schoefkaor = handkar, kruiwagen, ook *Gron.*

schoele, schoel = school; *hij had lange schoele elegen* = hij had lang naar school gegaan. (In een deel van 't *WKw. (Gron.)* ook: *schoele, vioele*, enz.)

schoelmeister = onderwijzer, zoo meerv. als enkelv. *HD. vorm.*

schoep, schoop = houten schop tot het verschieten van koren. *Oudt. schoepe* = schop, *HD. Schüppe* (veroud.), *Gron. schup, schuppe*.

schoer = bui, gewoonlijk in samenstellingen; *donderschoer* = *grommelschoer* = onweersbui; *hagelschoer* = hagelbui. *Gron. duunderschoer* = *grōmmelschoel*, *Oostfr.* grommelschûr. *Kil.* donderschore = bliksem. *Eng.* shower; rainshower, *HD.* Schauer = regenbui.

schoet; zie: *schoot*.

schöffel; zie: *schoefel*.

schöffelstuk; zie: *stulle*.

schoffien; zie: *schoft*.

schoft = poos, wijle, korter of langer tijdsbestek. (v. *Dale*: schoft = een vierde gedeelte van een dag (onder werklieden).

schol, scholde = ondiep; *schol ploegen* = *onderbouwen*. Ook *Gron.*

scholbalgd = plat van buik, dunlijvig, van vee gezegd. (balg, eigenlijk = buik, waarvan blaasbalg.) Zie: *schol*.

schöldoek = schoteldoek, contr. van *schötteldoek*.

schollen, schorren = schaalhout, de smalle dunne planken het naast aan de schors afgezaagd. Ook *Gron. schollen*, doch in bestekken en annonces *achterdeelen*.

scholmaogd zijn, zegt men van iemand die niet veel eet, die maar weinig eetlust heeft; ook = kieskeurig zijn in 't eten. Zooveel als: *schol* van maag zijn, eene ondiepe maag hebben. Zie: *schol*.

schölte = schout = burgemeester, thans veroud. *Dr. Landr.* (1712) II, 33, 34, 35 *Schults*; – 48: dat de *Schultsen* (daarvan ieder Carspel eenen behoort te hebben.) In 1818 had men nog scholtes; *van Royen* was toen o.a. Scholtes van Diever, *Homan* van Rolde, *Boelken* van Odoorn. Voorheen in *Gron. Overijs. Geld.* *schölte* = plattelandsburgemeester. Te *Groningen* was nog vóór weinige jaren *schöltendijnder* = politiedienaar, nu agent, in gebruik. Van het oude: schelden, *AS.* scyldan = beschuldigen, en = streng bestraffen, berispen. *Neders.* schulte, *HD.* Schulz. In den *Teuthon.* scholtriss = rechter; *Oostfr.* bauschulte = bestuurder eener boerderij in Reiderland. *Geld.* *scholte* = zekere rang in den boerenstand. {p.195}

schölte; in 't begin dezer eeuw = burgemeester, in geschrifte: *schultes*.

schöltinne = weduwe van den burgemeester. Zie: *schölte*.

schooien = bedelen; ook *Gron.* (v. *Dale*: schooien = bedelen; als schooier ronddolen.)

schoolklant; zie: *klant*.

schoon, voor: fiks; *hie duurt dij 't wat schoon zeggen* = hij durft u ongewasschen de waarheid zeggen. In *Gron.* ook als bijw. voor: zeer, en: erg; *schoon boas, schoon verlegen wezen, schoon wat kennen leeren*; ook = geheel: *schoon of, schoon oet, enz.*

schoonder, voor: schoon, vet; een schoonder kiend, *een schoonder beest* = een vet *slachtelbeest*; *dat heb ie schoonder bedocht*; *hij was 'n schoonder slag van 'n jonkkerel*. Ook *Gron.* maar meestal beperkt tot: *schoonder kind, jong, enz.* van zuigelingen gezegd en: schoon, flink, goed gebouwd; *ZHoll.* *schoonder jongen* = flinke, gezonde jongen.

schoone (= schoon), voor: zonder bepraat te worden; “*men komt van 't kaaken* (op eene groeve) *zelden schoone of*”: volledig zou het zijn: met de schoone huid af.

schoonen = schoonmaken, ook voor: schillen; *eerpelschoonen* = aardappelen schillen; de sloot opschoonen = de sloot reinigen van riet, enz. *Gron.*: *schoonen* = *koeschoonen* = de jaarlijksche schoonmaak van eene woning; zoo: *korenschoonen, zoadschoonen, enz.*

schoop; zie: *schoep*.

schoorhakken (ww.) = dralen, schoorvoetend tot iets overgaan.

schoot = **schoet** = voorschoot, boezelaar, *Gron. schoet, schoede. Oostfr. Jeverl.* schude, *HD.* Schurz, Schürze. Volgens *ten Doornkaat* door klankverschuiving van het *Grieksche* skûtos = huid, vel, inzonderheid de afgetrokken en reeds bereide huid, en dat het aannemelijk is dat het evenals schört, *Nederl.* schort (boezelaar) ook de beteekenis van: huid, vel, leder, gehad heeft. Voorts te vergelijken met het *Goth.* skauda, in: skauda-raip = schoenriemen of eigenlijk sandalenriemen, dat oorspronkelijk een vel, een leeren voorwerp beteekende.

schootvörk; vork om de *leg* op te schudden.

schor; zie: *schollen*.

schöper (W. van Drente) = *scheper*; zie ald.

schoren = tegenhouden? {p.196}

schörstien = schoorsteen, *Gron. schöstijn, Oostfr. Westfr. schöstein*.

schörstienbossem = schoorsteenmantel.

schot; de aren die na 't binden der garven en 't zetten der garsten op den akker verstrooid blijven liggen.

schoten = 't koren opladen; opzolderen.

schothok; schoof uit *schot* (zie ald.) samengedraaid.

schöttel = etensbord. *Gron. schuddel, Stad-Gron. schötel* = schotel, en ook = etensbord.

Oostfr. schöttel, Neders. schottel, HD. Schüssel, AS. scuttel, scutel, Nederd. schöttel, MNederd. schotel, schottel, OHD. scuzila, szuzzila, MHD. schuzel, schüzzel. Van het *Lat. scutella, scutula* = schotel of kom.

schötteldoek; zie: *schöldoek*.

schöttelketel = groote cilindervormige ketel om waschwater te koken, letterlijk: schotelketel, omdat die ketel het water levert om er schotels en borden mee te reinigen; *Gron. schuddelketel*.

schöttelmaol. In den Zuidoosthoek van Drente (omstreeks 1820) was het een gebruik, dat een paar jonggetrouwen als zij geheel onbemiddeld waren, een *schöttelmaol* gaven. De kennissen werden goed onthaald, maar ieder bracht dan wat hij missen kon, bij, om hen van huisraad te voorzien. De eene zorgde voor potten en pannen, een ander voor theegoed, een derde voor etensborden (*schöttels*.) *Dr. Volksalm.* 1884 p. 201. Zie: *schöttel*.

schouwheer; persoon, lid eener directie, die wegen, enz. schouwt. Zie: *pand*, en *heer*.

schra, **schrao** = schraal, mager, dun, arm; "*schra van bôom en schra van geld*." = schrale bodem, arm aan geld. *Gron. schroa bie* = nauwelijks, niet geheel, op weinig na (bij *Auwen: schra* = schraal); *Friesch schra* = onvolkomen in 't algemeen, schaarsch, nauwelijks, *Oostfr. schrâ* = zuinig, nauwelijks, ellendig, slecht, daarvan: *schrâmöd* = armoede; *Neders. schrat, schrade, schraag* = schraal; *Eng. to shrug* = inkrimpen, samentrekken.

schram; klein maar kregel mensch (of kind), die brutaal, overmoedig is.

schramachtig = valschaardig.

schrang; zie: *schrang*.

schrang = omtuining, omheining; *oet de schrang* zijn, zegt men van land dat door eene slechte behandeling of uit gebrek aan mest slechte vruchten geeft. Vergel. 't *HD. einschränken*; *beschränken* = beperken, begrenzen, insluiten.

schrand = scherp, bits, schraal; 'n *schrandere drank* = een scherpe, wrange drank; 'n *schrandere wief* = eene bitsche vrouw; 'n *schrandere jaor* = een schraal jaar. *Picardt Antiquit.*: 't Jaer 1630 en 31 zijn seer *schrandere* en onvruchtbaere jaeren geweest; p. 251. *Gron.:* *schrand* in de hals wezen = een stekend, scherp gevoel in de keel hebben, gepaard met schorheid, tegenovergestelde van: eene heldere, gladde keel of stem hebben. *Overijs. schrand* = schraal. *Oostfr. schran* = scherp, snijdend, stekend, bijtend.

schrang, **schrang** = schraag, steunsel; *op de schranken komen* = na eene ziekte op de been komen. Vergel. het *Gron. op de proppen komen* = in beteren geldelijken toestand komen. {p.197}

schrangkeln = bezaaid land over dwars en kruisgewijze eggen.

schraolties, voor: zeldzaam; *iets schraolties vinnen* = zeldzaam aantreffen.

schraot = schuinsch. *Gron. schroat, schroode* = schuin, overhoeks; *Oostfr. schrût, Neders. Holst. schraad* = schuin; *schraden* = afgesneden. *Oostfr. aferschrât, Gron. overschroat, HD. überschräg* = schräg über.

schreeuwakster = markolf, bonte ekster. (Bij *ten Kate*: meerkolf of meerkoet = picaglandaria.)

schrimmen = **schrempen**. Ook = schrijnen, bij lichte brandwonden. Zie schrempen.

schrempen = uitbraden; licht branden; opkrimpen, verschrompelen, bv. van leder. *Gron.*

schrimpen = smelten, van vet; *omschrimpen* = nog eens smelten, omsmelten. *Geld.* *schramen*,

schraamkes = stukjes uitgebraden spek of vet. Bij *Huyghens*: schrempen = branden, zengen, schroeien.

schriefbröt; soort van kistje voor boeken, enz. van schoolkinderen; veelal is het schuifdeksel met een haan of molen beschilderd. Ook aldus in *Groningen*, waar na 1837 schrijf- en leesboeken, pennen en griffels door den onderwijzer werden geleverd, en de *schriefbreden*, *schriefborden* of *breden* overtoellig werden en alzoo in onbruik raakten.

schroeten = schimpen, schelden.

schrom = schor, heesch; *schrom inne hals* = schor in de keel. Vergel. schrande.

schroot = klamp, dwarsplank, bv. aan eene deur. In *Gron.* *schroot* = rup hout, zoo dik als breed.

schrosseln = rochelen.

schudkoppen = hoofdschudden. *Gron.* *schudkoppen* = hoofdschudden, en zooveel als: neen, zeggen; ook = eene waarschuwing, eene afkeuring te kennen gevende omtrent een voornemen of handeling. *Oostfr.* schüdekoppen, *Neders.* schuddekoppen, *Holst.* schuttkoppen, *Friesch* sködhöljen.

schui! uitroep om de paarden rechts te doen gaan. Vergel. hot. *Oostfr.* sjû, skjû, interj. om vogels te verjagen; *MHD.* *MD.* schû, *OHD.* scû, interj. om bang, schuw te maken, en zoo te verdrijven.

schussel = *schöttel* = schotel, *HD.* Schüssel.

schussel = lang opgeschoten mensch, lummel, slungel. Sprw. *Hij is van de schussel vallen* = hij is niet wel bij zijn verstand.

schuttelhok = hok om de beesten, die onbeheerd in vreemd land of op den publieken weg loopen, op te sluiten, *Gron.* schutstal.

schutteln = vee opsluiten, tijdelijk bewaren in een schuttelhok; zie ald. {p.198}

schumen (= schuimen) = naar een meisje, vrijster, omzien (bv. op de kermis), van iemand die zoo goed als geengageerd is. *Gron.* *schaemen* = getrouwde vrouwen, of ook: als getrouwd man meisjes, nalooopen, als ook, van een rund gezegd, zooveel als: niet in de weide blijven, in vreemde weide weiden; ook *Oostfr.*; *Neder-Bet.* *schumert* = dief, en gemeene kerel, smeerlap.

schuulooren = **vlodooren**; zie: schuuloorîg.

schuuloorîg = **vlodoorîg**; wordt gezegd van een beest, (vooral van varkens) dat neerhangende ooren heeft. *Oostfr.* schûlôr, schulôr, *Neders.* schulloor, *Hamb.* slurorigh, *Westf.* schullöret, schullorig. Het tegenovergestelde van *stagoorig*. Zie: stagoor.

schijn = schriftelijk bewijs, kwitantie. *Oostfr.* schîn, *HD.* Schein.

schijtwortel (bij Roswinkel) = Tormentil, ook elders: vijfvingerkruid, zevenblad, meerwortel, weewortel, Tormentilla erecta. Aldus omdat deze plant sterk samentrekkend is en tegen doorloop bij het vee aangewend wordt. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 71.

seg; zie: zeg.

seldaoterie = krijgsveld, *Gron.* *seldoaterei*.

selve; zie: zelve.

sens, **sents**, voor: soms, 't giet er *sens* zoo *bie te wark* = 't gaat er soms raar bij toe; *de meester geet sens mee*. Meestal in den zin van: doorgaans.

sents; zie: sens.

's haarfs = in den herfst, *Gron.* 's hars, harsens.

sibbe, **sippe** = maagschap, familie, bloedverwant zijn: "En *meuglik* oe *vrij nao in sibbe*" = vrij na in den bloede bestaande. *Dr. Landr.* (1712) I, 19: in halven of vollen *sibtal*; 21:

onbesipt; II, 44: in zaken van *sibbetal*; III, 2: halve *Sibbe*; 20: rechte *Sibtal*; id. (1608) III, 33: *sibbe* (affinitas, verwantschap) gaet voer swette, enz.; id. (1712) III, 41: Het naaste Bloet ontvangt des Doden Goet, zonder onderscheit aan heele of halve *Sibbe*. *Gron. sibbe, sib, sip* = verwant zijn. *Ommel. Landr.* III, 62: Oude regel: Dat *sibste* Bloed, neemt des Dooden goed; III, 28: *sibbe* Vooght; *Old. Landr.* III, 89: *sibber*; II, 18,19: *sibbesten*; III, 88: vull ofte *half sibbe*; *Oostfr.* *sibbe* = bloedverwant; ful- of: hêl-*sibbe* = naaste bloedverwant; half-*sibbe* = bloedverwant in den tweeden graad; ook = bloedverwantschap. *Oostfr. Landr.* p. 273: de *sibbeste* = de naaste bloedverwanten. *Sprw.* sette geld för *sibbe*. *Friesch sib* = nabestaande, bloedverwant, *Oudfr.* *sibba, sib*; *Neders.* *sibbe, HD.* *Sippe* = bloedverwant; *Oudfr.* *sibbe, HD.* *Sippschaft* = bloedverwantschap. *Kil.* ghesibbe, *sibbe* (vet.) Germ. Sax. Sicamb. Fland = bloedverwantschap, bloedverwant. *OHD.* *sibba, sipbëa, sippja, sippa* = vrede, bondgenootschap, verwantschap; *sippo, sibbo* = bloedverwant, enz. *Goth.* {p.199} *sibja* = vrede, vriendschap, verwantschap; ga-*sibjen* = vrede maken, verzoenen; *Oudsaks.* *sibbja* = bloedverwantschap; *AS.* *sibb* = vrede, verwantschap; *sibbjan* = vrede stichten; *ONoorsch* *sifi* = bloedverwant; *sifjar* = bloedverwantschap.

siekiek, pleon. voor: zie! kijk!

sierp = stroop; *sierpen brukkien* = boterham met stroop er op.

sik = geit. *Gron. sik, sikke*, voor: bok of geit, bij 't aanroepen. *ZHoll.* *sik* = geit, *HD.* *Ziege.* *Neders.* *zikkelke* = een jonge bok.

sikkneurig = lijdend, sukkelen, klagend.

simpflig = leelijk. Van simpel = eenvoudig, alleenlijk, bloot; simpel soldaat = gemeen soldaat, enz. van het Lat. simplex, van semel (eenmaal) en plico (vouwen).

Sint Jan. *Sprw.* *Sint Jan slaet d'eersten maeier an* = omstreeks Sint Jan ( ) begint het hooien.

Sint Jaopk. *Sprw.* *Vroë aoren, 'n slecht Sint Jaopk* = als 't koren vroeg aren schiet is er een slechte oogst te wachten.

Sint Laurens (10 Aug). *Sprw.* *Wei knollen wil eten, Mut Sint Laurens niet vergeten* = alsdan moet het knolzaad gezaaid worden.

Sint Maarten. Deun: *Sunte, Sunte Meerten, De Keuijen dragen steerten, De keuijen dragen horens, De karken abben torens.*

Sint Maartensbier. Toen de *ganzenmaaltijden* (nl. te Gieten) waren afgeschaft, is het *Sint Maartensbier* ingesteld. Alsdan, en dit gebruik duurde minstens tot 1844 voort, werd er, nadat het ontvangen der huur in de kerk was afgeloopen, in eene der dorpskerken aan het aldaar verzamelde volk, zonder eenige uitzondering, drie tonnen bier ten geschenke gegeven. Oudt. te bier gaan = ter feest gaan, feestvieren. Zie: bier.

Sint Michielszomer; zie: boekweitenzomer.

Sint Peter. *Sprw.* *Sint Peter mut de luibert zien nust bezitten*, zooveel als: tegen half Februari moet de winter ophouden.

Sinte Peter den bal uitslaan; een gebruik te Gees (gem. Oosterhesselen) in 't begin dezer eeuw om den 1 Aug. een feest te vieren, eenig in Drente. Tot dat einde verzamelden zich reeds vroegtijdig de ongehuwde jongelieden van *de boerschap* op eene afgesprokene plaats, van waar zij zich in feestelijken optocht begaven naar de woningen van hen, die sedert *Sint Petri* van het vorige jaar gehuwd waren en wel onder het zingen van den deun: *Daar komen wij knechtjes en meisjes aan, Al om Sint Peter den bal uitslaan; Hadt gij in de gilde gebleven, Dan hoeft gij Sint Peter de bal niet te geven, Maar nu zijt gij uit de gilde gegaan, Nu moet gij Sint Peter de bal uit slaan.* Zoodra de zingende schare aan de woning der jonggehuwden kwam, was de man gehouden om eenige ballen uit te slaan. Hij gebruikte daartoe eene wipplank {p.200} steeds in de nabijheid van een waterplas, zorgende dat meest al de ballen daarin terecht kwamen. En nu volgde er een wedstrijd om de ballen te bemachtigen, dit maakte het toppunt der feestvreugde uit. Was het *ballenslaan* afgeloopen dan bood de jonge

man aan een der paren den daartoe gebruikten stok aan om het volgende jaar dienst te doen. Werd hij door dit of een ander paar aangenomen, dan was dit een zeker teeken, dat het met die jongelui binnen één jaar tot een huwelijk zou komen. Indien een jonggehuwde man weigerde den bal uit te slaan, dan kreeg hij den scheldnaam van *Harm Doest, doestkobbe* of *doezekodde*. *Podagr.* I p. 181. Zie ook: doezekobbe.

siep; naam voor eene soort van herdershond.

sissert, in de uitdrukking: *'t was alles met 'n sissert ofeloopen* = 't was maar bangmakerij geweest; ook *Gron.*: *mit 'n sister loaten ofloopen*. (Zooveel als: *sisser*; v. *Dale*: *sisser* = voetzoeker; *Weil.* een balletje van nat gemaakt kruit dat wegbrandt zonder slag te geven. In *Gron.* zooveel als: de kop van een voetzoeker.)

sjoerd = manshoed.

sjouw; zie: schiffen.

sjouwen; zie: schiffen.

sjullies = sul, bloed, onnoozel mensch; ook *Gron.*

skuunsch (= schuinsch), in: *skuunsch knapien* = zwierbol, doordraaijer, iemand die het schuin aanlegt. *Gron.* *schuuns* of *schuin heer*, bij v. *Dale* schuinslooper, schuinsmarcheerder.

slaanachtig = sluimerachtig, geneigd tot sluimeren. Zie: slanen.

slacht = stuk boter. Zie: slachtbotter.

slachtbotter = stukken boter van 1½ kilogram. Onder dien naam worden zulke stukken op de markt te Meppel verkocht; buitenaf heeten ze Meppelerkluiten. Op iedere *slacht* zoowel als op dikkere kluiten komt een *maolster*, d.i. afdruksel van een *bottermaolder*.

slachtekoe; zie: slachtelbeest.

slachtelbeest = **slachtekoe**; koe die voor eigen gebruik geslacht is of geslacht zal worden, *Gron.* *slachtelbijst*, *Oostfr.* *slachtelbeest*.

slachtelbōl = **slagersbōl** = stier, bestemd om geslacht te worden! ook *Gron.*, mits voor eigen gebruik.

slachterskost = spek en vleesch. *Gron.* *slachtelkōst* = wat van een pas geslacht varken op tafel komt.

slachterij = het geslacht, aan den zolder. *Gron.* *slachtereij* = het geslachte, de slacht; *de slachtereij an kant moaken* = de slacht beredderen.

sladderig = slordig, onordelijk. *Gron.* *sladdeig* = regenachtig; 't is *sladdeig te loopen*, zooveel als: het pad is smerig, morsig, glad; {p.201} *slōdderig* = slordig, onzindelijk, vuil, alleen van vrouwen gezegd; *Oostfr.* *sluddeig*, *schluddeig*, *Westf.* *sluederig*, *Neders.* *slodderig*, *HD.* *schlotterig*. *Kil.* *slodde*, *slodder*, *slodderer*, *Oostfr.* *schluddeipolz*, *Gron.* *slōdderbōksen* (van mannen) = slordig mensch. Vergel. het *Nederl.* *slet* en het *Eng.* *sloth*. *sladderig* en *slōdderig* moeten tot: slijden, gebracht worden.

sladdies, voor: goed, goederen; *kofte sladdies* = gekochte goederen.

slag = pand, deel, bv. in eene *markte*, van een kerkhof, enz.

slagen = slachten, gelijken.

slagersbōl; zie: slachtelbōl.

slagerij = vechtpartij, kloppartij, *Gron.* *sloagerei*. *Kil.* *slaghen*, *HD.* *schlagen* = vechten. Zie: houwerij.

slagmatig = gelijkmatig. Eigenlijk zooveel als: van 't zelfde slag, daarmede overeenkomst vertoonende.

slakkern = aflikken, van honden en katten. Bijvorm van 't *Gron.* *slikken*, bij *Hoofd.* *Kil.* *slicken*, *slikken*, ook in 't *Nederd.* en *MNederd.* *slicken* = likken.

slanen = sluimeren.

slanterg = lusteloos.

slaog. *Sprw.* *Die de gekken taargt hef slaog te wachten*.

slaopstee (= slaapstede), voor: kosthuis; *in de slaopstee kriegen* = een kostganger krijgen. Eigenlijk: huis waarin men gewoon is te slapen.

slap = krachteloos, van 't lichaam. (v. Dale: ik ben zoo slap (zwak) als een vaatdoek.)

sleef = houten potlepel; ook: een onnoozel mensch, *Gron. slijf, sleif, slaif, Friesch Overijs. sleef, Geld. slief, Oostfr. Neders. Noordfr. sleef, Eng. sleeve, Deensch slev, slov, IJsl. sleyf*. In 't *Gron. Oostfr. Neders.* ook in de fig. beteekenis voor iemand die wat onnoozel, dom of onbeholpen is uitgevallen. In 't *Friesch sleeuw*, = dom, traag van begrip, stomp, bij *Kil.* = eenvoudig, enz. Uit dit bvnw. zal het znw. ontstaan zijn.

sleenen = **slensen** = wilde pruimen, sleeën, de vrucht van de zwarte hagedoorn. *Gron. sleien* = de sleedoorn, *Prunus spinosa*. Vergel. het *Gron. wenen, Dr. weeën, Kil. wede*, enz. door invoeging der *n*.

sleeten, sleuten, sluten, slieten; losse leggers, dwarsstokken of ook boomstammen in de schuur, waarop de boomstammen geborgen worden.

slensen; zie: *sleenen*.

sleute. De *marktgenooten* hadden van ouds het recht om boomen op de *markte* te planten die hun dan in vollen eigendom toebehoorden (*Dr. Landr.* (1712) III, 105). Zoodanige met boomen beplante plek heette *sleute*, van: *sleuten* = sluiten, afsluiten. Vergel. *sleeten*.

sleutern = morden.

slicht = eenvoudig, onnoozel, dom; ook *Gron. Oostfr.*

slichtens = opzettelijk? {p.202}

sliepachtig = vitziek en wel op spottenden toon, ironisch, satirisch. *Oostfr. slîpachtig* = plaagziek, spotlustig. Vergel. het *Gron. sliepoet!* = lach hem uit! *Neders. sliepuut. Twente* vingersliepen = bespotten, *Gron. Oostfr. oetsliepen*.

sliepbraok = ijzeren braak om 't vlas te *sliepen*.

sliepen = vlas op de *sliepbraok* nogmaals braken om het zuiverder en gladder te krijgen.

slieptree; zie: *treede*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

slieten; zie: *sleeten*. Ook in *Geld.*

slieters: de houten regels eener slede waarop deze kan glijden; *Gron. slitters, sliesters, HD. Schlitten; Oostfr. slitter* = de gladde ijzers onder de slede.

slim, als bijw. van versterking = erg, zeer; *te slim* = te veel, te erg; *slimmer* = erger. Ook *Gron. slim kold, mooi, duur*, enz.

slintern; *uut slintern gaan* = aan de rooi, aan 't zuipen gaan. Zal staan voor: slenteren.

sloeke = hals, keel.

sloeken = slikken; *Gron. sloeken* = slokken, slikken, *Oostfr. Neders. Holst. sluken, HD. schlucken*.

sloerîg = lusteloos, van mensch en vee. Van 't weder gezegd = morsig. *Gron. sloerîg* = lusteloos, moedeloos, neergedrukt, wanneer dit op 't gelaat te lezen is; ook van planten die de bladeren slap laten hangen, en van dieren bv. honden die treurende zijn. *Oostfr. slurig* = slap nederhangend.

slōf = vochtig, *Gron.* = niet kurkdroog, van linnen, katoenen en wollen stoffen of voorwerpen die op eene vochtige plaats hebben gelegen; *Oostfr. sluffig*.

slofhörîg = hardhoorig *Noordfr.* slof, slock, slack = slap, traag, langzaam, achteloos; *Gron.* slof = slok = vergeetachtig, achteloos. *Kil. slack, Oostfr. schlokk, Eng. slack* = slap, traag, enz.

slok = slap, krachteloos. *Gron. slok* = niet stijf gespannen, van touwen, koorden, zeilen, enz. gezegd; ook van stoffen (bv. van zijde) die zich gemakkelijk laten samendrukken; fig. = *slof*; zie: *slofhörîg*.

slōkkert; goedaardig mensch, goede ziel; ook *Gron.* (v. Dale: slokker = arme drommel; sul.)

slokkigheid = vochtigheid, bv. van eene muur. Vergel. *slok*, en: *slofhörîg*.

slōmp = toeval, fortuintje, buitenkansje; door kinderen bij hunne spelen, en ook door de jagers gebruikt: *met een slomp schieten* = een stuk wild bij toeval treffen. *Gron. slomp, slompert, Oostfr. Neders. Holst.* slump = gelukje; *Deensch* slumpelijke = blind, toevallig geluk. *HD.* Schlump, *AS.* limpan = toevallig gebeuren.

slunterg = **sluchterg** = slordig. *Neders.* sluntje, *Eng.* slut = slordig vrouwspersoon; *Holst.* slunten = lompen; slunje = {p.203} een met lompen bedekt vrouwspersoon. *Oostfr.* sluchterg = slap, te ruim, slordig, van kleeding gezegd die niet goed zit, met: sluchtern = slap, slordig neerhangen, bv. van de wasch, zoo ook van koren gezegd, van den stam: slucht, uit: sluft, ontstaan.

sloo = sloot.

slop = gat; ook = open ruimte in een bosch, in eene schuur, enz. voorts: de opening om het koren in de schuur op te laden, en: het gat in den zolder tussen de *sleeten*, waardoor de korenschooven en het hooi naar beneden worden geworpen. (v. Dale heeft o.a.: slop, opening in den vloer van een hooizolder.)

sluchterg; zie: *slunterg*.

sluddern = overstorten, mits met morsen gepaard gaande. *Oostfr.* sludderen, sluddern = zich traag, langzaam, onvast bewegen, slenteren, een wankelenden gang hebben; ook = traag, nalatig, onoplettend met iets omgaan, en = onbestendig, van het weder gezegd. 't Woord is één met het *Gron.* (ver)sloddern, waarvan *slōdderg*, *Nederl.* slordig; bij v. Dale: slodde = sloddervos; slodderig = morsig, slordig; *sluddern* dus zooveel als: met onvaste hand iets overgieten en daardoor morsen. Het *Oostfr.* is intusschen het oorspronkelijke het getrouwt gebleven.

sluep, imperf. van: slapen, *Gron. slijp*, *Nederl.* sliep.

slijpert = loos mensch. *Gron. looze sliepert* = looze vos, iemand die geslepen is. (v. Dale: den geest slijpen = den geest scherpen; geslepen = listig, loos, doortrapt, slim.)

smal = gering; onbeduidend; *smale proties* = onbeduidende praatjes. *Gron. smal*, in de beteek. van: klein, gering: *smalle broodjes bakken* (fig.); 'n *smal klōkje* = een kleine teug drank. *NBrab.* smal = klein. *Hoof* smal = weinig beteekenend. *MNederl.* smal, smale = klein, gering. *Nederl.* smal ook = gering, armoedig, in: de smalle gemeente. *Eng.* small = klein, gering, te klein bv. voor het doel, enz.; *ONoorsch* smal, *Noorw. Zw. Deensch* smal, *Goth.* smals = klein, gering, enz.

smaols = gedurig, dikwijls. *Oostfr.* smâls = in den regel, gewoonlijk. Samengetr. uit den genit.: des males.

smangs; zie: *mangs*.

smeelen = schimpen, smalen, gispen, ook *Gron.*; *Noordfr.* smêle, smiile = lachen, spottend lachen.

smeelik, **smeeliek** = verachtelijk; *hij lachte smeelik, zee niks en geenk vōrt; ook wōrde ik er smeelik van* = – beschaamd verlegen. Zal staan voor: smadelijk, gesmaad.

smeete weegs = **smeetewegens** = een afstand dien men met (bv.) een steentje kan smijten, een steenworp ver, *Gron. smeeeweegs*.

smeetewegens; zie: *smeete weegs*.

smets = al te met, soms, ook **assmets**, **altemet**. *Gron. assmis*; *smes* = misschien, wellicht; soms; *Over-Bet.* as mins; *Oostfr.* altmetts, alsmetts, 's metts = somwijlen.

smeu = smijdig, lenig, buigzaam; *smeue bek* = radde tong, *Gron. smui*, *Oostfr.* schmöi, *Westf.* smô. *Holst.* smödig, *HD.* geschmeidig.

smeugel = schalk?

smietandewand = tafel die men toeslaan kan. In *Gron.*: een met hengen aan den muur bevestigd en daardoor be-{p.204}weegbaar blad, dat, opgeslagen, als tafel dienst doet. Dergelijke inrichting aldus genoemd omdat er ruimte door wordt uitgewonnen, iets, dat men op zulk eene manier gemakkelijk aan zij kan zetten, aan den wand kan smijten.

smieten, in: zich *nao ons smieten* = zich naar ons voegen.

Smildegers = inwoners van Smilde, in Gron. *de Smilde*.

smitterije = smederij, Gron. (*Ommel.*) *smitterei*.

smoalige, in: *smoalige praoties* = beschimpende, smalende praatjes. Zie: *smeelen*.

smōddegien, voor: schaap; zie: *smōddekoppen*.

smōddekoppen; zekere schapensoort.

smoege = veeg, klap (fig.); *hij kreeg ook 'n smoege met* = hij kreeg een slik uit de pan, een steek onder water.

smoege = rondgaande verkoudheid. Vergel. *smoeger*.

smoeger = langdurige, zware verkoudheid. In Gron. (WW.): *an de smoegeri wezen* = in de tering zijn. Van turf, die verteert, zonder vlam te geven, zegt men: dat het ligt te *smoegen*.

Oostfr. smugen, smûgen = misten, stofregenen, als nevel verschijnen, en bijvorm van: smoken, oudt. ook smuycken, *Oostfr.* smôken = rooken, *ZNederl.* smuik, smuuk = mist, dikke nevel, stofregen.

smoezen = uitgevroren turven- of veenkluiten. In Gron.: *smoezîg vuur* = vuur dat niet wil vlammen, en: *smoezen*, synon. met: *smoegen*. Zie: *smoeger*.

smoesies = geheime vrijerij met een meisje; “*Dat ie nou nog met andre meiden In banderhoekies smoiesies maakt.*” Ook Gron. Dordt. – Holst. smusseln = de hoofden bij elkaar steken, heimelijke afspraak maken, iets dat niet veel goeds verradt. *NHoll.* smoes = opgemaakt vertelseltje, leugen in verzachtenden zin.

smōk = zoen, ook Gron., *Oostfr.* smuk; *West-Vlaand.* smok = een smakkende kus. Het woord is klanknabootsend.

smōkken = zoenen, ook Gron. *Oostfr.* smukken = drukken, kussen, minnekoozen, *MNederd.* smucken. bijvorm van: smakken, nl. met de lippen. Zie: *smōk*.

smolt = gesmolten varkensvet; *Nederl.* smout = vet, smeer; *Oostfr.* smolt, gesmolten vet van de *rüssels* der varkens. *Nederd.* *MNederd.* smalt, smolt, *AS.* *ONoorsch* smolt, *OHD.* *MHD.* smalz, *HD.* Schmalz. Van: smelten. Vergel. *bolt* en *bout*, *holt* en *hout*, enz.

smool = drukkend zoel; ‘*t was bruiîg, smool*. Zal staan voor: smoor, en = smoorig, zooveel als: de ademhaling belemmerend, door wisseling der *l* en *n*, als in: door, Gron. *dool* (van een ei); *voarmelk*, in annonces: *vaalmelkt*;

smuek, imperf. van: smaken, Gron. *smouk*, *smuik* en *smoakte*.

smues = **sneu** = teleurgesteld. Gron. *snuus* = beschaamd {p.205} ten gevolge eener teleurstelling = *sneu*, bij Laurm. *snoeg*. Beide van: snijden. *Oostfr.* snûs = spits, scherp, als de neus spits en scherp vooruitkomt, tegenovergestelde van: een bol aangezicht. In Gron. heeft *sneu* ook de beteekenis: wat door veel lijden een slecht, armoedig voorkomen heeft, van planten gezegd, het tegenovergestelde van: frisch, welig, bloeiend.

smulstîg = onzuiver, muf.

snaaien; zie: *sneuien*.

snaak Jorîs = grappenmaker; *hij is 'n snaak Jorîs*.

snak = fiks uit de kluiten gewassen, lang, bv. van korenaren.

snaorderij = kleinigheden voor huiselijk gebruik, bv. keukengereedschappen. Gron.

snoarderei, *snipsnapsnoaren*, *snōrrepieperi* = kleinigheden, niets beteekenende, veelal overvloedige dingen.

snaors = **sneidig** = tener, rank.

snaorse, **snaorske** = schoonzuster, Gron. *snoarske*, *Friesch Overijs.* *snaorske*, *snaorse*, *ZHoll.* snaartje, *NHoll.* snaaer, *NBrab.* snaar. Eigenl. snaar = schoondochter, maar door de beteek. van schoonzuster geheel verdrongen, en van het *AS.* snore, *HD.* Schnur, van ‘t *Lat.* nurus.

snaorske; zie: *snaorse*.

snarren = pochen, snoeven. In de betekenis van zweemen, gelijken, is het bijna verouderd; het *snart* er naar = het *banjert* er om; zie: *banjern*. *Gron. snarren* = pochen, snoeven, opsnijden, ook *Friesch*, *Oostfr. Kil.*; *HD schnarchen*, *Nederd. MNederd. MHD.* snarren = zwetsen, snoeven, enz.

snee (= snede) = streek, op schaatsen; ook *Gron. Overijs.*

sneelings; de smalbladige lischdodde. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 221.

sneidig; zie: *snaors*.

sneu = schrandere, slim, loos. Ook = teleurgesteld. *Gron. snoode kop* = schrandere kop. Zie: *smues*, en: *heun*.

sneuiachtig sneuisch = snoepachtig. Ook = snuffelachtig, onderzoeklievend. Zie: *sneuien*. *Gron. snuisk*, *snois* = snoepachtig.

sneuien, snaaien, snoeien = snoepen, *Gron. snuien, snoien, snoupen*; *NBrab. snooien* = snoepen, vooral van vruchten. (v. *Dale*: snoeien = snoepen, vruchten van de boomen eten.)

sneuiet = snoeper, *Gron. snuier, snoier*. Ook = snuffelaar.

sneuisch; zie: *sneuiachtig*.

snieder = kleermaker, ook *Gron.*

sniedern = het kleermakersvak uitoefenen, *Gron. 't sniederken down*. (v. *Dale*: snijderen = het kleermakersbedrijf op kleine schaal uitoefenen.)

sniedersboas = kleermakersbaas.

sniedig = kregel, vlug, lustig.

snieën (= snijden) = halveeren, het geldelijk verschil bij een {p.206} koop middendoor deelen; in *Gron. schiermiddeln, schelingmiddeln, de pankouk deurdijlen*.

snik = trekschuit; *snik hen Grunningen* = trekschuit die op de stad Groningen vaart. *Gron. snik, snikke*. schuit, trekschuit, ook *schoet, schoete*, fatsoenlijk: *schuut*. Te *Zoutkamp snik* = eene vissersschuit. *Friesch snik, snikke, Kil. snicke, schuyte*; *Neders. snikk, Deensch snekke* = een klein schip. Algemeen *Germaansch* schnecke, in het *Noorsch* snekja luidende, *AS. snaec, MHD. snicke, OHD. snaga* = met een bek voorzien vaartuig, schuit van een eigenaardigen, langwerpigen bouw met een langen snavel.

snikhooen; de hoorn, waarop de jongen, die het paard, dat de schuit trekt, berijdt, blaast; ook *Gron.*

snirren; geluid van bradend vet, enz. in de pan; *mörgeen snirste in ê panne!*, nl. de gevangen haas; *Gron. Oostfr. snittern*.

snoeien; zie: *sneuien*.

snoeve = verkoudheid. Oudt. *snuive* = [uitleg ontbreekt in bron]

snoever; gemetselde stookplaats buiten 's huis. (v. *Dale*: *snuiver* = stookhok.)

snoever = griet, ook kaan geheeten, een visch die veel overeenkomst heeft met de tarbot.

snoed = *sneu*; (zie ald.) = schrandere, verstandig. *Friesch sneu, snoode* = schrandere, gevat, loos, in goeden zin; *Geld. sneu* = slim, gevat, afgericht; *Neders. snöde, snöe* = gevat, loos, behendig, en volgens het *Brem. Neders. Wbk.* een *OSaks.* woord, van het *AS.* *snotor*, *snoter* = wijze; *snytro* = wijsheid; *ONoorsch* *snotra* = de wijze, verstandige; *Goth. snutrs*.

snoekien = snoekje. *Sprw.*: 'n *Vissien uutgooien om 'n snoekien te vangen* = Een spierling uitwerpen om een kabeljauw te vangen = 't *Gron.* en vele *Nederd.* dialecten: *Mit 'n metworst noa 'n ziede spek gooien*.

snorderij = vrijerij op eene spinpartij.

snörgepiep = het snorren van het spinnewiel; *dat snorgepiep verdrut mie*.

snörren = bij een meisje zitten vrijen. Het wordt gebruikt bij de *spinmalen* of *spinderijen*, als de jongeling aan de snaar of band van het spinnewiel trekt en daardoor het meisje noodzaakt haar werk te staken. Oudt. *snor, snoer* = bijzit, vrijster, later schoondochter, snaar, *HD.*

Schnur. Zie: *snaorse*.

snörriig; zie: *snörs*

snōrs, snōrrig = kortaf, norsch, boos, lichtgeraakt, ontevreden; *'t kereltien wōrd too zoo kregel en zoo snōrs op mij.*

sobbîg = niet helder, van de lucht. *teeng d' aovend weur 't 'r wat sobbîg in 't westen.* Zie: sōbberîg.

sōbberîg = week, nat, van den bodem, waarin men al verder wegzakt. Ook = *sōbbîg* = niet helder in de lucht, met onweer bezwangerde dampkring. *Gron. sōbbîg* = troebel, {p.207} niet helder; *de lucht is sobbîg* = niet helder aan de kimmen; alsof er een dunne nevel in de lucht zweeft; *sobbîg woater* = water dat troebel, niet doorzichtig is.

sōbberij = donkere lucht; zie: sobbîg.

soezen = omhoog vliegen, opstijgen in de hoogte. Zie: boesen.

soldaots (soldaatsch) = als een soldaat; *die er zoo soldaots uutzag.*

soort dingen, in plaats van: soort van dingen; ook *Gron.*

soortîg = soort van; *hen 'n soortîge boerendokter* = naar eene soort van piskijker, kwakzalver. *Gron. soortîge* = van die soort, daarop gelijkende: *zoo'n soort van* = *zoo'n soortig* mes, hoes, man, enz.; *zoo'n soortîge kou*, *zōk soortîg goud*. = van zoodanige stof en kleur.

söttern = zacht koken, pruttelen van koffie in een klein keteltje. Freq. van: zieden. *Gron. sokern.*

spaken = dorren, uitdrogen, bijna veroud.; *het spaakt, het is spakerg* = het is heet weder. *Gron. spoaken* = door uitdrogen splinteren, spleten maken; *oetspijken* = door droogte scheuren, van vaatwerk.

spandiksen = **plandiezen** = vloeken, geweld maken, de beest spelen; *"buldernd, vleukend en plandiksend"*. Zie: plandiezen. *Gron. bandiezen* = razen, vloeken, tieren; *Kil. baanen* = vloecken ende schenden; *bande* = vloeken, zweren; *Noordfr. bannje* = vloeken.

spoor, sparrie, sperwe, spirwe, spurwe, spurries = spurrie, *Overijs. spirrie*

sparrie; zie: spaor.

speien = spuwen, overgeven, braken; *oetspeien* = uitspuwen, overgeven. *Gron. speien* = spuwen; braken; *oetspeien* = uitspuwen; *NHoll. spijen, Oostfr. Holst. spiën, Ditmars. spieën, Lipsl. spiggen, Aken speien.*

spek. Zegsw.: *hi hef de naold in 't spek stōken* = hij is van beroep veranderd; *hi gaeit mettet spek onder bedde* = hij eigent zich zelven het beste toe; *doe züst geein spek in 't hondnōst vinnen* = waar geen Godsdienst heerscht vindt men geen zedelijkheid, ook = men leest geen druiven van doornen, geen vijgen van distelen.

spekboonen = dubbele witte stamslaboonen; in Groningen eene soort van stokboonen met donkerblauwe peul.

spekbrummels; zie: brummels.

spekende; de voornaamste, hoogste plaats in het vertrek, bij den haard, en aldus omdat het spek daar hangt.

spekoetbraoden (ww. en znw.) = spek uitbraden in de pan; ook *Gron.*

sperwe; zie: spaor.

speulen, voor: loten; *lao w'r um speulen* = laat ons er om loten.

speulklant; zie: klant.

speun, voor: veldflesch. Eigenl. = speen. *"En geef mij dan ook ê speun ees."* {p.208}

speunder = uier eener koe, van een schaap, enz. Vergel. speen.

spienster, spinster. De Drentsche vrouw, wier dochter 's winters eene kennis uit een ander dorp voor een acht dagen of langer bij zich te *spinnen* krijgt, zegt: *wie hebt 'n spienster*, dus zooveel als: meisje dat gast is; *en ze* (de jongens) *kiekt maor ies of er ook spiensters bint* = zij kijken door de kier van de deur of er ook meisjes op visite zijn.

spiet = heede, of: afval van vlas, waarvan nog grove draden gesponnen worden.

spietaokel = moeite, alarm, twist. Ook voor: grap; *uut spietaokel* = uit de grap. *Gron.* *spietoakel* = alarm, spektakel. 't *Fransche spectacle*, *Lat.* *spectaculum* = schouwspel. (v. *Dale*: spektakel = rumoer, opschudding.)

spietelk = jammer, te betreuren; *da's jà spietelk*; ook *Gron.* *Oostfr.*

spietvinnîg = naijverig, jaloersch.

spikke = brug; stoep.

spil, spul = boerderij, gebouw, villa, inrichting; *dat spul wi'k zeen* = die fabriek, enz. wil ik zien. Ook *Gron.* maar alleen voor boerderijen, villa's, enz. Zie ook: *spil*.

spil, spul = drukte, moeite leven, ongelukkige omstandigheid, lastige drukte; *hiel wat spul um maakt weur*; "vrouwe, eb ie 't al eheurd? wat een spul!" *Gron.*; 'n bult spul (of: spil) met iemand hebben = veel last met of van iemand of iets hebben.

spil = zaak; wijze van doen, leefwijze, geldelijke omstandigheden. *Gron.* 'n arm spil, 'n benoud spil, 'n mal spil = eene moeilijke zaak; 'n luttîk spil = 'n luk spulje = eene kleine boerderij; 'n mooi spil (of: spul) = een mooi huis met tuin; 'n goud spil (spul) = eene winstgevende zaak.

spil = tuig, goedje; *zöls gered spil* = zelf gemaakt linnen of wollen goed. *dit gaoren is nog spil daor ik met veuroet kan.* *Gron.* *spillen, spullen*, voor: kleeren; *hij was al vroug in de spullen*.

spil = spel; *iedel spil* = gekheden tusschen jeugdige personen van beider geslacht. *Zegsw.* 't *Spil moot zien zien gerechtigheid hebben.* *Gron.* *spel, spul* = spel; ook: *peerespul*; *peerdespul*. *Zegsw.:* *Gelieke veul om 'n knikker, 't spul mout zien gerechtigheid hebben* = wij behooren elkander tot op een halven cent betalen. *Neders.* *spill, HD.* *Spiel, Kil.* *spul, MNederl.* *spil* = spel.

spillîg = bronstig, van koeien. *Gron.* *spilsk, bôls, Oostfr.* *spillig, spilsk, spölsk*. Staat voor: speelsch = dartel.

spinbêe; zie: *bêe*, en: *spinderij*.

spinde = etenskast. *Zegsw.:* *de muzen liggen hōm dood veur de spinde* = hij heeft niets om van te leven. *Gron.* *spin, spinne, spien* = ouderwetsche spijs- of broodkast; *de moezen leggen d'r dood veur de spien* = daar is weinig nering, die menschen hebben geen bestaan. *Bild.*

spinde = etenskast, bergplaats voor den mondvoorraad. *Kil.* heeft, behalve: *spende, spinde, spynde*, ook: *spindbrood, deylbrood*; zoo oudt. ook: *spinden* = uitdeelen; *Oostfr.* *spinde, spinte, Nederd.* *spinde*; *HD.* *spenden* = geven, deelen, uitdeelen, met *spinde*, enz. van het *Lat.* *expendere* = afwegen. (v. *Dale*: *spinde* = spijskamer, spijskast.)

spinden; zie: *spinnen*. {p.209}

spinderij, spinbêe = **gespin**. De *spinderijen* enz. zijn eigenlijk niets anders dan meisjesvisites die door de ongehuwden worden aangericht. De uitnoodiging door eene of meer dochters van een huisgezin geschiedt in 't algemeen, zonder aanzien van rang of stand, en allen verschijnen om zes uur met wiel en vlas. Strekt zich de uitnoodiging uit tot buiten het dorp, bv. tot eene der gehuchten, die soms op een uur afstand liggen, dan zoeken de meisjes zich vooraf te verzekeren van een jongeling, die haar terughaalet, zonder welke zij het niet wagen, zulk eene *spinderij* bij te wonen, want de eer van het meisje gedooft niet, zonder geleide huiswaarts te keeren. Indien nu die samenkomst in zulk een gehucht plaats heeft, geldt ook het boven staande. Wanneer de jongelieden in het dorp terug keeren, begeven zij zich gezamenlijk naar eene herberg om zich daar nog eenigen tijd te vermaken met drinken, zingen, of door het spel: *buut of slaoge* (zie ald.). Zoowel de *spinmalen* als de *spinderijen* worden door de jongelingen bezocht, die daarvan tijdig genoeg worden verwittigd.

spinmaol. De *spinmaolen* worden door de mingevoeden aangericht om hun vlas tot garen gesponnen te krijgen, waartoe de meisjes uit het geheele dorp genoodigd worden. *Dr.*

Volksalm. 1839 p. 146 e.v.

spinnen, spinden (= spinnen); *oet spinnen gaon*, zooveel als: 's winters voor acht of veertien dagen, van een spinnewiel voorzien, uit logeren gaan, een gebruik onder de boerendochters.

Zie: *spienster*.

spint; eene landmaat, groot . In 't *Old.* en *WW.* (*Gron.*) is een *spint grond* het 88 ste deel van een hectare. De daglooners rekenen daar eene rij aardappelen, lang 144 treden op één *spint land*. Even als: spin, van: spinden, spenden = deelen, verdeelen, *Eng.* to spend, *HD.* spenden; *spint* = evenmatig deel, en vervolgens: eene bepaalde maat. Zie ook: *spinde*. Ook = 1/16 deel van een hectoliter; ook *Gron.*

spledde, spledde = [uitleg ontbreekt in bron]

spleuten; in drieën gespleten braambeziënraken (*kribbels*) die tot het maken van bijenkorven worden gebruikt. Ook *Gron.*

splinterjōnk = piepjong, zeer jong. Het *Gron.* heeft wel: *splinternei* en *splinternoakend*.

spoek = spook, *Gron.* *spouk*, *spoek*.

spoekiesaovond (spookavond); de avond van den zondag vóór Kerstmis.

spōnze = punch, *Gron.* *pons*; van onkundigen hoort men ook: *spons*.

spoor, vrouwl.: *an de spoor*.

spōrries; zie: *spaor*. {p.210}

spranhakke = kleine spartelaar, een klein kind dat de voetjes niet in rust kan houden, *Overijs.* spalterbasse, van: *spaltern*, door metath. van: spartelen, en zooveel als: spartelgad. Zoo: *spranhakke*, uit: *sprannen* (zie ald.) en: *hakke* = hiel. *Gron.* *spōrrel*, *spōrrelhak*, *spōrtelhak* = (kleine) spartelaar.

sprannen = spartelen, springen zooals de kinderen op den schoot der moeder kunnen doen.

Oudt. sprang, imperf. van: springen, (*Gron.* *sprang* = sprong), zoodat hier de g is uitgevallen.

sprek = spreekt; *dat spreke as 'n boek*.

spreken, in: op iemand iets *te spreken* hebben = van hem iets hebben te vorderen. Voorheen bij eene rechtsvordering zeer gebruikelijk, nu reeds bijna verouderd. *Nederl.*: in rechten aanspreken, *Gron.* *anspreken*. Zie *Dr. Landr.* II, 1.

spreu = hard droog, zóó, dat het kan breken, bv. van riet, enz. *Gron.* sprok, sprokkel = sprokkelig, broos, van hout gezegd. *Kil.* spork, sprok = broos; *Friesch.* *NBrab.* *Oostfr.* *Neders.* sprok, *Holst.* sprück, sprok, *Westf.* sprock, *HD.* spröde = licht breekbaar.

spreuk = gelegenheidsgedicht, ook van vrij aanzienlijke lengte.

sprikken = dunne takken; rijshout. Zegsw.: *'k heb hōm geen sprik in de weg legd* = in geen enkel opzicht gedwarsboomd, ook *Neders.* *Westf.*, waarvoor het *Gron.* *'k heb hōm gijn stroo in de weg legd* heeft. *Gron.* *Overijs.* *Oostfr.* *Westf.* sprik, *Neders.* *Eng.* sprig = rijsje, takje.

sprikkenweg; een weg in lagen, moerassigen bodem die met eene laag takjes bedekt is; ook *Gron.* *sprikkeweg*, *Overijs.* *Oostfr.*

sprioen = spreekw.

sprokkel, sprokken = vuilboom of gemeene Wegedoorn, *Rhamnus Frangula*, ook door het geheele land bekend onder de namen stinkhout, sporkenhout, pijlhout, hondsknopperen, kraaibessen, bloedboom.

sprunk = galop; *in vollen sprunk* = al door galoppeerende, *Gron.* *in volle sprang*.

spruten (= spruiten) = zich voortplanten door besmetting; ook *Gron.*

spul, in: *dat is spul! da's echt spul!* = dat is echte waar, uitstekende kwaliteit, daaraan kan men veel genoeg hebben; ook *Gron.*

spurwe; zie: *spaor*.

stagen; zie: *stagooren*.

stagooren; varkens en paarden met rechtopstaande ooren.

stalreep = stalpaal.

stam; de plant en de vrucht van één aardappel; *"hij wil nog um 'n stam of wat èrappels oet de grond steuten."* *Gron.* *stam*, *stengel*.

staodiegies = langzaam; ook *Stad-Gron.* Vergel. staodig.

staodig = bedaard van natuur; ook *Gron.*

staopel, voor: best, uitstekend (bvnw. en bijw.); *hij kan zoo alderstaopelst riemen. Gron.*

stoapel als versterkend bijw. in: *stoapelgek, stoapeldoen, stoapelmooi*, enz.; voor: *stoapelgek*, alleen: *stoapel*, in: *zij 's stoapel op koffie*, enz. *Oostfr.* stapeldün = smoordronken, *Gron.*

stoapel, in: *stoapeldoen*. Vergel. stiepe.

staotelk = deftig. Staat voor: *statig*.

stap = trap aan den kant eener vaart of sloot. {p.211}

stap; toeslaande val, knip of klem om vossen, ratten, enz te vangen. *Gron. stap, rötstap*, ook voor bunsings, enz. *NH. mollenstap, otterstap*.

stapans = dicht bij, nabij: *'t leup al stapans hen ê middag* = 't liep al dicht naar den middag; *'k weet 'n haese, en ik kan stapans hum wiesen*. Eigenlijk: wat al stappende kan bereikt worden, wat slechts enkele treden verwijderd is, en staat dus voor: stappends, met uitlating der *d*.

Stapperste = Staphorster; *Stapperste klokke*.

stappigheid = koppigheid, eigenzinnigheid.

starke = **veerse**; koe, die nog niet gekalfd heeft, *Gron, veers, veerze. HD.* Stârke, Stärke = jonge, gewoonlijk tweejarige koe die nog niet gekalfd heeft, die voor de eerste maal moet kalven. Vergel.: var, en vaars.

starkenkalf = **sterckenkalf** = kalf van het vrouwl. geslacht, in *Gron. veerze, kui, kuikalf*. Zie: starke.

start, steert = staart, ook *Gron. Sprw. Men weet niet of men hōm bi de ooren of bij de start hef* = hij is niet te vertrouwen.

startieszaad; eene soort van koolzaad.

startvat = **stevendervat**; vat met één boven uitstekende duig, tot handvat sel dienende.

staven; zie: eedstaoven.

stee, in: *oet de stee kennen zetten* = flink kunnen arbeiden. *Gron. niks oet stee kennen zetten* = weinig spierkracht bezitten, geen zwaren arbeid kunnen verrichten.

steeg; een binnenpad dat over particulier eigendom loopt en geen recht van bestaan heeft; *'n steegien dat noa d'es toe lop*.

steekgaren = **wiergaren** = net om kwartels te vangen: *Kil. vincksteke* = vinkennet; *wiergaren* = het garen of het net waarin de vogel verwart.

steenmaal; zie: maal.

steert; zie start.

steevaste vrijer = vaste vrijer, zooveel als: engagement; *steevast gevrij* = engagement. *Gron.*

steevast = stellig, zeker; *steevaste arbaidier* = daglooner die altijd bij denzelfden boer werkt.

Kil. stedevast = vast, vaststaande, onwankelbaar; wat vastgesteld is; *Neders.* stedevast, *Eng.* steadfast, stadfastly. *Dr. Landr.* (1608) III, 39: eenige dienstboeden, stede ende vaste gewonnen hebbende.

steet = **stiet** = staat, *HD.* steht, *Gron. stait, steit*.

steffen = stappen; *ik heb heur deur de goorns zien steffen*.

Steffen = Steven, ook *Gron.* Als werkw. zooveel als: op den tweeden Kerstdag te paard uitgaan, en staat eigenlijk voor: Steffenen = aan St. Steven wijden. Op enkele plaatsen is de tweede Kerstdag voor de jeugd een feestdag. {p.212} De kinderen gaan dan naar grootvader of oom met een bosje hooi en zeggen: *Sint Steffen is gekomen hard gelooopen, Honderd gulden geldt de koe, En daar een dikke stoetbrugge toe Met dikke botter, die mag ik en die mag elk. Dan geeft de koe ook botter en melk. Podagr. I, p 132.*

steg, stig diminut. **stiggeltien** = kleine brug. *Neders. Holst.* stige. Ook = afschutsel aan het einde eener sloot. Vergel. stiege.

steil, als bijw. van versterking, bv. *steil vet; steil blied; hij had er steil aorigheid an; steil verlegen; steil in de wiend*.

stek, in: *'t in stek kriegen* = twist krijgen. *Gron.* 't met iemand in *'t stek hebben* = aan de stok hebben = een woordentwist voeren.

stennen = steunen, kreunen; ook *Gron. Oostfr.; Neders. HD.* stöhnen = luid zuchten.

sterckenkalf; zie: *starkenkalf*.

sterfvel = de afgestroopte huid van een gestorven dier.

stevendervat; zie: *startvat*.

stief, stoef = ruim; *stief 'n vieftîg jaor*. Ook in *Gron.* als bijw. van versterking; *stief zijk, riek*, enz.

stief = sterk, met alle kracht; *stief op anvallen* = met kracht op aandringen, op werken.

stieg, stiege = twintigtal: *'n half stieg daog, joar. Gron. Overijs. stieg, stiege, Kil. stijgh, Oostfr. Neders. Westfr. Nederd. MNederd. Oudfr. stige, Opperd. Hess. steige, Midd. Lat. stega, stica; Friesch Deensch snees, Noordfr. snichs.* Volgens *ten Doornkaat* oorspronkelijk één met het *OHD* stiga, in de beteekenis van: hok, kooi, stal, afsluiting, stalling voor schapen; varkens, enz., waaruit verder: een bepaald getal klein vee, tot dat dit eindelijk in de beteekenis van: twintigtal, overging.

stiel (= stijl), in: *lank van stiel*, tegenovergestelde van voortvarend, driftg, dus = langzaam, treuzelend. *Gron.* zooveel als: besluiteloos, ook: langdradig in 't vertellen.

stiems = stijfhoofdig; *Gron. stiems, stiems, Friesch, stums, stuums; Oostfr. stîmsk* = stijfkoppig, halsstarrig, weerspannig, eigenzinnig, tegenstrevend, enz. *ten Doornkaat* zegt: ik vind dit hier (*Oostfriesl.*) zeer gebruikelijk woord nergens elders en het kan slechts van een bvnw. of bijw. stîm, of van een znw. stîm (*HD.* Steim) afgeleid zijn, dat de beteekenis heeft van: gedrang, gewoel, volksoploop, enz. en met het *ONoorsch* stim = moeite, inspanning, arbeid, en: stîma = zich inspannen tot eenzelfde wortel zou behooren. – Zou het niet tot het *OHD* stiman = stoppen, tegenhouden, stuiten, *ONoorsch* stemna, *AS.* stemn, *Eng.* to stem, waarvan het *Gron. stemmen* = tegenhouden, stuiten, stremmen van de ontlasting, moeten gebracht worden? {p.213}

stienprikker; zie: *punter*.

stiepe = steenen pilaster of voetstuk onder de houten stutbalken in de schuren. *Gron. stiep, stiepe* = stijl van steen of hout, waarop een gebinte of ander houtwerk rust; *Overijs. stiepel, deurenstiepel* = beweegbare middenpost of stijl in den hoofdingang van boerenschuren, met twee deuren ter wederzijde, die er steun door ontvangen, *Friesch stijpe* = een schoor, steunsel, stok of paal waarmede men iets ondersteunt of schraagt: *stijppen* = ondersteunen, schragen; *Maastr. stiep* = steunsel, stut; *stiepen* = onderschragen; *Oostfr. stipe, stîp* = pilaar, zuil; *Neders. stipel* = steun, drager, pilaar, in 't bijzonder een steenen beer; stipel van der stad, fig. = steunpilaar der stad; *Holst. stieper* = stut, paal onder de balken; *Westf. stiepel, stippel* = steun; *Noordfr. stipe* = stutpaal, ook: stippe = steuner; stippen = steunen, ondersteunen. 't *Lat. stipas* = paal.

stiet; zie: *steet*.

stietst = staat gij; *stietst nog niet op eigen voeten? Gron. staist.*

stiften: de sieraden bij het oorijzer behorende en daaraan bevestigd. Zij hebben den vorm van een segment dat grooter is dan een halve cirkel, en staan min of meer schuin aan beide zijden van het hoofd op de hoogte van de slapen. Men heeft golden, zulvern en koperen stiften; ook *Gron. in Friesland knoppen*.

stiggels; overstap tot afsluiting van een weg of grond voor het vee. *Neders. stige, stegel, Westf. stiegseel* = ladder, *HD. steige*. Van: stijgen.

stiggeltiens; zie: *steg*.

stik; houten pin tot sluiting eener deur of van een hek. Ook *NHoll. Neders.* – *Oostfr. stikke*, stik, dun stokje.

stikken = steken. Zie: *stikker*, en: *afplaggen*.

stikker; scherp ijzeren werktuig tot het afsteken, het *stikken*, der turven in de venen.

stiksel; plaats in een omheining die voor overklimming is ingericht. Eigenl. zooveel als: stijgsel, van: stijgen.

stil, stille wezen, voor: bidden, vóór en na den maaltijd, ook *Gron.*; *hardop stille wezen* = overluid bidden; *laot ons stille wezen* = laat ons bidden. Zal aldus afkomstig zijn van de vermaning aan kleine kinderen om onder het gebed stil te zijn.

stillînk, stillens = stilletjes, in stilte, heimelijk, steelswijze; *as hij hum is stillînk betrök* = als hij hem eens fopte, nl. door stilletjes uit school te blijven.

stip in 't gat; zie: *reurom*.

stöbbe = **stubbe** = *klobbe*; zie ald.

stillens; zie: *stillînk*. {p.214}

stöbbe; worteleind van een boom dat nog in den grond steekt en waaruit nieuwe loten opschieten, bv. van elzen. *ODrentsch* stubben of stammen. Ook *Geld. Neders. Holst.* stubbe, *Eng.* stub; *Zw.* stubbe = stronk, en = stoppel. *Gron.* *ströbbe* = stam van een boom; *Oostfr.* strubbe = stomp, overschot van iets, bv. van een boom. – Order op het schouwen der waterlossingen in *Drente* (1803), art 7: *afgehakte struiken en stöbben*.

stoef; *stoef zoo vól* = ruim zoo vol. Zie: *stief 1*.

stoef = onmiddellijk aan, zoo dicht mogelijk bij: *stoef an*, ook *Gron.* *hij stun stoef an heur*.

Ook = plotseling; *hij was stoef staon bleven*, ook *Gron.* – *Overijs.* *stief an*, *NBrab.* *stijf aan*, *Veluwe stief bie*, *Neders.* stuuf bi = nabij, dicht bij; *Noordfr.* stuff = onmiddellijk aan de grens zonder die te raken.

stoefdiesel = vederdistel.

stoekte = stuip; verbastering van: stoepe, *Kil.* stoepen, stuypen, stuycken. *Gron.* *stoeken* = luimen, nukken; *Neders.* stuke = aanval van kramp. Verwisseling der *p* en *k*.

stoel, stool (= stoel), in: *op stoel komen* = bij iemand komen en gaan zitten; *Gron.*

uitnoodiging om te gaan zitten: *koomt wat op stoul*.

stoel, voor: predikstoel, kansel; *op stoel preken* = tot predikant bevestigen; *'n stoel kriegien* = tot predikant beroepen worden, van een proponent; *'n stoel hebben* = predikant zijn. *Gron.*

stoul, stoule = preekstoel, de stoel bij uitnemendheid; *hij 's 'n kerel op stoul* = hij is een goed redenaar.

stoep = bruggetje van plaggen voor voetgangers en vee over eene sloot.

stoer = zwaar, moeilijk, *stoer warken* = hard werken, zwaar werk verrichten. *Gron.* *stoer wark* = moeilijk werk, ook: iets dat ons zuur valt, wat tranen kost; *Overijs.* stoer *Geld.* stor = moeilijk, zwaar, zuur; *Oostfr. Neders.* stur stuur = zuur, verdrietelijk; ook *Deensch.*

stoer, storrig = stuursch, onvriendelijk, norsch *Friesch* stuurje. Bij *Vondel* e.a. stuur = stuursch, weerbarstig; *Neders.* stuur, ook = verstoord, vertoorn, onhoflijk, onbeleefd. *Gron.* *stoer weer* = stormweder, boos weer.

stoet, stoete = wit brood, 't zij van rogge of van tarwe gebakken, zoowel voorwerps- als stofnaam; ook *Gron.*; in *Westerw.*: *zulfbakken stoete* = *stoete*, dat de boeren daar zelf bakken. *Oostfr.* stute = wittebrood, en: groot, langwerpig wit brood; *Neders. Holst. Oldenb. Westf.* stute, stuten = wittebrood, en: wit brood in 't algemeen *HD.* Stute = broodje; *Kil.* stuyte, stoete = vierkant tarwebrood; (*Vlaamsch, Zeeuwsch*) stuyte = boterham.

stoetebruggen = boterham van wittebrood, van rogge gebakken, *Gron.* *stoetbrug, stoetbrögge* = snede van een *stolt*, ook wel met een sneetje roggebrood. Zie: *stoet*.

stoetenkorf = korf, waarmee wit brood wordt gevent, *Gron.* *stoetkorf*. Zie: *stoet*. {p.215}

stögien = oogenblikje. Zal staan voor: stootje, wat in *Gron.* (= *rukje*) gebruikt wordt in: *'t geldt 'n stootje meer* – 't is vrij wat duurder.

stok, zooveel als: veenstok, eene maat van 9 voet. Hiervan eene zekere hoeveelheid turf (ook bij v. *Dale*) stok geheeten. Zoo gebruikt men het mede ter bepaling van afstanden: *honderd stok ver gaan*.

stoklegging; zie: *telg*.

stök of mennîg = **stuk of wat** eenige, eenigen; ook *Gron.* en = *stuk of wat*, dat ook *Oostfr.* is. **stoldieren** (= solliciteren), zooveel als: het oog vestigen op iets, zijn verlangen, den wensch naar iets uitstrekken.

stölpe; zie: *stulpe*.

stolt = forsch van bouw, van vrouwen gezegd 'n *stolt frummes* = eene gespierde vrouw. *Gron.* *stolt* (= stout), voor: verheven, trotsch; 'n *stolte maid* = rijzige forsche flink gebouwde meid met eenigszins trotsche houding; *Oostfr.* *stolt* = in hoog opgerichte houding, zich verheffend, trotsch; ook van huizen, schepen, boomen, paarden, enz.; *Neders. Holst. Noordfr. Deensch.* *stolt* = mooi, prachtig; *Westf.* *stolt* = trotsch, dikwijls in goeden zin; *HD.* *Stolz* = trots.

stool; zie: *stoel 1*.

stoppe; prop om er't kruit mee vast te stampen.

storhaon = kemmaan. Als scheldwoord = driftkop.

stork = ooievaar. *Gron. (Westerw.) störk*, *Oostfr.* *störke*, *störk*, *stürke*, *stürk*. *Kil.* *storck*, *Germ. Sax. Fris. Sic.* ooievaar *MNederd. AS. Oud Engl. Eng.* *stork*, *storck*, *store*, *ONoorsch* *storkr*; *OHD.* *storah*, *storach*, *storich*, *stork*, *storch*, *storch*, *MHD.* *storch*, *stork*, *storke*, *HD.* *Storch*, waarvan het *Russ.* *sterchŭ*, *Lith.* *starkus*, *Serv.* *strk*. Zal komen van: *stor* = *star* = stijf, en te vergelijken met het *ONoorsch* en *IJsl.* *storka* = vast worden, verstijven, bevroren.

storrîg = slordig, van personen en zaken.

storrîg; zie: *stoer 2*. Moet tot: *stor* = *star*, stijf, gebracht worden.

stouw = afdamming in een water. Een dijk te Meppel wordt eigenaardig aldus genoemd. Overigens zegt men voor een dijkje: *stouwkade*. Zie: *Order op de Schouw van Wegen*, enz. in *Drente* (1803) art. 19, 20, 23.

stouwen = stuiten, bv. bloed *stouwen* bij een aderlating, neusbloeding, enz. Alzoo: iets (eene vloeistof) tot een zekere ruimte beperken, insluiten; *Nederl.* *stouwen*, *stuwen* = bergen, goederen in het ruim pakken, het werk van stouwers, dus zooveel als: iets (vaste stoffen) zooveel mogelijk, in eene beperkte ruimte besluiten. Zie ook: *stouw*.

stouwkade; zie: *stouw*.

straffen = tegenspreken, wederleggen, ontkennen, loochenen, logenstraffen. *ODrentsch.* *straffe* = repliek in pleidooien; *onstraffelijk*, *onstrafbaar*, van ouds = onwederlegbaar. {p.216} Zie: *Dr. Landr.* (1712) II, 24; *stokstraffing* III, 59, II, 53.

strampel, iets dat den vorm eener vork heeft, bv. een boomtak, de takken eener beek of van een stroom; ook *Overijs.* In *Gron.* *strampel*, *trampel* = gedeelte van een afgezaagden boomtak of boomtrunk; *strampeld wezen*, zooveel als: waar de romp ophoudt en de beenen beginnen. Vergel. *Neders. Holst.* *trampelen* = *trappen*; *Eng.* *trample*, *Deensch* *trampe*, *Zw. IJsl.* *trampa*, *Fransch* *tramper*, verwant met: *trap*. De *s* in *strampel* is prothetisch.

streî (*Oosterhess.*) = strooi, strooisel, strooiing, waarop het vee en de paarden kunnen liggen, *Gron.* *streu*, *Oostfr.* *strei*, *MHD* *ströuwe*, *ströu*

streien, strijen (= strooien), zooveel als, het vee van strooisel voorzien; *Gron.* *onderstreuen*.

streîing (*Oosterhess.*) = stroo, tot strooisel bestemd.

strekkelîk = gestadig; ook = geregeld, zonder mankeeren: *hi gaeit strekkelîk henne kerk* = hij gaat geregeld ter kerk.

streng; tak eener rivier of van een stroompje. *Overijs. Kil.* *strang*.

strengîgheid = gestrengheid.

strevelder = sukkelaar; ook = sukkel. Zie: *streveln*.

strevelg = sukkelend, kwijnend. Zie: *streveln*

streveln = sukkelen, kwijnen. Zal tot: streven, moeten gebracht worden als freq. vorm; het *Oostfr.*: strêfsk = voorwaarts, steeds verder, vooruit strevend, en zoo: *streveln*, eigenlijk: de gezondheid steeds trachtende te herwinnen.

striebalken = [uitleg ontbreekt in bron]

striekelhee; zie: *heede*.

striekeln = **ribben**; de arbeid die met een *striekelmes* (zie ald.) verricht wordt. [verwijswoord ontbreekt in bron]

strieken (= strijken), inzonderheid = de zeis scherpen, ook *Gron.*

strieken = 't onkruid omploegen, in en om *Koevorden*: *bestrieken*; ook *Overijs.* – *Gron.*: *vuur bestrieken* = inrekenen, onder de asch stoppen. Zie ook: *umwarpen*.

striekgarve; zie: *strikgarve*.

strieklatte, **striklát**; werktuig waarmee de zeis wordt gestreken of gescherpt, *Gron.* *striklát*, *zwoaboom*.

strieklint = haarband.

striektocht, **striktócht**; zooveel als de maaier maait zonder zijne zeis te strijken, te scherpen.

striepe = streep. Zie: *striepen*.

striepen; van 't koren gezegd wanneer het geteekend is met eene roode, over den korrel loopende streep, of *striepe*. Men zegt, dat het koren moet: *veertien dagen blujen*; *veertien dagen grujen*, *veertien dagen striepen*, *veertien dagen riepen*. *Podagr.* I, p 220.

strikgarve, **striekgarve**; de *garf* of schoof die door den *weller* (zie ald.) gebonden wordt, onderwijl de maaier zijne zeis scherpt, *strikt*. [verwijswoord ontbreekt in bron]{p.217}

striklát; zie: *strieklatte*.

strikken = breinaalden.

striktócht; zie: *striektocht*.

ströbben, **strubben** = struikgewas op de heidevelden, veelal opslag van eiken, overblijfselen der oude bosschen. Order op het schouwen der Waterlossingen in Drente (1803), art. 6: Houtgewas, *strubben* en andere beletselen.

ströken = troosten, een schreiend kind tevreden stellen. Zooveel als: strijken, in den zin van: aaien, liefkoozen, streelen.

strömer = sukkelaar, *Oostfr.* landlooper, vagebondeerend persoon; strômtîd = tijd waarin men in jeugdige vrijheid overal rondzwerft, ook *Nederd.* Van het *MHD.* strômen, strûmen = heen en weer varen, rond zwalken.

stroobult = groote hoop stroo; zie *bult 2*.

stroogeld; geld voor stroo ontvangen; ook *Gron.*

strubben; zie: *ströbben*.

struven (zich) = zich verzetten, verweren, tegenspartelen, tegenstreven. *Oostfr.* strüfen, strüven = steil overeind zetten, tegen spartelen, zich verzetten; *HD.* sträuben. *Nederd.* strüven, strüwen, *MNederd.* struven, struen; *OHD.* strûbên, strûpên, strûpân, *MHD.* strûben, strouben, striubeln, *Beiersch* strauben, en na verwant met *Nederl.* stroef, *HD.* Straube.

strijen; zie: *streien*.

stubbe, zie: *stöbbe*.

stubben; zie: *stubber*.

stubber = veger, stoffer; *Gron.* stubber, *Oostfr.* stübbër, *HD.* Stäuber, Staubbürste, van: *stubben*, *Gron.* stubben, *Oostfr.* stübben, *HD.* stäuben = van stof reinigen, het stof wegnemen met een *stubber*, *MNederd.* stubben, *Kil.* stubben (Fland. Fris.) van *MNederd.* stubbe, *Kil.* stubbe, *OHD.* stubbi, stuppi, *MHD.* stuppe, stüppe = stof, en dit van het *OHD.* stiuban, stiupan, *MHD.* stiuben, stieben, *Goth.* stiuban = stuiven, van: stubjus = stof.

stuk, **stukkien** = boterham; *koffie met 'n stuk* = koffie met een boterham; *Gron.* (*Westerw.*) *stuk*.

stuk, in: *bie 't stuk wezen* = bij zijn verstand zijn. *Gron.*: *goud bie 't stuk*, of: *bie de stukken wezen* = helder, niet suffend of buiten westen.

stuk, voor: goed deel, in tijd en ruimte; *'n aorig stuk hen* = vrij ver gevorderd, ook in fig. beteekenis; *nog zat de zonne 'n stuk in de lucht* = nog zat de zon hoog aan den hemel: diminut. *stukkien* = een weinige, een korte tijd; *'n stukkien nao zonne* = een poosje na zonsondergang. *Gron.* o.a.: *'t scheelt 'n hijl stuk* (of: *stōk*) = 't verschil is groot; *'t is 'n stuk hen twalf uur* = 't is bij twaalfen; *'k heb 't 'n stuk hen daon* = – niet veel meer te doen.

stuk; *de schoet* met een helderrood *stuk*, dus = gedeelte van een boezelaar. Ook *Gron.* maar nu in onbruik.

stukkend = stuk, ook *Gron.*; *stukkend breuken* = aan stukken gebroken.

stukkiën; zie: *stuk 3*.

stullen = **schöffelstukken**; brokken of kluiten eener tusschensoort van turf of heideschalen, die met de schoffel {p.218} worden gestoken. *Kil.* stolle, stulle = stuk, lap. *HD.* Stolle = stuk, brok, vooral van eene korte, dikke massa.

stulp, **stulpe**, **stölpe** = deksel; *potstulpe* = potdeksel. *Gron.* *stulp*.

stummel = klein mensch, klein kind; *Gron.* *dik stommel* = een meisje (of vrouw) dat kort en dik is.

stun = stond, *Gron.* *stōn*.

sturen = besturen, hanteeren, bv. *de welhaoken sturen*.

sturmen = sturen, zenden; “*en die Freerk ies op de hoed sturmden*” = en dien Freerk eens op 't lijf stuurden, Freerk naar hem toezonden.

stuver (=stuiver); schertsende benaming voor: podex.

suimig = nalatig, uitstellend, verzuimachtig. *Nederl.* zuimen, *Gron.* zumen, *Oostfr.* sümen, *Kil.* suymen, *Nederd.* sümen, *MNederd.* sumen, *Oudfr.* sūma, *MHD.* sūmen, soumen = dralen, talmen, treuzelen; *Oostfr.* sümig, *Neders.* sümig, *HD.* säumig = dralend, talmend, enz.

suk; zie: *zuk*.

Sunderklaas = Sint-Nikolaas, *Gron.* *Sunderkloas*, *Sunderneikloas*.

sunsteffenen = *steffen*, als ww. = dat steffenfeest bijwonen. Zie: *Steffen*.

sunt = sedert, sinds, ook *Gron.* – *Oostfr.* sint, sünt; *NHoll.* zint, *Nederd.* sint, *MNederd.* sint, sunt, sent, sind; *Kil.* sind, *Noordfr.* sent, sont, *OHD.* sint. 't Zelfde woord als sîd (*Oostfr.*) of sût = 't *HD.* seit = na verloop van; *MHD.* sîd, sît = sedert, later; *ONoorsch* sîdh, *Goth.* seithus = laat.

sus = anders. *Oostfr.* süs = zoo, alzo, op deze, op zulke of op andere wijze; süs gedân is wol gedân; heit du süs (= anders) noch wat to seggen? Ook bij *van Dale* op zich zelf staande in gebruik = zoodanig, op zulk eene wijze, hoewel geen voorbeeld wordt bijgebracht; wêl: zus en zoo = tamelijk, redelijk, niet goed en niet slecht; ook: op tweederlei wijze; het gaat zus of zoo = het scheelt weinig. *Gron.* *sus*(of: *zus*) en *zoo* = zoo staat de zaak, zoo is het gelegen, dat is de juiste toedracht er van; *sus of zoo* = anders of op deze wijze. *Neders.* *Holst.* sus en so = zoo zoo, 't is een moeilijke zaak. *Nederd.* süs, sus, *Midd. Nederd.* – sus, sust, sost; *OHD.* sus *MHD.* *Kil.* sus, sust, sunst = *HD.* sonst, en = zóó, in gelijken graad.

swiet, **zwiet** = uitermate, buitengemeen, zeer; *Gron.* *swiet* = buitengewoon, zeer, veel, zeer veel; *Oostfr.* swît = zeer, veel, sterk, buitengewoon; *Friesch* swiedig = veel, sterk, machtig, geweldig; *Oudfr.* swîde = sterk, veel, heftig. erg; *Neders.* swied = ruim, veel; *Nederd.* swied, *MNederd.* swît, swîde, *Saterl.* swît, *OudS.* swîdhi, swîdh, *AS.* svîdh, svýdh, *OEng.* swîdh, *Eng.* swith, swithe = krachtig, sterk, heftig, rasch, flink, enz. Het *Brem. Neders.* *Wbk.* zegt: swied is een overoud maar in het *Neders.* nog zeer gebruikelijk woord, 't welk zooveel beteekent als: zeer, in hooge mate, en gebezigd wordt bij dingen en handelingen, die niet alledaagsch zijn. Volgens *ten Doornk.* één met het *Oostfr.* swind, *HD.* geschwind, *MNederd.* swinde, *Nederl.* gezwind.

swiet, zwiet (znw.) = praal, pracht, vertooning; *Gron.* *swat* = pronk, buitengewone opschik; *Oostfr.* *swat* = praal, pracht, pronk, *Eng.* *swath* = opschik met strikjes en kwikjes. Volgens *ten Doornk.* waarschijnlijk één met het *OHD.* *swaz.* *MHD.* *swatz*, *HD.* (Ge)schwätz, *Nederl.* (ge)zwets, en met het *Lat.* *suades*, *suadus*, *suada* (overredingskracht) enz. van dezelfde herkomst. {p.219}

swörden (= gezworenen); de beheerders eener onverdeelde *markte* (*boergrond*). Zij hadden echter ook het toezicht op het schoonhouden van schoorsteen, het in orde houden van schuttingen en heggen, het *krempen* van varkens, enz. *Dr. Volksalm.* 1868 p. 106 e.v.

T

tabakskladde = tabakszak. Zie: *kladde*.

tachtentig = tachtig, ook *Gron.* *Oostfr.* *Neders.* – *Kil.* *MNederl.* tachtentig, *Oudfr.* achtantig.

tadel = wratachtige uitslag op de oogen van kalveren. *HD.* *tadel* = elke onvolkomenheid, gebrek, fout.

takkebossenmaal; zie: *maal*.

takken = ijstegels.

takken. Zegsw.: *op de takken zijn* = goed gemutst, in zijn nopjes zijn.

tam = zacht, week; het woeste land wordt *tammer* door de bebouwing. *Kil.* *tam* = Zoveel als: handelbaarder. Zie ook: *sam*.

taogen = vervoeren, voeren; *ik taoge oe uut 't möör hen huus*. Staat voor: *tijgen* = trekken.

Oostfr. *tagen* = trekken, aantrekken, aanhalen, *Neders.* *tagen* = trekken, verkeerd trekken.

taoi (= taai) = het lang kunnende uithouden; wordt ook van paarden gezegd; ook *Gron.*

taoper = driftig, vlug, rap, levendig, flink. *Gron.* *toaperg* = doldriftig, onstuimig, woest, van menschen; ook = ongeduldig, van een paard dat niet stil wil staan voor den wagen. *Kil.*

taperen = spartelen; *Noordfr.* *taabig*, *Deensch* *taabelig* = dwaas, gek. Zie: *raemp*.

taoperg = haastig, ongeduldig. Zie: *taoper*.

taotern; de eerst poging van kinderen om zich verstaanbaar uit te druken, de woorden zoo gebrekkig uitspreken dat men er niets van verstaat. Bij *Halma* en v. *Dale* *tatewalen* = krom praten, de woorden slecht uitspreken, inzonderheid van kinderen; *Weil.* v. *Dale.* *Kil.* *tateren* = stamelen, stotteren. *Eng.* *to tattle*. *snappen.* *Oostfr.* *tatern*, *tottern* = babbelen, snateren, zotteklap uitslaan.

't aovend = hedenavond, *Gron.* *toavend*. Staat voor: *te avond*.

tate = vader. *Gron.* (in de kleinekinder-spraak), *tatte*, *atte*, *oate*, *Friesch* *teite*, *Oostfr.* *tatte*, *tatje*, *Oudfr.* *ate*, *Noordfr.* *tate*, *taite*, *Neders.* *taite*, *teite*, *Eng.* *dad*, *dadde*, *Celt.* *dad*, *tad*; *Cimbr.* *Goth.* *atta*, *OHD.* *atto*, *Wend.* *eyda*, *Turksch* *ata*, *tada*, *Sp.* *taita*; *Lat.* *tata*, in de gebroken taal der kinderen. {p.220}

tebakspuil = papieren tabakszakje, ook *Gron.*

te doonde = te doen, te verrichten; *de baos had nog verscheidene bodschappen te doonde*.

teelînk, in: *zij 's 'n teelînk jonger as heur breur* = zij volgt op hem in jaren, is dus na hem geteeld, geboren.

teem, voor: onderwerp van 't gesprek; ook = idee fixe; *ik moot zeen da'k dei van die teem of krieg.* *Gron.* *tijm*; *da's altied zien tijm* = daarover praat hij altijd, dat is zijn gewoon zeggen, waarmee hij elkeen verveelt. Van: thema = onderwerp. (v. *Dale*: *teem* = het langzaam en vervelend spreken.)

teeng = tegen.

teengspoeden = tegenspoeden.

teensworîg = thans; ook *Gron.*

tehansies = zoo even. Zoo veel als: bij de hand, met overdracht van plaats op tijd.

te hoop, te hoope = te zamen, met elkander, gezamenlijk; saam vergaderd; *de boer is daor te hoope: d'handen te hoop slaon; zij güngen te hoop hen Assen; Bes en Roelf gaot te hoop hen hoes; wij moet te hoop ofproot wezen* = wij moeten het samen afgepraat hebben. *Gron.* de handen (van verbazing of schrik) *te hoope sloagen* = als verstomd staan van, enz.; *de mond trekt 'r van te hoope* = de lippen trekken samen, bv. door een scherp zuur; *hij hangt van leugen en bedrog te hoope* = hij is een aartsschelm. *Overijs.* *te hoope*: te zamen; *goendag te hoope* = goeden dag gij allen! *Dr. dag te hoop; Oostfr.* tohöp; altohöp = al te gader; *Neders.* – *Oldenb.* to hope: 't volk to hope lüden.

teks = het vierde gedeelte van een vel papier, *Gron. tekst, Oostfr.* teks.

tel, in: *niks in tel wezen* = niet in achting of aanzien zijn (v. *Dale*: niet veel in tel zijn = weinig in aanzien zijn.)

telg = loot, scheut, jonge boom; ook = jonge eik, tot verplanting bestemd voor een opgaande boom; ook *Overijs. Neders.; ODrentsch:* *telgencampen* = stuk land met eickelen bezaaid; *eeckentelgen* = eikenloten. *Dr. Landr.* (1712) III, 105: *telge*, en: *telgen*; IV, 17: Alle Bomen onder drie vierendeel Voetskant zullen worden gehouden voor *Telgen*. *Osnabr.* *telge* = jonge eikeboon; *Westf.* *telgen* = tak, twijg; *Noordfr.* *tellinge* = slieten boven den zolder. *Gron.* *telgen, tellink* = dikke eiken stok, knuppel, soort van knots. Zulk een stok, van ouds en tot hiertoe bij de Drentenaren in gebruik, niet alleen tot wandelen en vechten, maar ook bij overdracht van vast goed, waarvan in tegenwoordigheid van Schout en Keurnooten door den verkooper de stok gelegd, en door den kooper werd opgenomen. Mr. *Menno Gratama* zegt: De stoklegging is eene plechtige en feestelijke bevestiging van verbintenissen, door een stok over te geven of neer te leggen. Zie ook *Dr. Volksalm.* 1868 p. 189. *Dr. Landr.* (1712) II, 27, 29: {p.221} *stokleggensbrieven*; daarvan: *verstokte Brieven*, art. 28; en *verstokte*, art. 34; id. (1608) III, 30: goet dat verkocht ende verstokkt wordt; In wat manieren de *stoklegginge* geschieden zal (1712), II, art. 52; Een dochter behoeft van het goed waarvan zij afgekocht is, geene overdracht te doen bij *stoklegginge*, III, 24.

telgenkamp; afgescheiden, omwalde kampland met eiken boomen beplant. Zie: *telg*.

te mó = te moede.

tendens = ten einde, tot aan het einde; *tendens het land* = tot aan het einde van het land. *Neders.* tens, tenst, voor: to ends.

tens = op 't einde; samengetr. uit *tendens*; zie ald.

tentrogge = tiendrogge, de tienden van een roggeakker.

termienen, tremienen = stuipen, *Gron. Neders.* termienen, *Oostfr.* terminen, treminen, *Holst.* termin. Van het *Lat.* tormina = koliek, enz. van torquere = folteren, martelen.

terzien = dozijn, *Gron. dezien, d'rzient*.

tessel tesselachtig = kieskeurig in 't eten, *Gron. tessel, ties*. Van: *tiezen* = teezen, pluizen, uitpluizen, *Noordfr.* tiezen.

tesselachtig; zie: *tessel*.

teugewind = rukwind. Van: *tijgen, trekken*, dus eigenlijk zooveel als: tochtwind.

teumîg = tuimîg, tuemîg, tuenîg = bedaard, langzaam; *hij leup heel bedaerd en teumîg; 't was 'n teumîge vent*. Ook = werkeloos, ledig, niet druk. *Gron.* *tuimîg* = niet druk, bv. in een winkel, zóó dat men het werk op zijn gemak kan afdoen; *Overijs.* *teumig, tuimig* = niet druk; *Geld.* *tumîg, teumîg* = werkeloos, ledig; *Kil. (Fris.) tomigh* = ledig, niet werkzaam. *Oudfr. Noordfr.* *tomig* = werkeloos; *AS. OSaks.* *tom, tomian* = los, vrij. *Oostfr.* *tömig* = bescheiden, geschikt, zedig, ordelijk, rustig; *sük tömig holden; tömige gasten; tömig wër* = zacht, stil. Van: *toomen* = beteugelen, bedwingen, *Oostfr.* *tömen, HD. zähmen*.

teuten = babbelen, kwaadspreken. *Gron. teuten* = babbelen, lang praten over nietigheden; ook: kwaadspreken, zonder boos opzet, uit babbelsucht, *Overijs.* *toeëten, Geld.* *teutelen* = praten. *NBrab.* *teutelkous* = iemand die langzaam in zijn doen en spreken is; *Oostfr.* *töten, töteln, tötjen* = babbelen, ongerijmd en onverstandig praten met radde tong; ook den tijd met

babbelen verliezen, zoek brengen en daardoor het werk laten rusten; *Holst.* oole teut = oud, gek, in de hersenen gekrenkt wijf; *Westf.* betöteln = bepraten, belasten. (v. *Dale*: teuten = moeilijk of langzaam spreken.) Moet tot: tuit, *Gron.* toet, *Oostfr.* töte, tute, tüte, *Kil.* tote, tuyte, gebracht worden.

teuterij = achterklap, kwaadsprekendheid, laster; *ik denke dat het teuterij is.* *Gron.* teuterei = gebabbel, achterklap; *Oostfr.* tötjerê = onbeduidende praat. Zie: teuten. {p.222}

't hoog = het hoge gedeelte, de hoogte, bv. van een veld.

tiebeln = **tunteln** = beuzelen, peuteren, peuterig werk verrichten; ook = in de war raken.

Gron. tiepeln, ook *Friesch Oostfr.* *Holst.* tipelen, tipeln, zooveel als: met de vingers iets uitvoeren wat veel geduld vereischt, maar waarin weinig of in 't geheel geen nut steekt. *Gron.* tunteln = iets met de vingers uitpluizen, of ook: in de war brengen, bv. garen of touw. *Oostfr.* tipeln = met de punt van een voorwerp eene herhaalde beweging maken om iets aan te roeren of te vatten en herhaaldelijk met de vingers in kleinere deelen te verdeelen; ook: zacht, licht aanraken, iets ontwarren, en een freq. van 't *Oostfr.* tippen, *Gron.* tikken, tik geven, *Nederl.* tikken. *Oostfr.* tünteln, *Neders.* tünteln, tündeln, *Noordfr.* tünte, tontlin = vlechten, knoopen, verwikkelen verwarren, in elkander slingeren. Zal komen van 't *Oostfr.* tanen, tünen in de beteek. van: vlechtwerk maken om iets in te sluiten, te betuinen. Vergel. beteun, betuinen.

tied roaken, in: *oet de tied roaken* = sterven, van menschen, *Gron.* *oet tied roaken* (of: komen) = overlijden; *oet tied wezen* = overleden zijn.

tieëd; zie: tieën 1.

tieën, tien = tijden; *bij tieën* = op enkele tijden, somtijds, ook *Gron.* *bie tieden*.

tieën, tien = gaan, inzonderheid = rijden met den wagen; *hen huus tieën* = naar huis gaan; *te werk tieën* = aan het werk gaan, met het werk beginnen, *Gron.* *an 't wark tieden*. *Overijs.* tieën = trekken; *Kil.* tijden, tijen (veroud.) = zich ergens heen begeven, naar toe trekken; *Oostfr.* tîen, tējen, tîen = trekken, zich bewegen naar; *Neders.* teën, *MNederd.* tēn, tien, *Oudfr.* tia, *Friesch* tjean, *Saterl.* tejen, *Noordfr.* tjèn, *AS.* teohan, teôn, *OSaks.* tiohan, tion, *Goth.* tiuhan, *OHD.* ziohan, zēohan, ziahan, ziehan, *MHD.* ziehen, zien, *HD.* ziehen. – Het deelw. *tiëd* = gegaan, getrokken. Van het *OFriesche*: tia het *Nederl.* tijd, *Gron.* *tied*, en zooveel als: het gestadig voorwaarts getrokken, het immer voortgaande. Zie ook: antieën.

tieîng = tijding, bericht.

tiek = kever, insect onder den naam van *boschtiëk* bekend. De Drentsche boer zegt dat zijne *keuchies* (biggetjes) zoo dik zijn als *tieken* = zeer vet. *Gron.* *tiek*, *tieke* = tor, *Oostfr.* tēke, tîk, *Neders.* teke, tâte, *Westf.* teke, *HD.* Zecke, Zäcke = kever. In *Holland* heet de schapenluis teek. *Kil.* teke = hondsluys, (*Gal.* tique, tiquet, *Ang.* tyke, *Germ.* Zack, *Hisp.* zecca.)

tielkers; eene soort van aardappelen; ook *Gron.* Zal staan voor: tijdelijkers, en zooveel beteekenende als: tijdig, d.i. vroeg rijp zijnde.

tien; zie: tieën, 1, 2.

tien, tiene = balie, melkton, houten of koperen melkvat; *melktien* = groot melkvat. Zie: melktien. {p.223}

tienge = tijding.

tier = vertier, verkeer, onderling genoeg.

tierelier, in: *um tierelier lopen* = rondloopen, rondsleren; *Gron.* *tierelieren*, *tureluren*, *tuutjebluten*; “*doe j' em heele nacht uut tierelieren bleven bint*” = – aan den zwier zijt geweest. (v. *Dale*: tierelieren; het geluid van den leeuwerik nabootsen.)

tieren (reflex.) = zich gedragen; zich *mal* *tieren* = zich als een zot gedragen: “*zij tierden heur of 'r 'n moord plaas had hadd'.*” *Gron.* *zōk tieren* = zich aanstellen, voordoen, den schijn aannemen; *Friesch* = zich aanstellen, in ongunstige beteek.; *Oostfr.* sük tîren, *Holst.* sik tieren, *Nederd.* tieren, *MNederd.* teren, *Noordfr.* huum tieren = zich gedragen; *Kil.* tieren, tyeren = aanstellen, gedragen. Verwant met 't *HD.* zieren, *Nederl.* sieren.

tiewerg (noorden van Dr.) = onwillig, van paarden gezegd, die 't voeder weigeren.

tiezîg = **brokkelg** = **raemp** = **taoperg** = knorrig, verdrietig; ook = driftig, levendig. *Gron.* *tiezîg* = warrig, zooveel als: ongemakkelijk, onplezierig, onaangenaam, alsof men met zich zelf aan 't plukharen, in de war is. *Friesch* tiezen = warren; *Oudfr.* fortysd = verward.

tikkeltien = **grummegien** = kleinigheid, een weinig; *al verscheut hum ook 'n tikkel de kleur.* *Gron.* *tikkel, tikkeltje* = heel weinig. Door verwisseling der *t* in *k*, van tittel, in den zin van: geringheid, weinigje.

tikkien help, een kinderspel. Eén staat op eene afgeperkte ruimte en al de anderen loopen op hem aan om binnen dien kring te komen. Die hij vangt, voor de andere zijn doel bereikt heeft, moet hem helpen vangen, nadat de overigen weer weg zijn gegaan om op nieuw een aanval te doen. Het spel is geëindigd als allen gevangen zijn.

til = brug. Order en Reglem. op het onderhoud van wegen; art. 2,5: behoorlijk onderhoud van *Tillen*, enz. *Gron.* *til, tille* = brug, vaste brug van hout of steen. *Old. Landr.* p. 22: *Tillen en Weghen*. *Kil.* *tille* = brug, bruggetje; *Friesch Oudfr.* *tille* = kleine brug, *Oostfr.* *tille, til* = brug, *Noorsch* *tilja* = planken brug. *Zw.* *tilja* = deel, plank. (v. *Dale*: *til, tille* = ophaalbrug.)

til = dracht, vracht, 'n *til an hebben* = wat moeilijk is op te tillen, ook *Gron.*

timmern, zooveel als: nest bouwen; *de luibert hef al timmerd* = de ooievaar heeft zijn nest reeds klaar.

tipeers = lichtgeraakt, prikkelbaar mensch; van: tip, en: eers = aars. *Gron.*: *gou op tip treden wezen*, *Oostfr.* *hê is ligt up d' tip trâden* = wordt spoedig boos. {p.224}

tirrekop = driftkop, *Gron.* *tirlkop, tirltop*, *Oostfr.* *kribbekop*, *Neders.* *hastekop*.

tirreltop; zie: *titteltop*.

tirrîg = kribbig, twistziek; 'n *tirrîg kind*. *Gron.* *tirrelg*, *Oostfr.* *tirrel, tirl* = driftig, opvliegend.

tirrîg = tierig, weelderig, van planten.

titteltop, tirreltop = tol. *Gron.* *sirreltop*; *tirreltop* (fig.) = vrouw of meisje, dat driftig van aard is; *Oostfr.* *sirreltop, tirreltop*.

titteltopt = driftig, lichtgeraakt.

tjantern = zeuren, klagen, zaniken. *Gron.* *sjantern, santern* = pruilend huilen, grijnen; *Oostfr.* *sjantern* = klagen op schreeuwenden toon. *Fransch* *chanter*, *Lat.* *cantare* = zingen.

tjollen; een kinderspel. Eén vangt en neemt den gevangene bij de hand, die dan samen weer uitgaan, tot allen gevangen zijn. Die 't laatst wordt gevangen heeft het gewonnen en heet *tjolboer*.

tjolboer; zie: *tjollen*.

't **Klooster** = Ter Apel, *Gron.* *Kloosterdroapel*, 't *Klooster*. Vroeger bestond daar een klooster; een deel van het gebouw is nog aanwezig.

't **kwaod**; zie: *kwaod*.

to, toe = toe; *to dan maor* = toe dan maar; *Eng.* *to*, *Gron.* *tou*. Ook = te, en: toen. *Oostfr.* *to, tô, te* = toe, *OHD.* *za, zi, zô*, *HD.* *zu*.

tobrengen = toedrinken, een glas jenever, enz. aanbieden om mée te drinken, *Gron.* *toudrinken, toudroosten*.

to doon; zie: *toe doen*.

toe = bij, tot, van, aan, voor; *daor wassen twee jongs toe; leg dit toe dat* = leg dit bij dat; *Haarm is zuster toe Jantien* = Harm is eene zuster van Jantje, (ook *Gron.*); *Gron.* *tou*, *Eng.* *to*. **toe doen, to doen** = sterven, (*Gron.*) *toudoun*; *Haarm's kind hef 't 'r al toe edaon* = het kind van Harm is reeds overleden; *as zij 't 'r ies toe dee* = als zij eens stierf; 't *heuren er to doon* = geen deel nemen aan 't gesprek, ook *Gron.*

toef = kuif aan de pet, *Gron.* *toef, toefke, top, kuuf, koef* = kuif, vedertop; *toef op de pet* = een kwastje aan, ook: een top op de pet; 'n *doefke mit 'n toefke* = een duifje met een kuifje; ook *Overijs.* *Geld.* *toef* = kuif, bos, bos haar; *Oostfr.* *tûfke* = kleine vederbos, sierlijk kuifje. *Holst.* *topp* = kuif; *toppheen* = hen met eene kuif. *Kil.* *tuyf* (Flam.), *Eng.* *tuffet, tufte*, *Fransch* *touffe*.

toefmuts = hoog opstaande vrouwenmuts, Zie: *toef*.

toege = **toek** = tak, boomtak; *Sprw. Dünner uppe kale toeg, 't Heele jaar regen g'noeg* = dondert het vroeg in 't voorjaar, dan heeft men veel regen te verwachten. *Dr. Landr.* (1712) III, 85: Geene meyers mogen eenige *toegen* van Eiken-Bomen houwen; id. (1608) art. 43; *Gron. toeg, toege, toek, toeke*, ook *OGron.*, toegen = takken; *Overijs. toog, teuge* = tak, boomtak. Zal een dialectverschil zijn met: *twijg*. Vergel. o.a. 't *Neders. tuusken, Gron. tusken, Nederl. tusschen*, en 't *HD. zwischen*; dwalen en dolen, enz.

toegriezeln; zie: *griezeln*.

toehollen = verblijf houden, wonen, zich bevinden, verl. deelw. toehöld, *Gron. touhollen*, en: *touhoul, touhil, Oostfr. toholden, HD. zuhalten, aufhalten*. {p.225}

toek; zie: *toege*.

toelangen = aanreiken. *Gron. toulangen* = toereiken, aanreiken, presenteeren, van lekkers, enz.: 't *tromke toulangen*; *dat wordt ijn alle doagen nijt toulangd* = zulke lekkere hapjes krijgt men maar zelden.

toemaoken = bereiden; 'n *stukkien toemaoken* = eene boterham smeren, *Gron. moaken*.

toen (= tuin), zooveel als: omtuining, schutting. *Sprw. Daor de toen op 't leegst is, komt man er 't best over* = over geringe mensen kan men gemakkelijk de baas spelen (*Odoorn*).

toenbeiker; zie: *beiker*.

toeniempies; bijenkorven die geheel afgeschut staan.

toe oet (toe uit), voor: uit; *ze luep dan maor eem achter toe d'hof oet* = ze liep dan maar even achter uit den hof. *Gron. tou 't hoes oet* = uit het huis.

toer = oogenblik, korte poos; "Voor afgestorvenen beneden de twaalf jaren wordt eenmaal geklept en één toer geluid." Ook = eenigen tijd; 'n *toer lank* = een tijd lang; zoo: *toertien* = poosje; 'n *aorig toer* = geruime tijd; *toer van den dag* = gedeelte van den dag. *Gron. toer* = poos, tijd lang; *Oostfr. tür, Noordfr. tür* = tijdlang, met betrekking tot het uithouden in eene moeilijke positie.

toer = moeilijk werk, zware taak; "zoo 'n *anderhalf uur, nao 't ofbienden van de scheuvels nao huus te mōon gaon was 'n hiele toer*"; *allemeugende toer* = ontzaglijk zwaar werk. *Gron. toer* = zware taak, ook *NBrab.*, en wat in *Gron.* de schippers *törn* noemden.

toeren, in: *bij toeren* = in sommige opzichten, of: in enkele gevallen.

toertien = poosje; zie: *toer 1*.

toesterg = ongeduldig, verward, verdrietig. Ook = slordig, haveloos, en = verward, van koren op 't land, dat door den wind heen en weer is geslagen (*Gron. sloagerg*); *Gron. toesterg* = verstoord, wrevelig, slecht geluimd, *Oostfr. tûsterig, tûstrîg, tûsterg* = stormachtig, ruw, onvriendelijk, verstoord.

toereloers = doorgaans, voortdurend, steeds. *Gron. toerloers* (klemt. op: *toer*) = onafgebroken. Verbast. van het *Fransche* *toujours*.

toerissîng = toebereidselen. Staat voor: toerusting.

toetast = geringe moeite, 't werk van een oogenblik, *Gron. toutast, Oostfr. Neders. totast*. Van: toetasten = aangrijpen.

toeten = blazen; *d'r us heur vaste wat in d'ooren toet* = haar is zeker iets (ten uwen nadeele) in 't oor geblazen.

toetmusse = muts met eene tuit of tip.

toeverdan, toeverdans = allengs, van lieverlede, metter-{p.226}tijd; *Gron. touverdand* = in 't vervolg, later, over eenigen tijd; *Overijs. toeverdan, tooverdan* = nu en dan, en = langzamerhand. Uit: toe, en: verdan = voortaan.

toeverdans; zie: *toeverdan*.

toezachten; zie: *zachten*.

toezeggen, toezekgen = verzekeren; 'k *zeg joe toe!* dat, enz. = ik verzeker het u, dat, enz.; *Gron. 'k zeg joa tou!* met bijzonderen klem op: *zeg*.

toezaeien = bezaaien.

toezebōldern = zuizebollen, tuimelen, kopjebuitelen; “*toe ’k vōl en toezebolderde deur de lōcht*”.

tokkeln; zie: tokken.

tokken, tokkeln = lokken, uitlokken, verlokken; “*Tokt ze mit hen ê belt.*” = lokt ze (de kiekens) mede naar den mesthoop. *Gron.* *tokken* = lokken, verlokken, uitlokken; *Kil.* *tocken* = aanlokken; *Oostfr.* *tokken* = trekken, lokken; *Westf.* *tocken* = lokken; *Teuthon.* *tocken* = lokken, aanhalen; *Neders.* *tokken* = lokken. *Hoofst.* *aantokken* = aanhalen, lokken, bij *Bild.* *tokkelen, aantokkelen*. Het *Nederl.* *tokkelen* = gedurig aanraken, ook = aanzetten, aansporen (v. *Dale*) is een freq. van het veroud. *tokken*, volgens *ten Doornk.* van een *Nederd.* *tok*, *MHD.* *zoc*, van *teien*, *OHD.* *ziohan* = trekken. *Gron.* *mittokken* = medetroonen.

toldijken; zie: dijk.

tolieken (toelijken); *hoe ’t ’r toeleken hef* = hoe zij het er bevonden hebben; *Gron.* *toulieken*; “*t het hōm d’r niks touleken*, bv. in een ver land, zooveel als: ’t leek hem daar niet gunstig, hij zou daar niet willen wonen.

tolkachtîg = beuzelachtig, van menschen die met beuzelarijen den tijd doorbrengen. Zie: tolken 3.

tolken = voor een spotprijs in stilte iets koopen. *Gron.* *holkers en tolkers* (tautol.) = menschen, vooral vrouwen, die zich weten in te dringen, en zich van anderer lichtgeloovigheid, goedigheid of slofheid bedienen om zich te verrijken; *Oostfr.* *holken* = iets bedektelijk of in ’t geheim doen, in heimelijke verstandhouding met dieven staan, enz.; *Nederd.* *holker* = heler; *holken un tolken* = samen dieverij plegen; *holker un tolker* = dievengespuis. Zou met *hol*, *holletje*, *Nederd.* *holke* = klein hol, verborgen plaats, samenhangen.

tolken = bijeenschrapen. Vergel. tolken 1.

tolken = beuzelen, lanterfantten, met beuzelingen den tijd korten.

tōmmel = buitengewone drukte, een karwei. *Oostfr.* *tummeln* = springen, alarm maken, leven maken, zich heen en weer bewegen, zich inspannen. *HD.* *tummeln* = leven maken (veroud.); *sich tummeln* = zich heftig bewegen, groote werkzaamheid toonen, spoed maken; *Getümmel* = sterk geluid, enz. van het *MHD.* *tumel* = verdoovend {p.227} geluid of alarm, leven makende beweging of werkzaamheid.

tōmmeln = over ’t hoofd buitelen, tuimelen. *Oostfr.* *tümmeln, tûmmeln*, *Gron.* *tumeln*, *HD.* *taumeln*, *Nederl.* *tuimelen*. *OHD.* *tiumôn* = zich in een kring draaien.

tonkaarde; zie: bonkaarde.

tonterdeuzen (ww.) = zich verontwaardigd toonen.

toomstrieken; het opzeggen van het rijm ging in één *toomstrieken* = werd in denzelfden toon, temend opgedreund.

top um buten = tegen elkander ruilen; *dan kun j’ ’t wel tugen um top um te buten* = die ruil is in uw voordeel.

törfbeeën; “*heur törf, die te bee over de wegen anvoerd weuren.*” Zie: bee.

törfmennen; turf met den wagen naar huis rijden; ook *Gron.*

törf trekkerije = [uitleg ontbreekt in bron]

tornieren = zwetsen, grootspreken; ook = razen, zich als een bezetene gedragen; steeds: *vloeken en tornieren*. Zal staan voor: toornen, *HD.* *zornen*.

touw (*Oost-Dr.*) = hee; zie ald.

towillen = genegen zijn; “*Zij wōl Klaosien heur plaotse te liever to, umdat ze zuster in ’t geloove was.*” *Gron.* *touwillen* = gaarne gunnen omdat men hem (of: haar) toegedaan is.

traktaosie = wat men graag lust, te eten krijgen; ook *Gron.*

trap; zie: trappen, en: stap.

trappen, trappen, (meerv. van: trap) = voetstappen van beesten in het land of op den weg, sporen van een dier, *Nederd.* *HD.* *Trappen*.

trappen; zie: *trapen*, en: *trappens*.

trappens (meerv. van: *trappen*) = treden van eene trap of ladder, sporten. *Gron.* *trappen* = trede, en: sport; ook = losse trap, meerv. *trappens*.

treemke = schakel, vischnet, *Gron.* *treemke*, *triemke*. Het is een driedubbel gemaasd net om snoek, baars, enz. te vangen, en diminut. van: treem = trechter, omdat deze drie mazen eene soort van trechter vormen.

treffen = overeenkomen; *zij treffen menaor* = de koop wordt gesloten. *Nederl.*: een vergelijk, de vrede treffen = de vrede sluiten.

trekgeld = strijkgeld, verhooggeld voor het hoogste bod, *Gron.* *striekgeld*, *bodgeld*, bij v. *Dale*: strijkgeld, plok, plokpenning. Zie: *trekken*.

trekken, voor: gaan zitten; zich nederzetten; “*Tie trekt achter stoet en brood met roggenbrei.*” = gaat bij tafel en eet, enz.

trekken = koopen op eene openbare veiling. Vergel. *trekgeld*.

trekkig = waterkoud. In *Gron.* zegt men: ‘*t trekt fien*, *kold* = ‘t is koud, de lucht (eigenl. de tocht, de trek van de lucht) doet koud aan.

trekpot = theepot, ook *Gron.*; *Oostfr.* *trekpot*, *treppot*.

tremienen; zie: *termienen*.

triezel = klap, veeg; *triezel an 't oor* = oorveeg. (Het *Oostfr.* tri-{p.228}seln, trüseln – duizelen, tuimelen, ter aarde storten, struikelen, wankelend gaan, en daarvan het znw. trûsel; *Friesch truwselen* (G. Japix), *truselen* = tuimelen, kopje over buitelen; *triezel* zou dan zooveel zijn: een slag of klap waarvan men duizelt, van de beenen raakt, neerstort.

trommelderij = getrommel, slaan op de trom.

trukg = droog.

tuemîg; zie: *teumîg*.

tuenîg; zie: *teumîg*.

tugen = zonder schade ruilen; *dat kun j' wel tugen* = daarbij lijdt gij ten minste geen schade. *Gron.* *ik ken 't nijt tugen* = het nadeel zou aan mijn kant zijn, ik zou niet genoeg in ruil ontvangen; *Friesch tigen*; *Neders.* *ik kan 't nig tügen* = ik kan daartoe niet besluiten; daarin heb ik geen trek. Zal een bijvorm zijn van tigen, tijgen = trekken.

tuinen; zie: *tuun*.

tuja! tuja! roep tot aanhitsing op het wild. Zou eene verbastering zijn van tayand, oudtijds gebruikelijk om de honden aan te zetten, ‘t *Fransche* taiaut, *Eng.* tallyho.

tuk = zak. *Sprw.*: *Oe möt'n cent zoo vast innen tuk zitten as 't haor oppe kop en 'n koeze inne bek* = een cent moet u zoo vast in den zak zitten als de haren op het hoofd of als eene kies in den mond.

tukker = vlug.

tunteln; zie: *tiebeln*.

turken = kleine vliegen.

turkse krenten = tros-Vogelkers, *Prunus Padus*. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 66.

tuskenbod = tusschentijd, tusschenruimte van tijd.

tuskentie; zie: *tuskentied*.

tuskentied, **tuskentie** = inmiddels; tusschentijds.

tutering, **tuterink**, in ‘t westen der prov. **veldpieper**; zekere moerasvogel, naar zijn geluid aldus genoemd.

tuterink; zie: *tutering*.

tuug = tuig; *het tuug* = de kleederen, vooral van vrouwen. (*Pan*: *tuug* = wollen en linnen kleederen, ook beddelinnen, waschgoed). Te *Dalen* in ‘t algemeen van groote stukken, de kleine stukken heeten *kortgoed*. *Zegsw.*: *wat geet heur 'n tuug of!* wat heeft zij veel praatjes! (vergel. ‘t *HD.* albernes Zeug reden). *Gron.* *tuug* = tuig; ook = kleeding; *goud in 't tuug zitten* = goed gekleed gaan, ruimte van kleeding hebben. In *Westerw.* (*Gron.*) *tuug* = het linnen dat

in de wasch is. *Geld.* *kussentuug* = sloop; op de *Veluwe tuug* = wollen kleederen; het linnen wordt enkel: de kleeren, geheeten. *HD.* Zeug, tûg = kleedingstoffen, enz.; *Neders.* tûg, *Holst.* tug; voottug = schoenen en kousen; *Oostfr.* tûg, ook = kleed, kleeding.

tuun (= tuin); afschutting, heg. Eigenlijk: eene omheining {p.229} van wilgen staken met dunne takken van hetzelfde hout doorvlochten. In *Drente* en *Gelderland* vindt men nog op enkele plaatsen zoodanige tuinen om de kerkhoven (kerktuinen) uit gespouwen eiken palen bestaande, door takken aan elkander verbonden. In *Overijs.* en *Geld.* bestaat de afschutting der boerenerven veelal uit zulk vlechtwerk. De kribben in de rivieren en wateren heeten mede: tuinen, doch waren verboden. *Dr. Landr.* (1712) IV. 5: *kerktuinen*; art. 6: ook zullen geene *Tuinen*, enz. in rivieren gezet mogen worden. *Oostfr.* tûn, tûn = afsluiting door middel van struiken, twijgen, enz., hekwerk, staketsel, wat door middel van heggen, schuttingen wordt afgesloten; *Nederd.* tuun, *MNederd.* tûn, *Kil.* (Fland.) tuyn, *Oudfr.* wang. *Saterl.* *Helgol.* tûn, *Friesch* tuwn, *Westf.* tuun, *OudS.* AS. tûn, *OEng.* tûn, toun, *Eng.* town, *ONoorsch* tûn, *OHD.* MHD. zûn, *Oostenr.* zoun, *HD.* Zaun = hek, heg, enz. Vergel. *aalstal*.

tuut = hoen, kip, ook *Geld.* In *Gron.* tuut, tute, in de kindertaal al wat tot het gevogelte behoort, inzonderheid kippen en kiekens; ook liefkoozingswoord, *Friesch* tuwtelke, tuytelke, *NBrab.* tutelke, *Oostfr.* tût, tûtje, du lûtjetût. Aldus om den vorm van den bek, vooruitstekend als eene tuit.

twaalven = twaalf; *Gron.* twalven, twalm.

tweebak, tweibak = beschuit. *Gron.* *twijbak*, *tweibak* (ook stofn.), *Friesch* *twiebak*, *Oostfr.* *twêbak*, *Neders.* *twijbak*, *Westf.* *twibak*, *HD.* *Zwieback*. – *tweibakkenwief* = vrouwen, die beschuit en wittebrood bij de huizen verkoopen, *Gron.* *stoetwieven*. – Aldus omdat zij eerst als bolletjes en dan, doorgesneden, nogmaals in den oven komen.

tweeën; zie: *twieg*.

tweelicht = morgen- en: avondschemering; ook *Overijs.* *Geld.* *Noord-Holl.* *Kil.* *Hoofd Oostfr.* – *Neders.* twelecht, *Eng.* twilight, AS. tveonlecht, en zooveel als: twijfellicht. *Hoofd*: Jan Harink, die 's morgens met de tweelicht bij de taakels van Bossuus schip opklauterde. *Gron.* *tweilichtig* = wanneer men twee lichtbronnen heeft, bv. wanneer de lamp nog brandt als het reeds begint te dagen.

tweeren = zeuren, zaniken, kletsen; hiervan: *getweern* = gezanik, enz. *Gron.* *tweeren*, *Oostfr.* *twären*, eig. = tweernen, twijnen, *HD.* *zwirnen*; *Gron.* fig. = onnutte praat hebben en daarbij gedurig in herhaling vallen, en daarvan: *tweerder*, *tweernkond*, *tweernscheet*, enz. = zanikkous, zanikbroer. *Holst.* *tweernen* = wijdloopig spreken, eene rede uitspinnen, rekken. *MHD.* *zwire*, *zwir*, *OHD.* *zwiro* = tweemaal, tweevoudig, waarvan: *zwirnen*, enz.; *Kil.* *tweyn*, *twyn*, *twist*, van: *tweynen*, *twijnen* = samen-{p.230}draaien, verdubbelen, dubbelen, van een *OEng.* *twinn*, *ONoorsch* *tvenur*, AS. *tvin*, *Oud-Saks.* *twên*, *OHD.* *zwên*, *zwein*, (wat ook één is met AS. *tveon*, *OEng.* *tveon*), AS. *twêna* = twee, gevormd.

tweedonkern (ww.) = schemeren. *Gron.* *tweidonkern* = schemeravond, schemerdonker; in *tweidonker* zitten, *Oostfr.* in *twêdüstern* zitten = een schemeruurtje houden; *Neders.*

twedunker, *twelecht*. Zie: *tweelicht*.

tweeschoren; zie: *eenschoren*.

tweibakken; zie: *tweebak*.

twenter = tweejarig paard, *Gron.* *twenter*, *twenterpeerd*; *Kil.* *tweenterdier* (*Fris.*) = tweejarig dier; *Oostfr.* *twenter*, *twenterbêst* = tweejarig rund; *Neders.* *Holst.* *twenter*, *twinter* = tweejarig vee, in *Holst.* ook van schapen; *MNederd.* *tweenter*, *Eng.* *twinter*. Van: twee, in navolging van: enter, van: één. Zie: *enter*.

't **wief**; zie: *wief*.

twiefelzinnig = mijmerachtig; ook = krankzinnig.

twieg, tweeën, weeën = struikgewas van de waterwilg. Die twijgjes worden veel gebruikt tot het maken van manden, het binden van daklatten, enz. *Gron.* *wenen* = loten van de waterwilg;

wenebos = struikgewas van de waterwilg; *Oostfr.* wêne, wên, wîn; *Nederd.* wede, wiede, wêe, wîd, wêe, *MNederd.* wêde, veroud. *Nederl.* wijde, wij, *OHD.* wîda, *MHD.* wêde, *HD.* Weide, *ONoorsch* vîdhir = wilgenboom, wilgenstruik; *Goth.* widan = binden. (De vorm: wenen zal ontstaan zijn uit het meerv. van: wede).

twiest = streng garen. Staat voor: twist. Zie: tweeren.

'tzelde, 'tzölde = hetzelfde, *Gron.* 'tzulde, 'tzulfde.

U

uibert; zie: luibert.

ulk = bunsing. *Kil.* ulck, ullick, (*Fris*) visse, *Oostfr.* ulk, ülk, ülke, *HD.* Iltis, *Neders.* ilk, ulk = marter, bunsing, *MNederd.* ilke, illeke, *MVlaamsch* ulc, ullic, ullinc, *Pommeren* ullink, *Noordfr.* ölk, *Westf.* ulk, *Hildesh.* ilk. Het *Gron.* heeft wel: *stinken as 'n ulk* (ook *Oostfr. Westf.*), overigens steeds: *bunsel*.

um, umme = om. De oudste *Nederl.* vorm was: umbe; omme, is nu ook reeds veroud., evenwel nog in: omme en bij = ongeveer, omstreeks.

um = uit, in: *hij kwamp bedrogen um*.

umknuzeln = omknutselen.

umliek = bij tijds. Vergel. het *HD.* sogleich, *Gron.* zooglieks = terst {p.231}

ummanswiel = elk oogenblik, zeer dikwijls. Zooveel als: om de andere wijze, kort na elkander.

umme; zie: um I.

ummetrekker; linnen broek van pij of want. Zie want.

umremming = bezigheid, drukte.

umremming = brokkelige afval van turf. *Gron.* omrem. selderei = afgeval van een geslacht dier, onkruid in den tuin, enz. datgene waarvan men iets ontdoen of zuiveren moet.

umsien = ommezien, omzien, oogenblikje, *Gron.* omzijn.

um slag = volstrekt; “*want Derk wol ok umslag teeng gien een mèt as nee en jao zekgen.*”

umslaon = overgieten, overschenken, bv. van het kopje in het schoteltje.

umsmieten = omkeeren eener leg; zie ald.

umterbij = omtrent, bijna.

umtied = op zijn tijd, ter gelegener tijde; ook = tijdig, spoedig, op tijd.

um 't slag = omstreeks.

umwarpen; zie: warpen.

um weg, in: “*'t Is Godgeklaogd, zooas 't 'r now in d'wereld umweg giet.*” *Gron.:* wat gait 't 'r om weg! = wat maken ze een drukte, een leven, enz.

umzwenning = onnutte rommelzoo, bv. voorwerpen op een boeldag die zeer weinig of in 't geheel geene waarde bezitten, 't *Gron.* ombalgen, omballing. Van: om, en: zwenning (zooveel als: zwindig) van 't *HD.* schwinden, *Nederl.* verzwinden = verteren, vergaan, verdwijnen.

under; zie: unner.

underschied = onderscheid, *Gron.* onderschaid.

underwielen = onderwijn, terwijl; *underwielen hij heur al zeutjes an de proot huld.*

unkostings; zie: kosting.

unner, under = onder; “*in geein zeuven jaor he'k d'scheuvels unner had, nou zal 't wezen, mörgen ga 'k met d'iezers hen d'smid hen Börger.*”

unnerbaander; zie: bander.

unnerdak = onder dak.

unnermus = ondermuts.

unnerwegens = onderweg, *Gron.* onderwegens.

uppermaogd = de eerste, oudste meid, *Gron.* groote maid.

uppestee, oppestea = terstond, *HD.* auf der Stelle, *Nederl.* op stel en sprong. {p.232}

uut = uit, *Gron.* oet, *uut*, *Friesch uut*, *Westf.* üt.

uut de kiek = buitengewoon best, uitstekend, als het eene bezigheid, kunstvaardigheid betreft, *Gron.* oet de kiek = oet de bocht = oet 't stuk = iets uitmuntend kunnen maken, verrichten, enz.

uutdoen = leenen; *geld uutdoen* = uitzetten op interest, *Gron.* geld oetdoun = op rente doen; *Hoofd* uitdoen = geld schieten, leenen. *Oosfr.* ûtdôn = uitgeven, betalen.

uutdoen = verhuren, van land: *Gron.:* land ten halven oetdoun = (bouw)land voor de helft der opbrengst ten gebruike afstaan, *nl.* voor een bepaalden tijd.

uut gasten gaon = den geheelen dag bij iemand een bezoek afleggen, *Gron.* (op de Friesche grens) uut te gast gaan, *Zaansch te gast gaan*.

uutharen, haren = uitvallen der haren, van dieren, o.a. van honden, katten, paarden, koeien, ook *Gron.* oethoaren, *Overijs.* uuthaoren, *Neders.* abharen, *HD.* ausharen. Vergel. v. *Dale* i.v. verharen.

uut heuren; zie: *anheuren*.

uutkeren = uitvegen, *Overijs.* vegen, uitvegen = *keren*; *Nederl.* uitkeren, veroud. voor: uitvegen. *Zegsw.:* iemand de kas uutkeren = den mantel uitvegen.

uutkubbing = **uutlaot** = schuinsch afdak boven een inspringenden *bander*. *Oostfr.* ûtkübbe, letterl. Aussen-Koben, d.i. eene aan den buitenkant der schuur, naast den dorschvloer, onder het afdak doorlopende, met hout afgekleede en in verschillende stallen of hokken verdeelde ruimte, deels tot berging der turf, deels tot stalling van kalveren en schapen bestemd.

uutlaot = uitspringend gedeelte eener woning, *Gron.* oetstek. Vergel. *kubbing*, en: *uutkubbing*.

uutpoesten = adem scheppen, uitrusten, ook *Gron.* *Overijs.* Geld. *Westf.* – *Neders.* verpuusten. {p.233}

uutscheten (uitschieten); *um 't olde jaor uut te scheten* = schieten op oudejaarsavond.

uutverrekt = uitgerekt, het lichaam uitgestrekt hebbend; “de kerel die op de wagen laank uutverrekt is gaon liggen.”

uutzetten = uitslaan. Zie: *uutdoen*.

V

vaalt; de mest welke de schaapskudde bij het beurtelingsch nachtverblijf op de graanakkers in de *eschen* maakt. Zij wordt te dien einde in een afschutsel van hekwerk (*schaaphekken*) geplaatst. Men noemt dit ook *zetvaalt*. Hij, op wiens grond de schapen in de *hekken* staan, wordt gezegd, de *vaalt* te hebben, ook wel: *de schaaphekken krijgen*. *Dr. Landr.* (1608) IV, 32: *betuinde vaelte* = erf rondom het huis gelegen.

vaar = vader; *Gron.* voar, ruw of minachtend uitgedrukt.

vaeren, vaoren = rijden; in of op een wagen, en = varen, *Gron.* voaren, ook *Geld. NBrab. Kil. Hoofd. Oostfr.* (v. *Dale*: varen, in de beteek. van: rijden, weinig gebruikelijk.) Van ouds: varen = gaan, zich ergens heen begeven. *Dr. Landr.* III, 87: ten dage van *afvaringe* (vertrek). **vaeren** = ploegen.

vaeten, vaten = bevatten; ook = bergen; *hij wöl in oez hoes rogge vaeten*.

valgen = *strieken* 2. *Gron.* valgen, *zömervalgen*; *broaken* = de behandeling van braakliggend land, *Friesch* braken; *Oostfr.* falgen = het ondiep omploegen van stoppeland of van de braak; *Neders.* falgen = een braakliggend veld ettelijke malen omploegen om het mul te maken; *Holst.* falligland = eenmaal omgeploegd land; de haver die daarop groeit heet: fallighaber; *Oudfr.* gustvalgen = herhaaldelijk ploegen van braakliggend land; *Eng.* fallow = braken, braak leggen, daarvan: fallowfield. *Kil.* velghen (veroud.) = omkeeren, *HD.* felgen, hiervan: velg = buitenrand van een rad, *AS.* walwian, *Goth.* valvjan, *Lat.* volvere = wentelen, enz.

vanderaansche; zie: *bijeraansche peard*.

varig = **bōls** willig, van koeien, *Gron. bōls, bōlsk*. Van: var = jonge stier. Zie: *bōls*.

varten; zie: *vaten*.

vaste, voor: zekerlijk, zeker; "Ik ben een neef van Jeannette. – *Van Jantien vaste*, meende Wouter te moeten verbeteren." In *Gron.* ook voor: wellicht, waarschijnlijk, zekerlijk: *ik goa vast nijt noa 't mart; ie bin vast 'n zeun van*, enz; Op de vraag: *koom ie mörgen?* beteekent het antwoord: *vast al*, zooveel als: hoogstwaarschijnlijk wèl. {p.234}

vasten wal; zooveel als: plaats waar men verzekerd is dat men altijd lossen kan, bv. van turfschippers, waar zij hunne vracht kwijt kunnen worden; hij had te Assen 'n *vasten wal* = kon zijne turf daar altijd slijten.

vaste speulen = *annelöten, anlotten*; zie ald.

vastkopt = sterk van geheugen; leerzaam.

vat = doodkist; *in 't vat leggen* = kisten. Van ouds had dit woord eene zeer ruime beteekenis. *Kil*.

vaten, varten = de schooven op den zolder (*de balken*) opslaan, bergen; *Kil.* – *Overijs.* vatten, *Neders.* vaten, *HD.* das Korn fassen.

vazel = teeldeel der koeien. *HD.* fasel (*Opperd.* en *Nederd.*) = het jonge broed, ook: de voortplanting, inzonderheid van dieren; ook *Westf.* faseln = zijn geslacht voortplanten; faselvieh = vee om te fokken, fokvee; *Westf.* faselwîn, faselferken = moedervarken als fokdier. Daar ook oudt. (1265): vasselosse, vasselbehr; he es ter fâsel verdorwen = hij is ter voortteling ongeschikt = hij is te vet.

vazel (bvnw.) = *ribbeschier*; zie ald. *Gron. voazel* = mager, niet bij vleesch zijnde, van rundvee; 't *voazele goud viendt gijn koopers*. *Oostfr.* fasel = mager, van vee gezegd dat niet wordt gemest maar als fokvee dient en daarom niet meer dan gewoon voedsel krijgt, nl. bij winterdag. *Westf.* fâselstark = noch vet, noch mager. Zie: *vazel 1*.

veeg uut de panne = scherp verwijt. *Gron. 'n slik oet de pan kriegen* = een steek onder water krijgen.

veelsche hopen; zie: *feling*.

veling; zie: *feling*.

veennerf = *bonkaarde*; zie ald. Eigenlijk: nerf = zijde van het leder, waarvan het haar afgeschaafd is, *Kil.* erve, narve, nerve. In *Overijs.* narf, arf = de bovenkorst van het weiland of hooiland, zoover het gras wortelen heeft, *HD.* Rasen, *Neders.* narve, *Westf.* grasnarwe, narwe, nare, *Oostfr.* grasnâre = gras met al de wortelen. Zie ook: *hoed*.

veer = ver; *over veer* = in de verte, in den vreemde; ook *Gron.*

veerse, vers (meerv. *veerzen*) = koe, die nog niet gekalfd heeft, *Gron.* veerze, veers, *HD.* Färse. Vergel. var en: (v. *Dale*) vaars, vaarkoe = jonge koe. Zie: *starke*.

veerskalf = kalf van het vrouwl. geslacht, *HD.* Färsenkalb, *Gron.* *veerze, veers, kuikalf, kui*. Zie: *veerse*.

veerte = verte, ook *Gron.*

veld, voor: heideveld, bv. *Ellertsveld*; ook *Overijs.*; in *Geld.* (*Veluwe*) Hellerveld; *over 't veld zijn* = reizen.

veldakster; zie: *eerdzwolve*.

veldpieper = *tutering*; zie ald.

veldvlinten; zie: *vlinten*.

vellig; zich *vellig geven* = zich bloot geven. Zie: *grasvellig*.

veraltereerd = ontsteld, ontroerd, onthutst, ook *Oostfr.*, *Gron. veralterijrd*. 't *Fransche alteré* = ontroeren, ontstellen, waarvan ons basterdw. altereeren = verschrikken, ontroeren, ontstellen, en: alteratie = ontsteltenis, schrik, ontroering. {p.235}

verbeeldîngs = inbeelding. *Gron. verbeeldîng* = zinsbedrog, verwaandheid, inbeelding.

verbogen = zich op iets beroemen, bogen, stoffen op iets.

verbuiten; zie: *buten*.

verbuten; zie: *buten*.

verdan, veurdan = in 't vervolg, voortaan; *Gron. veurdan* (klemmt. op: *dan*), *Oostfr. fōrdan*, *ferdan*, *Neders. vordan*, *verdan*, *vordan*; *Wangeroog fardan*, *HD. fortan*.

verdanan = verstikken, van hout, aardappelen, enz.

verdiesterweren = vernielen; *Gron. verdisterwijern* = vernielen, verwoesten van planten, van heester- en struikgewas in een tuin, *Oostfr. verdisterweeren*. *Zeel. verdisteleweerd* = slecht onderhouden, in *NHoll.* = doorgebracht. 't *Fransch détruire*, *Lat. distrahere* = afscheuren, met geweld afrukken.

verdieverteeren = ontspannen, *Gron. verdievertijern*, *verdiffendijern* = zich met iets bezig houden, den tijd op aangename wijze verdrijven, korten.

verdōld, als interj. en versterkend bijw.; *verdōld ja! lao we dat doen*; 't is *verdōld kold*; hij 's *verdōld ekuld* = hij is geducht gefopt; *Gron. wel verdōld! 't is verdold woar!* uitroep van aangename verrassing; *verdōlde mooi*, enz. zeer mooi; 'n *verdōld spul* = een leelijk geval, enz. *Friesch verdold*, *NBrab. Neders. verduld*, *Oostfr. ferdüld*. Letterlijk zooveel als: door dolheid aangetast; *Kil. verdult* = door waanzin aangeprepen, doch doet dienst als basterdvloek, euphem. voor: verdoemd.

verdragen = [uitleg ontbreekt in bron]

verdregen = de hoeveelheid vermeerderen. *Gron. verdrijgen* = eene spijs met iets vermengen, opdat de voorraad langer kan strekken. Zie: *dreege*.

verdroezeld; zie: *bedruzeld*.

verdrutzaam = verdrietig. *Gron. verdrutsoam* = met reden ongeduldig zijn; *onverdrutsoam* = onverdrotten. *Oostfr. ferdrōtsam* = verdrietelijk.

verdwelen = verdwalen, imperf. *verdwōlen* = verdwaald

verdwōlen = verdwaald. Zie: *verdwelen*.

verflimd = vervlimd; basterdvloek, en zooveel als: verduiveld, vervloekt; "de *vervlimde riegel was neet kloar*".

vergangen, veurgangen = verlopen; *vergangen jaor* = twee jaar geleden. *Gron. vergangen*, in: *vergangen week, jaor, harst*, enz. *dunderdag*, enz. = verleden jaar, het vorige jaar, enz.; *Friesch NBrab. HD. vergangen*, *Westf. vergangen fridag*, enz. *MNederl. ganghen* = gaan; *verganghen* = afloopen.

vergarven; zie: *garf*.

vergerven; zie: *garf*. {p.236}

vergriezeln; zie: *griezeln*.

verhakstukken = in orde brengen, vereffenen. *Gron. met iemand wat te verhakstōkken* hebben = te behandelen, in orde te brengen, te vereffenen, te overleggen.

verjapsen = doorbrengen, verkwisten.

verkleineeren = vernederen, met minachting behandelen; *Gron. verklainijern; verklainezijern* = minachtend over iemand spreken, zóó dat hij in de achting van anderen moet dalen. *Hooft: verkleening* = verkorting van naam en aanzien. Het woord is het *Nederl. verkleinen* met den basterduitgang: eeren.

verklummerd = verkleumd.

verklummern = verkleumen.

verkollen = verkouden; ook *Gron. – Kil. verkoudt*, versnot, *Oostfr. ferkold*, ferkolden, ferkollen.

verlaat; zie: *aolstal*.

verlet = dadelijke behoefte; *verlet om iets* = terstond behoefte aan iets. *hadd' ie dan verlet um dat ding?* *Gron.:* *verlet om iets* of iemand hebben, bv. = onmiddellijke behoefte aan geld, aan een dokter, enz.; *d'r is verlet om joe* = uwe tegenwoordigheid wordt (thuis of elders) dringend vereischt; ook *Oostfr. – Kil. letten* = wachten, zich ophouden; *Oostfr. = vertoeven*. Zie: *letten*.

verluden (= verluiden) = het luiden bij overlijden; *den doode verluden* = de klok luiden om het overlijden bekend te maken; ook *Gron.*, maar daar nu bijna geheel in onbruik, *Oostfr.* verlûden, *Neders.* belûden. (v. *Dale*: verluiden; zich laten verluiden = te kennen –, te verstaan geven, laten merken.)

vermaken = berispen, verkleinen, van iemand of iets met minachting spreken.

vermaogd = vermolmd. Vergel. het *Gron.*: *mogen*, voor: vergruizelen van brood of beschuit, zooals kleine kinderen veel plegen te doen als zij verzadigd zijn, en dan ook: fermökern (*Oostfr.*) = 't *HD*, zermalmen, met een moker vergruizelen.

vermaogdheid = bederf, aan 't hout. Zie: *vermaogd*.

vermistern = geld aan den dokter (= meester, *mester*) betalen. (v. *Dale*: vermeesteren (gemeen) = aan heelmeesters betalen.

vermoeden, refl. = moed vatten, zich vermannen of verstouten.

vernemstîg = vernuftig, vindingrijk; *Gron.* (*Westerw.*). *vernumstig* = vernuftig, schrander, van kinderen. *Neders.* vernimstig = schrander, alleen van zeer kleine kinderen. Van: vernemen, in de beteek. van: opmerken, waarnemen, acht slaan op, letten op, enz. {p.237}

vernuvern (refl.) = zich aangenaam bezig houden, zich amuseeren, bv. met drinken, rooken, praten, enz., ook *Gron.*

verpöffen = verzeggen, vervloeken, ook *Gron.*

verreppen = verbedden.

verrîg (= vaardig) = welgemaakt, welgeschapen, *Gron.* *veerdîg* = zonder lichaamsgebreken.

verscheel = twist, verschil, oneenigheid, kloppartij, ook *Gron.*; *Overijs.* ferschâl.

verschienen = het verdrogen en verbrokkelen van den aan zonneschijn blootgestelden turf, dat op 't veld staat.

verschrikt = verschrikkelijk, ijselijk, geweldig.

verschunen = voor den gek houden. *Oostfr.* schünen = aanporren, aansporen, aandrijven, opwekken, verlokken, verleiden, overhalen, enz.; ferschünen (eig.) = afschuinen, schuinsch afwerken; (fig.) = met mooie woorden van zich afschuiven, (hem) met een mooi praatje afwijzen, bv. een schuldeischer, inblazen, ingeven; *Gron.* *inschunen* = influisteren, inblazen, in 't geheim tot iets aansporen (in ongunstigen zin); *Overijs.* *schulen*, *inschulen* (door wisseling van *n* en *l*) = heimelijk influisteren, *Holst.* schünen = uit boosaardigheid of spot tot iets aanzetten; anschünen = tot iets verkeerd aansporen; anschunden, anschünnen = (in 't algemeen) = tot iets aansporen; *Neders.* schunden, schunnen = aansporen, aanzetten, inzonderheid tot verkeerde dingen; *Westf.* *inschünken*, *anschünnen* = opstoken; *Friesch* (G. *Japix*) *scheynen*, *skienne*; *Wang.* *schain*, alsook *farschain*, *onschain*, ook: *toschain* (= ferschünen, *Oostfr.* enz.); *Saterl.* *sgaene*, *Ouds.* *skundjan*, in: *farskundjan* (= tot iets bewegen), *AS.* *scyndan*, *OHD.* *scuntan*, *scunten*, *scunden*; *MHD.* *schünden* (= aansporen, enz.) *MNederd.* *schunden*, welks stam: *skund*, met het *MNederd.* *scunt*, en: *schin*, *schinden* tot een zelfde stam; ww. *skinnan*, *skan*, *skun* = splijten, rukken, steken, in beweging brengen, tot iets overhalen. Vergel. ook het *OSaks.* *anscundian*, *Frank.* *scunden*, *scuntan* = aandrijven, *Noordfr.* *skienne* = aandrijven, ophitsen, aanhitsen, vooral van honden; *Deensch* *skynde*, *Zw.* *skynda* = spoed maken, zich haasten, aandrijven, enz. *verschunen* dus zooveel als: tot iets bewegen om er daarna om te kunnen lachen.

verslag = omgang, gemeenschap, verkeer, ook *Gron.*

verslaon = verdeelen, van een stuk veld of veen; verdeelen en dan loten, inzonderheid bij de verdeling van boekweitveen.

verslaon = verminderen, verkoelen, vervliegen; *de bouw is verslaogen* = de oogst is mislukt. – het huwelijk is *verslaogen* = niet doorgegaan, afgesprongen, afgeknapt. Vergel. 't *HD*.

verschlagen = afkoelen, *Westf.* *verslaon*, *Oostfr.* *ferslân*, *ferslâgen*, *Kil.* *verslaen*, *Nederl.*

verslaan (kookk.) = bekoelen. {p.238}

versmakken = niet naar den zin verkoopen.

versmarten = smoren, stikken.

verspelen, verspeulen = verloten, bij het lot verdeelen. Zie: *speulen*.

versukkeln (refl.) = zich voor voetwisch laten gebruiken; “*Gerriet zal zuk niet versukkeln laoten!*”, zooveel als: niet als sukkel, sul, laten behandelen.

vertaoperd = verbluft, beteuterd, Zie: *taoper*.

vertaopern = verergeren, vervuilen. Vergel. *taoper*.

vertappen = uittappen. *Kil*.

vertasten *Sprw. Beter versproken as vertast* – men moet nauwkeuriger letten op daden dan op woorden.

verteren = als van zelf verdwijnen van eene regen- of donderlucht; ‘*t is verteerd*, zegt men als er van den regen of donder niets komt; ook *Gron*.

vertuten = allerlei versierselen, *hooden met blommen, strikken en vertuten*. *Gron. fertuten* = figuren, krullen, teekeningen, kleine versierselen; *hij moakt fertuten op de lai; wat fertuut is dat doar op dei toren?* ook = grimassen, gebaren, vertooningen, enz.; *dei tentkerel moakt 'n hijle bult vertuten*. *Oostfr.* fituten = kunsten, knepen, voorwendsels, uitvluchten. Van het *Lat.* virtus, in de beteek. van: iets bijzonders, buitengewoons, iets wonderbaarlijks.

vervangen (refl.) = zich verkouden, eene verkoudheid opdoen, ongesteld worden van menschen en vee door te schielijke afwisseling van koude en warmte. *Gron. vervangen* = stijf door koudevatting, van varkens; in *Oostfr.* zegt men het van paarden. *Kil.* vervanghen beeste = dier met stijven nek. (*HD.* verfangen, verschlagen (refl.) = door sterke beweging te veel lucht inademen, waardoor de ademhaling bemoeilijkt wordt.)

vervankelk = bedrieglijk. *HD.* verfänglich, = wat door list of op slinksche wijze verkregen wordt, van: verfangen (veroud.) = zich laten vangen als in een net.

vervaren, vervaeren, vervaoren = verhuizen, van woning veranderen; *Dr. Landr.* III, p.88: zullen malkanderen ten minsten drie Maanden voor de *Vervaartijt* de Huire mondelijk moeten opzeggen. Bij *Hooft, Vondel*, e.a. vervaeren = verhuizen, van de eene plaats naar de andere trekken.

vervlimd; zie: *verflimd*.

verzet = hypotheek. v. *Dale*: verzet = pand, hetgeen men verzet heeft; verzetten = verpanden.

verzetten = deelen, scheiden, uit elkander raken van een gemeenschappelijken boedel, dus = boedelredden.

verzier (= vizier); iemand (of iets) *in 't verzier hebben* = in 't oog hebben, 't oog op hem gevestigd hebben, *Gron. in 't vezijr hebben* = (hem) zien op eenigen afstand.

verzuuk, verzuck (= verzoek); aanzoek om te trouwen; ook: om (met haar) te mogen vrijen, *Gron. verzuik, Oostfr.* fersök.

vespe = wesp, meerv. *vesper*. Zie: *waps*.

vesper = etenstijd, het eten tusschen middag- en avondmaal; *vesper hollen* = dien maaltijd gebruiken. Deze gewoonte bepaalt zich tot den zomer, en wel op 't {p.239} platte land te 4, in Koevorden echter te 6 uur. In *Westerw. (Gron.) vesper* = de koffietijd, 's middags 3 uur, waarbij dan eene boterham wordt gebruikt. (v. *Dale*: vesper = vroeg-avond; *Lat.* vesper = avond.) *HD.* Vesper = de avond, de tijd tegen den avond; Vesperzeit = namiddagtijd; Vesperbrot = namiddageten, en: vespern = dat brood eten, dien maaltijd houden; *Westf.* vesperstücke = Vesperbrot; vespertid = Vesperzeit.

vespersnusten = wespennesten. Zie: *vespe*.

vespertaofel; de vesperdisch. Zie: *vesper*.

vespertied = *vesper*; zie ald.

vessien = vest; *achter 't vessien* = in 't hart, in 't gemoed; *Gron. nijt zuver achter 't vestje wezen* = geen zuiver geweten hebben; ook: niet eerlijk zijn; *goud onder 't vestje wezen* = een eerlijk hart bezitten.

vetpriezen = **vettekieken** = eene slachtvisite houden, of: zulk eene visite afleggen; 't eerste ook in *Gron.* (*Westerw.*)

vetstukken; eene veenstreek onder de gemeente *Emmen*.

vettekieken; zie: *vetpriezen*.

veulsteveul = veel te veel; ook *Gron.*: *veulste veul*, *duur*, enz.

veuraetenszeelink; de tijd van het naar 't werk gaan tot *aetenstied*, als de pannekoeken op tafel komen, 7, 8, of 9 uur. In den tijd van aardappelrooien eet men ze reeds *bij de laampe*, opdat men vroeger op het land kan zijn en er geen tijd met heen en weer loopen verloren gaat.

veurdan; zie: *verdan*.

veurgangen; zie: *vergangen*.

veurgroeve; de avond vóór de begrafenis. Alsdan komen de burens nogmaals in het sterfhuis bijeen. Dan worden er aardappelen geschild, stokvisch gebeukt en verder alle werkzaamheden verricht welke vereischt worden tot voorbereiding eener eervolle begrafenis. Als dit is afgelopen eet men rijstebrij tot besluit.

veurhanden = ophanden, wat weldra zal geschieden, wat in 't zicht is, bv. eene kermis.

veurhuur = de huur in geld, waarboven het een derde der hokken.

veurkist = de voorbank van een boerenwagen, *Gron.* *voerbantje* en *voerkistje*, aldus omdat het niet alleen tot zitbank dient, maar ook om er voeder voor de paarden in te bergen.

veurleesde = voorlas; ook *Gron.*

veurraom = raming, vooraf opgemaakte begroting; *in* (of: *op*) *de veurraom*. {p.240}

veurtied = vooraf; *we muzzen veurtied al zoo lachen om*, enz.

veurweiden, voorweiden; land, bestemd om gehooïd te worden, eerst zooveel mogelijk te laten afweiden, *Gron.* *veurwaiden*, *NHoll.* *vooretten*. *Dr. Landr.* (1712) III, 87: De afvarende Meijers zullen niet vermogen eenige Hooi-Landen *voor te weiden*.

vidse, voor: *zier*; 't *hulp hum geen vidse* = 't hielp hem niets. Kan tot het Bargoensch behoren.

vijschaft; zie: *vijschaft*.

vijschaften = van *vijschaft* gemaakt; 'n *vijschaften hemdrek* = mansborstrok van die stof; ook *Gron.*: *vieschaften* enz. Zie: *vijschaft*.

vieme – getal van honderd schooven.

viemstok = kerfstok, bij 't *vergerven* (zie ald.) gebruikt.

vienen (*West. v. Drente*) = vinden; ook *Gron.* (*Ommel.*)

vin = vind, en: vinden; *ik vin*, *wij vin*; *Gron.* *ik vin*.

vinnig, finnis = sterk, zeer, hard, driftig; *finnis loopen*, *hoosten*; *finnis ofleggen* = sterk afnemen; hij zag zijne goederen *vinnig* toenemen; *vinnig opstappen*; 't *klōnk nog al vinnig*, nl. toen de rijksdaalders in de offerbus werden gestort.

vinnig, finnis; met puisten en zweren bezet; *Gron.* *vinnig*, *görtig* (van varkens), *Oostfr.* *finnis* = vurigheid van de huid, met zweren bedekt; ook van varkens = garstig, ranzig; *Westf.* *finnis*, *HD.* *finnis*. Te Hamburg heet de ambtenaar, belast met het onderzoek naar de gezondheid der varkens: *finnenkieker*, *Westf.* *finnekiker*. Vergel. het *Nederl.* bloedvin.

vinnigheid; eene varkensziekte die zich openbaart door blaasjes of zweertjes aan de tong, *Cysticercus cellulosae*, welke de blaasworm van den lintworm doet ontstaan. Zie: *vinnig 2*.

visch Sprw. *Ik kōnt de visch zoolang targen dattie oet 't water komp* = ook de langmoedigste kan 't geduld verliezen; *Gron.*: *Men ken 'n pod zoolank trappen dat ê kwakt*.

vischstal; zie: *aolstal*.

vlakoet = ronduit, ook *Gron.* *Oostfr.*

vlak slaon = verijdelen, afspringen; *Gron.* *vlak loopen* = misloopen, het doel niet bereiken, *Westf.* *flāk slāgen*, *HD.* *fehl schlagen*.

vlak, voor: in orde; *hij hef 't met vrommes neet vlak* = zijn meisje en hij zijn 't oneens; eigenlijk zooveel als: er is eene oneffenheid, eene ongelijkheid in beider denken.

vlaok (W. v. Drente); een van rijls gevlochten scherm om over eene sloot als brug te dienen. *Kil.* vlaeck = horde; *v. Dale* vlaak = losse houten vloer; *Oostfr.* flake, flâk = hekwerk van twijgen ter afsluiting, vlechtwerk, {p.241} *Neders.* flake, fläke, *Noordfr.* flage, flacke, *Eng.* fleak, *Schot.* flaik, flake, flate; *Goth.* flahta = vlechtwerk, van flaihtan, *OHD.* flehtan = vlechten. *Westf.* fleke = zijstukken, ladders van een mestwagen.

vlasmaol; feest na afloop van de vlasbewerking. Zie: *maal*.

vlasreep; plank met lange ijzeren pinnen, waardoor men 't vlas haalt om 't van de zaadhuis te ontdoen, vlashekel, *Gron.* riepelbank.

vleden = verleden; *vleden haarfst, zömmmer*, enz, ook *Gron.*

vleerkrallen = *hondekrallen*; zie ald.

vleeschklöbbe = vleeschblok. Zie: *klöbbe*.

vleeuwe, vlieuwe; net om houtsnippen te vangen. Bij *Cats*: Het vinckenet komt haar niet toe, Ons dient alleen een stille vloer (nl. om snippen en eendvogels te vangen). (*v. Dale*: vluow, eene soort van net.)

vlei, vlij; vlies op gekookte melk. *Gron.* vlei, vluus, *Friesch* vluis, *Oostfr.* flêi, flê.

vleien = passen, te pas komen; “'n riek mense vleit oos alle dree wal.”

vleisgaffel; het voorwerp waarmede men een stuk vleesch uit de *wiemel* neemt, daar men het niet met de hand bereiken kan.

vleizaom = handelbaar, dienstvaardig, voorkomend.

vlêrbos = vlierstruik, *Sambucus nigra*. *Gron.* flederbos, *Oostfr.* fledderbôm, *HD.* Flieder, *AS.* flaethro. (*Kil.* vlier, *Sax.* flederbom.)

vleues = vlies; schapevacht, *Gron.* vluus.

vleugen = gevlogen.

vleuken = vloeken, *Gron.* vluiken.

vleutemelk = afgeroomde melk, ondermelk, *Gron.* vlotemelk, *Geld.* *Kil.* vlotemelk, *Oostfr.* flöte melk, *Holst.* flötmelk, *Osnabr.* flöte melk, *Neders.* afflaten melk. Van: vlieten = vloeiën; *Kil.* vlieten het melk = de melk afroomen, *Eng.* to fleet the milk; *Neders.* fläten, *Overijs.* vleuten, *Oostfr.* flöten, *Noordfr.* flieten, fletten.

vlieren = laten glijden, vieren, bv. 'n touw laten *vlieren*.

vliet = vlijt; *ik doo mien vliet* = ik doe mijn best, ik werk zooveel ik kan; ook *Gron.*

vlieuwe; zie: *vleeuwe*.

vlim = vlijm, lancet. Het *Gron.* heeft wêl: *scharp as 'n vliem*.

vlinten, veldvlinten = **keseling** = keien. *Gron.* vlinten. *Kil.* vlinte = keye; *Oostfr.* flinte, flint, *Neders.* *Eng.* Deensch flint, *Zw.* flinta; *OHD.* flinz, *MHD.* vlins = harde steen, kei, rots, en daarvan het *HD.* Flinte = geweer met vuursteen, van Flint = benaming van vele steensoorten, inzonderheid van den vuursteen.

vlodooren; zie: *schuulooren*. {p.242}

vlodoorîg; zie: *schuuloorîg*.

vlössen (verlossen), een kinderspel. Twee of drie oppassers staan in een kring waarin ook één zit. Al de anderen trachten dezen buiten den kring te trekken, te verlossen; gelukt dit, dan moeten de oppassers een nieuwen gevangene zien te krijgen, en dezen weer bewaken.

vlug, vlugge, flukg = vriendelijk; ook = gezond; *hoe giet, nog vlugge?* *Gron.* hou gait, nog vlögge? of alleen: (*Westerkw.*) vlug?; ook *Marken*: vlug = gezond, welvarend.

vlij; zie: *vlei*.

voegen = toeslaan bij eene verkooping.

voel (= vuil), in: *hij keek zoo voel as 'n oortiek* = hij keek geducht zwart.

voel = baatzuchtig, geldzuchtig.

voel = ijverig, bv. van een predikant: *voel op 't leeren* wezen = ijverig in zijn dienstwerk zijn. *Gron.* voel, vuul = loos, slim, afgericht, bv. om geld te verdienen; in 't *Westerkw.* vuul =

arbeidzaam en zuinig; in de *Marne*: 'n *voele arbaidier* = een daglooner die flink werken kan. Vergel. ook: *voel* 2.

voelaordig = kwaadaardig, boosaardig.

voelbandig = buitengewoon druk, volhandig. (*Gron. voelbandig*, als bijw. van versterking, altijd met ongunstige beteek.: *voelbandig vluiken*, - *kold*, enz. Vergel. 't *HD.* unbändig.

Friesch fuwlbandig = zeer sterk, met geweldige kracht.) Ook = gestreng, bv.: *voelbandig preeken*.

voelbekken; zie: *roegbekken*.

voelbekt = onbeschaamd, vrijpostig.

voelbekt = vuile taal uitslaande. Zie: *roegbekken*.

voelboom = *alnus nigra*, vuilboom, welks hout geringe waarde heeft. v. *Dale*: vuilboom (gewest.) hondsboom; sporkenboom. *Oostfr.* (*Stürenb.*) Fuhlbaum, Faulbeerbaum, Läusebaum, *Rhamnus frangula*.

voeraovent; de tijd dat de beesten 's avonds gevoederd en gedrenkt worden, *Gron. vouroavend*.

voerwerker, voerwaarker, voorwaarker = gepatenteerd voerman, *HD.* Fuhrwerker. Te *Gron.*: *voorwark* = het privilege om goederen per as van den wal naar de pakhuizen te vervoeren.

voerwerkerswaogen = voermanswagen.

voesten = vuisten; als ww. bij eene ontmoeting elkander de hand geven, *Gron. handlangen*. {p.243}

vögel = vogel, *HD.* Vögel. (meerv.). *Sprw.* *Vögels van eeinerlee veeren Koppeln geern* = gelijk zoekt gelijk.

vogelkers de wilde kriek, *Prunis Avium*. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 67.

vogelvoet = *hoendervoet*; zie ald.

vol (= veel), zooveel als: veelmalen, vaak, dikwijls; *hie komp vol bij oes*.

volk = huisgezin, nabestaanden, familie ook *Oostfr.*; *Gron.*: *onze volk* = de ouders, ook: de huisgenooten; *NHoll.* *vollik* = familie. Voor: 't werkvolk: *volk 't is beddegaonstied! o volk wat heb ik 'n pien! laot we ies uutkieken, volk*. In *Gron. Geld. ZHoll.* ook voor: dienstboden bij een boer; 't *volk komt nooit boven* = de dienstboden komen nooit in de kamer van den boer en zijn huisgezin; *bie 't volk eten* = met de dienstboden en daglooners aan dezelfde tafel eten. – Ook = krijgsvolk; *onder 't volk* = in krijgsdienst; “*Gerriet Staoveng was doe wèr hen bij 't volk*.” Wanneer er over deze of gene familieleden gesproken wordt, die het ver in den boerenstand gebracht hebben of zich door verstand en doorzicht onderscheiden hoort men dikwijls in vromen eenvoud zeggen: *hm! 't is er ook een van 't volk!* d.i. eene van hen die heksen kunnen. *Dr. Mosaik* 1 St. p. 18. (zie: *heksenfamilie*.) – *volk hebben* = bezoek hebben, ook *Gron.* – Met den naam er bij: *Jan Meeuwes volk* = Jan Meeuwes en zijne vrouw, ook *Gron.* – *volk van 't leverij* zijn zij, die er equipage op houden met een knecht in livrei. – Het woord is ook van bijen gebruikelijk: *de körven hebt veel volk verlören* = er zijn vele bijen gestorven of omgekomen, bv. door harden wind; *die bij hef te min volk* = in dien korf zijn geen bijen genoeg.

volmachten = bestuurders van waterschappen, opzichters van wegen, kanalen, dijken, bruggen, enz. Vóór 1856, toen de Wet op de Waterschappen is ingevoerd, ook *Gron.*

volschröbben, in: iemand *de hoed volschröbben* = iemand schelden.

volslaogen (ww.) = volschenken, ook *Gron. (Ommel.)*

volslaogen (bvnw.) = gezwollen; *volslaogen um 't heuft* = opgezet in 't gezicht. *Gron. volsloagen in 't wezen* = eer breed dan smal en niet mager in 't gezicht.

völt = viel; 't *völt niks to* = 't viel niet mee, *Gron. 't vōl nijt tou*.

vōnder = plank over eene sloot, meestal met een rek voorzien; ook *Gron.* (Bij v. *Dale*: *vonder*, *vlonder* = losse brug of plank over eene sloot = vondel; van *Lat.* pons, *Fransch* pont,

met den diminut. uitgang: el) *Weil.* vlonder = eene losse brug over een klein watertje. *Kil.* vonder, vondel = bruggetje, bij *Meyer* als veroud. opgegeven. *NBrab.* vondel = brugplankje. (*Staring* en *Heye* schrijven: vonder.)

vōnderrik = richel bij een *vonder*. In *Gron.*(*Old.*) de plank of deel over eene sloot of gracht met ééne leuning. Zie: vōnder.

vool, vooltien, vul = veulen, *Gron.* vool, *Friesch* vool, *Kil.* veulen, volen, *MNederl.* vool, *Oostfr.* fool, faal, *Eng.* foal, *Oudfr.* folla, *Saterl.* fole, *AS.* fola, *ONoorsch* foli, fyl, *Zw.* fole, fäle, *Deensch* fole, *OHD.* folo, volo, *MHD.* vole, vol, *HD.* Füllen, Fohlen, *Goth.* fula.

voordêlk = gunstig, voordeel; *Gron.* vōrlk, vōrrêlk = {p.244} boven anderen uitmuntend, anderen vóór zijnde, overigens onder dezelfde omstandigheden. v. *Dale* voorlijk, dat weinig gebruikt wordt; *Oostfr.* förlík, fördelk. *Hooft*: op 't vorderlijkst = op het gemakkelijkst, met de minste moeite.

voorderij = het voeder geven aan 't vee.

vooren = voederen, van het vee; *Gron.* vouern, vourn, *Oostfr.* fören.

voorenstied = tijd om het vee voeder te geven.

voorsteen; zie: es.

voorwaarker; zie: voerwerker.

vork, vōrk = mest- of hooivork; zie greep. *Zegsw.* hij hef de vork neerelegd = hij is gestorven; *de vork omhoog steken* = eendrachtig zijn.

vōrken; door middel van eene vork uitrooien.

vōrrel = vierde deel, ook *Gron.*

vōrreljaors = vierendeel jaars, *Gron.* vōrljoars, vōrlsjoar.

vōrt, vōt = voort, weg; *ik leup vōt* = ik liep weg; *hij is vōrtgaon* = is met de noorderzon vertrokken, ook *Gron.*; *al zoo wat vōt* = op dezelfde wijze voortgaande, en-zoo-voort ook *Gron.* (v. *Dale*: voort = vertrokken; verdwenen.)

vortdaodelk, pleon. voor: dadelijk, terstond; ook: *vortdaodelk op slag*; ook *Gron.*

vost (gevoet) = vosachtig, vossig, van een dier, wat den kop of de kleur betreft.

vōt; zie: vōrt.

vōtting = kousvōtting; zie: hozevotling.

vrachtîg = waarachtig, als bevestiging; *Gron.* vrachtîg, frachtig, enz.

vrachtîghaol = waarlijk, voorzeker; *dat was vrachtîghaol lang gin gek idee*; ook *Gron.*; euphem. voor: vrachtîg; zie ald.

vrag = vraagt, *Gron.* vragt.

vraogen kriegén = gevraagd worden, bv. om kermis te houden.

vredîg, voor: tevreden; *daor bin ik neet vredig met* = daarmee neem ik geen genoegen, daarmee ben ik niet tevreden; ook *Gron. Neders.*; *Oostfr.* fradelík, frädelk.

vreding; zie: vreeîng.

vree, vrede = afsluiting, omtuining, omheining, 't *HD.* Zaun.

vrede; zie: vree.

vreeën = afsluiten; ook = slooten opruimen waarmee eene weide afgesloten wordt voor vreemd vee. Staat voor: vrijen = vrij houden.

vreeîng, vreding, bevreding = omheining, afschutsel van grond, van een put, enz. Order op de Schouwing (1803), art. 10: *vreding* = dam, afsluiting. *Landr.* (1608) III, 47: *vredinge* van tuinen; IV, 29: *bevredet*; - 30 *bevrediget* = verzoend. Van daar: *huisvrede*; *het recht bevredigen*, zoo dikwijls in 't *Landr.* voorkomende. *Dr. Landr.* (1712) II, 48: de Schults heeft macht het Recht te *bevreden*; IV, 25: Een {p.245} iegelijk moet in zijn Huis bevredigt zijn en die de *Huisvrede* breekt – die breekt (verbeurt) hondert Goutguldens. –

vreeg = vreedzaam, stil, kalm; samengetr. uit: *vredîg*; ook *Gron.* Vergel. vredîg.

vrenden; zie: vrennen.

vrendholdend (vriendhoudend) = familieziek. Ook van dieren = blijken van genegenheid toonende. *Gron. vrundholland, Oostfr. fründholland* = gaarne de vriendschap onderhoudend (v. *Dale*: vriendhoudend = gehecht aan zijne vrienden).

vrendschaop = voor: bloedverwantschap.

vreennen, vrenden = vrienden; (in 't algemeen, *Gron. vrunden, vrunnen*); *de vrennen* = de genoodigden.

vretbel (vreetbel); de bel of het klokje dat op sommige havezaten gevonden wordt (of werd) en om 12 uur geluid wordt, als sein voor de arbeiders dat het schafttijd is.

vriedheid = trotschheid.

vroegriep; zie: *nustkoek*.

vrogger = vroeger, *Gron. vrouger*.

vrömden = allen die zich van buiten in de gemeente vestigen of gevestigd hebben.

vrömdigheid; wat van *vrömden* (zie ald.) komt.

vrommes = vrouwspersoon; ook *ZHoll. – Gron. vrömens, Overijs. vrömmes, Zeel. vrommis, Friesch frömmiske*. Staat voor: vrouwmensch. *Oostfr. frôminsk, Westf. frummenske*.

vromoer = vroedvrouw; *Oostfr. frômôr*. Contr. van: vroede (wijze) moeder.

vronder = kajuit van een klein schip, ook *Gron. Oostfr. förunder*. (v. *Dale*: vooronder, benedendeel van een schip bij den boeg.

vroo = vroeg, en: vroege, vroegen.

vrös = vriest; *as 't dör vrös* = als het doorvriest, *Gron. as 't deurvrust*.

vrösseln = zich worstelend verzetten. *Gron. vröseln, fröseln, Hoogel. wroagen, Westerkw.*

wrakseln = worstelen, van knapen, om hunne krachten te meten; *Friesch wrachselje, Kil.*

wrastelen, wratselen; G. Japix wraegseljen; Oudfr. wrakslia, Noordfr. wrasten, wrüstle,

Oostfr. frösseln, Eng. to wrestle; AS. wrakstian, wraestlian, van vraestan = draaien, wringen.

Zie: *wrangen*.

vrouw, vrouwe; naam waarmede de boerin door hare dienstboden wordt aangesproken; *Gron. vrou, vrau*, en daar ook in den derden persoon.

vrouwluue = vrouwen. *Zegsw. Jong vrouwluue en jong pèrd weet niet waor ze te laand kommen kunt.*

vrund = familie; *hij is vrunden van Woltertun* = bevriend met, familie van enz.; ook *Gron.* {p.246}

vrijhusien (= vrijhuisje, huisje waar men kan vrijen) = gelegenheid om met een meisje (of met meisjes) in aanraking te komen; *op 'n vrijhusien of gespin.*

vrijigheid = vrijheid, vergunning, *Gron. vreiighaid.*

vrijmaken = zich van iets kwijten, eene groete overbrengen, *Gron. vreimoaken, Oostfr.* freemaken.

vueren = rijden met een wagen.

vul; zie: *vool*.

vunnen = gevonden, *Gron. vōnnen.*

vuren = vervoeren van, varen met turf, enz. “*Leendert vuur um en de bij niks dan langen turf.*”

vuul = vuil; iemand *vuul schouwen* = iemand mistrouwen, het niet op hem hebben. Van het schouwen, onderzoeken van eieren ontleend.

vuulbekken; zie: *roegbekken*.

vuurbeuten = vuur aanleggen; zie: *beuten*. Ieder ingezeten te Koevorden die een huis gekocht heeft om het zelf te bewonen is bijna gehouden, het vooraf door de dienstboden en jonge meisjes der straat, waarin dat perceel gelegen is, te laten inwijden. Tot dat einde begeven zich een paar kinderen uit de buurt, eenige weken vóór het huis zal betrokken worden, naar den eigenaar en vragen vrijheid om aldaar te mogen *vuurbeuten*, die dan niet durft weigeren. Alsdan wordt door eenige dienstboden de dag bepaald, en op het afgesproken uur verzamelen

zich de ongehuwde meisjes van de straat of wijk, waarin het huis gelegen is, ieder eene mand met turf medevoerende, die op den daarvoor bestemden haard wordt geworpen. Dan wordt er brandewijn gedronken, en de vroolijke troep trekt zingende naar buiten om een groenen, liefst bloeienden haagdoornstruik te halen, waarmede zij dan in triomf en onder woest getier in de stad terugkeeren. Die tak wordt vervolgens met klatergoud, linten en strikken versierd en in den hoop turf geplant. Het huis wordt nu het tooneel van losbandige vroolijkheid die tot 10 of 11 in den avond voortduurt. *Dr. Volksalm.* 1841, p 212 e.v. *Podagr.* I, p. 120 e.v.

vuur-rook, in de zegsw.: *vuur en rook holden* = vuur en licht houden, woonstede, domicilie hebben (bijna veroud. 1848) In sommige streken van Duitschland: *rauch* = woonhuis, en van daar: *seinen eigenen Rauch haben, Rauch und Brot haben*, enz.

vuurstulpe = hek om 't vuur tegen de katten. Zie: *stulpe*.

vijschaft, vieschaft; dikke stof tot kleeding, door middel van vijf schachten of kamhouten uit vijf draden geweven; de eene zijde heeft vier draden, de andere één draad tot inslag. *Gron. vieschaft*, in geschrifte *vijschaft, Oostfr. fifschaft, fifschacht*. {p.247}

W

waar, waardeel = aandeel in een onverdeeld veld, vol aandeel in de *markte*. Wie voor een vierde van een *waardeel* gerechtigd is in de algemeene *markte* heeft het recht er een zeker aantal schapen te laten weiden. *Dr. Landr.* (1712) III, 102: De geene die twee volle *Waren* in de gemeene Markte hebben, 't zij alleen of meer personen, zullen scheiding kunnen aanvragen. id. (1608): in eigendom hebben een vierendeel *wardeels*: (1712) III, 105: *gewaardeelt* = deelhebber zijnde; *Gron. (Westerw.): woardijl, woare* = gedeelte van eene esch ter grootte van 6 tot 8 hectare; die aldaar een *vol* aandeel heeft, wordt van ouds *vol boer* genoemd. In het Regl. op de beroeping van pred., 1673 art. 7: In de Carspelen Wedda, Onstwedda, Vlachtwedda en Sellingen zal men stemmen nae Mollenwaers ofte Waertallen, enz. In *Gron.* bij de houders van eendenkooien: *woar* (zond. meerv.) zeker getal waarbij de vogels verkoopen; elke eendvogel is eene, twee smijnten ook eene *woar*, enz. *Friesch war*: Van denzelfden oorsprong als het *Nederl. waar, Oostfr. ware, wâr* = handelsartikel; *Nederd. MNederd. ware, MHD. war, ware, OEng. Eng. ware, AS. varu, ONoorsch vara, Noorw. vara, voru, vuru, Zw. vara, Deensch vare*. Het beteekent, zegt *ten Doornk.*, oorspronkelijk waarschijnlijk niets dan: iets wat men wenscht of begeert, inzonderheid wat men door ruil of handel zoekt te verkrijgen, en alsdan met het *Sanscr. en Vendisch vara* = wensch, begeerte, ook: voorwerp van begeerte, een gewenscht goed, tot den wortel: *var* = kiezen, uitkiezen, behoort.

waardeel; zie: *waar*. Ook = iets dat in de war is.

waarheid, de waarheid = de bijbel.

waarken = werken, *Gron. warken; ie moot maor wat bie de waarken blieven* = gij moet maar dicht bij honk blijven. u niet verwijderen.

waarkgierig = werkzaam, ijverig, steeds werk voor zichzelf en zijne dienstbaren zoekende.

wad = toegang met den wagen tot eene *esch*.

wadde, watte = wat, vrag. vnw. Ook = niet waar?

waeke = woord, mannetjesgans.

waerum, in: *as de waerum!* = als de weerga! drommelsch gauw! rep u! (*Gron.:* *as de weerlag; mien tebaksdult was nao de waerum* = naar de maan, weg, verloren; *'k zal um zoo waerums de boksen beslaon* = een geducht pak slaag geven.

wagenloops = schrikkelig, van paarden die daardoor licht op hol gaan, ook *Gron. bij Kil. waeghenloopigh*. {p.248}

wagentoet = de naaf van het wiel, *Gron. woagentoet; Kil. tuyte (Holl. Fris.)* velghe. *Oostfr.* tute, tüte, tüt = eene soort van buis, die men op de naaf van het rad schroeft om het wegloopen van het smeer en indringen van stof te voorkomen. Aldus om den vorm; *toet* = tuit.

wal = wel; *ie keunt wal loopen*; ook *ODrentsch, Gron. (Westerw.); Oostfr. wol, wal, wel, HD. wohl, wol.*

wallatend = welvarend, welgedaan, zwaarlijvig. Zie: *laten*.

wambeer, zie: *bambeer*.

wamberîg = onbestendig; veel getier makende. *Gron. bamberîg, bieberîg, wieberîg, Oostfr. bibärig, wibärig* = luidruchtig, bij een weinig pijn, enz.; *Neders. biberig; Holst. pramperen, bramberen* = allarm maken. Zie: *beren*.

wameinde; het achterste gedeelte eener schuur tegenover het geveleind. Eigenl. zooveel als: het einde der wam (= buik) of: ingewand der schuur. *Oostfr. wampe, wamp, HD. Wampe, Wamme* = buik, ingewand, enz.; *MNederd. wamme, Nederl. wam, Oudt. wamme* (opengesneden buik van een visch); *Oudfr. wamme, OudS. OudNoordd. wamba, AS. vamb, Eng. womb, ONoorsch vömb, Zw. vamb, Deensch vom, Goth. vamba, OHD. wamba, wampa, womba, wumba, MHD. wambe, wampe, wamme* = buik, uterus, vulva, enz.

wand; samenstel van staken, twijgen en leem, in plaats van gemetseld muurwerk, waaruit vroeger de huizen in Drente bestonden. Vóór 1795 toch werden er bijna geen steenen aan de huizen gezien, gelijk thans (1843) allereerste het geval is. *Podagr. I p. 173.*

wandelend land; het jaarlijks afwisselend gebruik van twee stukken land, meestal naast elkander gelegen.

wangeloovig = ongelooft; ook = lichtgeloovig.

wankanter = tegenkanter, tegenpartij, *Gron. wankantig* = weerstrevig, tegenstribbelend; *Oostfr.* = onrustig, en ook = wederspannig.

wannen, in: *olde wannen*, zooveel als: oude versleten manden, korven, bezems, enz.

want, waant = **pijenguut** = pij, wollen stof die gesponnen wordt uit den afval en het uitschot der wol en daarna door den dorpswever of geheel van wol, of met eene schering van linnen garen wordt geweven, die door den Drentschen boer voor zijne bovenkleeding wordt gebruikt; *wanten buis* = soort van jas van pij; *linnen en want* = linnen en wol. *Kil. want* = kleeding, en = laken.

wanten buis; zie: *want*. {p.249}

wanvet = half vet, niet vet genoeg om geslacht te worden, ook *Gron.-Oostfr. wanfet*. Eigenl. zooveel als: niet vet.

wanwenstîg; zie: *wenstîg*; zooveel als: niet kunnende wennen, waarvoor men ook hoort: onwennig.

waogenholt = wagenschot.

waolen; het ineengedraaide stroo waarvan de bijenkorven worden gemaakt. *Kil. wallen, wellen* = rollen, wentelen, rondwentelen; *Hooft wålen; G. Japix, Noordfr. wale* = draaien; *MHD. wëllen, wellen, OHD. wëllan, walzjan, AS. willian, Goth. valvjan, Lat. volvere* = wentelen, ronddraaien; *HD. wälzen*.

waore = **waordeel**; zie: *waar*.

waoren = beschermen, bewaren, in acht nemen; *waor die!* = pas op, wees op uwe hoede. *Gron. woaren* (refl.) = zijne gezondheid ontzien, zich wachten voor koude, voor sommige spijzen, enz.; *zien goud woaren* = zijne kleeren sparen, er zorg voor dragen; *OGron. waren* = vrijwaren; *Hooft waaren* = beschermen; *Neders. Holst. waren, Westf. wåren, MHD. waren, warn, AS. warian, Eng. to ware* = bewaren, behoeden, zich wachten, in acht nemen. Vergel. 't *MHD. warnen* (zich in acht nemen, zich wachten voor), en 't *HD. warnen*.

waoter; *over 't waoter joagen* = onder 't rijden een paard den tijd niet gunnen zijn water te loozen.

waotern, weteren, wetteren = het vee water geven, drenken, *Gron. woatern; Ommel. Landr.* IV, 42, 43: wt een Putte wateren. (v. *Dale*: wateren = laten drinken, naar het wed brengen, van paarden.)

waps, wapse, vespe = wesp, *Gron. weep, Oostfr. wepse, weps, Neders. wepse, wöps, MNederd. wispe, wespe, AS. väps, veps, Eng. wasp, Noorw. kvefs, kveps, gvefs, veps, Deensch hoeps, vespe, OHD. wafsa, wefsa, wafsî; MHD. wefse, webse, later: wafs, wefs, Beiersch webes, webesen, websen, wepsen, OudPruis. wobse, Lat. vespa, van: vepsa. Van: weven; daar een wespennest een kunstig weefsel van verschillende stoffen gelijk. Zie: woeps.*

warf = kruipende wilg. *Geld.* kruipwerf, *Salix repens.* v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 206.

Vergel. het *MHD.* warp, warf = draaiing, wending, *OHD. warb, OSaks. hwarf, hwarbh* = omdraaiing; zich bewegende of: zich om en door elkander bewegende menigte, enz.

warkstellîg = uitgevoerd, bewerkstelligd; iets *warkstellig* maken = tot stand brengen, uitvoeren. *Gron. warkstallighaid* van iets maken = er werk van maken, zich des te werk stellen, en: uitvoering aan iets geven.

warm bier; bier met beschuit en wittebrood tot brij gekookt, en behorende bij een begrafenismaaltijd. {p.250}

warpen = **smieten** (dat meer gebruikt wordt) = smijten, gooien.

warregood; goederen waarover geschil is, proces gevoerd wordt. *Dr. Landr.* (1712) III, 65: Niemand mag eenig *warregood* kopen, d.i. goederen die in Litispendentie staan, of daaromme anderzints questie is.

wasschern, waskern = wasschen; *waskerde* = wiesch. *Gron. Oostfr. wasken* = wasschen; *Gron. wōsk, Oostfr. wusk* = wiesch, *Westf. wasken, wosk.*

wasschōp, wasschup (onz.) in 't O. van *Dr.* = bruiloft, in 't W. = kraambezoek, kraamvisite. Van het *Oudfr. werscap, werscop, OSaks. wirtscepi, wërdscepi* = gastmaal; *OHD. wirtschaft, MHD. wirtschaft, Oostfr. wërdschup* = gastmaal, gasterij, smulpartij. *Friesch wasschipper* = logeergast; *Gron. wasschōp* = bruiloft, bij *Laurm.* (p. 76) *waarschap, wasschop* = bruiloft, bruiloftsmaal. *Wiarda* (p. 393): *warschap* = bruiloft, *NHoll. waarschap; Oostfr. Landr.* (p. 380, 455, 463) *Oostfr. warskup, bruiloft, Neders. Westf. waschkup, wërskup, wârschup* (ook = verlovingsfeest).

wasschupsneuger; de persoon die de gasten ter bruiloft moet noodigen, in *Overijs. brulbitter* (bruiloftsbidder). Zie: wasschōp.

wasschupsvolk = de bruiloftsgasten. Zie wasschop.

wasschupswaogens; de wagens met de bruiloftsgasten.

wasselk, wasselîk = groeizaam, van het weder gezegd.

wassen = waren, onv. verl. tijd van: zijn; ook *Gron. Oostfr.*

wat, in: 'n dag-, 'n stuk-, 'n man-, 'n gulden of wat: eenige, eenigen; ook *Gron.*

wate = wrat; *Gron. woat, woart, Friesch wart, Oostfr. wârte, wât, HD. Warze, Nederd. waarte, MNederd. warte, MNederl. warte, wert, worte, wratte, Oudfr. warte, wort, wât, Wangeroog wôrt; AS. vearte, veart, Oud Eng. warte, werte, wrete, Eng. wart, ONoorsch varta, Noorw. vorta, Zw. vârt, Deensch vorte, OHD. warza, MHD. warze, werze. Zou met wortel, HD. Wurzel, Oostfr. wurtel* van een Germ. thema *vart* = wenden, draaien, winden, slingeren, enz. inzonderheid = zich krommen, buigen. enz. komen, daar de wrat een uit een verwarden draadbundel bestaand uitwas is, welks wortels zich naar alle kanten in het vleesch verliezen.

waterböl = houten waternap.

watergal = **watergeil**, ook in *Gron. Overijs.* = wilde spurrie, *Spergula Arvensis.* v. *Hall. Neerl. Plantens.* p. 32.

watergeil; zie: watergal.

water-kelder *Zegsw.:* 't water in de kelder hebben = in staat van kennelijk onvermogen, of: bankroet zijn.

waterpaldert = waterpoel; zie: paldert.

watertap = waterhoos, *Gron. regentap, Oostfr. watertappe.*

waterstouwîng = dam. Zie: *stouw.* {p.251}

watertocht = afwateringskanaal. *Gron. tocht, tochte, tochtsloot, treksloot* = afwateringskanaaltje, dat het water naar bredere kanalen afvoert; *Overijs. tochtsloot, treksloot* = sloot met stroomend water, *Oostfr. tochtslôt, togtlôt; Noordfr. töft, wahsertögte* = waterleiding; *tocht*, van: tijgen, en zoo: de weg langs welken het water trekt.

watte? = niet waar? is het zoo niet? Ook = wat zegt gij? wat blijft u? *Gron. watte, wadde.*

wat zweers = veel, zeer veel, vrijwat.

wedde; *dat wedde* = dat weet hij, *Gron. dat wijte.*

wedeme; zie: *weeme.*

wee = wie; zie: *wel.*

weedman = weduwnaar; *Dr. Landr. (1608) III, 4: wednaer. Gron. wedeman* = man, die zijne vrouw door den dood heeft verloren; *'t is 'n wedeman; hij's weedner* = hij is reeds getrouwd geweest; *NBrab. weduwman, Kil. weduwer, Oostfr. wädeman, wädner, Neders. wedeman, Oudfr. wideman, HD. Witwer, Westf. widdemann.*

weën, wenen = teenen van wilgen, twijgen, takken; *Gron. wenen*, loten van de waterwilg; *Oostfr. wene, wên, wîn* (niet zoo gebruikelijk als: wilge); uit het meerv. van het *Nederd.:* wede, wiede, wêe, wîd, wîe, *MNederd. wîde, Westf. wîe, wîde*, veroud. *Nederl. wijde, wijde, OHD. wîda, MHD. wîde, HD. Weide* (= *Salix*), *ONoorsch vîdhir* (wilg), met het *Lat. vitis* en *vimen* enz. tot den wortel: *vi* = vlechten, binden, weven, behoorende. Zie *ten Doornk. i.v. wene.*

weefkaomer; vertrek waar geweeft wordt.

weegreizig = staande en gaande, van zwakke, sukkelende menschen. Wellicht van: wegen, heen en weer, op en neer bewegen, schommelen, waggelen waarvan: wieg, en: wiegen; enz; *reizig* = slank van gestalte, rijzig, dus zooveel als: rank, wankelend lichaam.

weeke, week = woerd, mannetjeseend, ook mannetjesgans. *Kil. Geld. waeke, Overijs. weke, Neders. wijk, warte.*

weekelk = zwak van gestel, met wankelende gezondheid, *Gron. wijkelk.*

week holt; alle soorten van hakhout, met uitzondering van eiken. De naam is oud, ter onderscheiding van eiken, beuken en esschen, welke *hard hout* genoemd werden.

weekzeerig = kleinzeerig, *Gron. wijkzeerig.*

weekzwaorig; wordt van hooiland gezegd dat slechts met eene dunne graszode, *zwaore* (grashuid) bedekt is.

weel = wijl, dewijl, omdat.

weele; zie: *wel 1, 2.*

weeme, wedeme; wedewe (*Pan*) = pastorie, predikantswoning; o.a. de naam der Waag te Meppel als oud pastoriehuis. *Gron. weem* = verlatene pastorie, oorspronkelijk: predikantswoning, oudt. weemhuys. (*Ommel. Landr. VI,38*) *Kil. weeme (Sax. Fris. e. i. cambr)* priesteragie (priesterverblijf), ook: wedeme, widem; widemung; *Geld. wehem, waeme, Overijs. weme, Oostfr. weeme, Neders. wedem, Westf. weme* = priesterwoning, kerkegoed, *Osnabr. vehme, weeme, MNederd. wedeme, MWestf. wedenhove.* Zooveel als: gewijd heem; *Oudfr. wedem, withum, wethem, withume* = het gewijde; wedem = grond aan de geestelijkheid toebehoorende; weeme, wedem, withum = wat tot het kerkhof behoort, gewijde grond is.

weeps; zie: *wepel.* {p.252}

weer, wear = gesneden ram, hamel, bij *v.Dale*: weer, weder, in *ZNederl.* = schaap. *Gron.*

weer, were, Kil. weder, Oostfr. wër, wâr, wêr; veroud. Nederl. weder, wedder, wêr, OSaks.

wêthar, ONederd. withar, AS. vëdher, Eng. wether, ONoorsch vedhr, Noorw. veder, ver, Zw.

väder, vädur, Deensch vaeder, vädder; OHD. widhar, widar, widir, MHD. wider, HD. Widder

= ram, *Noordfr.* waer, wäder, *ZDeensch* vār. Van 't *Goth.* vithrus = lam, 't welk oorspronkelijk als het *Lat.* vitulus een éénjarig dier beteekende.

wêer = onweder.

weer doen = teruggeven.

weerlag; wearlag, als basterdvloek, voor: weerlicht, *Gron.* *weerlag*, *weerlich*; *Utrecht:* as 't *weerlich*!

weerum trouwen = echtscheiden, *Gron.* *oftrouen*.

wees (bvnw.) = ongesteld, onpasselijk. Ook, en meer algemeen = afkeerig, walgend van voedsel. In sommige weiden wordt het vee *wees* van zekere planten die 't langdurig heeft genoten. Wellicht voor: weesch, van wee = pijn, smart, leed, verdriet. In *Gron.:* *wei* = *het wee*, eene ziekte onder de koeien, het bloedwateren. Voorts zegt men daar: 't is mie *wei* om 't hart = ik heb een gevoel van flauwheid, onpasselijkheid.

wegbeure, wegbeune; menbeun, beun, ril = de smalle rug in een veldweg tusschen de sporen welke niet door twee naast elkander gespannen paarden betreden wordt. Zie: *beun*.

wegbrengen = naar het graf, naar het kerkhof brengen. *Gron.* (*Westerw.*) *henbrengen*.

wege (= weg); *in de wege liggen* = in den weg staan of liggen; *Gron.* 't ligt, of: 't *stait mie in de wege*, bv.: 't *geld ligt mie nijt in de wege*.

wegge = tarwebroodje. *Gron.* *wegge*, *Stad-Gron.* *weggebol* = soort van geribd tarwebrood, *Friesch* *wegge*. *Kil.* *wegghe* = brood van tarwe. (*v.Dale:* *wegge* (veroud.), klein wittebrood van een half en van één kilogr.; fijn {p.253} tarwebroodje. *Weil.* *wegge*, verwant aan *wigge*, in het *HD.* *Weck*. Ook bij *Halma*, en in *Geld.* en in het *Kleefsche*, en nog in 1830 een wittebrood van bijzonderen vorm.)

weggeld = visitegeld van een geneesheer.

weggeven = ten beste geven, van hooiland, zooveel als: het tot maaïen bestemde grasland, uit gebrek, laten afweiden.

wegluun (wegluiden), in: 't *olle jaor wegluun* = het luiden op oudejaarsavond, en aldus omdat dit meestal tot na middernacht voortduurt.

weidestuk = weide, kamp grasland.

Weie, diminut. van *Willemtien*, dat eigenl. een dim. van Willem is, als *Jantien* van: Jan.

weiert = vijver; sloot of gracht waarin men visch poot. *HD.* *Weiher* = vischvijver, van het *Lat.* vivarium.

wel, weele, wiele (*Hoogev.*) **wille** (*Meppel*) = wie, welke; "overdag dat ged neet, dan gaat de frouwlei met wel of ze wilt; moar dan goat ze toch 's oavends met heur vaste jonge henhoes." *Gron.* *Oud-Gron.* wie, welke; *Oostfr.* wel = wie, welke persoon, iemand. 't *OHD.* hwēlik, wēlik, afgekort wēl, *MHD.* wēlch, wēlich, wēl, enz.; *AS* hwilic, *MD.* wilich, wilch, wil, *Oudfr.* hwelik, hwelek, hwelk, hulk, hwek, hok, huk, *MNederd.* welk, welic, wellek, wek, wik, *Goth.* hvileiks, en compos. van hwē, hvi, en: lîh, *Goth.* leiks.

wel, weele = iemand; *well'n weele* = sommigen: *dat er well'n zeeden* = dat er waren die beweerden (dat, enz.); "en dan he'j nog al wèr hier en daar well'n an 't sloot rumen." *Gron.* *is t'r wel?* = is er iemand (bij de deur)? Zie: *wel 1*. Staat voor: wie-en.

welhaok; houten haak waarmede geweld wordt, *Gron.* *striklát*. Zie: *wellen*.

wellen; de gemaaide aren in den oogst met een of twee *welhaken* bij elkaar voegen; ook *Overijs*.

weller; man of knaap die op 't veld achter den maaier de aren *welt*. Zie: *wellen*.

well'n = weele; zie: *wel 2*.

wenakker; akker aan den kant der *esschen*; op welken de ploeg wordt gewend of moet omkeeren. Deze kan eerst geploegd of bewerkt worden als de andere gereed zijn, en heeft daarom minder waarde; *an de wenakker wezen* = in verval zijn. Het omwenden van den ploeg op een naastgelegen akker was verboden, *Dr. Landr.* III, 87. Oudtijds werd voor deze omwending eene ruimte tusschen beide akkers gelaten. In het *Landr.* v. *Wedde en Westerw.*

art. 257 wordt deze ruimte *sydwendinghe* genoemd en op eene breedte van 7 voeten bepaald. *Gron. wenakker*; de strook op het einde van een stuk land, waar met den ploeg gewend wordt, die dan ten laatste in de lengte wordt geploegd; *an de wenakker wezen* = de boel op hebben. *Oostfr. wendeakker, wenakker* (*Holst. wenne*); up de wendeakker stân = zich op een keerpunt, in 't leven, bevinden, bv. als men een beroep moet kiezen. {p.254}

wenen; zie: *weeën*.

wenk, in: *gein wenk in d'oogen krieggen* = niet kunnen slapen, zelfs niet sluimeren, steeds wakende zijn; ook *Gron. Oostfr. Neders.* Eigenl. beweging der oogleden, een wenk geven, wenken, *HD.* winken.

wenken; in de beteek. van: ergens heenzien, in zekere richting kijken. *Sprw. Daar hij wenkt schiet hij niet* = niet voor zijne meening uitkomen, zijne ware meening verbloemen, niet goedrond zijn, *Gron. Hij smit nijt doar hij wenkt*.

wenstîg, wenzîg, malwenstîg, wanwenstîg = niet kunnende wennen op eene vreemde plaats, van menschen en dieren gezegd, ook wanneer zij iets moeten verlaten waaraan zij gehecht zijn; *Gron. wenstîg, Friesch wanwennig*. Vergel. 't *Nederl.* aanwenst, en: heimwee.

wenzîg; zie: *wenstîg*.

wepel, wepelg, weeps; kwaadaardige schuwheid van paarden die zich niet laten aanraken zonder met den staart te slaan, *Gron. wepel, weeps. Kil.* wepel (veroud.) = onbestendig, onrustig; *Oostfr. wääpsk, wäpel* = bewegelijk, levendig; *wêpsk* = wild, onrustig, van paarden. Van: wepelen (*Kil.*) = wipstaarten, kwispelstaarten, wispelen, kwispelen; wepelsteerten = kwispelstaarten. Freq. van een vroeger: wepen, wêpen = *MHD.* weifen = slingeren dat met het *MHD.* weife = haspel, *OHD.* weif, waif van het *OHD.* wîfan (winden) tot het *Goth.* veipan = omwinden, behoort.

werk; verzameling van voorwerpen van dezelfde soort. *Oudt.* wildwerk = wild; beddewerk = wat tot een bed behoort, beddegoed. *Gron.* wark = de waskoeken in een bijenkorf. *Sprw. Hoe meer meer werk hoe meer honig* = hoe vlijtiger iemand is, hoe meer hij verdient. *Gron.* (ook *Oostfr.*): = *veul wark en gijn hönig* = veel arbeid of moeite, en geen loon.

werkeldag, wörkeldag = werkdag, ter onderscheiding van den zondag; *Gron. warteldag*, ook: *warkeldag, Geld. werkeldag, Oostfr. MNederd. warkeldag*.

wèrkwamp = weerkwam, terugkwam.

wètrouwd = hertrouwd.

wèrum = weerom.

wesseln (wisselen) = tanden wisselen. *Gron. nog in 't wisseln wezen* = nog niet te oud zijn om van tanden te wisselen.

west = geweest; ook *Dr. Oostfr.* Zie: *zin*.

weste = weet gij, *Gron. wijst, wijste* = weet gij; en: gij weet; *weste dan neet?* = weet gij het dan niet? Staat voor: {p.255} wet-ste, voor: wets-doe. Zie: *wet*.

westerèn; zie: *en'*

wet = weet; *as doe raod wetst* = als gij raad weet; *hij wet raod; hij wet er ummers neet van; ze wet wal, doe wets wal, Gron. ze wijt wel, doe wijt wel*.

wetern; zie: *waotern*.

wettern; zie: *waotern*.

weur = werd; *weuren* = werden; *Gron. wōr; wuir*, en: *wōrren, wuiern*, ook *worde*, (enkv.).

weurîg = woelig, onrustig, druk, vooral van kinderen gezegd, ook *Gron.* Bijvorm van: weer, in: in de weer zijn, en: zich weren, met gewijzigde beteekenis.

wever *Sprw. De lamp brandt as'n wever die vrijt* = de lamp brandt slecht, *Gron. – of t'r 'n wever om 't hoes lopt te vrijen*.

weverij = geweeft goed.

wezeboom = hooiboom, bindstok, *Gron. ponter, ponterboom*.

wicht = meisje; meerv. *wichter*, dat ook voor knapen en meisjes geldt; diminut. *wichtien*. Ook voor: dochters; *oez wichter*. In *Gron.* *wicht* = meisje, ter onderscheiding van jongen; ook = meisje, in 't algemeen, en = vrijster, ook *Dr.* en *Oostfr.*; diminut. *wichtje*, *Stad-Gron.* *wichien*. *Oostfr.* *wicht*, *Westf.* *wecht*, *wicht* = meisje; *Kil.* *wicht* = kind, knaap, jongen; *Teuth.* *wycht* = kynt; *Oudfr.* *wicht* = een klein meisje; *Nederl.* *wicht* = klein kind, zuigeling. Het woord beteekent eigenlijk: een bestaand iets, een schepsel; *HD.* *Wicht* (veroud.): een voorwerp, eene zelfstandigheid; thans = een schepsel, inzonderheid een mensch, maar in minachtende beteek.; *Ouds.* *wiht*, *OHD.* *wiht*, *wiht*; *MHD.* *wiht*, *wicht* = schepsel, wezen, ding, zelfstandigheid, inz. een menschelijk of dierlijk goed of slecht wezen; *AS.* *viht*, *vyht*, *vuht*, *OEng.* *wiht*, *wigt*, *wight*, *Eng.* *wight* = wezen, demonisch wezen, dier, ding, enz.; *AS* ook = man; *Goth.* *vaiht* = iets, ding, zaak; *ONoorsch* *vettr*, *vaetr*, *Noorw.* *vet* = wezen, ding, gering iets; *MNederd.* *wicht*, *wucht*, *Nederd.* *wicht* = wezen, ding, klein wezen, kind, enz. Met *wicht*, in: gewicht, van het *OHD.* *wëgan*, *Goth.* *vigan* = bewegen, en alzo oorspronkelijk: een zich bewegend iets.

wichter; zie: *wicht*.

wichtertjes = wilde pruimen.

wichtien; zie: *wicht*.

wiechel; eene soort van valk.

wied = ver; 't is hier nog *wied van daon* = 't is ver van hier (ook *Gron.*): *eene dee wied in Vreesland stund* = die ver in {p.256} Friesland (predikant) was; *dat was nog wied te begriepen* = lag nog ver in de toekomst; 't was nog *neet zoo wied*; 't was nog zoo ver niet; *of he't zoo wied krig* = of hij 't zoo ver brengt; *wied achterankomen*; *wied veur de tied* = lang vóór dien tijd. *Gron.* *wied weg* = ver van hier; *op gijn wiede noa* = op verrena niet; 't is *wied genōg 't beste* = 't is verreweg 't best; *nō wieder!* = ga nu verder (met uw verhaal)?

wieder = verder. Zie: *wied*.

wief; zeer gewoon voor: vrouw; *mans en wieven* = mannen en vrouwen; 't *wief* = de vroedvrouw, (*Gron.* 't *olwief*, ook: 't *wief*). *Dr. Landr.* (1608) III, 1: *Hylxivorwaerden tusschen Man ende Wijf*. Ook: *de wief* = de vrouwen; als de meerv.: *hoez'*, *glaoz*, *woord'*, enz. In *Groningen* zegt de daglooner steeds: *wien wief*, of: 't *wief*, en zij: *mien kerel*, of: *kerel*. *Staten-Overz.* *wijf* = vrouw. In 't *HD.* *Weib*, inzonderheid van geringe lieden, voor: vrouw, gade, maar ook in deftigen stijl: ein edles *Weib*, enz. Verwant met het (*Gron. Oostfr.*) *wif* = vlug, levendig, bewegelijk, ongedurig, onrustig, enz.; met: *wippen*; (*Gron. Oostfr.*) *wipwap*, (*Gron. Oostf.*) *wepel*, enz.; (*Dr.*) *wiep*, enz.; *wispelen*, enz.

wiele, **weele** = eenigen, sommigen. Zie: *wel*, 1, 2.

wiem, **wieme**, **wiemel** = bergplaats voor gerookt spek en vleesch, plaats aan de zoldering naast den schoorsteen, van het geslachte. *Gron.* *wiem*, *Overijs.* *wimme*, *wim*, *Geld.* *wimme*, *Oostfr. Neders. Holst.* *wiem*, *Westf.* *wîme*. *Kil.* *wieme*, *wimme* = rookkamer; *Teuth.* *wijme* to vleesch. *Oudfr.* *wimā*, *wi* = rookhok. Van het *Lat.* *vimen*; daar *wîme* of *wîmen* in het *MNederd.* inzonderh. in het *Holst.* en *Hess.* ook de beteek. van: hoenderhok, enz. had, en oorspronkelijk slechts eene uit twijgen gevlochtene horde beteekende.

wiemel; zie: *wiem*.

wien = wieden.

wiend = wind (ook *Ommel.*) *Zegsw.* *deur de wiend gaon* = aan den zwier gaan, rinkelrooien, ook *Gron.* (v. *Dale*: door den wind gaan = beschonken zijn, omvallen.)

wiep; stroowisch, gebruikt bij het leggen van een dak, *Gron.* *dok*.

wiere, **wier**; in *de wiere* = in de war; ook *Friesch. HD.* *wirren* = (ver)warren, *Oostfr.* *warren*.

wiergaren; zie: *steekgaren*.

wies (= wijs), in: *wies* van iets worden = iets leeren; *van wies wor'n* = van vernemen; "ik zal er voor zörge, da'j 't wies wordt" = – dat het ter uwer kennis komt. *Gron.* 'k bin 't *nijt wies worren* = 'k heb er niets van vernomen.

wieselk, zegt men van een meisje dat zich door beschaafder taal en manieren onderscheidt; ook *Gron.* = preutsch. {p.257}

wietel = onderlaken van het beddegoed, van grover stof dan het bovenlaken, uit den afval van vlas, hede, geweven. *Gron.* = grof beddelaken, onderlaken; *Friesch* wytling, wijteling = beddelaken. Vergel. het *Eng.* whittle, eene soort van witte deken die de boeren in het westen van Engeland over den schouder dragen. Alzoo van: wit, *Eng.* white, *Ouds.* hwît, *AS.* hvît, *Goth.* hveits, *OHD.* hwîz, *MHD.* wîz.

wieze = een bekwaam, knap man; “’n soortig boerendokter, dat’n wiezen is.”

wikkelachtig = wispelturig, veranderlijk. Zal zooveel zijn als: wiggelend, zich licht heen en weer bewegend, niet vast staande, waarvan: wikkelen, wieken, enz.

wil, wille = zin, verlangen; *as’e zien wil kriegen kun*; ook *Gron.* Ook = genoeg, plezier; (ook *Gron. Oostfr.* – *Noordfr.* weel, *Deensch* hvile = uitspanning); *an den preek had ’k wal wille* = die preek was zeer naar mijn genoeg; *geein geld geein wil*.

wildefieze; benaming der rosmarijn.

wilker; zie: *boerwillekeuren*. *Neders.* kören. (v. *Dale*: keur = handvest; plaatselijke verordening, ordonnantie.) *Dr. Landr.* (1608) art. 18: *buirwilekeur*; id. (1712) III, 106: Ieder Carspel of Buurschap mag *Wil-keuren* bij hem zelven maken; aldaar ook: *Buur-Willekeur*. Ook als werkw. *Dr. Landr.* (1608) I, 18: ’t Gemeene landt; Elck dingspil, Carspel ofte Buirschap mogen cluftten ende *wilkeuren*, d.i. bijeenkomen om reglementen, enz. te maken.

wille; zie: *wil*.

wilmoeds = moedwillig, opzettelijk, voorbedachtelijk.

wilte = wilt gij; *wilte met?* = gaat gij mede? Ook *Gron.*

winber = winnend, vooruitgaand; *an de winber hand* = aan de beterhand, van een zieke, *Gron. an de winboare hand*.

windelwee; benaming der kamperfoelie.

winkōp = godspenning, huurpenning, *Gron.* handpenning. Ook = huwelijkscontract. Vergel. ’t *Gron.* winkop = bruiloft.

winnen; zie: *nijjaorwinnen*.

winnen = huren, van dienstboden, ook *Gron. Oostfr.*; onv. verl. tijd: *wund*, *Gron. wōn*.

wipstartien; zie: *eerdzwalve*.

wis, in: *wis wal* = zeker wel; *j’duurt toch wis wal’n wicht onder d’oogen kommen, hè?* *Gron. wiswel*; *ie wijten doch wiswel beter!* enz.

wiskern = freq. vorm van: *wisken* = wisschen.

wisse! als sterke bevestiging, zooveel als: waarlijk, voorzeker, gewis; ook *Gron. Westf.*

wissel = ruiling, *Neders. Oostfr. HD.* Wechsel = ruiling. Zie *Dr. Landr.* III, 68.

wissewal = zekerlijk wel. Zie: *wis*.

wissigheid = zekerheid, ook *Gron.* (v. *Dale*: wisheid = zekerheid.)

wit, voor: kleurloos, van ’t aangezicht.

witbekt, zegt men van iemand die eene bleeke, geene gezonde kleur heeft, in *Gron.* ’t is ’n *witbek*.

witmaker, *Overijs. witwerker*; zie: *blankslachter*. {p.258}

witmakers; bijnaam der bewoners van Zuidlaren. *Lesturgeon* zegt: “De oorsprong er van zou deze zijn. ’t Wordt algemeen in Drente als verachtelijk beschouwd een gestorven dier aan te raken, derhalve ook ’t villen van doode paarden. Dit werk liet men aan vreemden, inzonderheid aan Joden over. In Groningen echter lieten de landbouwers dit werk door hunne eigene knechten verrichten. Nu waren er te Zuidlaren eenige der voornaamste ingezetenen, welke ’t strenge vooroordeel tegen doode dieren met éénen slag wilden vernietigen en zelve hunnen dorpsgenooten voorgingen in ’t villen van een paar gestorven paarden. Wat zij beoogden gelukte hun niet. Integendeel. Zij haalden zich de algemeene bespotting op den hals

en daarenboven den naam van *witmakers*, die daarna van hen op de geheele bevolking is overgeerfd.”

woarargens = ergens; *dee woarargens op de klei steet* = die ergens in de kleistreken predikant is; *Gron. woararns*. Uit: waar = op welke plaats? en: ergens.

wodden = worden; *wot* = wordt.

woeps, waps, woepsie; interj.; *en – woeps! gunk't in de heugte! Gron. waps, woeps, woepstie; woeps, doar lag'e. Oostfr.* wup-di = heftige beweging; kort oogenblik; plotseling; mit (of: in) 'n wupdi; wupdi, do was he d'r weer. Behoort tot (wuppen), wippen; in een wip = in een oogenblik. Het *HD.* heeft ook: wuppdich = plotseling.

wōi, wōj = wildet gij; *wōi 'n poosien met oos proten?* ook *Gron.* Samengetr. uit: *wōl ie* = wou je.

wōl = wilde, wou; *wōllen* = wilden; ook *Gron.*

wolf; houten werktuig waarmede bijenhouders van *kribbels spleuten* maken; ook *Gron.* Zie: *kribbels*, en: *spleuten*.

wolfien; langwerpig broodje van gebuild roggemeel.

wolkenschoer; opeengepakte wolken bij onweer. Zie: *schoer*.

woor = waar (vnw.).

woord = spraak; *hij wil er geen woord van hebben* = hij wil er geen sprake van hebben; *hij hefeen woord* (of: *woordje*) = op hem ligt de blaam dat hij tooveren kan. *Gron.:* *hij wil 't gijn woord hebben*; 't mag gijn woord wezen = 't moet geheim blijven.

woorde, in: *te worde komen* = spreken over zaken, ook *Gron.* Het *Friesch* heeft: *te worde willen* = te spreken zijn.

wörkeldag; zie: *werkeldag*.

worstpruun; zie: *pruun*. {p.259}

wōsselik = voorspoedig groeiende, snel in wasdom toenemende.

wōssen = groeien in de lengte, van mensen; *hij wōste zuk umtrent uut 'n kaander*. Zie: *grujen*.

wōssen = volwassen; *daor sind drie wōssen vroulue in hoes*; *Gron. wassen, wōssen*; *Oudfr.* onwazne, oenwaxen = onvolwassen; *Oostfr.* wassen, wussen = volwassen, uitgegroeid.

wōst; zie: *wuust*. [verwijswoord ontbreekt in bron]

wrachtig (waarachtig) = waarlijk; “*was dat wrachtig ook 'n varsien veur 'n karke?*” *Gron. vrachtig, frachtig, vrachtjoans* = waarlijk, waratje.

wrang; eene ziekte onder de koeien; *wrang in 't jaor*; bestaande in eene opzwellling van den uier. Ook in *Gron.*, maar daar is het ook eene ziekte onder de watervogels, bv. van ganzen, eenden, enz. *Oostfr.* wrange = pijnlijke en ziekelijke gezwollenheid in de keel, overeenkomende met het *MNederd.* wrange = keelontsteking, angina. Van: wringen.

wrangen = worstelen, in *Gron. (Westerkw.) wroagen*. Zal verwant zijn met: wringen, draaien. Zie: *vrösseln*.

wrantig = knorrig, dwingerig, gemelijk, van kinderen. *Gron. vranterg, wranterg* = ontevreden, verdrietig, knorrig, pruttelig, pruilend; *vrantpot* = knorrepot; *Kil.* wrantigh = knorrig, wrevelig; wranten = mompelen, brommen, pruttelen; wrant = knorrepot, enz.; *Oostfr.* franten, wranten; wrantig, en: wrantepott; *Neders.* wrantig, vrantsk, wrantsk, en: wrantepott; *Deensch* wrannig; en: vrante; *Holst.* wranten, en: wrantputt; *Noordfr.* wrante. (Bij *G. Japix* wranteljen = woelen, rondwoelen, omkeeren, rondwentelen, draaien.)

wreed; als eigenschap van ruimte, overvloed, uitgebreidheid, enz.; 'n *wreed hoes* = een groot huis; *wreed kled zijn* = prachtig gekleed zijn; *dat steet er wreed bij* = dat ziet er goed uit. *Oostfr.* wrêd, frêd, (ook) = welig, weelderig, voortreffelijk, best; dat kôrn steid recht wrêd, dâr kan gôd wat fan kamen; dat sügt nêt al to wrêd (best) mit hum ût; hê mâkt 't al to wrêd (veel te goed) mit hum, enz. Hierbij te vergelijken bij *Kil.* o.a.: wreed = immanis, zooveel als: overgroot, uitermate groot, heel groot, onmatig; alsmede: = saevus, atrox, ferus, dat ook

beteek.: woest, nl. van inborst. In *Gron.* is: *woest* bijw. van versterking, voor: ontzaglijk, buitengewoon. Alzoo moet de beteeek. van: *wreed* (*Drentsch*) in het bovenstaande als veroud. beschouwd worden, en niet als een verkeerd gebruik van sommige bvnw., bv. als: vreeselk mooi, enz.

wrenschen = **guntern** = hinniken. *Gron.* *vrenskén, vrinsken; hummelsken; Kil.* wrinschen, wrenschen. (*Lat.* hinnire); {p.260} *Oostfr.* wrenskén, wrinsken, wrünsken, frenskén; *Nederd.* wrenskén, wrinsken, *M.Nederd.* wrenschen, wrinschen, *Saterl.* wränskje, wrinskje; *G.* Japix wrinzgen; *Friesch* wrienske, *Zw.* vrenska, *Deensch* vrinske, *Westf.* vrenskén, *Noordfr.* wrienske. – *Oostfr.* wrensk, *Nederd.* *M.Nederd.* wrensch, *Saterl.* wränsk, wrinsk, *N. Friesch* wriensch; *Zw.* vrensk, *Deensch* vrinsk = bronstig, tochtig, van hengsten, (en daarvan *wrenschen*), van het *AS.* vraene, vräne = geil, dartel, wulpsch. Van dezelfde afkomst ook: ruïn; *Oudfr.* ronne, *Oostfr.* rune, rûne, *Gron.* roen, roene, *ONederd.* wrênjo, *M.Nederl.* wrêne, *OHD.* wrenno, ranno, reïneo, *AS.* wrenno = hengst, uit een *OHD.* thema wranjo (= hengst, en dit weder uit een wortel die iets uitgelezens, heerlijk, uitmuntends, enz. beteekende, zoodat het *OGerm.* wranjo oorspronkelijk aanduidde: het edele, prachtige dier. – In het *MHD.* gunt = gunst; *gunteren* zou zooveel kunnen zijn als: van zijne gunst doen blijken.

wrent = **wrute** = mol, *Gron.* (*Westerw.*) *wruite*; *Oostfr.* wrotebülte, mulbülte, *Gron.* *molbult* = molshoop, *HD.* Maulwurf. Van: wroeten, *OHD.* wrôzjan, wruozjan, waarvan ook het *Oostfr.* wrote, wröte, fröte = zwijnebek, varkenssnuit.

wried = trotsch, hoogmoedig. Zal staan voor: *wreed*; zie ald.

wrieg = met zich zelve ingenomen; trotsch; koppig, eigenzinnig.

wring; hek met rechtstandige planken. *Gron.* *vring*, in annonces: *wring*; eene soort van draaihek in het land; *Friesch* *wringe*, *Oostfr.* *wring*, soort van draaihek tot afschutting in het land. Van: wringen, in de beteeek. van: draaien.

wringpaol; paal, waarop de *wring* draait, *Gron.* *vringpoal*. Zie: *wring*.

wrute; zie: *wrent*.

wrutenbult = molshoop. Zie: *wrent*.

wuer, wuur = werd; *wueren, wuren* = werden; *Gron.* *wōr*, en: *wōrren*.

wund = won, van: winnen.

wunnen, verl. deelw. van: winnen (*Gron.* *wōnnen*) = gewonnen, overgehouden.

wuppe = wip; *op de wuppe leggen* = (eene plank) zóó leggen dat zij, als men er op trapt, opwipt. Van *wuppen* = wippen, *Gron.* *wuppen*, *Oostfr.* wüppen, *M.Nederd.* *Nederd.* wippen, *wuppen*, *Saterl.* wüpje, *Wang.* wüp, enz.; *MHD.* wepfen = springen, huppen; *OHD.* wipfel, wüpfel, enz. *HD.* Wipfel = beweegbare top van een boom, enz.

wurrîg = moede, afgemat.

wus = wist; *wuzzen* = wisten; *Gron.* *wōs, wōz'*, en: *wōssen, wōzzen*. *Oostfr.* wus, en: wussen.

wuulboom (Odoorn) [uitleg ontbreekt in bron]

wuur; zie: *wuer*.

wijke; bevaarbaar kanaal, zijtak van een grooter vaarwater, {p.261} *Gron.* *wiek*, in geschrifte *wijk* = vaart, kanaal in de Veenkoloniën, oorspronkelijk gegraven voor den afvoer van turf.

wijntapper = een kort buis.

wijnverlater, te *Hoogeveen* zooveel als wijnkooper. *Oostfr.* *wînferlater, wînverlater*, ook *Holst.* = wijnhandelaar (Wein-Verzapfer). *Oostfr.* *ferlaten* = afzetten, slijten; *ferlât*, *Gron.* *verloat*, in geschrifte *vallant* = dubbele sluis, waardoor men het bovenwater schut, en na doorgang der schepen, weder naar beneden laat vloeien, (*HD.*) *verlässt, ablâst, niederlässt*.

IJ

ij, ei = gij. Zie: *ie*.

ijbals, ebals, als versterk. bijw.: *ijbals mooi weer*, enz., ook *Gron.* Van 't *HD.* Übel, waarvan ook: *euvels*; zie ald.

ijlegat; zie: *ielgat*.

ijmen = *iemmen*; zie ald.

ijzeren koe. Op vele plaatsen in Drente werd (of: wordt) aan den predikant bij zijne komst in de gemeente eene zekere som gelds ter hand gesteld, onder verplichting om die gelden, bij zijn vertrek, aan de kerkvoogdij terug te betalen, die dan vervolgens in handen van den nieuwen predikant overgaan; ingeval van overlijden hebben de erfgenamen daarvoor te zorgen. Deze geldsom draagt den naam van *ijzeren koe*, en verschilt in bijna iedere gemeente. Zoo bedroeg zij te Gasselte f 400, te Ruinen f 120 en elders nog weer minder. *Dr. Mosaik* 1 St. p. 22. Zie ook *Dr. Volksalm*, 1842; id. 1843, p. 197 e.v.

Z

za, voor: verzadiging; *in de za* zijn = verzadigd, doorvoed zijn. *Gron.* *hij ken zien zoade wel kriegen* = hij kan wel verzadigd worden, zijne bekomst wel krijgen, ook van 't werken. *Kil.* saden, sadigen = verzadigen.

za bouwen = ploegen om te zaaien.

zachies = zachtjes, ook *Gron.*

zachten = **toezachten** = genezen van eene wonde, het afnemen van het zweren, *Gron.* *zachten*.

zadzaam, zasem = voedzaam; *Gron.* zoadzaam, *Oostfr.* sâdsâm.

zaggen = zagen (van: zien), ook *Gron.* {p.262}

zakkebanden = grove pepernoten.

zalvigheid; onaangename, laffe smaak in den mond in geval van ongesteldheid.

zames = te zamen, gezamenlijk; *um zames voort te leiden* om met elkander de boerderij te besturen en het land te bewerken.

zandbaor = zandhoogte of heuvel. Van Koevorden wordt gezegd dat het op eene *zandbaor* ligt. *MNederd.* borc, bor = hoog; *OHD.* por, bor = hoogte, heuvel, *MHD.* böre = hoogte, verhevenheid, en verwant met het *MNederd.* bore, bare, *OHD.* pâra, bara = draagbaar, en het *OHD.* përan, bëran, *Oostfr.* bören, *Nederl.* beuren (tillen) = dragen, opheffen, waarvan ook ons: baar = golf. (v. *Dale*: baar = zandbank.)

zanden = zandig zijn; *de weg zandt zwaar*, iets zwakker dan: *de weg maolt*. Zie: *maolen*.

zandgat, zaandgat; zie: *zandsteeg*.

zandheer; opzichter over de zandverstuivingen, waarvan twee in elke *markte* moeten zijn.

zandrill, zaandrill = slootaarde op den wal.

zandsteeg; “*ze nuemden die steeg’ de zandsteeg, umdat er zaandgaten wassen, daar ze keukenzaand van daon huelden.*” Zie: *steeg*.

zang; zie: *sang*.

zaod; te velde staand graan. *Gron.* (*Ommel.*) zoad = koren.

zaodmiet = korenhoop op 't veld, wanneer er in de schuren ruimte tot berging te kort schiet, *Gron.* zoadbult; *korenbult*. *Overijs.* mite = mijt = houtstapel, hoop takkebosjes.

zaodmijnings; verkooping van op stam staande rogge.

zasem; zie: *zadzaam*.

zasse; zie: *zast*.

zast, zasse = zult; *do zasse blieden* = gij zult blijven; *Gron.* *zelst, zest*.

zee = zei, ook *Gron.* *ZNederl.*; *Oostfr.* sä.

zeel = land; hiervan: *anzeelen* = vastbinden, ook: inspannen van twee paarden, *Gron.* *zeeltuug* = het tuig waaraan de strengen van een wagen worden bevestigd; *in 't zeel wezen* = aan den arbeid zijn. *Neders.* säle, *Holst.* seel.

zeele = ziel, *HD.* Seele.

zeén, zeenwen = zenuwen. *Gron.* zeen (meerv. zenen), *Kil.* seen, sene, *Oostfr.* sene, säne, *Zw.* sena, *Deensch* sene, *HD.* Sehe = zenuw.

zeenwen; zie: *zeén*.

zeg, seg = Komt er een *meier* meterwoon in 't dorp dan rust op de buren de verplichting om het huis schoon te maken. De gansche dorpsbevolking helpt de goederen en 't huisraad halen; allen zijn in de weer om den nieuweling van dienst te zijn, die daarvoor 's avonds ten {p.263} zijnent op jenever onthaald worden. Zulk eene partij noemt men het *zeg* of *bedebier* = onthaal voor bewezen diensten. In *Geld.*: *sek, secht*, waar men gewoon is den aard van den bewezen dienst aan te duiden, bv. *steensecht, mestsecht*. *ODrentsch* zechen = bijeenkomst, feestmaal. *HD.* Zeche = gastvrij, drinkgelag, smulpartij, enz., *MHD.* zëche, zëch; von zeche = naar de rij af, en voorts zechen oorspronkelijk = ordenen, regelen, inrichten.

zeejîng (= zaaiing) = het zaaien; *we zit in de zeejîng* = wij zijn aan 't zaaien.

zeerte = pijn, ook *Gron. Overijs. Geld.*; *Oostfr.* sârigkeit.

zeg = zegt; *hij zeg* = hij zegt.

zeggen, in: *ik zeg 't oe* (met bijzondere klem op *zeg*), zooveel als: ik verzeker het u = 't was in de hoogste mate, of in den hoogsten graad, *Gron.* *ik zeg joe*.

zeien = ziften, laten doorzigen, klenzen. *Gron.* *melkzeien*, *Zeel.* (de melk) *zieën*; *Gron.* *zei, zeie*; *Noordfr.* sei, *ZDeensch* saai, seei; *Kil.* sijghe, *Sax.* sye, *Oostfr.* *Neders.* sei, seie = theems, melkzeef, zeef voor vloeistoffen; sejen, sijen = doorzigen; *MNederl.* afzijen = afscheppen, afscheiden. *Oostfr.* sejen = klenzen, filtreeren; *Kil.* sijghen; *AS.* sîhan, *OEng.* sîhen, *ONoorsch, IJsl.* sîn, *OHD.* sîhan, *MHD.* sîhen, seihen, *HD.* seien, *Nederl.* zijgen. Van het *AS.* sîgan = neerdruppelen, waarvan ook het *OHD.* sîhte, *MHD.* seich = urine, en 't *HD.* seichen = zijn water loozen.

zeirog, zeirokg = zaairogge.

zéik = zeg ik; ook *Gron.*

zeker! voor: wel zeker, als sterke bevestiging, en: *wisse, zeper*; ook *Gron.*

zekt = zeggen; *as de lue zekt* = zooals, naardat de menschen zeggen.

zelfegge = zelfkant; zie: *egge*.

zeljammer; treurigheid van dieren als ze van hunne makkers gescheiden zijn. *MNederd.* selle = gezel, makker, *OHD.* selle, saljo, en het werkw. sellan, saljan, sellen, dat vereenigen, samenvoegen, verbinden, enz. beteekende.

zellens = gewoonlijk.

zelve = salie, de echte Salie, *Salvia officinalis*, v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 166. *Gron.* *zelve, zelf*, ook *Overijs*; *Oostfr. Neders.* *Westf.* selve, *Kil.* savie, salie, salgie, *HD.* salbei, salvei, *OHD.* salveiâ, salbeiâ.

zende = zeis, ook *Gron.*

zendeboom; stok van de zeis, *Gron.* *zwoaboom*.

zenenblad = senebladen, senna-bladen, *Gron.* *zenebloaren*.

zeper, ook *Gron.* = *zeker*; zie ald. (v. *Dale*: *zeper*, veroud. = *zeker*). 't is *zeper zoo* = waarlijk, het is zoo.

zette = doorslag, vergietkop.

zetten = schatten, saneeren van slachtvee. Vergel.: den prijs van iets zetten = den prijs van iets bepalen; alsook: (colligie van) zetters. {p.264}

zetter = schatter.

zetvaalt; zie: *vaalt*.

zeugmoeder; vrouw, die bij eene bevalling het kind zoogt en zich gedurende de eerste nachten met de zorg voor de jonggeborene belast.

zeulvers; zie: *zölfs*.

zeunder; ribbe of ligger onder eene brug.

zeunemelk = **zoepenbrood** = karnemelk met brood gekookt; *zeunemelk met kruderien* = karnemelk met grutten en brood en gekruid met anijs.

zeupel = vochtig.

zeupel = gevoeligheid van de huid, zóó, dat men bij de minste aanraking pijn gevoelt; ook *Gron. seupel*. Van 't *Fransche souple*.

zeupien = zoopje, *Gron. zeupke, Stad-Gron. zeupien, zoopke, Oostfr. sôpje, sopke, sôpke, Noordfr. sôpke, Wangeroog sopi*.

zeut, zoet, voor: stroop.

zeutern = *neulen*; zie ald.

zeuties = zoetjes, langzaam, *Gron. zuitjes*.

zeuvenponders; zie: *onwiezen*.

zichten = ziften, van droge waren. Wisseling der *ch* en *f*: kracht, *HD. Kraft, lucht, HD. Luft*; nicht, *Oudfr. nift*, enz.

zie = zien; *dan zie wij beter, Gron. den zij wie beter*.

zied, in: *over d' zied kieken* = het hoofd op zij draaien en naar dien kant zien.

ziede = zijde. *Sprw. Met 'n metworst naar 'n ziede spek smieten* = eene kleinigheid wagen om veel te winnen, *Gron. Mit 'n wetworst noa 'n schink* (of: *ziede spek*) *gooien*.

ziedig (zijdig), zegt men van varkens die zoo groot zijn dat zij breede en lange zijden spek beloven.

zigste = ziet gij; *zigste d'r kans to? Gron. zōchst, zichst; Oostfr. sūchst, HD. siehst*.

zien, in plaats van den 2 nv. vorm: *aachter Kemmelt zien hof; Pieter zien iegen dochters. Dr. Landr. (1712) IV, 15: Van een ander zijn Hooi*, enz. – *Die een ander zijn Hooi. Gron. Harm zien voader*, enz.; *Oostfr. Jann sien froh*, enz.

zien (bezit. voornw.); voor: haar; *zij hef zien betaoling kregen*.

zien best, voor: uit alle macht, met volle kracht; *Bes begund' zien best te rërren; hij lachte d'r zien best um. Gron. al zien best; hij lachte al zien best*, enz.

ziende: de ziende = de zijne, als: *miende, oende, joende* = mijne, uwe.

zin = ben; *ik zin, do bist, he is, wie zint*, enz. *Gron. zin; bin, Oostfr. sün, sünt*, van een ouder: sin, als: *sünt*, voor *HD. sind*.

zin, onz.; in 't *zin scheten, Gron. in 't zin schijten* = zich weder herinneren.

zinnîg = zachtvaardig; “*En zeuk 'n zinnig wiefien*”. Staat voor: zachtzinnig, met de beteek. van: zachtzedig.

zinnîg = eigenzinnig, stijfkoppig, nukkig; ook *Gron.*

zinnîgen = naar den zin zijn; *Gron. zinnen* = lust gevoelen, zijn zin stellen op iets.

zinnîgheid = zin, lust, behagen; *da'k 'r ook zinnîgheid an kreeg*; ook *Gron. zinnighaid*.

zint = zijn; *wie zint* = wij zijn; *daor zint ze. Dr. Landr. (1608) III, 20: sinnen* = zijn. Zie: *zin I*.

zitten, voor: wonen; “*Op 't westerèn in 't daarp woonden d'r 'n stuk of wat keuters, die wat achteroet zatten*” = die wat achteraf woonden. Vergelijk: (in)woners, en: (in)gezetenen. {p.265}

zitting. zitplaats, bv. in de kerk, 't zij gekocht of door gewoonterecht verkregen; ook: zitbank in een wagen. *Gron. zit, Friesch sate, Kil. sitte, HD. Sitz, IJsl. saete, AS. sead. zetel, zitplaats*.

zōdde = heidezode die tot brandstof gebruikt wordt, ook *Gron.* – *Noordfr. idsudde* = heideplaggen.

zoeger = hoos, water- of windhoos.

zoepen = karnemelk, ook *Gron.*; *Friesch suup, soepe; Oostf. supen* = allerlei dranken, wat gedronken wordt nl. tot voeding; *supenbrôd* = karnemelk, waarin brood wordt gebrokkeld.

zoepenbrood; zie: *zeunemelk*.

zoepenlōcht; zekere soort van lichtgrijze wolken; “*zukke holle lösse wolken: zoo 'n zoepenlōcht*”.

zoet = jenever of brandewijn met suiker; *Gron. zuitzeupke*.

zoeze; *in de zoeze* = halfdronken, bedwelmd door den drank, ook *Gron. Oostfr.*: *in de söse* = dronken zijn.

zoezen - kraaken; zij schieten *dat 't zoest en kraakt* = zij schieten er geweldig op los.

zöks = zulke, dezulken; *Gron. zōkken, zōkkent*, enz. = zulke; *zōks, zuks* = zulks, zoo iets, *Oostfr. süks, Dr. Landr.* (1608) II, 19: ofte bij gebreeke van *zuks*.

zölfs, zöls, zöllevers, zeulvers, zuelvers, zuls = zelf; *Gron. zuls, zöls, zels*.

zölfs, zöls, in: *da's van zölfs* enz. = dat spreekt van zelf; ook *Gron.*: *van zuls*, enz.

zöls, zie: *zölfs, 1, 2*.

zöllevers; zie: *zölfs 1*.

zōnd = gezond, ook *Gron.* Zie: *ge*.

zōnde = gezondheid. *Kil.* ghesonde (veroud.) = ghesondheyt; *Oudfr.* sunden, sonda.

zōndîg, in: *zoo zōndig waor* = 't is stellig waar, zooveel als: 't is wel zonde dat het waar is, 't is zonde! *Gron.* 't is *zundig waor* = zonde, dat ik het zeggen moet.

zōnder, zunder, als verkorting van: zonder geldmiddelen; *hij was zölfs ook neet hielemaol zunder* = hij was eenigszins welgesteld.

zooas = zooals, ook *Gron.*

zoodaonîg, voor: zodoende, daarom; *zoodaonîg hebt de boeren 't neet heel drok*.

zooglieks = terstond, aanstonds; *Dr. zooglieks, HD.* sogleich.

zoor = dor, verdord, schraal, dood; van planten; 'n *zoore boom*. *Zegsw.*: *hij hef zoor holt verdeend* = hij heeft de bons gekregen, ook: zijn beminde is met een ander getrouwd. Oudtijds placht men zoo iemand een verdorden boom of een paal voor de deur te brengen. *Sprw.*: 'n *Groen midwinter 'n zoor paschen* = op een groene kerstmis (als er nl. sneeuw noch ijs is) volgt doorgaans een dorre paschen; ook *Gron.* (maar voor: *zoor*, *wit.*) *Gron. soor, soord* = sappeloos, verwelkt, niet frisch, van bladeren die beginnen te verdorren; *Friesch* forsorjan = verdorren, verdrogen. *Kil.* sore, soore = droog, dor; soren, sooren = droog worden; *Oostfr.* sôr = dor, verwelkt, verdord; *Westf.* sör = dor; *Noordfr.* soor, soer = dor; *OHD.* sôren = verdorren, verwelken; *MHD.* sôr = droog, dor; sôren = sôr zijn of worden, *AS.* soarian, forsoarian; *Eng.* sear, seared = verzengd, verdord. {p.266}

zoor = mager, ingevallen; *zoor omme kop* = schraal, mager van aangezicht, ingevallen van wangen. *Noordfr.* soran = ziekelijk, sukkelend. Zie: *zoor 1*.

zoowat hen = even toereikend, nauwelijks voldoende; *Gron.* 't is moar zoowat hen = er valt niet op te roemen, nog minder dan: redelijk.

zoren = verdoven, van den uitslag der huid. Zie: *zoor 1*.

zöt = ziet.

zücht = zoekt; *elk zücht weer zien waogen op*; *Gron. zocht, zöcht* (3 pers. enkv.).

zuchten = drinken, eene teug uit de flesch nemen; bv. op de jacht; ook *Gron.*

zuelvers; zie: *zölfs 1*.

zuk = zich, *Gron. zōk, Oostfr. sük*.

zuk = zulk, *Gron. zōk; zukke* = zulke, *Gron. zōkke* = zulke, *Oostfr. sülk, suk, sükke, Nederd. sulk, sük, MNederd. solk, sulk, suck, Oudfr. selk, suk, enz., Friesch suk, sok, Wang. Saterl. suk, Eng. such; OHD. sulik, sulich, enz. MHD. solich, solch, HD. solch*, (van het *Goth.* svaleiks = zóó gevormd, zóó gekenmerkt), uit zoo, en: lich, in ähnlich, enz. en in ons: gelijk, lijken, enz.

zu'k, su'k = zou ik, *Gron. zō'k, zöl'k*.

zul = zou; *aans zul dat niet kunt hebben* = anders zou dat niet gekund hebben; *Gron. zöl*.

zul, zulle = drempel, *Overijs. sulle, Oostfr. sülle, sül, Nederd. sull, süll, MNederd. sul, sulle, sille, Kil. sulle, AS. syll, OEng. sulle, Eng. sill, ONoorsch IJsl. svill, sylla, Noorw. svill, Zw. syl, OHD. swella, swelli, HD. Schwelle. Vergel. het Goth. sulja (= zool, HD. Sohle, Lat. solea) en: gasuljan = den grondslag leggen, de fondamenten leggen.*

zuls; zie: *zölfs*.

zult, voor: zullen; *wij zult*.

zunder = zonder, ook *Gron*.

zunîg (= zuinig), voor: schraal, sober. *Gron*. *zunîg* = niet voldoende, niet toereikend, armoedig; *zunîg kennen leven* = hoogst spaarzaam moeten zijn om rond te komen.

zus, zusje, zussien; liefkoozingswoord voor kleine kinderen.

zut = zoude, zou.

Zuudlaor (klem. op: *zuud*) = Zuidlaarders, inwoners van Zuidlaren. De Groningers zeggen van hen: zij willen 't niet gezegd hebben dat zij Drentenaren zijn, want zij zeggen: *wij sind geen Drenten, wij sind Zuudlaor*.

Zuudlaveen = Zuidlaarderveen.

zuup = zuipt; *hij zuup 't zölvers lever op*.

zuver (= zuiver), voor: zeer weinig, in: *zij hef van dage en gisteren zuver niks zegt* = zoo goed als niets; ook *Gron*.

zu'w = zullen wij, *Gron*. *zè'we, zelwe, zel wie*.

zwa, zwao = zeis, *Gron*. *zwoa*, *Oostfr.* *swade*, *swâe*, *swâ*, *Nederd.* *MNederd.* *swade*, *Kil.* *swade* (= seysenc) (*Fris. Holl. Sicamb.*); Van: *zwaaien*? Zie *ten Doornk.* i.v. *swad*.

zwabben, zwadden (*Lesturg.*) = ? Wordt gezegd als zich in 't westen na zonsondergang wolken vertoonen die onstuimig weer voorspellen.

zwadden; zie: *zwabben*. {p.267}

zwager, zwaoger = schoonzoon, *Gron*. (*Vredewold.*) *zwager*, ook *ONederl.* en bij *Kil.* *swagher*; thans behuwdbroeder. Het woord had vroeger de meer algemeene beteekenis van: verwant door het huwelijk. Daarvan ook: *zwagerschap* = vermaagschapping door aanhuwelijking.

zwalvies-bloem (zwaluwbloem) = blauwe viooltje, *Gron*. *zwalfkebloum*.

zwaogerman; gemeenzaam voor: *zwaoger*. (zie ald.) Vergel. *man*.

zwaore = grashuid, de graszode van weideland, zoover de graswortel reikt (Zie: *hoed*). *Gron*.

zwaord = de groene zode van grasland; *Oostfr.* *sware*, *swâr*, *sworde*; *HD.* *Schwarte*, inzonderheid: dikke huid, bekleeding, enz.; *Nederl.* *zwaard*, *zwoord* = afgeschrapte varkenshuid; *Oostfr.* *grônswâr* = grasdek, groene zode, *Eng.* *greensword*; *Neders.* *gronswaard*; *Nederd.* *swârde*, *sware*, *MNederd.* *swarde*, *swarte*, *Kil.* *swaerde*, *Oudfr.* *swarde*, *Noordfr.* *swôrd*, *AS.* *sveard*, *OEng.* *swarde*, *Eng.* *sward*, *ONoorsch* *svôrdhr*, *Noorw.* *svord*, *Zw.* (dial.) *svârd*, *OHD.* *swarta*, *MHD.* *swarte*. Waarschijnlijk van: *zweren* (etteren) in den zin van (op)zwellen, even als het *HD.* *Schwiele* van: *schwellen*. Zie *ten Doornk.* i.v. *sware*.

zwaorvoets = zwanger.

zwarte beer; een kinderspel. De spelers vatten elkander bij de hand en vormen een kring, gaan rond en zingen, of liever, zeggen eentonig zingend op: *zóó klopt de zwarte beer zijn hamertje*. Allen laten de handen los en kloppen met de vuisten tegen elkander, doch blijven rondgaan. Ze vatten dan weer elkanders hand, en zeggen: *zoo snijdt de zwarte beer zijn boterham*, en maken dan eene snijdende beweging met de handen. Zij vatten weer aan en zingen: *wie weet hoe de zwarte beer zijn glaasje schenkt*? Dan weer los: *zóó schenkt de zwarte beer zijn glaasje*, wat wordt nagebootst. Dan: *Weet je hoe de zwarte beer naar huis toe gaat*? *Zóó gaat de zwarte beer naar huis*. Zij gaan zwenkend over beide zijden. *Weet je hoe de zwarte beer zijn wijffe slaat*? *Zóó*, enz. *Weet je hoe de zwarte beer zijn wijffe afkust*? *Zóó*, enz.

zwartkolde mër = zwarte merrie met eene *kol*; zie ald.

zwarigheid; verband op vast goed, hypotheekschulden, *Gron*. *zwoarighaid*, *bezwoar*.

zwart op wit komen = beschreven worden; (v. *Dale*: *zwart op wit* = schriftelijk bewijs).

zwat; zooveel als met elke streek der zeis gemaaid wordt. *Gron*. *zwad*, *zwat* = rij afgemaaid gras, en ook: de kale stroken, waar het gras is afgemaaid, ook *Oostfr.* Men zegt alleen: *'t hooi ligt in 't zwat*; zooveel als: het gras is gemaaid, *Neders.* juist: dat gras ligt im swatte;

Oostfr.: dat hei ligt in 't swad, d.i. liegt in Schwaden. *Nederd.* swatt, swad, *MNederd.* swat, swade, *Kil.* swade, *Nederl.* (v. *Dale*) zwad: snede gras; hoeveelheid gras of koren in eenen regel gelegd; *AS.* svadhu, *OEng.* swathe, *Eng.* swath. *MHD.* swade. Waarschijnlijk, zegt *ten Doornk.*, van het *AS.* svādh, svadhu, oorspronkelijk: een in het woud door uitroeijing van boomen vrijgemaakte strook, waaruit de beteekenis van: weg, baan, spoor, ontstond; de swade (zwao) zou dan als werktuig gediend hebben om zulke doorgangen door wegruiming van struikgewas, enz. te maken, en zou het woord tot Schwinden (nog in: (ver)zwinden), *OHD.* swentan, swendan, *MHD.* swenden = omhouwen, uitroeien, enz. gebracht moeten worden, waartoe ook: zwet = grens, *Oudfr.* swethe, behoort.

Zweel = Zweeloo; *Zweeler markt* = Zweeloosche kermis.

zweers; zie: *wat zweers*.

zwette, zwet = grens, grenslijn, grensscheiding tusschen twee bebouwde perceelen; ook voor de zichtbare afscheiding, hetzij sloot, hekwerk, enz. *Dr. Landr.* (1608) III, 32: die an dat goet *geswettet* oft gelandet is; ald.: *Oosterswette*; *id.* (1712) III, 70: ook die an dat {p.268} Goet *gezwettet* of gelandet is; en: Ooster-zwette; ald. 71: Sibbe gaat voor Mandeeligheit, Mandeeligheit voor *Zwette*, *Zwette* voor Binnen-Buur; Binnen-Buur voor Buiten-Buur. *Kil.* *Neders.* swette = grenzen van land; *Oostfr.* swette = grenslijn, grensteeken; *Oostfr. Landr.* swetgenooten = aangrenzende burenen; *Oudfr.* swethe, swithe, *Noordfr.* swethe, swette, *Saterl.* swette. Zie: *zwat*.

zwetten (ww.) = belenden, aangrenzen, aanpalen, van tuinen, landerijen, enz. Zie: *zwette*.

zweurte = zwaarte, gewicht.

zwienenpong; zak met biggen.

zwienenpot, zwienèrpelpot; de pot waarin de aardappelen voor de varkens of het vee worden gekookt.

zwienèrpelpot; zie: *zwienenpot*.

zwienèrpels = aardappelen voor de varkens, *Gron.* *zwieneerappels*.

zwiengilter; zie: *gilter*.

zwiet = zie: *swiet 1,2*.

zwig = zwijgt; *Roelf zwig* = Roelf zwijgt; ook imperat. enk. en mv.

zwil = eelt, ook *Gron.* *swil*; *ielt*; *Friesch Geld.* *NBrab.* *zwil*; *Kil.* *swil*, *swel*, *Westf.* *swiele*, *HD.* *Schwiele*; *Kil.* *swellen*, *swillen*, *HD.* *schwellen*, *Oudfr.* *swila* = zwellen, opzwellen, dikker, enz. worden.

zwiloorîg = koppig, stijfhoofdig. Eig. zooveel als: met vereelte, d.i. verharde ooren. Zie: *zwil*.

zwitsen = zwetsen, grootspreken, snoeven. – Ook voor: schieten; 't *zwitst mij zóó deur de kop* = de zinkings schieten mij zóó door het hoofd.

zwoor = zwaar.